

რამაზ სურმანიძე

ბავშვთა და მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის საფუძვლები

(დამხმარე სახელმძღვანელო მშობლების,
პედაგოგების და სკოლის ექიმებისთვის)

ქალის და მამაკაცის უფლებებს შორის განსხვავება ოდითგანვე ცნობილია. საზოგადოების განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე ცდილობდნენ მათ გათანაბრებას, თუმცა ამას საბოლოო შედეგი არ მოჰყოლია. ქალი ჩეტ-ნაკლებად კვლავ რჩებოდა ოჯახზე მიჯაჭვულად, შეილების აღზრდა და მოვლა-პატრონობა მთლიანად მის მოვალეობას შეადგენდა.

ჩვენი ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა შეილების აღზრდისა და მოვლა-პატრონობისგან შესაძლებლობის ფარგლებში ქალების გამოთავისუფლება და ამ საქმის გადანაწილება ოჯახის წევრებს (პირველ რიგში მეუღლეს), აგრეთვე ბავშვებისა და სკოლების აღმზრდელებსა და სამედიცინო პერსონალზე. ამ მიზნის მისაღწევად აუცილებელია მათი სათანადო მომზადება ბავშვთა და მოზარდთა აღზრდის, ჯანმრთელობის დაცვის, სანიტარიულ-ჰიგიენური წესების დანერგვის, მათე ჩვევების თავიდან აცილებისა და სხვა საკითხებზე.

მწერალმა და საზოგადო მოღვაწემ, დარგის საკმაოდ კარგად მცოდნე მეცნიერმა, პროფესორმა რამაზ სურმანიძემ მოამზადა წინამდებარე წიგნი, რომელიც ამ თემაზე ასეთი სრულყოფილი სახით პირველად გამოდის.

დარწმუნებული ვართ, ნაშრომი დიდ დახმარებას გაუწევს მშობლებს, აღმზრდელებსა და სამედიცინო პერსონალს ბავშვთა და მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის პროცესების სწორად წარმართვაში, აგრეთვე ამ პროცესებისგან დედეების ნაწილობრივ გათავისუფლებაში, რაც მათ საშუალებას მისცემს უფრო აქტიურად შეასრულონ მშობლის მოვალეობა და ამავე დროს მონაწილეობდნენ საზოგადოებრივ საქმიანობაში.

რედაქტორი: აპაპი ბერიძე, პროფესორი

რეცენზენტი: 1. შოშნა მაშაძე, პროფესორი

2. მარიამ ბურბანიძე, განათლების დოქტორი

წიგნი გამოდის ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაცია, ფონდი „სოხუმის“ ფინანსური მხარდაჭერით, ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის პროგრამის S/GWI Global Women, Peace and Security-ს ფარგლებში

სარჩევი

ავტორისაგან	5
შესავალი	7
ბავშვთა და მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის ისტორია და წინაპირობები	11

ნაწილი პირველი

ცოტა რამ მშობლებზე	18
ბავშვის განვითარების პერიოდები	25
ბავშვთა და მოზარდთა ფიზიკური განვითარება	28
ბავშვთა და მოზარდთა ფსიქოსექსუალური სამყარო	33
სასქესო ორგანოების ანატომიურ-ფიზიოლოგიური თავისებურებანი	40
გოგონები	42
ვაჟები	51
სქესობრივი მომწიფების ანუ პუბერტატული პერიოდი	55
გოგონები	56
ვაჟები	58
სქესობრივი განვითარების მოშლილობანი	59

ნაწილი მეორე

სქესობრივი აღზრდის თავისებურებები სხვადასხვა ასაკობრივ პერიოდში	62
სკოლამდელთა სქესობრივი აღზრდა	62
უმცროსი სასკოლო ასაკი	68
უფროსი სასკოლო ასაკი (15-19 წ.)	74
გოგონების და ვაჟების ურთიერთობა სკოლაში (ამხანაგობა და მეგობრობა)	78
ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის ზნეობრივი საფუძვლები	84
ყმაწვილური გატაცებები	91

ნაწილი მესამე

ასაკობრივ-სქესობრივ აღზრდაში დაშვებული შეცდომები და მათი შედეგები	96
--	----

სექსუალურ სფეროსთან დაკავშირებული გადახრები:

ნაადრევი მომწიფება და ნაადრევი სქესობრივი კავშირი	98
აბორტი.....	102
ნაადრევი ქორწინება	107
ონანიზმი (მასტურბაცია, ჩუკუნება, გულდუდღობა)	113
ჰომოსექსუალიზმი	116
მამათმავლობა	117
ლესბოსიზმი	120
პროსტიტუცია	121
ვენერული სნეულებანი	124
შექნილი იმუნიტეტის დეფიციტის სინდრომი (შიდს-ი)	128
ნარკომანია და ტოქსიკომანია	132
მოზარდები და ალკოჰოლი	137
თამბაქოს მოწევა	143
ლუდომანია - ყომარბაზობა	149
ძალადობა	152
ზნეობრივი ძალადობა	164
სექსუალური ძალადობა	165
ბუღინგი – მამლაყინწაობა.....	173
აღზრდის თემაზე ავტორის გამოყენებული შრომების სია	181
გამოყენებული ლიტერატურა	184

ავტორისგან

კაცობრიობის განვითარების ისტორიაში მხოლოდ პირველყოფილ გვაროვნულ წყობილებას ახსოვს შედარებით ხანგრძლივი პერიოდი, როცა ქალის უფლებები მამაკაცისას სჭარბობდა, ან მასთან გათანაბრებული იყო. მომდევნო წყობილების დროს მამაკაცი, ფიზიკურად ძლიერი, ადვილად იმორჩილებდა მასზე გაცილებით სუსტ და უმწეო არსებას. ქალი, როგორც ნებისმიერი საგანი, ქონება, მის საკუთრებას წარმოადგენდა და უფლება ჰქონდა სურვილისამებრ მოჰყრობოდა, გაეჩუქებინა ან გაეყიდა. ფაქტობრივად იგი უუფლებო მონა იყო.

პატრიარქატის ეს ფორმა დროდადრო იცვლებოდა. ერთხანს გვაროვნული თემები იქმნებოდა ქალის ხაზით ნათესაობის საფუძველზე. ე. ი. ქალი ფლობდა ბატონობას, მაგრამ შემდგომ პერიოდებში საერთო მდგომარეობა იგივე რჩებოდა. ამორძალების პროტესტმა ევრაფერი შეცვალა და პატრიარქატის დამყარების ყველა ცდა უშედეგოდ დასრულდა.

ქალისა და მამაკაცის უფლებებს შორის არსებული დიდი განსხვავების დანაშრევებმა ჩვენს დრომდე მოაღწია. აქ მხედველობაში მაქვს ოჯახში არსებული ფუნქციების განაწილება, ქონებრივი უფლებები, საოჯახო ეკონომიკის მართვა, შვილების აღზრდა, აგრეთვე ქალის დასაქმება, ე. ი. გარე სამსახური, რომელსაც ოჯახთან კავშირი არ აქვს.

ქალის ფიზიკურმა შესაძლებლობებმა, მისმა ანატომიურ-ფიზიოლოგიურმა აგებულებამ ადრიდანვე ერთგვარად გამოიწვია მისი საქმიანობა. იგი უპირატესად შვილების აღზრდით, საოჯახო საქმეებით არის დაკავებული. მამაკაცი ამ დროს უნდა ასრულებდეს შედარებით მძიმე სამუშაოს, როგორიცაა: გარე სამსახური (საწარმოში, ფაბრიკა-ქარხანაში), მიწის დამუშავება, ხენათესეა, მენახირეობა, ცელეა, თივით და შემოთ მომარაგება და ა. შ.

მაგრამ, სამწუხაროდ ეს ყოველთვის ასე არ არის. ვის არ უნახავს სოფლის საფიხნოში ყავის დაღვეით, ნარდით და ბანქოთი გართული მამაკაცი მაშინ, როცა მისი მეუღლე ბოსტანში მუშაობს, ან ყანას თოხნის. ასეთი ბატონკაცური დამოკიდებულება, ბუნებრივია, ვერ ქმნის ისეთ წონასწორობას, რომ ქალის უფლებები ოდნავ მაინც გაუთანაბრდეს მამაკაცისას.

ყველაზე დიდ გაუგებრობას ეაწყდებით შვილების აღზრდაში: „ქალი სახლში უნდა იყოს და შვილები გაზარდოს“ – ფრაზა ისე დაკანონდა, რომ შვილის ყველა საქციელზე მხოლოდ დედა აგებს პასუხს, ბაგა-ბაღებსა და სკოლებში მამები ბავშვებს იშვიათად აკითხავენ ხოლმე.

ამგვარად, სხვა მნიშვნელოვან საქმესთან ერთად, ქალს ერთი ყველაზე დიდი მოვალეობა – შეილების აღზრდაზე ზრუნვაც აკისრია, რაც მის შესაძლებლობებს აღემატება და უკიდურესად არღვევს იმ ბალანსს, რაც მეუღლეებს შორის უნდა იყოს განაწილებული. ასეთ ვითარებაში ქალის დასაქმებაზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია.

ჩვენი წიგნის მიზანია ბავშვთა და მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის უმნიშვნელოვანესი მოვალეობა თანაბრად გადანაწილდეს, როგორც მშობლებზე, ისე სასწავლო-აღმზრდელობითი დაწესებულების პერსონალზე, სკოლის მედიკოსებზე და ა. შ., რათა ქალი ცოტათი მაინც გამოთავისუფლდეს იმ დიდი პასუხისმგებლობისგან, რომელიც ბავშვებისა და მოზარდების აღზრდასთან არის დაკავშირებული და მიეცეს საშუალება ჩაებას საზოგადოებრივ საქმიანობაში.

მამაკაცებს წიგნის შესავალშივე უნდა განუცხადოთ: თქვენ არ შეგიძლიათ სამი რამ: არ დაორსულდებით, ვერ იმშობიარებთ და ჩვილ ბავშვს ძუძუს ვერ აწოვებთ. ეს პროცესები იწყება ჩასახვის დღიდან და თავდება ბავშვის ერთი წლის შესრულებისთანავე, ე. ი. სამივეს ხანგრძლივობა 2 წელზე ნაკლებია და მთლიანად დედის მოვალეობაა. წინ კი გვაქვს ბაგა-ბაღის და სკოლის, ე. ი. კიდევ 16 წელი, როცა თქვენ შეძლებთ ბავშვის მოვლა-პატრონობას, კვებას, ჩაცმა-დახურვაზე ზრუნვას, ბაგა-ბაღში გაცილებას, იქედან მოყვანას, სკოლაში მიკითხვას, აღზრდას და ა. შ. ასე, რომ ფრაზა „ბავშვებთან მხოლოდ დედა უნდა იყოს“ – მცდარია, მით უმეტეს, თუ ის საზოგადოებრივი საქმით უკვე დაკავებულია, აქვს სამსახური და საჭიროებს თქვენს ხელშეწყობას.

წიგნი მომზადდა მშობლების, აღმზრდელებისა და სკოლის სამედიცინო პერსონალისთვის, როგორც დამხმარე სახელმძღვანელო. ისინი პირველ რიგში თვითონ უნდა გაეცნონ ამ წიგნს, დაეუფლონ ბავშვთა და მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის წესებს, ხოლო ბავშვებთან ურთიერთობისთვის საკუთარი მეთოდი და ფორმა აირჩიონ.

ასეთი შინაარსით და მოცულობით ამ თემაზე წიგნი პირველად გამოდის, ამიტომ არ არის გამორიცხული მკითხველმა უზუსტობა, შეუსაბამობა და, შესაძლოა, შეცდომაც აღმოაჩინოს. ყველა მართებულ შენიშვნას გავითვალისწინებთ მომავალ მუშაობაში.

შესავალი

ბავშვთა და მოზარდთა ფიზიკური და ასაკობრივ-სქესობრივი განვითარება საზოგადოების კულტურული და ინტელექტუალური განვითარების ერთ-ერთი უაღრესად საყურადღებო ნაწილია. მას დიდი ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა ენიჭება.

ახლა სადაოდ არავეს მიაჩნია, რომ მოზარდილ ასაკში გამოვლენილი ყველა ფიზიკური ნაკლი, სექსუალური გადახრები და სხვა პათოლოგიური პროცესები ყალიბდება ბავშვობის ასაკში. ამის მთავარი მიზეზი კი მშობლების, ბაღის და სკოლის აღმზრდელების და ზოგჯერ თვით მედიცინის მუშაკების გაუთვითცნობიერებაა.

მართალია, ფიზიკურ და სქესობრივ განვითარებაში არასასურველი მოვლენების წარმოქმნის ძირითადი ობიექტი ბავშვი და მოზარდია, მაგრამ ხარვეზების მიზეზი სულ სხვაა. იგი შედეგია არასწორი ასაკობრივი აღზრდის და ზოგადად უყურადღებობისა, პირველ რიგში მშობლების, შემდეგ პედაგოგებისა და სამედიცინო პერსონალის მხრიდან. სამართლიანობა მოითხოვს ითქვას რომ მოზარდის განვითარებაზე პასუხისმგებელი პირები (კვლავ გავიმეორებ: მშობელი, ბაღის და სკოლის აღმზრდელი, ექიმი) მთელ ყურადღებას უთმობენ ბავშვის ფიზიკურ განვითარებას, ჩვენს სკოლებში არსებობს ფიზიკური კულტურის სექციები, ტარდება გაკვეთილებიც, ამიტომ, შეიძლება ითქვას, ფიზიკური განვითარების გადახრები შედარებით იშვიათია, რაც არ შეიძლება ითქვას სქესობრივ სფეროზე, რომელიც ყველა დროში ყურადღების მიღმა რჩებოდა, როგორც აღზრდის ერთ-ერთი „საწოთირო საკითხი.“

ერთ მეთოდურ მითითებათა კრებულში, რომელც მამაკაცთა და ქალთა ჰიგიენურ ცოდნას ეძღვნება, ნათქვამია, რომ ლექტორმა: „1. მსმენელებს გააცნოს ქალისა და მამაკაცის თავისებურებები შემდეგი პოზიციებიდან: ა) ძირითადი ანატომიურ-ფიზიოლოგიური (სასქესო ორგანოების აგებულების გაშუქების გარეშე) და ფსიქოლოგიური განსხვავება.“

გაუგებარია თუ იმას არ აუუხსნით მსმენელს, რით განსხვავდება ქალი მამაკაცისგან (და ეს განსხვავება, სწორედ სასქესო ორგანოების აგებულებაა), სხვა რა თავისებურებებზე შეიძლება საუბარი?

მეორე ბროშურაში, რომელიც ახალგაზრდა ცოლ-ქმრის პიგი-ენურ მომზადებას ეხება, ნათქვამია: „რეკომენდირებული არ არის დაწერილებით შექცერდეთ ორგანიზმის ანატომიურ-ფიზიოლოგიურ თავისებურებებზე, სქესობრივ კავშირსა და სხვა ინტიმურ საკითხებზე.“*

აქაც გაკვირვებას იწვევს ბროშურის ავტორის შიში და უადგილო სიფრთხილე. თუ ამ საკითხებზე არ შეჩერდება, ახალგაზრდა ცოლ-ქმარს როგორღა მოამზადებს პიგიენურად?

სქესობრივ აღზრდაზე კამათის დღესაც გრძელდება, ზოგჯერ სრულიად უტაქტო და მიუღებელ ფორმებში. ხუთიოდე წლის წინ, როგორც კი ჩვენს საინფორმაციო საშუალებებში გაჩნდა ცნობა სკოლებისთვის სქესობრივი აღზრდის სახელმძღვანელოს მომზადების, გაკვეთილების ჩატარების აუცილებლობის შესახებ, მას უმაღლესი მოყვება რადიკალური განცხადებები, თითქოს ეს გამოიწვევს გარყვნილების პროპაგანდას, მოზარდთა გადაგვარებას და ა. შ.

ზოგი ქართველი პედაგოგის და მშობლის აზრით სქესობრივ აღზრდას სპეციალური საგანი და სახელმძღვანელო არ სჭირდება, რადგანაც ამ თემებს ანატომია და ფიზიოლოგია ისედაც მოიცავსო. ეს საკითხისადმი ძალზე ზერელე დამოკიდებულებაა, რადგანაც ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდა გულისხმობს ურთულეს სამედიცინო, ფსიქოლოგიურ და პედაგოგიურ მიდგომებს და მეთოდოლოგიას, რომელშიც ანატომიას და ფიზიოლოგიას, გნებავთ მასთან ერთად ბოტანიკა-ბიოლოგიას, რაღაც 7-8% უკავია.

ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის რაიმე ფორმით სკოლებში დანერგვის წინააღმდეგ ყველაზე მეტად ახმაურდა ჩვენი მასმედია, განსაკუთრებით ტელევიზიის ზოგიერთი არხი. ისინი თავისებურად „ასაბუთებდნენ“ თავიანთ მოსაზრებას, მაგრამ გაკვირვებას იწვევს მათივე ხმამაღალი გამოსვლები ქალიშვილობის ინსტიტუტზე, როგორც „ჩამორჩენილობის“ მანიშნებელ ფაქტზე. არავინ მოითხოვს, რომ თუ ქალმა ერთი შეცდომა ჩაიდინა, ის მოექვეთნოთ საზოგადოებისგან, მაგრამ როცა ისეთი პოპულარული საინფორმაციო საშუალება, როგორიც ტელევიზიაა, ხელალებით ეწევა პროპაგანდას ქალწულობის არარაობის შესახებ, ეს შეიძლება მივიჩნიოთ წაქეზებად გარყვნილებისკენ; სხვაგვარად მისი ახსნა შეუძლებელია და არც არის ამის საჭიროება. პირველ შეცდომას თუ ქალი არშეიგნებს

* ახალგაზრდა ცოლ-ქმრის პიგიენური მომზადება. თბ. 1988. გვ. 6.

და სანანებლად არ გაიხდის, რადგანაც თვლის, რომ აპატიებენ, თანაც თუ მას ამუნათებენ, რომ გათხოვებაზე და დედობაზე ფიქრი რამდენიმე პარტნიორის გამოცვლის შემდეგაც შეიძლება, იწყება გზა პროსტიტუციისკენ, ეს გზა კი ძალზე მოკლეა.

ინტერესთა ასეთ შესღუდულობას, პროვინციალიზმს და უმართებულო გამოსვლებს შესაბამისი პასუხი გასცეს და ახლა საზოგადოების დიდ ნაწილს ჩვენში სადავოდ აღარ მიაჩნია, რომ სქესობრივი აღზრდა აუცილებელია, ამ სფეროში ბავშვებს და მოზარდებს უნდა განუვითაროთ სწორი დამოკიდებულება, რათა სექსუალურ ცხოვრებაში თავიდან ავიცილოთ მრავალი არასასიამოვნო გამოვლინებები. სამწუხაროდ საბოლოოდ მაინც არ გადაწყდა, კერძოდ ვინ უნდა აიღოს თავისთავზე ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის საქმე, რა და როდის უნდა ასწავლონ ბავშვებს და ა. შ. ამ მხრივ მოსაზრებები ურთიერთსაწინააღმდეგოა.

მშობლების, პედაგოგების და ექიმების ერთ ნაწილს მიაჩნია, რომ სექსუალური სფეროს ცოდნა შეიძლება მოზარდის აღდგომის მიუხედავად, ამის სწავლება ზედმეტიაო და მოაქვთ საკუთარი მაგალითები, ჩვენთვის ეს საკითხები არ უსწავლებიათო. ვეთანხმები, თუმცა არ უნდა დავივიწყოთ ის დიდი ძვრები (უარყოფითი) და განსხვავებები „იმ დროს“ და „ამ დროს“ შორის, როცა საზოგადოებას გადაშენება ემუქრება: ნარკომანია და შიდს-ი, პროსტიტუცია და პედოფილია, პომოსექსუალიზმი და ალკოჰოლიზმი. სად იყო „იმ დროში“ ამდენი უბედურება. ახლა არის და საჭიროებს დიდ ფიქრსა და მოქმედებას. შესაძლოა ზოგ მოზარდს მართლაც არ სჭირდება საუბრები და გაკვეთილები, მაგრამ ეს მხოლოდ გამოწვევისა, უმრავლესობის აღდგომაზე დაყრდნობა კი მიუღებელია, რადგანაც ყმაწვილების სასქესო სფეროში გადახრები ძირითადად იმის ბრალია, რომ მათ თავის დროზე უფროსებისგან არ მიუღიათ შესაბამისი რჩევა-დარიგებები, ხოლო თანატოლები-სგან, ქუნიდან, რადიო-ტელევიზიით და ინტერნეტით მიღებული ინფორმაცია თითქმის არასოდეს არ პასუხობს მოზარდთა სინკობრივ ნორმებს, მის ჯანმრთელობას, პირიქით ხშირ შემთხვევებში არაკომპეტენტური და საზიანოა.

ამგვარად, ჩვენი მომავალი თაობის აღზრდის ერთი უმნიშვნელოვანესი მხარე ალაღბედზე, თვითდინებაზეა მიშეკებული. ღმერთს მადლობა, ჩვენი ძველი, ეროვნული ტრადიციები ჯერ კიდევ მოქმედებს, მოსახლეობის ერთ ნაწილში ფესვგადგმულია და საკმაო გავლენას ახდენს ოჯახში ახალგაზრდობის მორალურ-

ეთიკურ განწყობებზე. ამას ხელს უწყობს მოსახლეობის დიდი მასის თავის დაღწევა „უღმერთო კომუნისტების“ გავლენიდან და მობრუნება ქრისტიანული რწმენისადმი, რომელიც საუკუნეების მანძილზე მტკიცედ დგას ჩვენს ცხოვრებაში ყოველგვარი ზნეობრივი გადახრების წინააღმდეგ და ნიადაგ ქადაგებს ადამიანის იმ თვისებების და ღირებულებების შენარჩუნებაზე, რომლებიც მას უფალმა უბოძა.

აღზრდის ამ სფეროს ერთ ძირითად სიძნელეს წარმოადგენს შესაფერისი ლიტერატურის უქონლობა. სამწუხაროდ ზემოთქმული მიზეზების გამო სექსუალურ თემებზე წერილების, ნარკვევების, მით უმეტეს წიგნის გამოცემას არაოფიციალური ტაბუ აქვს დადებული. კაცმა რომ თქვას, ამ თემაზე რაიმეს დაწერას თვით სპეციალისტი სექსოლოგები, ფსიქოლოგები და პედაგოგებიც ერიდებიან.

ჩვენი მიზანია შეექმნათ ისეთი სახელმძღვანელო, რომელიც ერთგვარად გაფანტავს ბურუსს ახალგაზრდობის ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის საკითხებში და დაეხმარება მშობლებს, პედაგოგებს და მედიკოსებს თავისი ფუნქციების გამიჯვნაში. გამოიკვეთება თითოეული მათგანის როლი და დღემდე „საწოთიროდ“ მიჩნეული საკითხი მათი ერთობლივი ყოველდღიური ზრუნვის და ქრების საგანი გახდება.

ეს, ზემოთ სქესობრივი აღზრდის გაკვეთილები ეახსენეთ, ეს ძალზე ცოტაა. უნდა შემოვიღოთ საგანი, რომლის სწავლება სავალდებულო იქნება, ხოლო მასწავლებლები, რომლებიც უკვე სავალდებულო საგნებიდან, მაგალითად, ანატომიის სწავლების დროს სასქესო ორგანოებს „გადაახტებიან“, რაც თვით მოსწავლეებში გაკვირვებას და უკმაყოფილებას იწვევს, როგორმე შეეძლოს მათი შესაბამისი მომზადება. კარგი იქნება თუ მასწავლებლებისთვის შემოვიღებთ სადექციო კურსებს, რომლის მოსმენა არც მშობლებს აწყენდათ.

საქმის ართულებს ის, რომ ჩვენს ქვეყანაში სქესობრივ განათებაზე ამჟამად მეცნიერები აღარ მუშაობენ. საბჭოთა პერიოდში ჩა სახოვან მდგომარეობაში მყოფი კვლევები, რომლითაც რამდენიმე მეცნიერი, მათ შორის ამ წიგნის ავტორი იყო დაკავებული (იხ. წიგნზე დართული შრომების სია), სამწუხაროდ შეწყდა და ახლა ამ დარგში საქართველო ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების რიგში დგას, მაშინ, როცა ბევრ ქვეყანას აღარ აკმაყოფილებს არსებული მეთოდური მითითებები და დახვეწილი და დრამაშინაარსიანი სახელმძღვანელოს შექმნაზე მუშაობს.

ბავშვთა და მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის ისტორია და წინაპირობები

სქესობრივი აღზრდა არის სამედიცინო-პედაგოგიური ღონისძიებების მთელ სისტემა, რომელიც გულისხმობს მშობლების, ბავშვების, მოზარდი ახალგაზრდობის ჯანსაღ დამოკიდებულებას სქესის საკითხისადმი.

სქესობრივი აღზრდა მიზნად ისახავს მოზარდი თაობის პარმონიულ განვითარების ხელის შეწყობას, სექსოლოგიური ცოდნის ამაღლებას, შეილოსნობის ფუნქციის სრულყოფილად ჩამოყალიბებას მომავალ დედაში (მამაში), მოზარდებში, ე.ი. მომავალი მეუღლის ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობასეუ პასუხისმგებლობის გრძნობის გამომუშავებას, ქორწინებისა და ოჯახის განმტკიცებას, მორალურ და სწეობრივ გაწონასწორებას.

სქესობრივი აღზრდა დაკავშირებულია ძალზე რთულ სამედიცინო-პედაგოგიურ და სოციალურ პრობლემებთან. მასში ერთმანეთთან გადახლართულია ფიზიოლოგიური, პიგიენური, ფსიქოლოგიური, პედაგოგიური, მორალურ-ეთიკური და ესთეტიკური ასპექტები.

საუკუნეების მანძილზე სქესობრივი აღზრდის საკითხები რელიგიური ტრადიციებით შემოიფარგლებოდა. სამართლიანობა მოითხოვს ითქვას, რომ რელიგიის ყველა მიმართულება მეტნაკლებად ქადაგებდა სიწმინდეს და პატიოსნებას, ჯანსაღ და ბუნებრივ სქესობრივ ცხოვრებას, მაღალზნეობას და სისპეტაკეს. თუმცა საზოგადოებრიობის განვითარების

მომდევო ეტაპზე ეკლესიის მიერ გატარებული ღონისძიებები საკმარისი აღარ აღმოჩნდა.

მე-20 საუკუნის შუა ხანებში იწყება სექსუალური აღზრდისადმი მეცნიერული მიდგომის პირველი ცდები. ამავე საუკუნის მეორე ნახევარში უკვე ამ საკითხებისადმი ინტერესი საყოველთაო ხდება არამარტო სპეციალისტების, სექსოლოგების, პედაგოგების და ფსიქოლოგების, არამედ თვით საზოგადოებისა და სახელმწიფო ორგანიზაციების მხრიდან. იგი მსოფლიო პრობლემად იქცა და ეს განაპირობა ინფორმაციის საშუალებებმა (ტელევიზია, ინტერნეტი), რომლებიც ნებით თუ უნებლიედ მოზარდებს უნერგავს არა მაღალზნეობრიობას, არამედ გარყვნილებას და გაუკუღმართებულ სქესობრივ კავშირს. ზოგიერთი ქვეყნის ახალგაზრდებს შორის წარმოიშვა შესხედულება, რომელიც უარყოფდა სქესობრივ ცხოვრებისა და მორალურ ნორმებში რაიმე შეზღუდულობას. („ერთიანი სქესობრივი მორალი, თავისუფალი სიყვარული“). ყოველივე ამას საქმე აღვისრახსნილობამდე მიყავდა, რასაც არაიშვითად თან ახლდა ქაღის მიმართ ძალადობა.

სქესობრივ ცხოვრებასთან დაკავშირებულმა სწავლებებმა, პროსტიტუციის ფართო მასშტაბმა, სქესობრივმა და სხვა ძალადობამ, მოზარდი გოგონების ნაადრევმა ორსულობამ, ხშირმა აბორტებმა და მშობიარობებმა შესაბამისი სპეციალისტები და სახელმწიფო ორგანიზაციები დაარწმუნა, რომ საჭირო იყო ამ სფეროზე განსაკუთრებული ყურადღების გამახვილება და შესაბამისი კომპლექსური ზომების შემუშავება. „თავისუფალმა სიყვარულმა“ განსაკუთრებით საშიში ხასიათი მიიღო ამერიკის შეერთებულ შტატებში, შევდეთში, გერმანიასა და სხვა ქვეყნებში, ამიტომ სწორედ ამ ქვეყნების მეცნიერებმა შექმნეს პირველი სახელმძღვანელო-

ბი, მეთოდური მითითებები და სხვა პოპულარული ლიტერატურა.

სქესობრივ აღზრდის მეთოდების შემუშავებას შეუდგნენ რუსეთში, შემდგომში საბჭოთა კავშირშიც, თუმცა მისი ეფექტურობის შედეგები ტაბუდადებული იყო. უცხოეთის გამოცდილება და ლიტერატურა ქვეყანაში არ შემოდიოდა, არ ქვეყნდებოდა, რის გამო მეცნიერებს, სხვა საკითხების მსგავსად, არ გააჩნდათ სხვა ქვეყნის გამოცდილების გაზიარების საშუალება. უფრო მეტიც, ზოგიერთ ქვეყანაში მათ შორის რუსეთის იმპერიაშიც ტერმინს, „სქესობრივი აღზრდა,” საერთოდ არ იცნობდნენ. იმპერიის განაპირა ქვეყნებზე, მათ შორის საქართველოზე, ამის შესახებ საუბარიც ზედმეტი იყო.

ჩვენს ქვეყანაში სქესობრივი აღზრდის საკითხებზე ყურადღება გამახვილდა ქართული უნივერსიტეტის დაარსების და მასში მაღალკვალიფიციური პედაგოგების, მედიკოსების და ფსიქოლოგების თავმოყრის შემდეგ. (დომიტრი უზნაძე, ალექსანდრე ნათიშვილი, ზაქარია მაისურაძე და სხვა).

მოზარდთა ფიზიკურ, ფსიქოლოგიურ და სქესობრივ აღზრდას მოახმარა მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრება თბილისის სამედიცინო ინსტიტუტის პროფესორმა ალექსანდრე ყანჩელმა. ამ თემაზე მუშაობდნენ აგრეთვე: მარიამ უგრელიძე, არდეგან ახელედიანი, მალხაზ აბდუშელიშვილი, ოთარ დედაბრიშვილი, ლევან ჩარკვიანი, ოთარ ახელედიანი, გიორგი სტურუა, რამაზ სურმანიძე და სხვ. თუმცა უნდა ითქვას, რომ მეცნიერთა დასკვნები შემოიფარგლებოდა ფიზიკური განვითარების პროპაგანდით, ისინი ძალზე ფრთხილი, მორიდებული, ამდენად ნახევრად მართალი იყო, ვიდრე სჭირდებოდა ჩვენს მომავალ თაობას. ამის მიუხედავად მკაცრი საბჭოთა ცენზურა, რომელიც მსგავსი საკითხების

გამომზეურებას კრძალავდა. ასეთ ვითარებაში დიდ მიღწევად შეიძლება ჩაითვალოს „ქართულ საბჭოთა ენციკლოპედიაში“ (ქსე) გამოქვეყნებული სტატიები (სქესობრივი აღზრდა, სქესობრივი გადარჩევა, სქესობრივი გამრავლება, სქესობრივი გაუქუდმართება, სქესობრივი დიმორფიზმი, სქესობრივი მომწიფება, სქესობრივი უძლეურობა, ავტორები: **ი.ჭუჭულაშვილი, ლ. ნათაძე, ა. კანდელაკი**). რომლებიც ქართველ მეცნიერებს და მკითხველთა ფართო წრეს ერთგვარ წარმოდგენას უქმნის ამ მეტად მტკივნეულ და საჭირობოროტო საკითხზე. ისიც უნდა ითქვას, რომ სტატიებთან მითითებული ლიტერატურის 10-ზე მეტი ავტორიდან ქართველი არცერთი არაა და მხოლოდ უცხოელები არიან. (ქსე. ტ. 9. თბილისი. 1985, გვ. 622-624).

ახალგაზრდობის ზნეობრივი და მორალური გამოვლინებების, ამ სფეროში არსებული პრობლემების კვალობაზე ყველა ქვეყანა ცდილობს შექმნას საზოგადოებრივი აზრი, ახალი სპეციალური და პოპულარული ლიტერატურა, ამ საქმეში ჩააბას მოსახლეობის (მშობლების), აღმზრდელების და მედიკოსების რაც შეიძლება ფართო წრე. ამ მხრივ განსაკუთრებული აქტიურობა იგრძნობა რუსეთში, სადაც 21-ე საუკუნის ხანმოკლე დროში არაერთი მეცნიერული და პოპულარული წიგნი გამოვიდა. წინამდებარე წიგნის მომზადებისას, სამამულო და სხვა უცხოურ ლიტერატურასთან ერთად, ესარგებლობდი რუსი ავტორების გამოცემებითაც (**ვ.ი. ლიახი, გ.ბ. მეიკსონი, ვ.დიუმონი, ლ.ბ.კოფმანი, ი. ტერენტიევა, თ.ა.სტეპანოვა**, და სხვ.), რადგანაც სხვა ქვეყნებთან შედარებით სექსუალურ სფეროს და მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის საკითხებს რუსეთის ფედერაციაში საკმაოდ დიდი ყურადღება ექცევა. ამერიკელების მსგავსად, რუსეთში შესაძლოა ამ საკითხებისადმი დიდი ინტერესი ქვეყანაში

არსებული მძიმე მდგომარეობითაც აიხსნას (ალკოჰოლიზმი, პროსტიტუცია, დემოგრაფიული კრიზისი და სხვა).

რუსულ ენაზე სექსუალურ აღზრდაზე ორიგინალური სახელმძღვანელო საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ არ გამოცემულა, სამაგიეროდ რუსულად ითარგმნა ვირჯინი დიუმონის, აგრეთვე ავტორთა ჯგუფის: უილიამ მასტერსის, ვირჯინია ჯონსონის და რობერტ კოლოდნის ფუნდამენტური, 700-გვერდიანი წიგნი, „სექსოლოგიის საფუძვლები“. რუსები სხვა გზითაც წავიდნენ. ქვეყნის რამდენიმე წარმომადგენელი უკვე ფლობს ე. წ. „ზღაპრებით მკურნალობასაც“ (сказкотерапия), რომელიც ფსიქოპედაგოგიკის ერთ-ერთი ახალი მეთოდია და აქტიურად იყენებენ ასაკობრივ-სქესობრივ აღზრდაში. არმა-ვირელმა ფსიქო-პედაგოგმა და მასტერ-მეზღაპრე თერაპევტმა **ო. სტეპანოვამ** ერცელი ნაშრომი, „ბავშვთა სექსუალური აღზრდის ასაკობრივი თავისებურებანი,“ გამოაქვეყნა სოციალურ ქსელში.

როგორც ზემოთ ვთქვით, უცხო ავტორთაგან თავისი გულახდილობით, ობიექტურობით და ორიგინალურობით, განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ფრანგი ავტორის **ვირჯინი დიუმონის** წიგნი, „საიდან გავჩნდი?“, რომლის ავტორი ზებუელი რუსული თარგმანი 2007 წელს მისკოეში გამოიცემლობა „ასტრელმა“.

ამ წიგნს რუსეთის საზოგადოება ერთგვაროვნად არ შეხვედრია. მეცნიერთა და სპეციალისტთა დიდმა ნაწილმა იგი მოიწონა, ნაწილმა კი მანვე ნაშრომად მიიჩნია. მაგ. ურალის მშობელთა კომიტეტმა დიდი აღშფოთება გამოხატა და წიგნის ავტორი პორნოგრაფიის, გარყვნილების გამავრცელებლად გამოაცხადა.

მეორე ნაწილი თვლის, რომ თუ მხედველობაში არ მივიღებთ დიუმონის მიერ აღწერილ სქესობრივ აქტს, საშიში

არაფერია; წიგნი 5-8 წლის ბავშვებზეა გათვლილი. ე.ი. იმ ასაკზე, როცა ძნელ კითხვებს ყოველ წუთს იძლევიან, ხოლო 5 წლის ასაკში, როგორც მოწინავე ფსიქოლოგები თვლიან, ძალზე მნიშვნელოვანია აუხსნა, რა არის სქესი და სექსუალურობა. წიგნი მდიდარია სურათებით და არ არსებობს პასუხგაუცემელი კითხვა: როგორ იცხოვრა დედის მუცელში, როგორ დაიბადა, ბიჭები და გოგონები როგორ იქცევიან ქალებად და კაცებად.

ფრანგული ცხოვრების წესი და შეხედულება სექსუალურ ცხოვრებაზე, ბუნებრივია, განსხვავდება სხვა ქვეყნების, კერძოდ საქართველოს ტრადიციული ადათ-წესებისგან, მაგრამ ნებისმიერ მკითხველს შეუძლია წიგნიდან შეარჩიოს მოულოდნელი და მისთვის მისაღები რჩევები. საერთოდ ეს წიგნი ძალზე დიდ დახმარებას გაუწევს მშობლებს, პედაგოგებს, ექიმებს, ფსიქოლოგებს.

ნაწილი პირველი

ცოტა რამ მშობლებზე, მათს იოლ და სასიამოვნო მოვალეობაზე

სქესის საკითხებზე ბავშვებთან მშობლების დამოკიდებულება არა მარტო ჩვენთან, უცხოეთშიც მწვავე კამათის საგანი გახდა. ამ დისკუსიის მონაწილე **ეპრენბერგებმა** 1988 წელს მშობლები ოთხ ჯგუფად დაყვეს: დამსჯელი, თავის ამრიდებელი, აბეზარი და გამომსახველობითი.

ვითვალისწინებთ საკითხის დიდ მნიშვნელობას და მკითხველს ვთავაზობთ თითოეულის დახასიათებას:

დამსჯელი მშობლები ბავშვებს არწმუნებენ, რომ სექსი, ეს ბოროტება და უხამსობაა. ასეთ ოჯახებში ამ თემაზე გახუმრებაც კი აკრძალულია, ქვედა საცვლებით ვერ გაივლი. სქესობრივი აღზრდა რამდენიმე ფრაზამდეა დასული: „ეს უწყესობაა“, „ეს საშიშია“, „მოითმინე, ყველაფერს მოესწრები.“

თავის ამრიდებელი მშობლები შედარებით გონიერულად და მოთმინებით იქცევიან. მათ ეს მოვლენა უფრო სასარგებლოდ მიაჩნიათ, ვიდრე საზიანოდ, მაგრამ როგორც კი საკითხი, კერძოდ სქესს შეეხება, იბნევიან. მშობლები ამ თემაზე შეილებთან საუბარს გაურბიან ან, მას რაღაც მოსაწყენ ლექციად აქცევენ. მათდაუნებურად ამ საუბრებს სითბოს, ადამიანურობას და სიყვარულს გამოაცლიან, რაც სექსუალურობის აუცილებელი შემადგენელია, ამიტომ ბავშვები ამ ხარვეზს ძალიან ადვილად ამჩნევენ და მშობლების მიმართ უნდოდ განეწყობიან.

აბეზარი მშობლები სექსს სასარგებლო და ჯანსაღ მოვლენად მიიჩნევენ, მაგრამ იგი მთელი ოჯახის ცხოვრების ცენტრში გადააქვთ და ამით მეორე უკიდურესობაში ვარდებიან. ისინი ძალზე დამთმობნი არიან, ყველაფერს ღიად ყვებიან და ზოგჯერ შეილების წინაშე სქესობრივი ცხოვრების დემონსტრაციასაც კი ახდენენ, რაც საკუთარი ბავშვების გაოცებას იწვევს. ასეთმა გულახდილობამ შეიძლება ბავშვები დააბნიოს და დათრგუნოს;

გამომსახველობითი ტიპის მშობლები სექსს ბუნებრივ მოვლენად თელიან, ზოგჯერ ამ თემაზე ღიად საუბრობენ, მაგრამ ბავშვთა სექსუალურ აქტივობას რაღაც გონიერულ ჩარჩოებში ათავსებენ, ისევე, როგორც სხვა ქცევებს. ისინი ბავშვებს შთააგონებენ, რომ სექსუალურობა დადებითი და ჯანსაღი მოვლენაა, მაგრამ ბავშვს ურჩევენ, ამაზე არ გადაიტანონ მისი ყველა გულისთქმა და სურვილები.

უფრო მარტივად მშობლებს ოთხ ჯგუფად დაეყოფდი: სქესობრივი მომწიფების პირველი სერიოზული ნიშნების გამოჩენას მშობლების ერთი ნაწილი მშვიდად ხედება, იცის რა და როგორ უნდა მოიმოქმედოს. მეორე ნაწილი მხრებს იჩეჩავს და წუწუნებს, რა ექნა, ჩემს შვილს ამ თემაზე რა ველაპარაკო. მესამე ნაწილი ხელებს ასაესავენ და ღამის მთელი მიღეთი შეყაროს, ახლა რა მეშველება, ვინმემ გოგო არ შემიცდინოს ან ბიჭმა სხვისი ქალიშვილი არ გააბახოსო. არის კიდევ მეოთხე, უფრო აგრესიული კატეგორია მშობლებისა, რომლებიც შენიშნავენ ბავშვების საწოლში სქესობრივი მომწიფების პირველ ნიშნებს (მენსტრუაცია, პოლუცია), მაშინვე იწყებენ შვილების შერისხვას, „ამოდენა გოგომ, ამოდენა ბიჭმა არ იცი შენს თავს როგორ უნდა მოუარო?“, „მე შენოდენა რომ ვიყავი...“ და ა. შ. ასეთი დამოკიდებულება გამანადგურებლად მოქმედებს ყმაწვილის ფსიქიკაზე; იგი იბნევა, არ იცის როგორ მოიქცეს, თავი დამნაშავე ჰგონია, მშობელს ველარაფერს უმხელს, პირიქით, მათ შორის დიდი ნაპრალი ჩნდება.

ყველაფერი კი შესაძლოა სრულიად მშვიდად და დელიკატურად მოგვარდეს, ამისთვის კი საჭიროა საკუთარ ნაშეერთან ბავშვობიდანვე ახლოს ყოფნა, თბილი, გულდია, თანაც არასახუმარო დამოკიდებულება და ნდობის მოპოვება.

გოგონა ჯერ კიდევ იმ ასაკშია, რომ ღედა ეხმარება ტანის დაბანაში. სქესობრივი მომწიფების პირველი სიგნალი მკერდის წამოზრდაა, იგი წინ უსწრებს თვიურს და ამას პირველად

სწორედ დედა ამჩნევს. მისი საუბარი ბავშვთან შეიძლება ასე წარიმართოს:

– შენ თანდათან იზრდები, მშვენიერები, მალე ქალი გახდები, განსაკუთრებული პერიოდი იწყება. ჯერ მკერდი წამოგეზრდება, შემდეგ თვეში ერთხელ გექნება დედათა წესი, რომელსაც მენსტრუაცია ქვია. ესაა მცირე სისხლის გამოყოფა სასქესო ორგანოდან, რაც ნორმალური და აუცილებელია, რადგანაც იმის ნიშანია, რომ შენ კარგად ვითარდები და ემზადები დედობისთვის.

საუბარს თან უნდა ახლდეს რჩევა-დარიგება, ბავშვმა რა პიგიენური წესები უნდა დაიცვას ამ დროს.

თითქმის ანალოგიურია ვაჟებთან ურთიერთობაც. ძუძუების არეში ისინიც გრძნობენ სიმკვრივეს, ეზრდებათ კიდეც ძუძუს დერილები. ამის შემჩნევა ძნელი არაა, შეიძლება ბიჭმა თვითონვე შემოგვჩივლოს. თუ მოერიდა და ვერაფერი გვითხრა, მამამ 10-12 წლის ასაკში იგი უნდა შეამზადოს საუბრით, რომელიც მშვიდ და სერიოზულ ხასიათს უნდა ატარებდეს:

– შენ თანდათანობით დაეაუკაცდები, ძუძუ გაგიმკვრივდება, ღამე შეიძლება კვირაში ან თვეში ერთხელ ქალიც დაგესიზმროს, რასაც ასოდან სითხის გამოყოფა მოყვება, შეიძლება საცვლები დაგესყაროს, მაგრამ არ მოგერიდოს. ეს ყველაფერი შენი კაცობაში შესვლის ნიშანია და ჩვენ ძალიან გაგვიხარდება. მთავარია დაიცვა პიგიენის წესები: საცვალი მაშინვე გაიხადე, ახალი ჩაიცვი. სასქესო ორგანო ჩამოიბანე. ცოტა ხანში ხმაც შეუცვლდება. უღუვაშები ამოგივა, თმები ტანზეც გაგეზრდება—

მალე მშობლების ნათქვამი გამართლდება, რაც ყმაწვილის გონებაში კიდეც უფრო აამაღლებს მის ავტორიტეტს, ნდობას დაიმსახურებს და თავისი ნაშთური ყველაფერზე მისგან მიიღებს რჩევა-დარიგებას.

ამგვარად, საკუთარი შეიღების სქესობრივი მომწიფების პირველმა ნიშნებმა ოჯახში წუხილი, აურზაური და შფოთი კი არ უნდა გამოიწვიოს, არამედ სასიხარულო და საამაყო მდგომარეობა უნდა შექმნას; შეიძლება ეს სიახლე გარეთ არ გავიდეს, მაგრამ თავისთვის შინაური პატარა ზეიმი უნდა გაიმართოს, არანაკლები, ვიდრე ბავშვის დაბადების დროს.

* * *

სკოლაში სქესობრივი აღზრდის გაკვეთილების შემოღებას ამერიკაშიც ჰყავდა მოწინააღმდეგეები. მიზეზი იგივეა, რაც ყველგან: 1. ბავშვებში სექსისადმი ინტერესის გაღვივება; 2. ეს მხოლოდ ოჯახისა და ეკლესიის საქმეა; 3. სკოლებში სექსუალური აღზრდის დონე დაბალია, ასევე არ ვარგა სახელმძღვანელოებიც. ამიტომ, ამერიკელ მშობელთა 5% შეიღებს უკრძალავდა გაკვეთილებზე დასწრებას.

ამის მიუხედავად მოწინააღმდეგეებმა დათმეს თავისი პოზიციები და ახლა ზრდასრული ამერიკელების 77% მხარს უჭერს სკოლაში სქესობრივი აღზრდის დაკანონებას. ახლა ამერიკის 23 შტატში შემოღებულია სქესობრივი აღზრდის გაკვეთილები.

ამ ქვეყნის მეცნიერები თედიან, რომ სქესობრივი აღზრდა სკოლამდელ ასაკში უნდა დავიწყოთ, რა თქმა უნდა, სპეციალური პროგრამით: „ჩვენ ეთელით, რომ მოზარდის ასაკამდე ლოდინი და მხოლოდ ამის შემდეგ სქესობრივი აღზრდის დაწყება დაგვიანებულია. ბავშვები ნებისმიერ ასაკში უნდა აელზარდოთ იმ საშუალებებით, რაც შეესაბამება ამ ასაკს. მხოლოდ ასეთი მიდგომით შეიძლება თავიდან ავიცილოთ სექსუალურ ურთიერთობებში არსებული სიძნელებები“ – წერენ თავიანთ წიგნში უ. მარტერსი, ე. ჯონსონი და რ. კოლოდნი.

მაინც როგორ უნდა წარიმართოს 3-4 წლის ბავშვებთან საუბრები?

ამ ასაკში ბავშვები ცოდნას საკუთარი სხეულის და ძირითად სასიცოცხლო ფუნქციებზე დაკვირვებით ღებულობენ. ისინი კითხულობენ: საიდან ჩნდებიან ბავშვები და შეუძლიათ მიიღონ მატრივი პასუხები, მაგრამ ვერ ერკვევიან განყენებულ მცნებებში, ან მოზრდილების სექსუალურ პრობლემებში. მათ უკვე შეუძლიათ შეასრულონ მარტივი ჰიგიენური წესები, ე. ი. ხელები დაიბანონ, კბილი გაიწმინდონ, მიიღონ საკვები, დაიბინონ და ა. შ. მაგრამ ამასთან ერთად თანდათან ერკვევიან განმარტოების აუცილებლობაშიც. მშობლებმა თვითონვე უნდა შექმნან იმის პირობები, რომ ბავშვს არ მოერიდოს სხეულის ნაწილებზე, ჯანმრთელობაზე და სქესის საკითხებზე შეკითხვების მიცემა. ამით ბავშვს თანდათან გამოუმუშავდება აზრი, რომ სექსის საკითხებზე თავისუფლად შეიძლება საუბარი სახლში.

საუბარი 5-6 წლის ბავშვებთან, რომლებმაც უკვე იციან ისეთი რთული საკითხები, როგორიცაა ჯანმრთელობა, სნეულეობა, სექსუალურობა, შედარებით ადგილია. მათ აინტერესებთ მშობიარობა, ქორწინება, სიკვდილი. აშინებთ ზოგი სენი,* მაგ. შიდს-ი, ტუბერკულოზი, ვენერული სნეულებები, რომელთა შესახებ ნახეს და მოისმინეს ტელეგადაცემაში. ბავშვები უნდა დაეარწმუნოთ, თუ გარკვეულ წესებს დაეიცავთ, მათ და მშობლებს ასეთი საშიშროება არ ემუქრებათ. თუ, მაგალითად თქვენმა ბავშვმა ხელი გაიჭრა, მისწრებაა ამ დროს აუუხსნათ, რომ ამ ჭრილობიდან შეიძლება შეიჭრან უხილავი მიკრობები და გამოიწვიონ სნეულება. ამიტომ ზოგად ჰიგიენასთან ერთად აუცილებელია ჭრილობის სისუფთავის დაცვა და სხვ. ამავე

* „სენი, სნეული, სასნეულო“ და არა „ავადმყოფობა, ავადმყოფი და საავადმყოფო,“ ესენი ხელოვნურად გართულებული ტერმინებია. ქართული სამედიცინო ტერმინოლოგია „შუშანიკის წამებიდან“ მოყოლებული დღემდე მხოლოდ „სენს“ და „სნეულებას“ იცნობდა. ჩვენს დროშიც იშვიათია წიგნი, რომელზეც არ ეწეროს: „შინაგანი სნეულებანი,“ „ბავშვთა სნეულებანი,“ „ინფექციური სნეულებანი“ და ა. შ.

ასაკში ბავშვმა უნდა იცოდეს, მშობლების გარეშე წამლების დაღევა არ შეიძლება. ისიც უნდა აეუხსნათ, რომ სკოლის მერხზე სწეულ ბავშვთან გვერდით ჯდომა საშიში რომ არაა.

9-12 წლის ბავშვებში უკვე იწყება პუბერტატული (მომწიფების) პერიოდისთვის დამახასიათებელი ცვლილებები. ბავშვს განსაკუთრებულად აინტერესებს საკუთარი სხეული და გარეგნობა, რაც სრულიად ნორმალურად უნდა მივიჩნიოთ. ზოგიერთ გოგონას ამ დროს ეწყება მენსტრუაცია. ზოგჯერ ამ პერიოდს ემთხვევა ნარკოტიკების მიღება და პირველი სქესობრივი კონტაქტები. ამიტომ სანამ ამ მანერ ჩვევებს დაიწყებდეს, უნდა გავაძლიეროთ საუბრები, ყურადღება გავამახვილოთ შიდს-ზე, აუცილებელია ბავშვმა იცოდეს როგორ დაიცვას თავი ამ საშინელი სენისგან. ვიმეორებ, სქესობრივი მომწიფების პერიოდში მოზარდი ამჟღავნებს ინტერესს ყველაფრის მიმართ, რაც დაკავშირებულია სქესობრივ ცხოვრებასთან, ამიტომ სწორედ ამ დროს არის აუცილებელი მივაწოდოთ მას სრული და ზუსტი ინფორმაცია. ბავშვებმა უნდა იცოდნენ, რაა სქესობრივი კავშირი, ჰომოსექსუალიზმი და სხვა გაუკუღმართებული კავშირები. მათ, განსაკუთრებით გოგონებმა, ისიც უნდა იცოდნენ, რომ სქესობრივ კავშირს შეიძლება მოყვეს დაორსულება და შიდს-ით დასნეულება. აუცილებელია, აეუხსნათ აგრეთვე, რა ზიანი მოაქვს ბავშვთა ასაკში სქესობრივი ცხოვრების დაწყებას და რომ უმჯობესია იგი გადავდოთ მოგვიანებით დროისთვის. ბავშვები უნდა ერკევიოდნენ, როგორ გადადის შიდს-ი და როგორ შეიძლება მისგან თავის დაცვა (პრეზერვატივის გამოყენებასთან ერთად). ერთი შეხედვით ბავშვზე ამ ახსნა-განმარტების მიცემა ძნელია, თუმცა მისი შესრულება მშობლის მოვალეობაა, მიღებული ცოდნა კი მის შვილს დაეხმარება მომავალ ცხოვრებაში. ბავშვს უნდა განუმტკიცოთ რწმენა იმის შესახებ, რომ სწორედ მშობლისგან მიიღებს სწორ პასუხს სექსუალური ცხოვრების ვადებზე, ორსულობაზე და შიდს-ზე.

მოზარდთა* ასაკად ითვლება 12-19 წელი. ესაა აჩქარებული ცვლილებების, მძიმე განცდების და ფიქრების პერიოდი. ამ ასაკისთვის ფიზიკური ცვლილებები მოწიფულობის მხოლოდ ერთი ნაწილია. ერთდროულად მოზარდებს მრავალ ფსიქოლოგიურ სიძნელეებთან უხდებათ შეჯახება. ისინი მშობლებისგან დამოუკიდებელნი ხდებიან, ითვისებენ თავის თანატოლებთან ურთერთობის წესებს, გამოიმუშავენ ეთიკური პრინციპების კომპლექსს, ვითარდებიან გონებრივად, გრძნობენ ინდივიდუალურ და კოლექტიურ პასუხისმგებლობას. თუმცა ეს სულაც არ არის მათ ცხოვრებაში მომხდარი ცვლილებების სრული ჩამონათვალი. ამ სრულიად რთულ და ახალ გარემოებებში ცხოვრებასთან ერთად, მოზარდმა უნდა გადაწყვიტოს სექსუალურობასთან დაკავშირებული საკითხები, კერძოდ: მოემზადოს ახალი სექსუალური გრძნობების მიმართ, შეიძინოს აღმოცენებული სიყვარულის გრძნობა, თავიდან აიცილოს არასასურველი ორსულობა. გასაკვირი არაა, რომ მრავალი მოზარდი ამ დროს განიცდის თავის თავისადმი უნდობლობას და უხერხულობას.

მეორე მხრივ, ეს ასაკი არის სიახლეებისა და გულახდილობის პერიოდი, როცა ფიზიკური განვითარება, დიდ გონიერებასთან და ემოციურ სიმწიფესთან ერთად, ქმნის ამაღლებულებას და თავისუფლებას. მოზარდთა ასაკი არის არამარტო შიშის და საშიშროების პერიოდი, როგორც ადრე მიაჩნდათ, არამედ სასიამოვნო და ბედნიერი, ბავშვობიდან მომწიფებულ მდგომარეობაში გადასვლის მშფოთვარე დრო. ამ ასაკის უცნაურობა და მოულოდნელობა განსაკუთრებით მკაფიოდ გამოვლინდება სექსუალურ სფეროში.

* აზ. 1. ს.ს. კერძოდ მოზარდს ძველ საქართველოში ნინეელი (ვაჟი) და ნინეელა (ქალი) ერქვა.

ბავშვის განვითარების პერიოდები

1. ცოცხალი ადამიანის წინამორბედი წარმონაქმნია ზიგოტა (უჯრედი), რომელიც წარმოიშობა სქესობრივი აქტის შემდეგ მამრობითი და მდედრობითი უჯრედების (გამეტების) შეწყვილების და განაყოფიერების შედეგად. ამ პროცესს თან სდევს მომავალი ადამიანის უჯრედების, ქსოვილების, ორგანოების, ორგანოთა სისტემების სწრაფი ზრდა და საბოლოოდ ორგანიზმის ფორმირება. ეს პროცესები ვითარდება მდედრის შიგნითა სასქესო ორგანოებში (საშვილოსნოში), ამიტომ მას **მუცლად ყოფნის პერიოდი** ეწოდება. იგი გრძელდება 40 კვირას, ანუ 10 სამთვარეო თვეს და იყოფა 2 ქვეპერიოდად: ა) ემბრიონული (ჩანასახი) პერიოდი (8 კვირა). ბ. პლაცენტური (ნაყოფი) პერიოდი (32 კვირა), რომელიც მშობიარობით თავდება.

მუცლად ყოფნის პერიოდში ნაყოფი იკვებება, იზრდება და ვითარდება დედის ორგანიზმში მიმდინარე ნივთიერებათა ცვლის ხარჯზე. იგი არ სუნთქავს, არ ხარჯავს ფიზიკურ ძალას და იმყოფება სრულიად უზრუნველ მდგომარეობაში.

2. როგორც კი ნაყოფი დატოვებს დედის ორგანიზმს (მშობიარობის შემდეგ) და ჭიპლარს გადაჭრიან, იგი ახალშობილად იქცევა და მოხდება ამქმელის* ხელში. დედის მუცლად უზრუნველ მდგომარეობაში მყოფი სრულიად უსუსური არსება დამოუკიდებელ სიცოცხლეს პირველი ჩასუნთქვითა და ტირილით იწყებს. მისი ფილტვები იწყებენ მოქმედებას, ყალიბდება აირთა ცვლა და სრულიად უცხო გარემოსთან კავშირი. ახალ ვითარებასთან ახალშობილის შეგუებას გარკვეული

* გაერცელებული ტერმინი „ბებია ქალი“, რუსულიდან პირდაპირი თარგმანია — *появившаяся женщина*. საბას სიტყვებით, ამქმელი არის მომნათლავიც, დედათ-მოურავიც და მესვენიც. ტერმინის საფუძველია აქემა, აქმა, რაც აუვანას, გულზე მიკვრას ნიშნავს; იგი სრულიად შეუყვრება დაბადების მღელვარე შემთხვევას. ამქმელი შეტანილია ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში (ქეგელი).

დრო სჭირდება. ეს არის ახალშობილობის პერიოდი, რომელიც საშუალოდ 10 დღე გრძელდება.

ამ პერიოდის ერთი მეტად მნიშვნელოვანი განმასხვავებელი ნიშანია ახალშობილის კეება. როგორც ცნობილია, მელოგინე ქალს ამ დროს ძუძუში უგრძოდება არა რძე, არამედ განსხვავებული შემადგენლობის ხსენი; მას ორგანიზმი გამოიმუშავებს ორსულობის უკანასკნელ და მშობიარობის პირველ დღეებში. იგი მომლაშო, სუნიანი, სქელი, მოყვითალო სითხეა, ახასიათებს მაღალი მჟავიანობა, მდიდარია ცილებით, ცხიმებით, მინერალური ნივთიერებებით და ვიტამინებით, მასში ნაკლებია შაქრები.

ხსენი ახალშობილისთვის შეუცვლელი საკებია. ზემოთქმულის გარდა, იგი შეიცავს იმუნურ სხეულებსა და ანტიტოქსინებს, ერთგვარ ბიძგს აძლევს ახალშობილის კუჭ-ნაწლავის მოქმედებას. ესეც ბუნების კანონზომიერებაა; ახალშობილის ახლადჩამოყალიბებულ საჭმლის მომნელებელ სისტემას ხსენი სჭირდება და მხოლოდ მისი მონელება ძალუძს. რამდენიმე დღის შემდეგ (3-7 დღე) იგი რძედ იქცევა და ჩვილის კუჭ-ნაწლავი, რომელიც ხსენმა აამოქმედა, ადვილად ითვისებს მას.

ზოგადად უნდა გვახსოვდეს, რომ ბავშვის ზრდა-განვითარებასთან ერთად იცვლება დედის რძის შემადგენლობა (შეესაბამება ასაკს), ამიტომ თუ დედას რძე არ ყოფნის და აუცილებელია ძიძა, სასურველია მას ჩვილიც იმავე ასაკისა ჰყავდეს.

3. ძუძუს წოვების პერიოდი ხანმოკლეა და მთავრდება დაახლოებით ერთი წლის ასაკში, მაგრამ იგი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია ბავშვის ცხოვრებაში. ამ დროს, როგორც წესი, ბავშვი იკვებება მხოლოდ დედის რძით (6 თვემდე), თუმცა აუცილებლობის შემთხვევაში საჭირო ხდება დამატებითი საკვების მიწოდება. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ დედის რძის მსგავსი პროდუქტი სამყაროში არ არსებობს და ჯერჯერობით ვერცერთმა ლაბორატორიამ ვერ შექმნა. დაბადებიდან და დედის ორგანიზმიდან მოწყვეტის შემდეგ, მასთან ახალშობილი კავშირს განაგრძობს სწორედ ძუძუს წოვებით. რძესთან ერთად

იგი დედისგან ღებულობს არამარტო ყუათიან საკვებს, არამედ ჰორმონებს, ანტისხეულებს და იმუნურ სხეულებს, რომელთა გამომუშავება მის ორგანიზმში ჯერ კიდევ არ ხდება. ისინი კი აუცილებელია, რათა ჩვილის ორგანიზმმა გაეძლოს გარესამყაროს (ტემპერატურა, ბაქტერიები და სხვ.) სემოქმედებას.

კარგად ორგანიზებული ძუძუთი კვება იმის გარანტიაა, რომ ჩვილი არ დაავადდება წითელათი, ქუნთრუმით, წითურათი, ხოლო ზოგი საშიში დაავადება დიფთერია, ტიფი და სხვ. ასეთ ბავშვებში იოლ ფორმებში მიმდინარეობს. ამ პროცესებზე დადებითად მოქმედებს აგრეთვე დედისგან გადაცემული თანდაყოლილი იმუნიტეტი და უპირობო რეფლექსები.

დასკვნა ასეთია: დედამ არავითარ შემთხვევაში უარი არ უნდა თქვას შვილის ძუძუთი კვებაზე, რადგანაც, როგორც ეთქვით, უკეთესი პროდუქტი, ვიდრე დედის რძეა, არ არსებობს. მითი, თითქოს ძუძუს წოვება ქალის გარეგნობაზე და ჯანმრთელობაზე უარყოფითად მოქმედებს, მითად რჩება. ძუძუს წოვება ქალის ორგანიზმის ფიზიოლოგიური, ე. ი. ნორმალური პროცესია. მეცნიერებმა დაადასტურეს, რომ ქალები, რომლებიც უმიზეზოდ და ნაადრევად წყვეტენ ძუძუთი კვებას, ხშირად ხდებიან მკერდის კიბოს მსხვერპლნი, მათ ხშირად ემართებათ აგრეთვე ჰორმონული მოშლილობანი, მენოპაუზის დაგვიანება ან ნაადრევი განვითარება და ა. შ.

4. სკოლამდელი პერიოდი

- ა) ადრეული სკოლამდელი პერიოდი (1-3 წ.წ.);
- ბ) ბალის ასაკი (4-7).

5. სკოლის (ყრმობის, ყმაწვილობის) პერიოდი*

- ა) უმცროსი სასკოლო ასაკი;
- ბ) საშუალო სასკოლო ასაკი;

* დიახ, ყმაწვილი და არა თინეიჯერი. „ყრმა და წული“ უძველესი ქართული სიტყვების შეხამებით წარმოქმნილი ეს სიტყვა კარგად უღერს და სწორად გამოხატავს შინაარსს.

გ) სქესობრივი მომწიფების პერიოდი;

დ) ჭაბუკობის (ქალიშვილობის) პერიოდი.

შენიშვნა: უმცროსი და საშუალო სასკოლო პერიოდის ვაჟების და გოგონების ასაკობრივი დაყოფა პირობითია, რადგანაც გოგონები ვაჟებს 1-1,5 წლით ასწრებენ განვითარებას.

ბავშვთა და მოზარდთა ფიზიკური განვითარება

ფიზიკურ განვითარებაში იგულისხმება ადამიანის სხეულის აგებულება, მისი გარეგანი მიმზიდველობა, სხეულის სხვადასხვა ნაწილის ჰარმონიულობა, ორგანიზმის ძალმოსილება, შრომისუნარიანობის (სწავლისუნარიანობის) და გამძლეობის მაღალი მაჩვენებლები.

ადამიანის ფიზიკური განვითარება დამოკიდებულია მემკვიდრეობით გადმოცემულ თანდაყოლილ თვისებებზე და იმ გარემო პირობებზე, რომლებშიც იგი იზრდება, ვითარდება, იძენს ახალ თვისებებს, ცხოვრობს და შრომობს.

ფიზიკური განვითარება მოსახლეობის ჯანმრთელობის მდგომარეობის, დასნეულების, სიკვდილიანობის და სიცოცხლის ხანგრძლივობის ერთ-ერთი საზომია. იგი დამოკიდებულია ყოფა-ცხოვრების პირობებზე, რომლის გაუმჯობესებასთან ერთად უმჯობესდება ფიზიკური განვითარებაც. უფრო მეტიც, ფიზიკურ განვითარებას, ჯანმრთელობას, სნეულებას და სიცოცხლის ხანგრძლივობას შორის არსებობს პირდაპირი კავშირი.

წარსულში მიაჩნდათ, რომ საცხოვრებელი გარემო არ ექვემდებარება ადამიანის ზემოქმედებას, რადგანაც ხალხთა უთანასწარობა, დაბალი და მაღალი რასების არსებობა ბუნებრივიაო. ასეთი თეორიები რა თქმა უნდა, კაცთმოძულე და მცდარია, რადგანაც ყოველი ადამიანი, განურჩევლად ქონებრივი ცენზისა, რასისა, ეროვნებისა და ეთნიკური წარმომავლობისა, თვითონ წარმოადგენს სოციალურ არსებას, რო-

მელიც ისტორიული განვითარების პროცესში ქმნის საკუთარი ცხოვრების პირობებს, თავის სასარგებლოდ ცვლის გარემო ფაქტორებს და ბუნებას.

საბოლოოდ დადგენილია, რომ ადამიანის ჯანმრთელობაზე პირველ რიგში გავლენას ახდენს ცხოვრების წესი, რომლის ერთ-ერთი ძირითადი შემადგენელი ნაწილია ფიზიკური კულტურა. პროცენტულად თუ გავიანგარიშებთ, მივიღებთ, რომ ჯანმრთელობა დამოკიდებულია: ცხოვრების წესზე (50-55%), გარემო პირობებზე (20-25%), გენეტიკურ ფაქტორებზე (15-20%) და სამედიცინო უზრუნველყოფაზე (10-15%). ჯანმრთელი ცხოვრების წესი კი გულისხმობს მოძრაობის რეჟიმს, გამოწრობას, სწორ კვებას, დღის რეჟიმს და მანევრე ჩვევებზე უარის თქმას.

მოსახლეობის ფიზიკურ განვითარებას საფუძველი ეყრება ბავშვობის და ყმაწვილობის ასაკში. რაც უფრო კარგადაა ორგანიზებული მათი ფიზიკური კულტურა, ვარჯიშები, გამოწრობა და სხვა გამაჯანსაღებელი მეთოდები, მით უფრო სრულყოფილად ვითარდება მოზარდი, რაც მას ხნიერ ასაკშიც გაყვება და თუ კვლავ არ შეანელებს ყურადღებას, იგი მთელ სიცოცხლეში შეინარჩუნებს სიმხნევეს, მოხდენილობას და ენერგიას.

მოზარდთა (განსაკუთრებით ეაქების) ფიზიკური განვითარების ერთგვარ სარკეს წარმოადგენს ახალწვეულთა ვარგისიანობის შემოწმება. წარსულში რუსეთის ზოგიერთი ავტონომიური რესპუბლიკის წვევამდელთა ვარგისიანობა 80 %-ს შეადგენდა, ანალოგიური მდგომარეობა იყო ზოგიერთ საზღვარგარეთის ქვეყანაში.

ამგვარად, მოზარდთა ფიზიკური განვითარების მაჩვენებელი მოსახლეობის ჯანმრთელობის მდგომარეობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მონაცემია, რომელიც ამავე დროს ნათლად ასახავს მოზარდების ყოფა-ცხოვრებას, სანიტარულ და კულტურულ დონეს.

დღეისათვის მსოფლიოში სპორტის მრავალი სახეა ცნობილი. მათი უმრავლესობა საერთაშორისოა. არის სპორტის სახეობათა მცირე ნაწილი, რომელიც ჯერჯერობით ამა თუ იმ ქვეყნის ეროვნული კუთვნილებაა.

დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მოზარდისთვის სპორტის სახეობის შეჩვევას. იგი ინდივიდუალურია, ამიტომ ფიზკულტურის მასწავლებელმა ყმაწვილებს უნდა შეურჩიოს ისეთი სახე, რომელშიც მას მომავალში კარგი შედეგები ექნება.

ამ დროს, სპორტული მონაცემების გარდა, აუცილებელია ანგარიში გავუწიოთ ასაკს, სქესს, თვითონ მოზარდის მდგომარეობას.

ზოგადად ვაჟებისთვის სპორტის ყველა სახე მისაღებია, მაგრამ გოგონებისთვის, მათი ანატომიურ-ფიზიოლოგიური აგებულების გათვალისწინებით, სპორტის ყველა სახეობაში მონაწილეობა მიუღებლად მიმანია. მართალია, სურვილი გვაქვს გვყავდეს მრავალი ჩემპიონი, მედალოსნები, მაგრამ ეს არ უნდა გაკეთდეს გოგონას, მომავალი დედის ჯანმრთელობის და გარეგნობის შელახვა-დამახინჯების ხარჯზე. სამედიცინო თვალსაზრისით და სპორტის მთავარი დანიშნულების გათვალისწინებით, ჩემთვის სრულიად მიუღებელია ქალთა კრივის ყველა სახე, ძალოსნობა და ჭიდაობა.

ფიზკულტურისა და სპორტის მთავარი მიზანია ადამიანის გამოწრთობა-გაჯანსაღება, გარეგანი მოხდენილობა, შინაგანი ორგანოების ფუნქციების გაძლიერება და ა. შ.

ამ მთავარ მიზნებს სრულიად ეწინააღმდეგება კრივში ქალის გამეტებით ცემა ისეთ ადგილებში (სახე, მკერდი), რომლებიც ქალს აღამაზებს, მის სიამაყეს წარმოადგენს, რითაც ის ყველას თვალს იტაცებს, უფრო მეტიც, მკერდი, საიდანაც მისმა შეიღმა სასიცოცხლო საკვები უნდა მიიღოს, მკერდი, რომელიც ცემა-ტყეპის კი არა, უბრალო მექანიკური დაზიანების დროსაც ადვილად ხდება საშიში და საბედისწერო სნეულების შეყრის საგანი.

ძალოსნობა ინდივიდუალურად შესასრულებელია და დუელის გარეშე ტარდება, თუმცა აქ ფიზიკური დაძაბულობა იმდენად დიდია, რომ ქალი ყოველთვის დგას შინაგანი ორგანოების დაზიანების საშიშროების წინაშე (კუნთების გაგლეჯა, ორგანოთა ცოთმა, საშვილოსნოს გამოვარდნა). ყველაფერთან ერთად სპორტის ეს სახე ქალისთვის ესთეტიკურადაც სრულიად მიუღებელია (სახის მანჭვა, ქშენა-კიეილი). ადრინდელი შეხედულებით, ვაჟებში ნაცემ-ნაბეგვი სახე ასატანია, შეენით კიდეც ნაჭდევები და ნაწიბურები:

„ვაჟკაც ნაიხი სჯობია,
ხელში ნატეხი ხმლისაო“...

სპორტმა უნდა გააჯანსაღოს, გააკაოს ქალის სხეული და არა დაანგრის და დაამახინჯოს. მან, ვითარცა ქართულმა ცეკვებმა, სილამაზე და სინარნარე უნდა გადმოაფრქვიოს. სპორტის ასეთი სახეები კი, იცოცხლეთ, რამდენიც გეინდა: მხატვრული ტანვარჯიში, ცურვა, ფრენბურთი, ციგურებით სრიალი, კალათბურთი, ხელბურთი, მძლეოსნობის ყველა და ათეულობით სხვა სახეობები.

მშობლების, ბაღის აღმზრდელების, პედაგოგების და სკოლის სამედიცინო პერსონალის უპირველესი მოვალეობაა ბავშვთა და მოზარდთა ფიზიკურ განვითარებაზე მუდმივი მეთვალყურეობა, სპორტის შესაფერისი სახეობის შერჩევა, ფიზიკურად სუსტი ბავშვების დროული გამოვლინება და გამაჯანსაღებელი პროცედურების გამოყენება.

მეცნიერულად დასაბუთებულია ფიზიკური განვითარების კავშირი ისეთ ქრონიკულ სნეულებებთან, როგორიცაა: რაქიტი, ტუბერკულოზი, დისტროფია, კუჭ-ნაწლავის ტრაქტის სნეულებები და სხვ. ამავდროს საჭიროა ვიცოდეთ, რომ ხანმოკლე, მწვევე, მათ შორის ინფექციური სნეულებები მნიშვნელოვან გავლენას ვერ ახდენენ ფიზიკურ განვითარებაზე და თუ ამ დროს სახეზეა ოდნავი ჩამორჩენა, განსაკუთრებით წონაში, მისი აღდგენა განკურნების შემდეგ სწრაფად ხდება.

ფიზიკური განვითარების შესასწავლად არსებობს წინასწარ შემუშავებული ანთროპომეტრიული ნორმები და სტანდარტები (ცალკეული ასაკის და სქესის ბავშვების და მოზარდებისთვის). ეს მაჩვენებლები წლითიწლობით იცვლება, განსაკუთრებით ჩვენს აჩქარებულ ხანაში, როცა ბავშვებსა და მოზარდებს შორის შეიმჩნევა უჩვეულო ზრდა-განვითარება (აქსელერაცია). ესაა რთული ბიოსოციალური მოვლენა, რომელიც გულისხმობს ბიოლოგიური და ფსიქიკური პროცესების აჩქარებულ განვითარებას, სხეულის და მისი ცალკეული ნაწილის ზომების ზრდას, სქესობრივი და გონებრივი მომწიფების ადრე დადგომას. ახლანდელი მოზარდები ფიზიკურად ვითარდებიან და სქესობრივად მწიფდებიან 2-4 წლით ადრე, ვიდრე მათი თანატოლები 30-50 წლის წინ.

აქსელერაციის შედეგები უპირატესად ნათლად ჩანს მრავალი ანთროპომეტრიული ნიშნის, კერძოდ წონის, სიმაღლის, გულმკერდის გარეშემოწერილობის და სხვ. შედარებისას. მკვლევართა ერთი ნაწილის დაკვირვებით გაირკვა, რომ 80 წლის წინანდელი მოზარდების სიმაღლის საშუალო მაჩვენებელი დღევანდელთან შედარებით 16 სმ-ით ნაკლებია. შეიცვალა ფიზიკური განვითარების დასრულების ვადებიც. თუ ადრე ეს პროცესი მხოლოდ 24-25 წლის ასაკში მთავრდებოდა, ახლა იგი 18-20 წლის მოზარდებს დასრულებული აქვთ.

ფიზიკური განვითარების ნიშნებიდან ჩვეულებრივ ზომავენ სიმაღლეს (მდგომს, მჯდომს), კიდურების სიგრძეს, გულმკერდის, მენჯის სიფართეს და ა. შ. პრაქტიკულად კი ხშირად იკვლევენ სამ ძირითად ნიშანს: სხეულის სიმაღლეს, გულმკერდის გარსკმწიერებობას და წონას.

ამ ნიშნების რიტუხობრივ გამოსახელებას უნდა ახლდეს ზოგადი სომატოსკოპური ნიშანიც, როგორცაა: ჩონჩხის მდგომარეობა, ტანის მოყვანილობა, კუნთების და ცხიმოვანი ქსოვილის განვითარება, სქესობრივი განვითარება და ა. შ. ასევე აუცილებელია ზოგიერთი ფუნქციური ნიშნის შესწავ-

ლაც: კუნთების ძალა (დინამომეტრია), ფილტვების ხასიციოცხოლო ტევადობა (სპირომეტრია), სისხლის არტერიული წნევა და სხვ. ზოგჯერ ყოველივე ზემოთქმულს ემატება სომატური გამოკვლევები: იმუნოლოგიური სინჯები, ლაბორატორიული, რენტგენოლოგიური, ექოსკოპიური, კარდიოსკოპიური და სხვა მონაცემები.

ასეთი წესით მიღებულ მონაცემებს ადარებენ ნორმებსა და სტანდარტებს, რის შედეგად გამოაქვთ დასკვნა მოზარდის ფიზიკური მდგომარეობის და ჯანმრთელობის შესახებ. პირველ რიგში ყურადღება უნდა მიექცეს მოზარდის სხეულის განვითარებას, ფუნქციური ნიშნების შესაბამისობას ნორმალურ ფიზიოლოგიურ პროცესებთან და, რაც წვენი თემისთვის მთავარია, ფიზიკური და სქესობრივი განვითარების ურთიერთკავშირს, მათს ჰარმონიას.

სხვა ორგანოებთან და სისტემებთან ერთად ბავშვის ფიზიკური განვითარების მაჩვენებლები იცვლება სქესობრივი მომწიფების პერიოდში, თუმცა ამ საკითხზე ნათქვამს დაეჯერდებით, რადგანაც წვენი წიგნის მთავარი თემა მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდაა, რომელსაც გაცილებით ვრცლად შეეხებით. მანამდე კი აუცილებელია ასევე მოკლედ შეეხებოდ ბავშვის ფსიქიკური განვითარების თავისებურებებს, როგორც სექსუალური განვითარების ერთ-ერთ მთავარ წამყვან ძალას.

ბავშვთა და მოზარდთა ფსიქოსექსუალური სამყარო

მედიკოსთა და ფსიქოლოგთა მეცნიერულმა დაკვირვებებმა ცხადყო, რომ სექსუალური ნიშნები თავს შეგვახსენებს არა მხოლოდ სქესობრივი მომწიფების დროს, არამედ ეს გამოვლინებები თანდაყოლილია და ახალშობილსაც კი შეიძლება შევამჩნიოთ.

ახალშობილი ძალზე აქტიურდ პასუხობს შეხებას, მაგ. როცა მშობელი მას ხელით ეფერება, ან დედა ძუძუს აწოვებს.

ღიმილი და სხვა კმაყოფილების მომგვრელი გრძნობები, რომლებსაც ამინევენ სრულიად ახლადმოვლენილ არსებას, მშობლებს არ მიაჩნიათ „ეროტიკულ“ ნიშნად, თუმცა სწორედ ის არის ბაღღური სექსუალურობის გამოვლინება. რაც უფრო იზრდება ჩვენი ნამცეცა, მით უფრო ვითარდება მისი მიზნობრივი მოძრაობა, ანუ ხელები უფრო და უფრო მიმყოლი ხდება და რამდენიმე თვის ჩვილი ხელებით ისინჯავს და აკვირდება საკუთარ სხეულს, მათ შორის სასქესო ორგანოებსაც. მშობლები ამას ამინევენ და იწყება მათი მღელვარება, რადგანაც მიაჩნიათ, რომ ესაა ნაადრევი სქესობრივი აღვირაქსნილობა, ან რაღაც სნეულება. სინამდვილეში ბავშვის ასეთი ქცევა სრულიად ნორმალურია. ბავშვი აკვირდება თავის სხეულს, მის აგებულებას, შესაძლებლობებს, შეგრძნებებს. საკუთრივ ამ დროს მშობლების მხრიდან სქესობრივი აღზრდა უნდა მოიცავდეს, რაც შეიძლება მეტი სითბოს გადაცემას, ალერსს და ემოციურ ურთიერთობას.

1-2 წლის ასაკში ბავშვები საკმაოდ კარგად მართავენ თავის ხელებს და სხეულის სხვა ნაწილებს, ამიტომ იშვიათად სხვადასხვა ფორმით სასქესო ორგანოებსაც ეხებიან, რადგანაც გრძნობენ რაღაც კმაყოფილებას. ესეც ნორმალური პროცესია ისევე, როგორც ქცევა იმ ბავშვებისა, რომლებიც ამას არ აკეთებენ. ამ ეტაპზე ბავშვის სქესობრივი აღზრდა მხოლოდ საკუთარი სხეულის სრული ათვისებით შემოიფარგლება. მშობლები ამას მშვიდად უნდა შეხედნენ, რადგანაც ფსიქოსექსუალური განვითარების ამ ეტაპზე ბავშვს ერთნაირად აინტერესებს ხელების ფათური ყურში, ცხვირში და სასქესო ორგანოებში.

2 წლის ბავშვმა უკვე იცის საკუთარი სხეულის ნაწილების სახელები. ერთი წლის შემდეგ იგი გადადის ფსიქოსექსუალური განვითარების მომდევნო ეტაპზე. მას უკვე შეუძლია გოგო გაარჩიოს ბიჭისგან და იწყება შეგნება თავისი სქესობრივი კუთვნილებისა და მისი შეუცვლელობისა. ამ დროს თავს იჩენს

სქესობრივი გამოვლინებების თანდაყოლილი თვისებები. გარდა ტანსაცმლისა და გარეგანი ნიშნებისა, გოგონების და ბიჭების გემოვნება და მოწონების საგნები განსხვავებულია: ბიჭებს იტაცებთ სათამაშო იარაღები, ტანკები და მანქანები, ბურთის და ომობანას თამაში, ხოლო გოგონები უფრო მშვიდ, ნაკლებად მოძრავ სათამაშოებს: თოჯინებს, საოჯახო ნიუთებს, სახლობანას ეტანებიან. რაც მთავარია, ბიჭი ცდილობს მამას გაეყეს მინდურის სამუშაოზე, ხოლო გოგო დედას ეხმარება საჭმლის მომზადებაში, ჭურჭლის გარეცხვა-დალაგებაში. ვიმეორებ, საქმიანობის ასეთი გამიჯვნა თანდაყოლილია, ბავშვი ოჯახშიც იძენს ამ თვისებებს და მისი განვითარება-სრულყოფა მშობლების მოვალეობაა.

პატარაობიდანვე მიმაკაცურად გაზრდილი ბიჭი მოზრდილ ასაკში მხოლოდ ქალისადმი იჩენს ინტერესს და პომოსექსუალისმით მისი გატაცება თითქმის მთლიანად გამორიცხულია.

ამ ასაკის ბავშვთა აღზრდის პროცესში შესაძლოა მშობლების წინაშე წამოიჭრას ერთგვარი სიძნელე; ბავშვი ცდილობს თავისი თავი შეადაროს მშობლების, ან სხვა ადამიანების აგებულებას. იძლევა შეკითხვებს, ცდილობს სხვებს ტანსაცმლის ქვეშ შეუჭვრიტოს და ა. შ. აქაც *საჭიროა ვიყოთ მშვიდი, უემოციო, რათა ბავშვს კიდევ უფრო არ გაეუძლიეროთ ამ თემისადმი ინტერესი. მშვიდად უნდა აეუხსნათ ბავშვის ენაზე და მისი ყურადღება სხვა თემაზე გადავიტანოთ.*

4 წლის ბავშვს კარგად აქვს შეგნებული თავისი სქესი, ამავდროს იზრდება ინტერესი, როგორც საკუთარი, ასევე სხვების სასქესო ორგანოებისადმი. ამ დროს ძალზე მნიშვნელოვანია, თუ მშობლები მას არ შთააგონებენ სხეულთან, განსაკუთრებით სასქესო ორგანოებთან მოპყრობას, როგორც რაღაც სასირცხვილო ქცევას. ამ პერიოდის სქესობრივი აღზრდა გამოიხატება იმაში, რომ *ბავშვს არ შეეუქმნათ რაღაც შიში იმის გამო, რომ მას განსაკუთრებულად აინტერესებს, რითი განსხვავდებიან გოგონები ვაჟებისგან.*

4-5 წლის ასაკში ბავშვებს ნათლად აქვთ შეგნებული თავიანთი სიშიშელის უხერხულობა და ტანის გახდა ერიდებათ. ეს ის დროა, როცა მოზრდილები ვაღდებულნი არიან სკოლაშდელის ბუნებრივი მოთხოვნილებების და ქცევების მიმართ განეწონ ისევე, როგორც ინტიმურ საკითხებზე. თანდათანობით ბავშვი უკვე ერკევეა მრავალ სექსუალურ აკრძალვებში. ამ დროს აუცილებელი და სასარგებლოა ხშირი საუბრები, რათა მან კარგად აითვისოს თანაცხოვრების სოციალური ნორმები. რაც შეეხება ტრადიციულ შეკითხვებს „საიდან გავჩნდი“, ამაზე პასუხის გასაცემად სამწუხაროდ ქართული ორიგინალური ლიტერატურა არ გაგვაჩნია, არის უცხოურიდან თარგმნილი. მშობლებს, ბებია-ბაბუებს და აღმზრდელებს დიდად გამოადგებათ ვირჯინია დიუმონის ამავე სახელწოდების წიგნი, „საიდან გავჩნდი? სექსუალური ენციკლოპედია 5-8 წლის ბავშვებისთვის,” რუსული თარგმანი (მოსკოვი. 2007 წ.) ეს წიგნი მთელს მსოფლიოში ითვლება ბავშვებზე მიძღვნილი ამ სახის ლიტერატურის ერთ-ერთ საუკეთესო მაგალითად.

არის მეორე წიგნი, რომლის ავტორები არიან კრისტიან ვერდუ, ჟან კოენი, ჟაკლინ კანტანი და ჟილბერ ტორჟმანი. წიგნს ჰქვია „სექსუალური ფიზიოლოგიისა და ფსიქოლოგიის ენციკლოპედია (ფრანგულ ენაზე). ჩვენ ამ წიგნიდან მოგვაქვს სანიმუშო პასუხი ბავშვის შეკითხვაზე: „როგორ ჩნდება ბავშვი?“

ბავშვს დედა და მამა ქმნიან. ამისთვის გამოიყენება სხეულის ზოგიერთი ორგანო, რომელთაც სასქესო ჰქვია. ისინი ისევე, როგორც გული, ფილტვები, ტვინი, განუწყვეტილ მუშაობენ, მაგრამ ამას თვალით ვერ ვამჩნევთ ხოლმე. აბა, საათს დააკვირდით: ისრები ციფერბლატზე ნელა მოძრაობენ, მაგრამ შიგნით მბრუნავი უთვალავი გორგოლაჭი რომ დავინახოთ, საჭიროა საათს ხუფი ავხადოთ. სასქესო ორგანოების მუშაობის გასაგებად ადამიანის სხეული შიგნიდან უნდა წარმოვიდგინოთ. საათს უამრავი პაწაწინა ნაწილი

აქეს, რომლის დანახვა მხოლოდ გამადიდებელი შუშით შეიძლება, ადამიანის უმცირესი ნაწილაკების დანახვას უსათუოდ სჭირდება მიკროსკოპი. ეს ნაწილაკები ქმნიან საოცარ და რთულ სამყაროს.

ახლა ერთმანეთს შევადართო ქალი და კაცი, გოგონა და ბიჭუნა. მამაკაცი უმეტესწილად ქალზე მაღალია, აქეს ფართე მხრები. შიშველს, მუცლის ქვეშ ბუსუსებს დაეუნახავთ, ნიკა ჯერ პატარაა და თმა არ წამოზრდია, მაგრამ როგორც ყველა კაცს, მამათქვენივით მასაც აქეს კანის ნაოჭი – პარკუჭი, რომელშიც მოთავსებულია ორი ბურთულა – სათესლე ჯირკვლები და თავისებური მილაკი – ასო. სათესლე ჯირკვლები და ასო მამაკაცის სასქესო ორგანოთა გარე ნაწილია ისევე, როგორც ისრები – საათის მექანიზმისა.

ნიკას ორგანიზმში რომ ჩავიხედოთ, ორ წერილ მოლუნელ მილს დავინახავთ, რომლებიც სათავეს სათესლე ჯირკვლებიდან იღებენ. ეს ორი მილი მუცლის ღრუში ოდნავ ზემოთ ერწყმიან ერთმანეთს და უერთდებიან სხვა მილს, საიდანაც მამაკაცების სასქესო ორგანოში შარდი მოედინება.

ბიჭუნას ასოდან მხოლოდ შარდი გამოდის, მაგრამ მოზრდილი ადამიანის ორგანოდან ზოგჯერ სხვა სითხეც გამოიყოფა, რომელიც კვერცხებიდან იღებს სათავეს. ამ სითხის ერთ წვეთს თუ მიკროსკოპში დავათვალიერებთ, დავინახავთ უთვალავ მოძრავ „თაეკომბალას“, დიდ თავზე მოზრდილი გრძელი, მოქნილი კუდი. ამ პაწაწინა ნაწილაკებს სპერმატოზოიდი ჰქვია. სწორედ ისინია აუცილებელი ბავშვის შესაქმნელად.

ახლა ქალს დავაკვირდეთ. ის მამაკაცზე დაბალი და ტანკენარია. მხრებიც ვიწრო აქეს, თეძოები კი ფართე. მკერდი მამამკაცისას კი არ უგავს, არამედ ამოზურცულია. მუცლის ქვეშ ქალს ბუსუსები აქეს, მაგრამ არც სათესლე ჯირკვლები და არც ასო არ გააჩნია. თუ მისი სხეულის სიდრმეში ჩავიხედავთ, დავინახავთ ორ ბურთულას, მას საკვერცხეები ეწოდება

და იქიდან გამომდინარე იმ მილს, რომელიც მამაკაცისაზე მოკლე და მსხვილია. ეს მილები უერთდებიან სქელკედლიან, მსხლის ფორმის პარკს, რომელსაც საშვილოსნო ჰქვია. ეს პარკი ქვემოთ წერილდება და გადადის მილში, რომელსაც საშო ეწოდება. საშოს ხერელი ქალის ბარძაყების შიდა მხარესაა მოთავსებული. საკვერცხეები მიკროსკოპით რომ დავათვალიეროთ, პაწია, ქინძისთაყის მსგავს წერტილებს დავინახავთ, სწორედ ესენია ჩანასახის უჯრედი (კვერცხუჯრედი). ქალის ორგანიზმში ეს უჯრედები ხილივით მწიფდება. ყოველ თვე მომწიფებული უჯრედი გამოდის საკვერცხედან, ეშვება ქვევით, პატარა მილში და საშვილოსნოში შემოდის. როდესაც კაცის სპერმატოზოიდი ერთ-ერთ კვერცხუჯრედს ხვდება, ისინი ერთდებიან და იქმნება ბავშვი.

საშოში ბევრი სპერმატოზოიდი შედის, მაგრამ მხოლოდ ერთი მიაღწევს მცირე მილში მოთავსებულ მომწიფებულ კვერცხუჯრედს. სპერმატოზოიდი ეკერის უჯრედს, შემდეგ შეერთებისა და არევის შედეგად წარმოიქმნება ბირთვი, რომელსაც ნაყოფი ეწოდება. ნაყოფი იყოფა ჯერ ორ ნაწილად, შემდგომ ოთხად, შემდეგ რვადა და ა. შ. მაგრამ ეს ნაწილაკები ერთმანეთთან გადაბმული რჩებიან. ეს ბირთვი მაყვალს ან ჟოლოს ჰგავს. ნაყოფი სულ უფრო და უფრო იზრდება, გადაადგილდება მილში და საშვილოსნოსკენ მიემართება. ასე და ამგვარად ქმნიან დედა და მამა მშვენიერ ბიჭუნას ან გოგონას.

– შემდეგ?

– შემდეგ ნაყოფი საშვილოსნოს კედელს ეკერის და აღარ მოძრაობს. დედის სისხლის საშუალებით იღებს ნაყოფი ყველაფერს, რაც მისი განვითარებისა და ზრდისთვის არის აუცილებელი. ნაყოფი გაბუდრებული იზრდება, ფორმას იცვლის და თანდათანობით ემსგავსება პატარა ცოცხალ არსებას. იგი თბილად და მყუდროდ არის მოკალათებული იმ დიდ პარკში, სადაც იზრდება და ვითარდება.

სპერმატოზოიდისა და კვერცხუჯრედის შეხვედრიდან ცხრა თვის, ანუ 280 დღის ფეხმძიმობის, ანუ ორსულობის შემდეგ ბავშვი ქვეყნიერებას მოეწვინება, რასაც მშობიარობა ჰქვია.

* * *

სკოლამდელ ასაკში ბავშვი მოზრდილებს, ხშირად რომელიმე მშობელს ბაძავს. იმის მიხედვით, თუ გარშემოცოცხლები როგორ მაგალითს აითვისებს, დამოუკიდებელია მისი სხეულის ემოციური სიახლოვის შესაძლებლობები. სქესობრივი აღზრდის მთავარი ამოცანაა ბავშვის ირგვლივ მყოფი მოზარდების (დედის და მამის, ბებიისა და ბაბუის) მიმართ ჰარმონიულობის, დამაჯერებლობის, პატივისცემის დემონსტრაცია.

7-10 წლის მოსწავლეებს უყალიბდებათ სქესობრივი ქცევების მოდელი. იმის მიუხედავად, რომ ამ პერიოდში მეგობრობენ მცნებასთან, „უაუები გოგონების წინააღმდეგ.“ ამ დროს წარმოიქმნება პირველი სერიოზული ერთგულება, ფლირტის პირველი ცდა და არშიყობა, პირველი განცდები და გულის მოსვლა.

მოზარდთა ასაკში (13-14 წელი) უკვე სახეზეა ბავშვის სქესობრივი აღზრდის შედეგი. რა თქმა უნდა, მოზარდის ცხოვრებაში გამოინდება ხოლმე სიძნელები, რომლებიც შედარებით მსუბუქია, თუ ბავშვმა წარმატებით განვლო განვითარების ყველა ეტაპი. მას გამომუშავებული უნდა ქონდეს თავისი მრჩეულების, ამ შემთხვევაში მშობლების მიმართ ნდობა, რათა დაიჯეროს თავისი სხეულის შეუვალე ასაკობრივი ცვლილებები.

თუ ბავშვობიდანვე ბიჭს ჰქონდა ერთგვარი ინტერესი ქალური საქმეებისადმი, ტანსაცმლისადმი და ამ თვისებამ ამ ასაკამდე მიაღწია, მშობლებს და პედაგოგებს ჯერ კიდევ შეუძლიათ თავიანთ აღსაზრდელში გააღვიძონ ინტერესი ეთჟაცური თამაშების, კაცური საქმეებისადმი; აქ გონივრულად უნდა გამოვიყენოთ მოზარდის მიმბაძველობითი თვისება

(ბიჭმა მამას, გოგომ დედას მიბაძოს). სიძნელეები შეიძლება შეგვექმნას, როცა ბავშვს რომელიმე მშობელი არ პყავს. აქ აღმზრდელ-პედაგოგის მოთმინებას და ბრძნულ რჩევებს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

სასქესო ორგანოების ანატომიურ-ფიზიოლოგიური თავისებურებანი

სქესობრივი განვითარება ურთულესი პროცესია. იგი იწყება ჩასახვის დღიდან და ადამიანის სიცოცხლის ბოლომდე გრძელდება. სპერმატოზოიდის და კვეცხუჯრედის ქრომოსომების შერწყმის შემდეგ განაყოფიერებული უჯრედის 46 ქრომოსომიდან XX-სგან ვითარდება მდედრობითი სქესის, ხოლო XY-სგან მამრობითი სქესის ნაყოფი, თუმცა ანატომიის თვალსაზრისით, ქალის და მამაკაცის ემბრიონები პირველ კვირებში ერთნაირად ვითარდებიან; მხოლოდ ორსულობის მე-5-6 კვირის შემდეგ ყალიბდება პირველადი სასქესო ჯირკვლები.

ერთი და იგივე ემბრიონული ქსოვილისგან ვითარდება ე.პომოლოგიური წარმონაქმნები, რომელთაც ძირითადად ერთიდაიგივე აგებულება აქვთ, მაგრამ მათი ფუნქცია სხვადასხვაგვარია. მაგალითისთვის მოვიტანთ ქალის და ვაჟის სასქესო ორგანოების განვითარებას:

ვაჟი	ქალი
საოესლე ჯირკვალი	საკვერცხე
ს. სქესო ასოს თავი	საენებოს თავი
ს. სქესო ასოს საეული	საენებოს (კლიტორის) სხეული
ასოს წუწა	საენებოს წუწა
საოესლე პარკი	დიდი სასქესო ბაგეები
ასოს ქვემო ზედაპირი	მცირე სასქესო ბაგეები
კუბრის ჯირკვლები	ბართოლინის ჯირკვლები

სხვადასხვა სქესის 3-7 კვირის ემბრიონი გარეგნულად ერთმანეთისგან არ განსხვავდება, შემდეგ კი თანდათანობით იწყება ემბრიონის, როგორც გარეგანი, ისე შინაგანი დიფერენციაცია.

ადამიანის სქესობრივი ქცევების სხვადასხვა ასპექტების სწორი გაგებისთვის და პიგიენური წესების დაცვისთვის აუცილებელია მოზარდებს პქონდეთ წარმოდგენა სხვადასხვა ორგანოებისა და ორგანოთა სისტემების ანატომიასა და ფიზიოლოგიაზე. სასქესო სისტემის ყველა ნაწილი ორივე სქესში, ისევე, როგორც მრავალფეროვანი ფიზიოლოგიური და ფსიქოლოგიური მოვლენები, დაკავშირებულია სქესთან და ემსახურება ერთ ძირითად მიზანს: მამაკაცის სასქესო უჯრედი – სპერმატოზოიდი შეუერთდეს ქალის კერცხუჯრედს, რათა მოხდეს განაყოფიერება და ახალი ცოცხალი ადამიანის, ნაყოფის ჩასახვა. ამაშია ჩვენი ბუნების უდიდესი სიბრძნე, რომელიც კაცობრიობის მოდგმის გაგრძელება-განახლებას ემსახურება.

დედამიწაზე ადამიანთა ძირითადი სქესი, ქალი და ვაჟი გაუჩენია განგებას. მათი სიცოცხლისუნარიანობის ძირითადი პრინციპი ერთნაირია, ბევრი რამ საერთოც აქვთ, თუმცა, როგორც ზემოთ დავინახეთ, ქალ-ვაჟის სხეულის აგებულება, ორგანოების და ორგანოთა სისტემების ცხოველმყოფელობა, მათი დანიშნულება ძირფესვიანად განსხვავდება ერთმანეთისგან. ეს ასეც უნდა იყოს, მაგრამ იშვიათად მოზარდის სასქესო ორგანოების განვითარებაში არის სერიოზული ბუნდოვანება.

სქესის განვითარების ერთ-ერთი გადახრაა **ჰერმაფროდიტიზმი**, როცა ახალშობილს აქვს, როგორც სათესლე, ისე საკვერცხის ქსოვილები, ამავე დროს მათ უვითარდებათ საშვილოსნო, ასევე ერთ მხარეს შეიძლება პქონდეთ ფალოპის მილი, ხოლო მეორეზე თესლის გამომყოფი არხი. ასეთ დროს სავენებო ჩვეულებრივზე დიდია და პატარა ასოს წააგავს. ზოგჯერ გარეთა სასქესო ორგანოების განვითარება იმდენად შორს მიდის, რომ ექიმსაც კი უჭირს განსაზღვროს ახალშობილის სქესი. ასეთ დროს აუცილებელი მაღალკვალიფიციური მედიკოსების კონსულტაცია.

ქალის საქესო ორგანოები ორ ნაწილად იყოფა: გარეთა და შიგნითა.

გარეთა სასქესო ორგანოებს მიეკუთვნება: ბოქვენი, დიდი და მცირე ბაგეები, საშოს შესავალი, საქალწულე აკი, ბართოლინის ჯირკვლები, საენებო და შარდსადენის გარეთა ხერელი.

ბოქვენი წარმოადგენს მცირე შემადგენლობას (ცხიმოვანი ქსოვილის დაგროვების გამო). იგი მდებარეობს მუცლის წინა კედლის ბოლო ნაწილში და მას მეორენაირად „ვენერას ბორცვსაც“ უწოდებენ. სქესობრივი მომწიფების დასაწყისში აქ იზრდება თმები, რომელიც პატარა სამკუთხედს ქმნის, რომლის მწერვალი ქვემოთ არის მიმართული. ამ ადგილზე თმიანობის გავრცელების კვალობაზე მშობლებს შეუძლიათ იფიქრონ გოგონას სქესობრივი მომწიფების ტემპსა და დროულობაზე.

ქვემოთ ბოქვენი გადადის დიდ სასქესო ბაგეებზე – გაგრძელებულ კანის ნაოჭზე, რომელიც მდიდარია ცხიმოვანი ქსოვილებით, სისხლის და ლიმფის ძარღვებით. ბაგეებს შორის წარმოიქმნება სასქესო ნაპრალი. სქესობრივი მომწიფების დროს დიდი ბაგეები ბოქვენთან ერთად მთლიანად თმებით იფარება. დიდი ბაგეების შიგნითა მხარეს, მის ქვემო მესამედში განლაგებულია ბართოლინის ჯირკვლები, რომელთა გამონაყოფი სითხე ასველებს სასქესო ნაპრალს.

სასქესო ნაპრალის ზემო კუთხეში მდებარეობს მცირე წარმონაქმნი – საენებო, ანუ კლიტორი. თავისი აგებულებით და ფორმით იგი შეესაბამება მამაკაცის ასოს, მაგრამ მასზე გაცილებით პატარაა და შედგება არა სამი, არამედ ორი მღვიმოვანი (დაჩერეტილი) სხეულისგან. მას ბოლოს გააჩნია კანისგან წარმოქმნილი კორდი. მშვიდ პირობებში საენებო პატარა ბორცვს წარმოადგენს, რომელიც ჩვეულებრივ არ გამოდის სასქესო ბაგეებიდან, ამიტომ იგი გარედან არ ჩანს.

სქესობრივი აღგზნების დროს სავნებო მოდის ერექციის მდგომარეობაში, გამოდის სასქესო ბაგეებიდან 1-2, ზოგჯერ მეტი სანტიმეტრის სიდიდით. ასეთი რეაქცია გამოწვეულია სავნებოში არსებული ნერვული დაბოლოებების გაღიზიანებით. სავნებოს ოდნავ ქვემოთ სასქესო ნაპრალში გამოდის შარდსადენის გარეთა ხერელი.

მცირე სასქესო ბაგეები მიდიან სავნებოსგან უკან და ქვემოთ. ესენია კანის ორი თხელი, ნაზი ნაოჭი, რომლებიც ასევე მდიდარია მგრძნობიარე ნერვული დაბოლოებებით და დაქსელილია დიდი რაოდენობით სისხლძარღვებით.

დიდი და მცირე ბაგეები ფარავენ საშოს შესასვლელს, სადაც მდებარეობს *საქალწულე აპკი (ჰიმენი)*. ესაა თხელი აპკი, რომელიც მდიდარია მგრძნობიარე ნერვებით და სისხლძარღვებით. საქალწულე აპკი მეტნაკლებად მკერძია და აქვს სხეადასხვა ფორმის ერთი ან რამდენიმე ხერელი. მენსტრუაციის დროს აქედან გამოიყოფა სისხლი. ჩვეულებრივ აპკის მთლიანობა პირველი სქესობრივი კავშირის დროს ირღვევა, რასაც დეფლორაცია (ქველლათინურად საქალწულე აპკი, ფლოს-ყვავილი) ქვია. აქედან წარმოსდგება ეს ტერმინი. პირველი კავშირი, როგორც წესი, ოდნავ მტკივნეულია და თან ახლავს მცირე სისხლის გამოყოფა. ზოგჯერ ჩვეულებრივი სქესობრივი აქტის დროს აპკის მთლიანობა არ ირღვევა, ამიტომ არც სისხლი გამოიყოფა. ეაჟის ოჯახში ეს დიდ მღელვარებას იწვევს. აპკის დაზიანება შესაძლებელია, შემთხვევითი ტრავმის, ანდა გამოუცდელობის გამო, ენერგიული ჰიგიენური პროცედურების დროს. საქალწულო აპკის მთლიანი დარღვევა ხდება პირველი მშობიარობის დროს. ძალზე ელასტიური აპკი, რომელიც თხელ ცხაეს წარმოადგენს, შესაძლოა არ დაირღვეს მშობიარობის დროსაც. საქალწულე აპკი, რომელსაც აქვს ვიწრო ხერელი შეიძლება დაირღვეს მხოლოდ ქირურგიული ჩარევით. ასეთივე ჩარევის საჭიროებაა მაშინაც, როცა აპკი მთლიანად შეხორცებულია და თვიურის დაწყებისას

აუცილებელია სისხლის გამოსასვლელი გზის გაკეთება. არის აკის სრული უარსებლობის შემთხვევებიც. საქალწულე აკის დანიშნულება მეცნიერებამ ვერ გაარკვია. ფიქრობენ, რომ მოლიანობის დარღვევამდე, იგი ასრულებს ინფექციისგან და უსუფთაობისგან საშოს დაცვის ფუნქციას.

მსოფლიოს სხვადასხვა ხალხებში გოგონას სხეულის ამ ერთ ციცქნა ნაწილს სულ სხვა ფუნქცია აკისრია. ქორწინებამდე მისი მთლიანობაში შენარჩუნება უბიწობის, სისპეტაკის, მაღალზნეობრობის და მორალური სიწმინდის ნიშნად ითვლება. ასეთი ტრადიცია გავრცელებულია ჩვენს ქვეყანაში და მისი სიმტკიცეს ხელს უწყობს მართლმადიდებელი ეკლესია. განვითარების დღევანდელ ეტაპზე შესაძლებელია ზოგ ხალხებში ამ ტრადიციას კულტურულ ჩამორჩენად თვლიან. ჩვენში კი ე.წ. ქალიშვილობის ინსტიტუტი ჯერჯერობით არ კარგავს თავის მნიშვნელობას. საქმე იმაშია, რომ უბიწო ცოლი მთელი ცხოვრება გულმართლად და ამაყად გრძნობს თავს. მისი მეუღლეც ცდილობს თავი შეიკავოს შემთხვევითი სქესობრივი კავშირისგან, რაც ხელს უწყობს ოჯახის სიმტკიცეს და ამ მაგალითზე შვილების აღზრდას.

შიგნითა სასქესო ორგანოებს მიეკუთვნება: საშო, საშვილოსნო, საშვილოსნოს (ფალოპის) მილები და საკვერცხეები.

საშო იწყება საქალწულე აკიდან. ესაა კუნთოვანი მილი 8-9 სმ-ის სიგრძის და 2-3 სმ სიგანის, რომელიც მდებარეობს მცირე მენჯში. საშო რამდენიმე ფუნქციას ასრულებს: ითავსებს მამაკაცის ასოს და მისგან ღებულობს თესლს სქესობრივი აქტის დროს; საშვილოსნოს ყელთან ერთად წარმოქმნის სამშობიარო გზას, სადაც მშობიარობის დროს გაივლის ნაყოფი და მომყოლი (პლაცენტა); აქვს აგრეთვე დამცავი ფუნქცია.

საშოს კედლები დაფარულია ლორწოვანი გარსით, რომელიც გამოყოფს გლიკოგენს – ცხოველურ სახამებელს; იგი ამაგრებს ლორწოვან გარსს, რაშიც მონაწილეობს საკვერცხის ჰორმონები, ესტროგენები. მეორე ჰორმონი პროუესტერონი,

პირიქით მოქმედებს —აფერხებს ამ პროცესს. ეს პორმონები აწესრიგებენ მენსტრუალური ციკლის პერიოდულობას.

საშოს შიგთავსის რეაქცია მჟავაა, ამიტომ იგი თავისუფალია საშიში მიკრობებისგან, თუმცა იგი მუდმივად შეიცავს რძის მჟავა ბაქტერიებს, რომლის დახმარებით გლიკოგენი გარდაიქმნება რძის მჟავად.

ჩვეულებრივ საშოში ყოველთვის არის უმნიშვნელო გამონაყოფი, თეთრი ფერისა. პიგიენური წესების დაცვისას ამ გამონაყოფს ქალი არ გრძნობს, მაგრამ ზოგჯერ გამოყოფა ძლიერდება, სითხე იცვლის სახეს, შემადგენლობას, რასაც თან ახლავს უსიამოვნო შეგრძნება, ქავილი, ზოგჯერ კანის გაღიზიანება. ასეთ გამონაყოფს **თეთრად შლას** ეძახიან და ამ დროს აუცილებელია ექიმთან მისვლა.

ზოგჯერ ახალშობილ გოგონასაც პირველი ორი კვირის განმავლობაში აქვს თეთრ-ყვითელი გამონადენი, რასაც **ფიზიოლოგიურ თეთრად შლას** ეძახიან. იგი თავისით გაივლის და არ უნდა გამოიწვიოს მშობლების წუხილი. თუმცა ექიმთან მისვლა ურიგო არ იქნება.

სქესობრივი მომწიფების პერიოდში გოგონების 80-90%-ს, შესაძლოა ჰქონდეთ თეთრად შლა. მართალია, იგი ახალშობილებისგან ბუნებით განსხვავებულია, მაგრამ თვით მოელენა ფიზიოლოგიური, ე. ი. ნორმის ფარგლებშია. თუმცა ამ დროს გოგონებმა გულდასმით უნდა შეასრულონ პიგიენის წესები და საჭიროების შემთხვევაში რჩევა მიიღონ ექიმისგან.

საშეილოსნო კუნთოვანი ღრუ ორგანოა, აქვს მსხლის ფორმა და მოთავსებულია მენჯის ღრუში, შარდის ბუშტსა და სწორ ნაწლავს შორის. აქ განაყოფიერდება და ვითარდება ნაყოფი. საშეილოსნო ვიწრო ყელით უერთდება საშოს. საშეილოსნოს შიგნითა კედელი ლორწოვანი გარსითაა დაფარული, რომელიც მდიდარია სისხლის ძარღვებით. ჯანმრთელი ქალის საშეილოსნო თავისუფალია მიკრობებისგან. საშეილოსნოს ძირითადი გარსი გლუკკუნთოვანი ქსოვილია.

საშვილოსნოდან გამოდის ორი მილი (ფალოპისა), რომელთა სიგრძე 10-12 სმ უდრის. იგი მეორე ბოლოთი, ე.წ. ძაბრით თავისუფლად იხსნება მუცლის ღრუში. ძაბრს კიდებზე აქვს მრავალი ფონისებრი წანაზარდი. ქალის საკვერცხეში მომწიფებული კვერცხუჯრედი მილით გამოდის პირდაპირ მუცლის ღრუში, მაგრამ მისი უმრავლესობა იქ არ ხვდება, არამედ ჩერდება ძაბრის ერთ-ერთ ფონზე. ფონი თავისი მოძრაობით კვერცხუჯრედს შეაგდებს ძაბრში, შემდეგ ფალოპის მილში, სადაც შეიძლება განაყოფიერდეს. ამისათვის კი საჭიროა მამაკაცის სპერმატოზოიდი, რომელიც აქ ხვდება სქესობრივი აქტის შემდეგ. საშვილოსნოს მილის კუნთების შეკუმშვის შედეგად განაყოფიერებული კვერცხუჯრედი გადადის საშვილოსნოს ღრუში. მაგრდება მის ერთ-ერთ კედელზე და განაგრძობს განვითარებას, სანამ არ წარმოიქმნება ნაყოფი.

საკვერცხეები. წყვილი ქლიავისებრი სასქესო ჯირკვალაია, მოთავსებულია საშვილოსნოს ორივე მხარეს ფალოპის მილების ძაბრებს ქვემოთ. ამ ორგანოს ფუნქცია ორმაგია: რეპროდუქციული (აქ მწიფდება კვერცხუჯრედი) და ენდოკრინული (სასქესო ჰორმონების გამოყოფა). ქალის სიცოცხლეში, 35-40 წლამდე ყოველთვიურად საკვერცხეში (ხან მარჯვენა, ხან მარცხენა) მწიფდება და გამოდის ჩვეულებრივ ერთი (ზოგჯერ მეტი) სითხით სავსე ფოლიკული – ბუშტი, რომელშიც მოთავსებულია განაყოფიერების უნარის მქონე კვერცხუჯრედი. მაღალი წნევის გამო ბუშტი სკდება და კვერცხუჯრედი ეარდება მუცლის ღრუში იქ, სადაც მდებარეობს ფალოპის მილის ძაბრი. გამსკდარი ფოლიკულისგან წარმოიშობა ყვითელი სხეული-დროებითი შინაგანი სეკრეციის ჯირკვალი, რომელიც გამოყოფს პესტაგენის ჰორმონებს. ერთ-ერთი მათგანია პროგესტერონი. იგი დიდ როლს თამაშობს განაყოფიერებაში, ორსულობის ნორმალურად მიმდინარეობასა და სარძევე ჯირკვლების ჩვილის საკვებად მომზადებაში. მშობიარობიდან 16

კეირის შემდეგ ყვითელი სხეული ჭკნება, თუ ნაყოფი არ განვითარდა, იგი ერთ-ორ კეირაში გადაგვარდება და მის ადგილას წარმოიქმნება თეთრი სხეული – პატარა კვანძი, რომელიც შემდეგ შეიწოვება და გაქრება.

ყვითელი სხეულის პორმონის და ტესტოსტერონის გარდა საკვერცხეებში გამოიშუშავდება ქალის პორმონები ესტეროგენები და მცირე რაოდენობით მამაკაცის პორმონები ანდროგენები. მათი ერთდროულად მოქმედების შედეგად გოგონებს უვითარდებათ მეორადი სასქესო ნიშნები: კანქვეშ ცხიმის დაგროვება და სხეულის ნაწილების დამრგვალება, ბოქვენზე და იდლიის ფოსოებში თმიანობა, მენჯის ფორმის შეცვლა (გაფართოება) და სხვა. ესტეროგენი და პროჟესტერონი გავლენას ახდენენ ორგანიზმის ნივთიერებათა ცვლაზე და სითბოს რეგულაციაზე. ისინი სხვა პორმონებთან ერთად (პიპოფიზის, პიპოთალმუსის), ასევე მენსტრუალური ციკლის დროს, დიდ როლს ასრულებენ საკვერცხეში შესაბამისი ცვლილებების განვითარებაში.

მენსტრუაცია. თვიური. დედათა წესი. ჯანმრთელი, არაორსული ქალისთვის დამახასიათებელია სასქესო ორგანოებიდან არახანგრძლივი (3-5 დღე) სიხლის გამოყოფა საშუალოდ 50 დან 200 მლ. ოდენობით, რომელიც არ დედდება. მისი პერიოდულობა ჩვეულებრივ 28 დღე, ანუ ერთი სამთვარეო თვე, მერყეობა შეიძლება დასაშვები იყოს 21-35 დღემდე.

თანამედროვე გოგონებში პირველი თვიური იწყება 12-13 წლის ასაკში. ამაზე ადრე (8 წლის ასაკში), ან უფრო გვიან (15 წლის ასაკში) დედათა წესის დაწყება გვაფიქრებინებს შინაგანი სასქესო ორგანოების რაღაც გადახრაზე, ამიტომ საჭიროა დაუყოვნებლივ ექიმისთვის მიმართვა.

პირველ 6 თვეში ყალიბდება რითმული მენსტრუაცია. ამ პერიოდში რითმის დარღვევამ არ უნდა გამოიწვიოს შიში, თუმცა რაიმე საშიშროება რომ არ გამოგვეპაროს, აუცილებელია გინეკოლოგთან კონსულტაცია.

დედათა წესის დადგომა გოგონამ ადრე უნდა იცოდეს და ამისთვის მორალურად და ფიზიკურად მზად უნდა იყოს, რათა არ შეშინდეს. ამ პერიოდში დედა ან მისი შემცველი განსაკუთრებულ თბილ ურთიერთობას უნდა ავლენდეს გოგონას მიმართ, რათა მან არ დამალოს მისთვის სრულიად უცხო ფიზიოლოგიური პროცესი. გოგონებს რცხენიანთა და ზოგჯერ არ ამხელენ თვიურის დაწყებას. უფრო მეტიც, ცდილობენ თვითმკურნალობას, რასაც შესაძლოა ძალზე საშიში შედეგი მოყვეს.

11 წლის ასაკიდან, ე.ი. თვიურის დაწყებამდე დედას უნდა ახსოვდეს ერთი პრინციპი: „უმჯობესია ერთი წლით ადრე ვიდრე ერთი წუთით გვიან“. *შემთხვევითი საუბრის დროს ფრთხილად უნდა შევაპაროთ მენსტრუაციაზე და იმაზე, რომ ყურადღება მიაქციოს თავის თავს, უმიზეზოდ ხომ არ იღლება, არ ღიზიანდება, აქვს თავის ტკივილი, თავბრუსხვევა, ტკივილი მუცლის ქვემო ნაწილში და ა.შ.* ეს ნიშნები მართლაც წინ უსწრებს თვიურის დაწყებას. გამოცდილ მშობელს, აღმზრდელს და მასწავლებელს ამ საუბრის შემდეგ აღარ გაუტვირდებათ გოგონებთან ურთიერთობა, რომელიც მოემზადება ამ მოულოდნელ მოვლენასთან შესახვედრად (ამ თემაზე იხ. ქვემოთ).

ქალების ერთ ნაწილში გავრცელებულია მცდარი აზრი, თითქოს თვიურის დაწყების შემდეგ გოგონა სიმალლეში აღარ მოიმატებს, ამის გამგონე ბავშვებს, რომლებიც ჯერ კიდევ ტანად პატარები არიან, ეძლევათ სრულიად გაუმართლებელი ნერვიულობის საბაბი, ჩუმად ტირიან, ჭირვეულობენ, დაბალი ტანის გარდა აღარაფერზე ფიქრობენ.

ზოგორც უკვე ვთქვით, დედათა წესის დაწყება რამოდენიმე წელით უსწრებს ფიზიკურ სრულყოფას, ამიტომ ასეთი უსაფუძვლო სტრესები ჩვენ გოგონებს უნდა ავაცილოთ.

ყურადსაღებია ისიც, რომ დედათა წესის დაწყება ნიშნავს შვილოსნობის უნარის დადგომას და არა დასრულებას,

ნებით თუ უნებლიედ გოგონა შეიძლება მართლაც გახდეს დედა. ამ მომენტიდან ოჯახის, სკოლის, საზოგადოების წინაშე იგი სოციალური პასუხისმგებლობის ახალ საფეხურზე აღის. ამგვარად მენსტრუაციის დაწყება ქალიშვილის ცხოვრებაში უნდა განვიხილოთ არამარტო როგორც მნიშვნელოვანი ბიოლოგიური, არამედ ძალზე საპასუხისმგებლო სოციალური მოვლენა.

დედათა წესის დადგომა არ ემთხვევა გოგონას სრულ ფიზიოლოგიურ, ფსიქოლოგიურ და სოციალურ მომწიფებას. მისი, როგორც ქალის, რომელსაც უფლება აქვს იყოს დედა, ნამდვილი მომწიფება იწყება მაშინ, როცა ჩასახვის უნართან ერთად იგი ფიზიკურად და ფსიქოლოგიურად მზადაა გააჩინოს ჯანმრთელი ბავშვი, გამოკვებოს და აღზარდოს თავის ორგანიზმზე ზიანის მიყენების გარეშე, გოგონას ორგანიზმი ამ დონეს აღწევს 18 წლის ასაკში, თანაც იმ შემთხვევაში, თუ იგი თავისით, ან მშობლების დახმარებით ემზადებოდა დელობისთვის (სოციალური ფორმირება, ფიზიკური განვითარება, მორალური და ზნეობრივი ვალდებულება, აქტიური ცხოვრება და ა.შ.).

ზოგჯერ თვითური გვიან იწყება, თუმცა ის არ ითვლება ნორმიდან გადახრად, თუ მას თან არ ახლავს რაღაც განსაკუთრებული მდგომარეობა. არაიშვიათად ეს გამოწვეულია მემკვიდრეობით (დედაც ასე იყო), ან გოგონას ორგანიზმის თავისებურებით (მსუქნებს შედარებით ადრე ეწყებათ ვიდრე გამხდრებს). დაიქარება ან დაგვიანება შესაძლოა ინტენსიურმა სპორტულმა ვარჯიშებმაც გამოიწვიოს. მაგალითად, ტანვარჯიშით განსაკუთრებული დატვირთვა აფერხებს, ხოლო ცურვა აჩქარებს დედათა წესის დადგომას.

როგორც ერთ, ისე მეორე შემთხვევაში მშობლებმა, აღმზრდელმა და მწერთნელმა უნდა იცოდნენ, რომ 6-8 თვით თვიურის გვიან დაწყება, ან ციკლის ხანგრძლივობა 2-5 დღეზე მეტხანს, სისხლის რაოდენობა 200 მლ-ზე მეტი ითვლება საკვერხის ფუნქციის დარღვევის წინაპირობად, ამიტომ

საჭიროა ექიმთან მისვლა და შესაბამისი სამედიცინო რჩევების და პროცედურების მიღება.

მენსტრუალის დაწყებამდე გოგონებს შესაძლოა მოულოდნელად დაეწყოს ერთეული სისხლდენა. ეს მხოლოდ ერთჯერადია, თუმცა შეიძლება განმეორდეს კიდევ. ამის მიზეზი სხვადასხვაა: დიდი ფიზიკური დატვირთვა, გაცივება ან სითბოს დაკერა, ინფექციური სნეულებანი, კლიმატის შეცვლა, ძლიერი სულიერი მღელვარება, სეზონის ცვლა, როცა ორგანიზმს აკლია ვიტამინები და სხვ. ასეთი ერთეული სისხლდენა მიანიშნებს ზოგადად ორგანიზმის, კერძოდ კი არასრულ სქესობრივ მომზადებაზე. *მშობლებს უნდა ახსოვდეთ, რომ ნებისმიერი სისხლდენა, რომელიც ნორმაზე მეტია, აუარესებს გოგონას ჯანმრთელობას, შესაძლოა გამოიწვიოს სისხლნაკლებობა და არასასურველი ფსიქოლოგიური ცვლილებები.* ამიტომ ასეთ შემთხვევაშიც აუცილებელია ექიმ-სპეციალისტის კონსულტაცია.

სასქესო ორგანოების სნეულებების თავიდან აცილებაში დიდია პირადი ჰიგიენის წესების დაცვის როლი. გოგონა, კბილების გაწმენდის მსგავსად, უნდა მიეწვიოს გარეთა სასქესო ორგანოების სისუფთავეს, დასაწყისში მშობლის დახმარებით, შემდეგ კი ეს მისთვის წყლის სასიამოვნო პროცედურა და ჩვევა გახდება.

კარგია თუ გოგონა შეადგენს თავისი მენატრუალური ციკლის კალენდარს, რომელშიც აღინიშნება ციკლის დასაწყისი და ხანგრძლიობა. ეს ერთგვარად ჩაეწერება მის დღის რეჟიმში ისე, რომ ამის შესახებ მხოლოდ მას ეცოდინება. ასეთი აღრიცხვა განსაკუთრებით აუცილებელია სპორტსმენ გოგონებში, რომლებიც ამის მიხედვით გეგმავენ სპორტული ვარჯიშებსა და შეჯიბრებებში მონაწილეობას (მოზრდილები მეუღლესთან ურთიერთობას).

მამაკაცის სასქესო ორგანოებიც ორ რიგად იყოფა: გარეთა და შიგნითა. გარეთას მიეკუთვნება: ასო და გარეთა სათესლე პარკი.

შიგნითა სასქესო ორგანოებია: სათესლე ჯირკვალი, მისი დანამატები, თესლის გამომტანი სადინარები, სათესლე ბუშტუები და წინამდებარე ჯირკვლები.

სათესლეები წყვილი ჯირკვალია, რომელიც მოთავსებულია კან-კუნთოვან პარკში. ისინი ვითარდება მუცლის ღრუში და დაბადების მომენტში ან სიცოცხლის პირველი წლის ბოლოს (შესაძლოა პირველი 7 წლის განმავლობაში), საზარდულის მილით ეშვება პარკში. ამ პროცესის შეფერხებამ შესაძლოა, თავი იჩინოს ბიჭის სქესობრივი მომწიფების ვადებში. ჯირკვლების სრული და ცალმხრივი შეფერხებების, ე.წ. კრიპტორქიზმის დროს აუცილებელი ხდება მედიკამენტებით მკურნალობა, უკიდურეს შემთხვევაში ქირურგიული ჩარევა, რადგანაც კვერცხის ასეთი შეფერხება, პარკში ჩამოსვლის დაგვიანება, სერიოზულად მოქმედებს ბავშვის სასქესო და საერთო განვითარებაზე. ოპერაცია უნდა გაკეთდეს 10 წლის მიღწევამდე, წინააღმდეგ შემთხვევაში შედეგი კლებულობს, ვითარდება ენუქოიდიზმი, რასაც შესაძლოა უშვილობა მოყვეს. ასეთი ვაუები მომავალში ვერ იქნებიან სრულფასოვანი მამაკაცები და მამები. ამასთან ერთად უადგილო ადგილას გატეხილი კვერცხები შესაძლოა სიმსივნედ გადაგვარდეს. **ამის შესახებ უნდა იცოდნენ მშობლებმა და დროდადრო ხელის შეხებით შეამოწმონ კვერცხების ჩამოსვლა ბუნებრივ ადგილებში; თუ ეს დაბადებიდან პირველ თვეებში არ მოხდა, აუცილებელია მიემართოთ ექიმს.**

სქესობრივი მომწიფებიდან ღრმა მოხუცებულობამდე სათესლე ჯირკვლებში შეუწყვეტლივ წარმოიშვება და მწიფდება მამაკაცის სასქესო უჯრედი-სპერმატოზოიდი.

სათესლე ქსოვილში გამოუმუშავდება რთული, ბიოლოგიურად აქტიური ჰორმონი ანდროგენები, რომელთაგანაც ძირითადია ტესტოსტერონი. ამგვარად სათესლე ჯირკვლებს ორი მნიშვნელოვანი ფუნქცია აკისრია: სპერმატოზოიდის წარმოქმნა და ჰორმონტესტოსტერონის გამოყოფა. ეს ის რთული ბიოლოგიური ნივთიერებაა, რომელიც ბიჭს კაცად აქცევს. სწორედ ანდროგენები და ტესტოსტერონი ხდებიან იმის საბაზი, რომ ვაჟს გაუჩნდეს მეორადი სასქესო ნიშნები: სხეულის კაცური აგებულება, მასზე თმის საფარველის განვითარება, ულვაშების და წვერის წარმოქმნა, ხმის შეცვლა, თესლის გამომუშავება, სასქესო ორგანოების ზომებში ზრდა და ა.შ. ყოველივე ამ ფიზიოლოგიურ პროცესს თან ახლავს ვაჟის ფსიქიკის შეცვლა, რომელიც მომავალ მამაკაცს შეესაბამება. ისე, როგორც გოგონას გამოუმუშავდება მამაკაცის ჰორმონის გარკვეული რაოდენობა, ვაჟის ორგანიზმიც საჭიროებს ქალის ჰორმონს. იგი აწესრიგებს ძელოვანი ქსოვილის განვითარებას, მომწიფებას და კიდურების სიგრძეში ზრდის შეჩერებას.

სათესლეს დანამატი მცრე, 5-8 სმ. სიგრძის და 1 სმ სისქის წარმონაქმნია. იგი გამოიმუშავებს განსაკუთრებულ ნივთიერებას, რომელიც ხელს უწყობს სპერმატოზოიდების მომწიფებას. ამ ორგანოს გაგრძელებას წარმოადგენს თესლის გამტარი მილი, რომლის სიგრძე 45 სმ-ს აღწევს. იგი ზემოთ ამოდის და საზარდულის არხის მეშვეობით შედის მუცლის ღრუში. აქ იგი ფართოვდება და ქმნის ამპულას, შემდეგ კი კვლავ ვიწროვდება და იხსნება შარდსადენ მილში, იმ ადგილზე, სადაც განლაგებულია სათესლე ბუშტები – მცირე წყვილი წარმონაქმნი, რომელიც გამოიმუშავებს სპერმატოზოიდების სასიცოცხლო თვისებების გააქტიურებისთვის საჭირო სითხეს.

წინამდებარე ჯირკვალი ანუ პროსტატა შემოხვეულია შარდსადენ მილზე ირგვლივ, რომელიც აძლიერებს სპერმატოზოიდის აქტიურობას. ასაკის მატებასთან ერთად დაახლოებით 50-60 წლის მამაკაცებს წინამდებარე ჯირკვლის აქტიური

უჯრედი იცვლება შემაერთებული ქსოვილით; ეს უკანასკნელი ზოგჯერ იმდენად ვითარდება, რომ აწეება შარდსადენს და ამნელებს შარდის გამოყოფას. ამ პროცესს აჩქარებს ალკოჰოლის და ნიკოტონის მიღება, მჯდომარე ცხოვრება, ნაკლები მოძრაობა, ცხარე საკვების მიღება, გადაცივება, კარიესული კბილები, ანგინები და სხვა არასასიამოვნო მოვლენები.

სქესობრივი სიახლოვის დროს ეიწროვდება სათესლეს დანამატის თესლის გამტარი სადინარი, რის შემდეგ სათესლე სითხე გადაედინება შარდსადინარში, რომელიც თავის ძირითად ფუნქციასთან ერთად ასრულებს თესლის გამცილებლის როლს. ამ სითხეს ეწოდება სპერმა, რომელიც შეიცავს სპერმატოზოიდებს, სათესლის და მისი დანამატების, სათესლე ბუშტუბის, პროსტატის და ე.წ. კუპერის ჯირკვლების სითხეს.

სასქესო ასო ორ ძირითად ფუნქციას ასრულებს: შარდის ბუშტიდან მოსული შარდის გამოყოფას და ქალის სასქესო გზებში სპერმის გადასროლას. იგი სამი მღვიმოვანი სხეულისგან შედგება. როცა მისი ღრუები ივსება სისხლით, სასქესო ასო იძაბება და დგება პროცესი, რომელსაც **ერექცია** ეწოდება. ერთ-ერთი მღვიმოვანი სხეულის, კერძოდ, ტუჩისებრი ფენის სიღრმეში გადის შარდსადინარი და ქმნის ასოს თავს. სასქესო ასო გარედან დაფარულია კანით, რომელიც ასოს თავთან ქმნის ნაოჭს, ე. წ. ჩუჩას, რომელიც ფარავს მას და ასოს თავის სიღრმეში არსებულ ეროგენულ მიდამოს, ერთდროულად ჩუჩა ასოს თავს იცავს გაღიზიანებისა და მექანიკური დაზიანებისგან.

ჩუჩის შიგნითა მხარეს განლაგებულია მრავალი წვრილი ჯირკვალი, რომლებიც გამოყოფენ სითხეს-**სმეგმას**. იგი სქესობრივი აქტის დროს ასოს თავის გაპოხვის, აგრეთვე მიკრობებისგან გათავისუფლების ფუნქციას ასრულებს. თუმცა მოშარდვის დროს საჭიროებს განბანვას. სმეგმის დიდი რაოდენობით გამოყოფის ან ჰიგიენური წესების დაუცველობის შემთხვევაში შიგთავსი იხრწნება და შესაძლოა ასოსთავის

და ჩუჩის ლორწოვანი გარსის ანთების მიზეზი გახდეს. ამავდროულად მიზეზს მიაწერენ ბავშვებში საკმაოდ ხშირ გადახრებს: ფიზიკური და პარაფიზიკური, როცა ჩუჩა ვიწროვდება, უჭერს ასოს, უკან აღარ გადმოდის და ამჩნევს შარდის გამოყოფას.

მესლიმან სუნიტებსა და ებრაელებში არის ჩუჩის მოკვეთის, ე. წ. წინდაცვეთის ტრადიცია, რაც ასეთი საშიშროებისგან იცავს ვაჟს, თუმცა თელიან, რომ ასეთი ოპერაციის დროს შიშვლდება ასოს თავი, განიცდის მექანიკურ გაღიზიანებას, რაც მისი ეროვნულ ზონის აქტივობას აქვეითებს.

მოწინააღმდეგეები ყავს სმეგმასაც. მეცნიერებათა ერთი ნაწილი თელის, რომ სქესობრივი აქტის დროს ქალის ორგანიზმზე სმეგმის სისტემატური ზემოქმედება იწვევს საშვილოსნოს ყელის სიმსივნეს, ამიტომ ამ თეორიის მომხრენი მხარს უჭერენ წინდაცვეთის ოპერაციას.

ბავშვები მშობლებმა მცირე ასაკიდანვე უნდა მიაჩვიონ სასქესო ორგანოების სისუფთავის დაცვას. პატარებს დასაწყისში მშობლები უნდა დაეხმარონ, რაც შემდგომში ბავშვების ყოველდღიურ ჩვევად იქცევა. ამასთან ერთად მშობლებს უნდა ახსოვდეთ, რომ სიცოცხლის პირველ წლებში **ასოს თავი მთლიანად არ თავისუფლდება ჩუჩისგან. ეს არის ნორმალური ანუ ფიზიოლოგიური ფიზიოზი. რომელიც ასაკის ზრდასთან ერთად თავისით გაივლის. ამიტომ მშობელი არ უნდა ეცადოს ასოს თავის მთლიანად გაშიშვლებას.** ამით იგი თავიდან აიცილებს სხვა არასასიამოვნო მოვლენებს.

სასკოლო ასაკის ვაჟებს სასქესო ორგანოების ჰიგიენა უნდა შეასწავლოს მამამ. საჭიროა ასოს თავის ყოველდღიური განბანვა საპნით და თბილი წყლით, გარდა ამისა კვირაში ერთხელ აუცილებელია მისი გაშიშვლება და სმეგმისგან განთავისუფლება. ბიჭებმა ეს პროცედურა ისეთივე ჩვევად უნდა აქციონ, როგორიცაა: ხელების დაბანა, კბილების გახეხვა და ა.შ.

სქესობრივი მომწიფების, ანუ პუბერტატული პერიოდი

ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე რთული და საყურადღებო ხანა მოზარდის ცხოვრებაში. ამ პერიოდში იწყება იმდენად დიდი და მრავალფეროვანი ცვლილებები, ანატომიურ-ფიზიოლოგიური პროცესები, რომ მეცნიერთა ერთი ნაწილი მას „ქარიშხლისა და ვნებების პერიოდს“ უწოდებს. რამდენადაც დიდია ეს ცვლილებები, იმდენად მეტია მოზარდის განცდებიც, ამიტომ **ამ დროს, სწორედ ამ დროს საჭიროებს იგი განსაკუთრებულ ყურადღებას მშობლების, აღმზრდელების და სამედიცინო პერსონალის მხრიდან.**

მოზარდთა ანატომიურ-ფიზიოლოგიური განვითარების განხილვისას წინა თავში არაერთხელ გაკერით შევეხეთ სქესობრივი განვითარების თავისებურებებსაც. ზოგი მათგანის განმეორება მოგვიხდება, რადგანაც სქესობრივი განვითარება მჭიდრო კავშირშია ფიზიკურ და ფსიქიკურ ცვლილებებთან. მათზე ცალცალკე საუბარი შეუძლებელიცაა, პირიქით ისინი ერთობლივად ურთიერთქმედების ჭრილში უნდა განვიხილოთ.

ძველ სახელმძღვანელოებსა და სამედიცინო ლიტერატურაში გოგონებისა და ვაჟების სქესობრივი მომწიფების თავისებურებები ცალკე თავებად არაა გამოყოფილი, ისინი ერთად განიხილება. ჩვენი წიგნის დანიშნულებიდან გამომდინარე, ეთვლით, რომ როგორც ანატომიურ-ფიზიოლოგიური განვითარება, ისე ქალ-ვაჟის სქესობრივი მომწიფების ყველა მხარე უნდა განვიხილოთ ცალკე-ცალკე, რათა არაპროფესიონალებს, კერძოდ მშობლებს და აღმზრდელ-პედაგოგებს გაუადვილდეთ სქესობრივ აღზრდაში მათზე დაკისრებული მოვალეობის განსაზღვრა და შესრულება.

მიმაჩნია, რომ სქესობრივ აღზრდაზე საუბარი გაცილებით ადვილი და შედეგიანია გოგონებისა და ვაჟების ცალკე ჯგუფებთან, განსაკუთრებით საშუალო სასკოლო ასაკში. **უმჯობესია ამ „საჩოთირო“ საკითხზე გოგონებს თუ დედა და**

ქალი-აღმზრდელი ესაუბრება, ხოლო ვაჟებს მამა და კაცი-მასწავლებელი. მოგვიანებით, სასკოლო ასაკის ბოლო წელს, როცა ასეთი საუბრებისთვის ყმაწვილები უკვე შემსადებული გვეყავს, მოზარდების და აღზრდილების სქესის მიხედვით დაყოფა აუცილებელი აღარ იქნება. თუმცა მისი საჭიროება თვით აღმზრდელებმა უნდა გადაწყვიტონ.

სქესობრივი მომწიფების პერიოდს მეორენაირად პუბერტატულ პერიოდსაც უწოდებენ, რომელსაც ახასიათებს მეორადი სასქესო ნიშნების გამოჩენა: სასქესო ორგანოების ზრდა, თმიანობა, ხმის შეცვლა, მკერდის ზრდა და სასქესო ორგანოების და ჯირკვლების საბოლოო ჩამოყალიბება.

სქესობრივი მომწიფების ვადები მრავალ ფაქტორს უკავშირდება: ჯანმრთელობის მდგომარეობა, კვების ხასიათი, სოციალურ-საყოფაცხოვრებო პირობები, კლიმატი და სხვა. სქესობრივ მომწიფებაზე ერთგვარად გავლენას ახდენს მემკვიდრეობითი ნიშნებიც. ამ პირობების გაუარესებას შესაძლოა, მოყვეს სქესობრივი მომწიფების შეფერხება, ან დაჩქარება.

გოგონები

გოგონების მომწიფების დასაწყისის პირველი სიგნალი სარძევე ჯირკვლების წამოზრდაა. თვიური კი გოგონებს ეწყებათ სარძევე ჯირკვლების ჩამოყალიბების და სიმალლეში ზრდის მაქსიმალური ნახტომის შემდეგ.

აშშ-ში, როგორც თეთრკანიან, ისე აფრო-ამერიკელებში მენსტრუაცია იწყება 12,5-12,8 წლის ასაკში, საუკრადლებოა, რომ საუკუნის წინ ეს ასაკი 16 წელს უდრიდა.

გოგონებში სქესობრივი მომწიფება იწყება 9-10 წლიდან და 15-16 წლამდე გრძელდება. ძველ სპეციალურ ლიტერატურაში ეს ასაკობრივი ხელვარი 1-2 წლით მეტია. თუმცა სხვადასხვა ფაქტორების ზემოქმედებით იკი ყველგან შემცირდა, ამიტომ

მშობლებსა და პედაგოგებს იმ ასაკობრივ ვადებს ეთავაზობთ, რომლებიც ამჟამად აღიარებულია საერთაშორისო ნორმების მიხედვით.

სქესობრივი მომწიფების დაწყების პირველივე თვეებიდან ძალზე ჩქარა იზრდება გოგონების სასქესო ორგანოები. საშვილოსნოს სხეული ყელის სიფართოვეს აღემატება, საშვილოსნოს მიღები კარგავს კლაკნილობას და სწორდება, იწყება მეორადი სასქესო ნიშნების განვითარება. სხეული ქალისთვის დამახასიათებელ მოხა'სულობას ღებულობს. 10-12 წლის ასაკში ვითარდება სარძევე ჯირკვლები, შედარებით ფართოვდება მენჯ-ბარძაყები, მხრის სარტყელის და სხვა ზონების კანქვეშ ლაგდება ცხიმი, ბოქვენზე და იღლის ფოსოებში წარმოიქმნება თმინობა, ვითარდება სასქესო ორგანოები, იცვლება ხმა და ა.შ.

ამ პერიოდში იწყება ფოლიკულების მომწიფება და მწიფე კვერცხუჯრედის გამოსროლა (ოვულაცია). 12-13 წლის ასაკში, როგორც წესი, იწყება და თანდათან რეგულარულ ხასიათს ღებულობს დედათა წესი, თვიური ანუ მენსტრუაცია. გოგონა შეიძლება დედა გახდეს, მაგრამ ამ ასაკში იგი საშიში და არასასურველია.

სკოლაში რამდენიმე საათით მეცადინეობის, სახლში ხანგრძლივად ყოფნის გამო გოგონები მოკლებულნი არიან სუფთა ჰაერს, რაც უარყოფითად მოქმედებს ბავშვის მზარდი ორგანიზმის განვითარებაზე. შესაძლოა ზოგ მათგანს აღენიშნებოდეს ფიზიკურ განვითარებაში ჩამორჩენა, კუნთების დაბალი ტონუსი და ა. შ. ამიტომ *სქესობრივი მომწიფების დროს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მეცადინეობის, ძილის, დასვენების, კვებისა და ფიზიკური ვარჯიშების რეჟიმის დაწესებას.*

ამ ასაკში ზოგჯერ მშობლებს აფიქრებთ შვილის ძალზე მცირე ან ძალზე დიდი მკერდის ჯირკვლები. პირველ შემთხვევაში ამის მიზეზი შეიძლება იყოს განვითარებაში ჩამორჩენა, ხოლო მეორეში აჩქარებული განვითარება. თუმცა ისიც უნდა

ვიცოდეთ, რომ **სარძევე ჯირკვლების მომწიფება გამოიხატება არა მათი ზომებით, არამედ იმ ქსოვილით, რომლითაც ისინი არის აგებული.** პატარა ძუძუ, რომელიც აგებულია აქტიური ჯირკვლოვანი ქსოვილით, შესაძლოა უფრო განვითარებული იყოს, ვიდრე დიდი, რომელიც მოცულობაში მომატებულია ცხიმოვანი ქსოვილის ხარჯზე.

ვაუების მსგავსად ქალებიც, შედარებით იშვიათად ნახულობენ ღამის ეროტიკულ სიზმრებს, აქვთ პოლუცია, თუმცა სასკოლო ასაკის გოგონებში ძალზე იშვიათია. იგი უპირატესად გეხედება გაუთხოვარ და ახალგაზრდა ქვრივ ქალებში. აქაც ადგილი აქვს ეაკულაციას, საშვილოსნოდან და ბართოლინის ჯირკვლებიდან სითხის გამოყოფას და ორგაზმს.

ვაუები

სქესობრივი მომწიფება იწყება 10-12 წლის ასაკიდან. ამ პერიოდში შესამჩნევია სასქესო ასოს და სათესლე ჯირკვლების მნიშვნელოვანი ზრდა. 12-13 წლის ასაკში იცვლება ხორხის ფორმა, მოზარდს ეცვლება აგრეთვე ხმა. 13-14 წლის ასაკში იწყება ბოქვენის თმის ზრდა, ძუძუების შეიკვრივება, ბიჭის ჩონჩხი ღებულობს მამაკაცის ფორმას. 15-16 წლის ბიჭების მთელი კანი თანდათან იფარება თმებით, იღლიის ქვეშ და ბოქვენზე კი ეს პროცესი კიდევ უფრო ძლიერდება, შემდეგ თმები ჩნდება სახეზეც, დასაწყისში უღვაშები, ხოლო შემდეგ იგი ღოყებსა და მუწულებს გადადის.

17-18 წლის ასაკში ბიჭებს ხშირად აქვთ ღამის ეროტიკული სიზმრები, რასაც ჩვეულებრივ თან ახლავს მცირე რაოდენობის თესლის გამოყოფა (პოლუცია). ამას წინ უძღვის ასოს ერექცია, რაც ორგაზმით თავდება. ღრმა ძილის დროს ვაჟმა შეიძლება ეს პროცესები ვერ აღიქვას. პოლუცია შეიძლება უფრო მოზრდილ ასაკში გაგრძელდეს იმ შემთხვევაში, თუ ვაჟი თავს იკავებს ჩვეულებრივი სქესობრივი კავშირისგან.

პოლუციის შექმნა დგება ერთგვარი კმაყოფილების, სიმსუბუქის შეგრძნება და მას თან არ ახლავს რაიმე ცუდი მოვლენები. იგი მეორდება 10 დღიდან ორ თვემდე ინტერვალში. მის გახშირებას თან ახლავს: საერთო სისუსტე, დამტვრეულობა, გონების დათრგუნვა, ძილის მოშლა, თავის ტკივილი, კუჭნაწლავის აშლილობა, ტკივილი ზურგის და წელის არეში. ყველაფერი ეს დაკავშირებულია არა მარტო თესლის გამოყოფასთან, არამედ თავის ტვინის შესაბამისი ცენტრის ხშირ გაღიზიანებასთან, რასაც შესაძლოა მოყვეს ნერვული სისტემის მოშლილობა, სქესობრივი უძლურობა და ა. შ.

ჩვეულებრივ, მშობლებთან ახალგაზრდები ერიდებიან პოლუციაზე და ღამის სიზმრებზე საუბარს, მაგრამ თუ მათ გაგვიმხილეს ზემოთ ჩამოთვლილი ჩივილები, *საჭიროა აუცილებლად მივმართოთ ექიმ-ნევროპათოლოგს ან სექსოლოგს.*

სქესობრივი განვითარების მოშლილობანი

სერიოზულ გადახრებს მიეკუთვნება სქესობრივი მომწიფების დაგვიანება, ან მისი ნაადრევად განვითარება. ორივე შემთხვევა მედიკოსების ზრუნვის საგანია, თუმცა როცა მოზარდი მათ მიაკითხავს, შესაძლოა სამედიცინო ზომების გატარება დაგვიანებულიც იყოს. მთავარი ამ საქმეში ისაა, რომ იგი ეხება მოზარდის ინტიმური ცხოვრების ისეთ მხარეს, რომელიც ძალზე დიდ სიფრთხილეს და თავაზიან მოპყრობას საჭიროებს. ამ გადახრებით მოზარდმა ექიმს დროულად რომ მიაკითხოს, *აუცილებელია ამ ასაკში მასთან განსაკუთრებულად ახლო, გულდია და გულმართალი ურთიერთობა.* ეს კი ეხმარებათ პირველ რიგში მშობლებს და აღმზრდელ-პედაგოგებს ბავშვებთან საუბრის სწორად წარმართვაში.

დაგვიანებულ სქესობრივ მომწიფებად ითვლება გოგონებში 16-18 წელი, ხოლო ვაჟებში 18-20 წელი.

ჩვენს დროში არსებობს მრავალი მედიკამენტოზური და პორმონული საშუალებები, რომლითაც ამ გადახრის განკურნება შეიძლება.

ნაადრევი სქესობრივი მომწიფების დროს ბავშვს ძალიან ადრე ემჩნევა მეორადი სასქესო ნიშნები, ვაჟებში ადრე იწყება ძვლების განვითარება, რაც მომავალში მის სიმაღლეში ზრდას აფერხებს, სწრაფად ეზრდება სასქესო ორგანოები, ეცვლება ხმა, სხეულის სხედასხვა ნაწილებში ეწყება თმიანობა. ყოველივე ამას თან ახლავს ლტოლვა გოგონებისადმი, შესაძლოა ქონდეს ერექცია და პოლუციაც; ყოფილა შემთხვევები, როცა 4-6 წლის ბიჭის ორგანიზმიდან მიუღიათ აქტიური სპერმატოზოიდები.

გოგონები ასეთ დროს სწრაფად იზრდებიან, მენჯი ფართოვდება, იზრდება საშვილოსნოს და საკვერცხეს მოცულობა. აღწერილია შემთხვევები, როცა მენსტრუაციის ნიშნები ბავშვს შეამჩნიეს სკოლამდელ ასაკში.

როგორც დაგვიანებულ, ისე ნაადრევ სქესობრივ მომწიფებას მეცნიერები ხსნიან ტვინის დანაშაულის (ჰიპოფიზის) და სასქესო ჯირკვლების ფუნქციის შენელებით, ან, პირიქით, მისი მომატებით, ან კიდევ ამ ორგანოებში ადრეულ ასაკში სიმსივნურ წარმონაქმნის გაჩენით.

სქესობრივი მომწიფების ვადების დარღვევის მიზეზად ასახელებენ ე. წ. პუბერტატულ გასუქებას, რომლის განვითარებას უკავშირებენ გენეტიკას, თუმცა მთავარ მიზეზი მაინც ბავშვის არასწორ (გადაჭარბებულ) კვებას და უძრაობას ასახელებენ.

არსებობს მეორე საწინააღმდეგო მოვლენაც, რომელსაც პუბერტატული სიგამხდრე ქვია. აქაც გარკვეულ როლს თამაშობს მემკვიდრეობითი ფაქტორი, თუმცა ხშირ შემთხვევაში მიზეზი ხდება გადატანილი ინფექციური სნეულებანი, ანთებითი პროცესები და არასრულყოფილი კვება.

ნახილნი მუჟი

სქესობრივი აღზრდის თავისებურებები სხვადასხვა ასაკობრივ პერიოდში

საზოგადოების დიდ ნაწილში გავრცელებული აზრი, თითქოს საკმარისია სქესობრივ აღზრდაზე ზრუნვა პუბერტატულ, ე.ი. მომწიფების პერიოდში, ძირიდანვე მცდარია. სქესობრივი აღზრდა მეტნაკლები ინტენსივობით იწყება ბავშვის დაბადებიდანვე, რადგანაც ახალშობილი იბადება თანდაყოლილი რეფლექსებით, რომელთა ერთი ნაწილი სქესობრივ განვითარებას აწესრიგებს.

ჩვენი ნაშრომის თემა სკოლამდელ ბავშვთა და სკოლის ასაკის მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდაში არსებული სიძნელეებია, ამიტომ ჩვენს თხრობასაც სწორედ ამ პერიოდიდან დავიწყებთ, ჯერ ჰიგიენის ელემენტებით, ხოლო პარალელურად საკუთრივ სქესობრივ აღზრდაზე ვისაუბრებთ.

სკოლამდელთა სქესობრივი აღზრდა

ადრეულ და სკოლამდელ, ანუ ბალის ასაკის ბავშვთა სქესობრივი აღზრდა მოიცავს საკითხთა ფართო წრეს, მაგრამ მათ შორის მთავარია სასქესო ორგანოების ჰიგიენა, მათი დაავადებების, არაჯანსაღი ჩვევების თავიდან აცილება, ასევე ბავშვის მომზადება მაღალი ზნეობრიობის და თვითშემოქმედების გამომუშავების პრინციპებზე, რათა იგი ადრეული ასაკიდანვე მივაწვიოთ საკუთარი სურვილების მართვას იმ გათვლით, რომ არ განუვითარდეს სქესობრივი გრძნობების ადრეული გამოვლინებები.

სქესობრივ აღზრდაში ძირითადი როლი აკისრიათ მშობლებს, ოჯახს, როგორც საზოგადოების პირველად უჯრედს. ბავშვი თავისი სიცოცხლის დიდ ნაწილს ატარებს ოჯახში, სადაც უპირველესად გამოვლინდება ხოლმე მისი პიროვნების თავისებურებები, აქ იგი იღვამს ფეხს და წარმოთქვამს პირველ

სიტყვას. როგორი იქნება ეს სიტყვა, ფაქიზი თუ უხეში, კეთილი თუ მაგინებელი, ეს თქვენზეა დამოკიდებული, ძვირფასო მშობლებო და ოჯახის წევრებო!

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ხასიათის ძირითად თვისებებს და ჩვევებს ბავშვი პირველი ხუთი წლის მანძილზე იძენს.

ამ ასაკში ბავშვი საკმაოდ მგრძნობიერა, გამომუშავებული აქვს შეცოდების გრძნობაც, თავისებურად აღიქვამს გარემოს, ცოცხალ არსებებს. აკვირდება მწერებს, მასავეთ მცირე არსებებს და მათ თავის თავს ადარებს. მაგ. როცა ბავშვი მცოცავ დიდ და ორ პატარა ხოჭოს ხედავს, თქვენს შეკითხვაზე, „რა ქვიათ მათ?“, შეიძლება გიპასუხოს: „ერთი დედიკოა და ორი მისი შვილი“ და ამ მანვე სულდგმულის მიმართ მოკრძალებით, შეცოდებით განგაწყოს. **ეს უადრესად სუფთა გრძნობაა და მშობელი უნდა ეცადოს, განავითაროს იგი. დიახ, მომდევნო წლებში მშობლები ამ თვისებებს კი არ უნერგავენ, არამედ მათ კიდევ უფრო განმტკიცებაზე ზრუნავენ.**

აღზრდის ძირითადი საკითხები დაკავშირებულია ბავშვის ანატომიურ- ფიზიოლოგიურ და ფსიქოლოგიურ თვისებებთან, რის შესახებაც ჩვენ წინა თავებში ვისაუბრეთ. აქ მხოლოდ იმაზე გავამახვილებთ ყურადღებას, რომ მშობლებს ბავშვის აგებულებაზე, მის ორგანიზმში მიმდინარე პროცესებზე და ასაკობრივ ცვლილებებზე დაბადებიდანვე უნდა პქონდეთ წარმოდგენა. სკოლამდელ ასაკში ვაჟების სასქესო ორგანოების დაავადებები იშვიათია, სამაგიეროდ ამ მხრივ გოგონების მდგომარეობა საკმაოდ რთულია. ამის მთავარი მიზეზი ისაა, რომ საშოს და საქალწულე აპკის ეპითელური საფარველი ძალზე თხელია და ადვილად ზიანდება. თვით საშოს შიგნითა გარემო ტუტოვანია, რაც ანთებითი პროცესების და ჩირქმზადი ბაქტერიების გამრავლების სასარგებლო ნიადაგს ქმნის.

ამ პერიოდის დაავადების 90% მოდის საშოს შესავლის და ლორწოვანი გარსის ანთებებზე (ვაგინიტი). საშოს ირგვლივ შეწითლება, შარდვის დროს წვის შეგრძნება, ამ მიდამოს ქაეი-

ლი - ესენია დაავადების პირველი ნიშნები. თუ მათ დროულად არ მივხედავთ, პროცესი კიდევ უფრო ღრმავდება. მართალია, დასაწყისში ბავშვს შესაძლოა არ ქონდეს არასასიამოვნო შეგრძნებები, მაგრამ რამდენიმე წლის შემდეგ, თვიურის დაწყებისას, თავს იჩენს ამ გადახრების შედეგები, კერძოდ ტკივილები მუცლის ქვედა ნაწილში.

ვაგინიტები ხშირია ისეთ ბავშვებში, რომელთაც დაქვეითებული აქვთ დაცვითი ფუნქცია (იმუნიტეტი), ადვილად სნეულებიან სხვადასხვა ინფექციებით (დიფთერია, ქუნთრუშა, ყივანახველა, დიზენტერია, წითელა, გრიპი და სხვ.) ასეთი ბავშვები მშობლების მხრიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებენ. თითოეული დასახელებული სენის გადატანის შემდეგ მშობლებმა ყურადღება უნდა გაამახვილონ ბავშვის სასქესო ორგანოებზე და მცირეოდენი ეჭვის შემთხვევაშიც მიმართონ ექიმს.

ვაგინიტის მიზეზად ზოგჯერ თვით ბავშვი ხდება. მას სასქესო ორგანოებთან საკუთარი ხელებით გადააქვს მიკრობები და სოკოები სწორი ნაწლავიდან, პირის ღრუდან და სხეულის ნაწილებიდან.

დაავადების მიზეზი შეიძლება გახდეს აგრეთვე წერილი ტია, რომელიც გამოდის ნაწლავიდან და კვერცხებს დებს საშოსთან. ამას კი თან ახლავს ძლიერი ქავილი. თუ ბავშვს ხელი მიუწვდა შიშველ სხეულზე, პროცესი კიდევ უფრო რთულდება. ამ მდგომარეობის თავიდან ასაცილებლად პირველ რიგში ბავშვი უნდა გადაეჩვიოს სასქესო ორგანოებთან ხელით თამაშს, მივაჩვიოს ხელების ჰიგიენას და შევეცადოთ ეს მიდამოები აუცილებლად იყოს დაფარული ტანსაცმლით.

აუცილებელია სასქესო ორგანოების ყოველდღე ჩამოიბანა თბილი, ნაღუდარი წყლით წინადა უკან ხელის მოძრაობით, ყურადღება უნდა მიექცეს საწოლის, თეთრეულის, ხელსახოცის, ცხვირსახოცის, კბილის, ჯაგრისის, ტანსაბანი ნეჭას სისუფთავეს.

როგორც ვთქვით, გოგონებთან შედარებით, სკოლამდელ ასაკში ვაჟებში სასქესო სფეროს მოშლილობა ნაკლებია. თუმცა გადახრები მაინც გვხვდება და ექვრადლება არც მათ უნდა მოეკლოთ. პირველ რიგში, არ უნდა გამოგვეპაროს წყვილი სათესლე ჯირკვავი. თუ ერთი მხარე თავის ადგილზეა, აქ საფიქრალი შედარებით ნაკლებია, ის ერთი თავის თავზე აიღებს მეორე ჯირკვლის ფუნქციას, მაგრამ როცა არცერთი არ აპირებს დაიკაოს თავისი ადგილი (კრიპტორქიზმი), აქ უკვე საკმაოდ ბევრი საფიქრალია. ალაღბედსე ამ გადახრის მიტოვება არ შეიძლება, რადგანაც თუ მდგომარეობა ადრეულ ასაკში (სკოლამდელ) თავისით არ გამოსწორდა, გვეყოლება კაცი, რომელიც არ შეიძლება იყოს სრულყოფილი მეუღლე და მამა. გავიმეორებ, ასეთ დროს ერთად-ერთი ხსნა ბავშვის 10 წლის მიღწევამდე ქირურგიული ჩარევაა.

მეორე სერიოზული გადახრაა შარდსადინარის ძალზე მაღალი ან, პირიქით, ძალზე დაბალი მდებარეობა, რასაც ეპისპადიას და პიპოსპადიას ეძახიან. ბავშვებში ვითარდება აგრეთვე ფიმოზი – როცა ჩუჩის პირი იმდენად ვიწროა, რომ ძნელდება მისი უკან გადაწევა და ასოს თავის გაშიშვლება, ან კიდევ, როცა უკან გადაწეული ჩუჩა ვიწროვდება, უჭერს ასოს თავის ყელს და წინ აღარ გადმოდის (პარაფიმოზი). ეს გადახრები დროებითია და თავისით გაივლის, მაგრამ თუ გაძნელდა, საჭირო ხდება ქირურგიული ჩარევა.

* * *

სკოლამდელი ასაკის გოგონების და ვაჟების *ასაკობრივი აღზრდა იქამდე უნდა მივიყვანოთ, რომ ამ ასაკში ბავშვებს არ გაუღვივდეთ სქესობრივი გრძნობა და მანკიერი ჩვევები*, რაც მჭიდროდ უკავშირდება მათი ნერვული სისტემის თავისებურებებს. ამ ასაკში ბავშვებს უძლიერდებათ თავის და ზურგის ტვინის განვითარება და თანდათან ყალიბდება შინაგანი ორგანოების ფუნქციები.

ნერვეული სისტემის განვითარებას თან ახლავს მისი ძირითადი ფუნქციის, ალგზნებისა და შეკაეების გაძლიერება. შეკაეების პროცესი ბავშვებს თანდათანობით უყალიბდებათ, რა თქმა უნდა მშობლების ყურადღებიანი და მკაცრი მოპყრობით. ასეთ შემთხვევაში ბავშვები თავის გრძნობებში, მათ შორის სექსუალურში, თავშეკაეებულნი არიან. საექიმო-პედაგოგიურმა დაკვირვებებმა დაადასტურა, რომ ბავშვებში ადრე გამომუშაეებული მოთმინება და სურვილთა იმპულსურად წარმოქმნის დათრგუნვა საშუალებას გეაძლევს, დროულად ავიცილოთ თავიდან სექსუალური ხასიათის მანკიერი ჩეეეები.

ბავშვის ნერვეულობის, გაღიზიანების, ჭირვეულობის მთავარი მიზეზი აღზრდაში დაშეებული შეცდომეებია. *თუ განსაზღვრულ დროში მშობლები პირველივე სიტყვით ბავშვის ყველა სურვილს აკმაყოფილებენ, ხოლო შემდეგ ცვლიან ასეთ ურთიერთობას, სხვას, გარდა ზიანისა, არაფერს უნდა ეელოდოთ.* შემთხვევითი არაა, რომ ნეეროპათოლოგები ბავშვთა ასაკში ნეეროზის განვითარების მიზეზს თვით მშობლების გაუწონასწორებულობაში ეძებენ. მათი შეილებიც ჩეეულებრივ გაუწონასწორებლები, განებიერებულნი, თავისუფალნი არიან, ასეთი ბავშვებში კი ძალზე ადრე ვითარდება სქესის და სასქესო ორგანოების მიმართ ცნობისმოყუარეობა.

სასქესო ორგანოებზე ხელის შეხება დასაწყისში ჩეეულბრივი მოფერება და უწყინარი ურთიერთობაა, მაგრამ თუ ის რამდენჯერმე განმეორდა, შესაძლოა იგი პათოლოგიურ პირობით რეფლექსად (ნაადრევი ონანიზმი), არაჯანსაღ, აკვიატებულ ჩეეეად იქცეს, რომლისგან თავის დახსნა ძალზე ძნელია. ამ გადახრასთან ბრძოლა რთულია, რადგანაც იგი ატარებს არამოტივირებულ, შეუგნებელ ხასიათს და განისაზღვრება სასქესო ორგანოებიდან მომდინარე ბუნდოვანი შეგრძნებებით.

ამ გადახრის თავიდან ასაცილებლად პირველ რიგში აუცილებელია ბავშვის პიგიენური მოვლა. ყველაფერთან ერთად ბავშვის თვალსა და ყურს უნდა მოვარიდოთ ოჯახური

ჩხუბი, მოზრდილების აღერსი, მისი თანდასწრებით ტანთ გახდა და ა. შ. თუ შევნიშნეთ სასქესო ორგანოებთან მისი საეჭვო მოძრაობა, იგი არ უნდა შევაშინოთ, არც დაესაჯოთ. უმჯობესია მისი ყურადღება სხვა გასართობზე გადავიტანოთ (ფიზიკური ვარჯიში, გამოწრობა, მიმზიდველი თამაშები და ა. შ.), გავამრავალფეროვნოთ ბავშვის ცხოვრება, დიდხანს გეჟაედეს ჰაერზე, ბავშვთა ჯგუფში, ბაგაში, ბაღში. სასურველია ბავშვს ხელები საბნის ზემოთ დარჩეს, ხოლო გაღვიძების შემდეგ აუჯერძალოთ საბნის ქვეშ ხელების ფათური. პრაქტიკამ დაადასტურა, რომ ოჯახში და ბავშვთა სკოლამდელ დაწესებულებებში ამ წესების დაუცველობა იწვევს სასქესო ორგანოების მიმართ ნაადრევ ინტერესს, რაც საბოლოოდ არაჯანსაღი სქესობრივი გადახრებით მთავრდება.

საკმაოდ მძიმე მდგომარეობა იქმნება მაშინ, როცა ბავშვი სექსუალურ თემებზე შეკითხვებს იძლევა. ყველა მათგანზე აუცილებელია პასუხის გაცემა, მაგრამ თუ ამისთვის მსად არ ვართ, განმეორებითი შეკითხვის ასაცილებლად საჭიროა მას ვუპასუხოთ მოკლედ და ლაკონურად, მოვიტანოთ მცენარეების, უმარტივეს ცხოველთა მაგალითები. თუ ინტერესი მაინც დიდია და შეკითხვებიც გაუთავებლად იღვრება, შეიძლება უეცრად დაწყებულ საუბარი მშვიდად შეეწყვიტოთ სიტყვებით: „ამ შეკითხვებზე მოგვიანებით მოგიყვები. ზოგ საკითხს ასწავლიან სკოლის მაღალ კლასებში. დადგება დრო და შენც გეცოდინება“.

ამ ასაკში შეუნელებელ ყურადღებას საჭიროებს ბავშვთა კვება. იგი ბავშვის სიჯანსაღის და გამძლეობის საწინდარია. საკვები უნდა იყოს ცილოვანი, ადვილად მოსანელებელი, ვიტამინებით მდიდარი. ცილოვანი საკვების ათვისებას ხელს უწყობს ერთდროულად ბოსტნეულის მიღება. იგი აძლიერებს საჭმლის მომნელებელ წვენების გამოყოფას და თავის მხრივ შეიცავს ვიტამინებს, მინერალებს, რომლებიც აუცილებელია ძელოვანი ქსოვილის განვითარებისთვის. ორგანული ფოსფო-

რის პრეპარატები (ფიტინი, ლიპოცერებრინი, კლციუმის გლიცეროფოსფატი და სხვ.) ხელს უწყობენ ცხიმების ათვისებას, რაც აუცილებელია თავის და ზურგის ტვინის ნორმალური განვითარებისთვის. ბავშვთა კვების რაციონში ყოველთვის უნდა ჩავრთოთ ვიტამინები: A, B, C, PP, E. ისინი თავიდან აგვაცილებენ სასქესო ჯირკვლების და მასთან დაკავშირებული ნერვულ-სასქესო ცენტრების განვითარებაში ჩამორჩენას.

საკვების მიღების დროის დარღვევა, მისი ნაკლები მიმზიდველობა, კვების იძულება, ძალზე დიდი რაოდენობით ტკბილეულის ხმარება არის ის ფაქტორები, რომლებიც არღვევენ ჯერ კიდევ მოუმაგრებელი საჭმლის მომწელებელი ორგანიზმის თანმიმდევრულ მოქმედებას (ციკლურ ფუნქციას).

უმცროსი სასკოლო ასაკი

ამ ასაკში ყალიბდება პიროვნება, ამიტომ გატარებულ აღზრდევლობით ღონისძიებებს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. გუშინდელი სკოლამდელი დღეს სკოლაში მერხთან ზის, უკვე აქვს საიმედო, მკაცრი, ღირსეული, ამაყი გამომეტყველება.

მანამდე თამაშით გართული ბავშვი ახლა უკვე მოსწავლე გახდა, რომელსაც ევალება მასწავლებლის საუბრის მოსმენა, გაკვეთლების მომზადება, საკლასო და კლასგარეშე დავალებების შესრულება.

უმცროსი სასკოლო ასაკის ბავშვებს შეეადარებდი ახალწვეულ ჭაბუკებს, რომლებიც ჯარში, სრულიად ახალ გარემოში მოხვდნენ და ახალ ადამიანთა ჯგუფის წევრები არიან. ეს ძალზე საპასუხისმგებლო და რთული მომენტი. მათ მსგავსად ბავშვი ეჩვევა ამხანაგებს, პატივისცემით ეპყრობა, ცდილობს ასიამოვნოს ისინი ისე, რომ საკუთარი სურვილები არ დათმოს და ეს სურვილები დაუქვემდებაროს ნებას და გონიერებას.

ამ ასაკის ბავშვთა აღზრდაში მნიშვნელოვანია: გოგონებსა და ვაჟებს შორის წესიერი ურთიერთობა, ბავშვში ამხანაგობის

და პირველი მეგობრობის გრძნობის, პატიოსნების, სიმართლის, უბრალოების, მოკრძალებულობის გამოიშუალება; ამასთან ბავშვის შეგნებამდე უნდა დაეიდეს პასუხისმგებლობა, მართოს თავისი ქცევები, პატივისცემით მოეპყროს მშობლებს და გარშემომყოფთ და ეცადოს დაეხმაროს მათ.

ამ ამოცანების გადასატრელად პირველ რიგში უნდა ეიცოდეთ ბავშვის ინდივიდუალური თავისებურებები. როგორც წესი, ყველა ბავშვი მოძრავია და ზოგჯერ მშობლების უკმაყოფილებას იწვევს მისი თამაში და გართობა, **როცა გაკვეთილები ჯერ კიდევ არ მოუმზადებია. ამის მიზეზი თვით მშობლები არიან. მათ ხომ ჯერ კიდევ არ უსწავლებიათ მისთვის ყველა დავალების შესრულება.**

ამ პერიოდში ბავშვები უფრო ცნობისმოყვარე ხდებიან. ადრინდელი გაუთავებელი კითხვები კიდევ უფრო ხშირდება, მაგრამ ისინი გარკვეულ აზრს, სიღრმეს მოიცავენ. თუ ადრე მან ნახევარმთვარეს შეხედა და იკითხა, რატომაა ღამის მნათობი „გატეხილი“, ახლა შესაძლოა ასეთი კითხვა აღარ დასვას და თვითონ დაფიქრდეს მთვარის „გატეხვის“ მიზეზებზე. ეს გასაგებიცაა. ბავშვები ვითარდებიან, თანდათან ერკვევიან გარესამყაროში, სადაც ყოველდღიურად რაღაც უცნობი, რაღაც ახალი ხდება.

ამ ასაკის ბავშვთათვის დამახასიათებელია ერთსულოვნება. ისინი ერთმანეთის ამხანაგები, თანამოაზრეები არიან, აქვთ ერთი ინტერესი, სილაღე, მისწრაფებები, სიცვლქე და მასთან დაკავშირებული წყენა. მათ შორის ჯერ კიდევ გამოყოფილი არაა მეგობარი, თუმცა ერთმანეთის მიმართ მაინც ავლენენ გულდღიარობას და თანაგრძნობას.

ამ ასაკში ბავშვები საკმაოდ გულისხმიერნი არიან. საკმარისია, ვინმე ავად გახდეს და ბავშვი, რომელსაც ასეთი ტანჯვა არ განუცდია, მის თავთან ჩაცუცქდება, აძლევს მიამიტურ, მაგრამ გამამხნეველ შეკითხვებს და ამით ცდილობს სწეულს შეუმსუბუქოს ტკივილები. **ბავშვის ამ გულისხმიერებას დროუ-**

ლად უნდა მოეუმზადოთ ნიადაგი და შევეცადოთ, რომ ეს თვისება კიდევ უფრო განვითარდეს და მთელი ცხოვრების მანძილზე გაყვეს. უმცროსი სასკოლო ასაკი ამ ჩვევის განვითარების ყველაზე ნაყოფიერი ასაკია.

ძალზე შთამბავთებლად აღწერს ამ ასაკის ბავშვთა თვისებებსა და შესაძლებლობებს ნეიროფსიქოლოგი **ირინა ტერენტიევა**: „სწორედ ამ დროს (უმცროსი სასკოლო ასაკში რ. ს.) ყალიბდება ხასიათი, გრძნობები, ნება-სურვილი და სხვ. მრავალი მშვენიერი თვისება. უმცროსკლასელები ძალზე უშუალონი არიან. მათთვის, როგორც წესი, უცხოა ტყუილი, ორპირობა. ისინი ამბობენ იმას, რასაც ფიქრობენ. არ შეუძლიათ თავის შეკავება, უნებლიე მოძრაობების, სიცილის, სიცელქის დამუხრუჭება. ასეთ შემთხვევებში მათ „უკულტუროს“ უწოდებენ, მაგრამ საქმე განა მარტო კულტურას ეხება? დააყენეთ აღზრდა სათანადო დონეზე, შეასწავლეთ თავის შეკავება, ამის შემდეგ ბავშვთან თანდათანობით მოუა გარეგანი კულტურა, მრავალი სხვა თვისება და მოსაზრებები“.

ერთი ასაკობრივი კატეგორიიდან (სკოლამდელი) მეორეზე (უმცროსი სასკოლო) გადასვლას თან ახლავს ფსიქიკური პროცესების ცვლილებები. ახლა ბავშვი არა მარტო უცქერის მის გარშემო მომხდარ მოვლენებს, არამედ აკვირდება და ცდილობს მათგან გამოიტანოს რაღაც დასკვნები. აღქმის შეცვლასთან ერთად იცვლება აზროვნებაც და თანდათან სახეზეა ზოგიერთ განზოგადებაზე ლოგიკური ანალიზი.

ბავშვს ასევე თანდათან უვითარდება ყურადღებაც. თუ მას ადრე ღლიდა ერთ ადგილას ყოფნა და მოსმენა, ახლა იგი ამას მიეჩნია და აღარც იღლება. მართალია, ამ დროს მისი ნებისყოფა ჯერ კიდევ სუსტია, არა აქვს იმედი დავალების შესრულებისა, **თუმცა მშობელი და მასწავლებელი ამ იმედს თუ ჩაუსახავენ და განავითარებენ, პირველი წარმატების შემდეგ ბავშვი უფრო იმედიანი, თვითდარწმუნებული ხდება.**

ბავშვის ხასიათის სარკეს წარმოადგენს ამხანაგებთან ურთიერთობა. ზოგი ერთმანეთის მიმართ ძალზე კეთილი, გუ-

ლისხმეური და ყურადღებიანია, ზოგი პირიქით, გაღიზიანებული, გულნათხრობილი, ახირებული, გაბოროტებულია. საბედნიეროდ, ეს გრძნობები დროებითია და კარგად დაგეგმილი აღმზრდელობითი ღონისძიებების შედეგად, შესაძლოა საერთოდ აღმოიფხვრას და სასიკეთო ფორმა მიიღოს.

კარგსა და ცუდს არა აქვს ასაკობრივი ცენზი. ბავშვი ყოველთვის გამოხატავს სიხარულს, როცა თავის მშობელს, აღმზრდელს, ამხანაგს დაინახავს, მაგ. ეკრანზე. დიდ უსიამოვნებას განიცდის, როცა იქვე გამოინდება ძალადობა, მკვლელობა და სხვა დანაშაულებრივი ქმედებები. ამ თემაზე ზეპირი საუბრები არ იძლევა შედეგს. ბავშვმა კარგი და ცუდი რომ გაარჩიოს და შესაბამისი გრძნობებიც გამოხატოს, აუცილებელია სიტყვით აღზრდას თან ახლდეს ქცევების მაგალითები: „სცადეთ სერიოზულად, გულმხურვალედ მამაცი ადამიანის აღზრდა. ასეთ შემთხვევაში საკმარისი არაა სულის გადამრჩენი საუბრები“ – ამბობდა ა. ს. მაკარენკო.

როცა ამხანაგობას ვახსენებთ, მხედველობაში გვაქვს სხვადასხვა სქესის ბავშვთა ურთიერთობის განსაკუთრებული ხასიათი. გოგო-ბიჭების კარგი ურთიერთობის გამომუშავება იწყება სკოლამდელ ასაკში, სკოლაში იგი გრძელდება, მაგრამ უფრო რთულდება. ბავშვების ღირსეული ურთიერთობა მათი შემდგომში სწორი სქესობრივი აღზრდის საფუძველთა-საფუძველია.

ამ ასაკში შეიძლება გამოინდეს გოგონების სქესობრივი მომწიფების პირველი სიგნალი – მკერდის ჯირკვლების წამოზრდა. ჯირკვლების ჩამოყალიბების და სიმალლეში ზრდის მაქსიმალური ნახტომის შემდეგ უნდა ველოდოთ დედათა წესის დაწყებას.

ამგვარად, მშობლებს აქვთ სქესობრივი განვითარების წინასწარი ნიშნები, როგორ უნდა წარმართონ საუბარი ამ დროს. ამის შესახებ წინა თავებში ვისაუბრეთ და ქვემოთაც ვიტყვი.

ქმაწვილი ძალზე მტკივნეულად განიცდის უფროსების, თვით მშობლების შენიშვნებს, რწევებს, რომლებიც თანატოლებთან ან მეორე სქესთან მის ურთიერთობას ეხება. ახლა ის თვითონვე ეძებს ამხანაგს, მეგობარს, ვისაც თავისუფლად შეეძლება თავისი მოძალებული გრძნობები და განცდები გაანდოს.

უფროსების მხრიდან მეგობრის ძიების აკრძალვა მას კიდევ უფრო გულწათხრობილს ხდის და ცდილობს თავისი განზრახვა საიდუმლოდ აღისრულოს.

მშობელს უნდა ახსოვდეს, რომ *რაც უფრო მეტად გაღიზიანდება შეილის ასეთ საქციელზე, მით უფრო მეტად გამოაქვლენს მისივე ნაშერი მტრობას, უნებისყოფობას, დაუმორჩილებლობას და თვითნებობას.*

საწინააღმდეგო სქესთან ინტერესს გოგონები და ვაჟები სხვადასხვაგვარად ავლენენ. როგორც ვთქვით, გოგონების სქესობრივი მომწიფება იწყება ადრე, თითქოსდა ახლა მოვიდნენ ამ ქვეყნად, გამოცოცხლდებიან, კეკლუცობენ, ერთმანეთს შორის ხშირდება ბიჭებზე ლაპარაკი, თუმცა ამ ინტერესს უმაღლეს ახლო მყოფთ. ბიჭებიც ავლენენ გოგონების მიმართ ინტერესს, თუმცა უფრო კარნაქეტილნი, გაუბედავნი არიან, ეშინიათ კიდევ ჭეშმარიტი გრძნობების გამჟღავნებისა. თავის ამხანაგებსაც კი ვერ ანდობენ. მშობლებსა და აღმზრდელებზე კი ლაპარაკიც ზედმეტია.

შესაძლოა, მშობლებს არ გამოეპაროთ შეილების ასეთი ქცევები, თუმცა უხეში შენიშვნებით, „შენს ასაკში მე...“ და ასეთი მიმართევებით შეიძლება კიდევ უფრო შეუწყონ ხელი მოზარდის კარნაქეტილობას. ეს ცოტაა. თუ ამ შენიშვნებს თან ახლავს დაცინვა, შეიძლება მოზარდმა ვერ აიტანოს სულიერი ზოგჯერ და თავს რაღაც უბედურება შეამთხვიოს.

მოსიყვარულე მშობლები ამ დროს გონიერად, მეტი ტაქტით, თავშეკავებით ექცევიან თავიანთ შეილებს, ცდილობენ გაუგონ მათ და დაეხმარონ უხეშობისა და საკუთარი აზრების თავს მოხვევის გარეშე. პირიქით, ყმაწვილს თავიდან უნდა ააცილონ

უხეშობა და ეგოიზმის გრძნობები, შთაბრუნონ, რომ ახლა მას შეუძლია ჩაიდინოს დიდი სიმაძაქვე და გმირობა, აღმოფხვრას შიში და გაუბედაობა.

წარსულში ქალთა და ვაჟთა განათლება განცალკევებული იყო. გოგონები და ვაჟები ცალ-ცალკე იზრდებოდნენ, რაც ამწევებდა ერთმანეთთან დაახლოების სურვილს. ახლა ისინი ბაღშიც და სკოლაშიც ერთად არიან, რაც მათ ერთმანეთთან ადრეული ასაკიდან აახლოებს. სქესობრივი მომწიფების პერიოდში ასეთი დაახლოება ანელებს სქესობრივი გრძნობის უეცარ მოზღვაებას.

სხვათაშორის, ამ მხრივ ჩრდილოეთის ქვეყნები უფრო შორს წავიდნენ. ადრეულ ასაკში ბავის და ბაღის გოგონები და ბიჭები ზაფხულობით სულ ტიტლიკანები ერთად თამაშობენ, რითაც ისინი ენევეიან გარეგან განსხვავებას და ყმაწვილობის ასაკში თითქოს ამითაც ნელდება მათი ურთიერთობა.

* * *

თხილის ბუჩქის ძირას, მწვანე მოლზე მოთამაშე ბავშვებს ორი გამოეყო. სამიოდე წლის გოგოს და ბიჭს ნელი სიო პერანგებს უფრიალებს და აშიშვლებს. ქვედა საცულები არ აცვიათ.

—შენ ლა გაქვს? — ენამონღექით ეკითხება ბიჭი.

—არაფერი — პასუხობს გოგო და სხარტად ხელს იფარებს. — შენ რა გაქვს? — ახლა ის ეკითხება.

—ბიჭმა პერანგი აიწია.

გოგო აკვირდება მას წელს ქვემოთ.

—გტკივა? — ეკითხება.

—აღა. — პასუხობს ბიჭი.

თხილთან მიმჯდარ ბებიას კისერი წაუგრძელებია და ამ დიალოგს უსმენს. არ ტუქსავს ბავშვებს იმის გამო, რომ ერთმანეთს აკრძალულ ადგილებზე უცქერენ. სწორედაც იქცევა.

დეე, პატარაობიდანვე მიეჩვიონ ბავშვები ერთმანეთში არსებულ განსხვავებებს. მოკრძალება, მორიდება, სირცხვილის გრძნობა ჩვენი გონიერი შენიშვნებით მომდევნო ასაკში გამოუმუშავდებათ.

ტრადიციებიდან გამომდინარე, ჩვენს ქვეყანაში ჩრდილოეთის ქვეყნების მაგალითების განხორციელება ძნელია, ამიტომ ჩვენი ერთადერთი გზა არის პატარაობიდანვე შთაგონება იმისა, რომ საწინააღმდეგო სქესი მისგან პატივისცემას, მორიდებას და დაფასებას საჭიროებს. ეს განსაკუთრებით ეხებათ ვაჟებს. გოგონები მათში დამხმარეს, მფარველს უნდა ხედავდნენ, თანაც უნდა ამაყოფნენ, რომ ასეთ ყურადღებას, მფარველობას იმსახურებენ.

უფროსი სასკოლო ასაკი (15-19 წ.)

ამ პერიოდში მთავრდება სქესობრივი მომწიფება, რომელიც, როგორც ეთქვით ყველაზე რთულ, ფიზიოლოგიურ მოვლენად ითვლება. იგი თითქმის 3-5 წელს გრძელდება. ყმაწვილი ბიჭი ჭაბუკად, ყმაწვილი* გოგონა ქალიშვილად გარდაიქმნებიან. ეს პროცესი ნერვული სისტემის და შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლების აქტივობას იწვევს.

ორივე სქესში ადგილი აქვს სასქესო ჰორმონების (ესტეროგენების და ანდროგენების) გამოყოფის მომატებას, რომლის

* უძველესი ქართული ტერმინი: ყმა და წული-სგან წარმოსდგება. ყრმა, მოყმე ვაჟია, ხოლო „ყრმაი ქალწულას უწოდებენ“ (საბა). მოყმე-ს, ყრმა-ს ხშირად იყენებს დიდი რუსთველი, ქართულ გენიალურ ბალადაში სათაურადაც გამოტანილია „ლექსი ყეფხისა და მოყმისა,“ დიდმა პედაგოგმა იაკობ გოგებაშვილმა კი ერთ თავის მოთხრობას „ყმაწვილები ჭალაში“ დაარქვა. ყოველივე ამის შემდეგ გასაოცარი და დასანანია, რომ ვინც საკუთარ მშვენიერ სიტყვას უნდა იცავდეს (ტელეჟურნალისტი, პედაგოგი და სხვ.), ხშირად ხმარობს „თინეიჯერს.“ რითი სჯობია იგი ყმაწვილს, ჟღერადობით თუ ლაკონურობით? გაუგებარია.

დიდი ნაწილი სისხლში გადადის. ამ პორმონების ზემოქმედებით საბოლოოდ ყალიბდება სასქესო ორგანოთა სისტემა, იწყება მეორადი სასქესო ნიშნების განვითარება (უღვაში, ბოქვენის და იღლიის ფოსოს თმიანობა, ხმის შეცვლა და სხვ.), ბიჭების სხეული კუნთოვანი ხდება, მხრები ფართოვდება.

როგორც უკვე ვიცით, სქესობრივი მომწიფება ვაჟებში 13-14 წლის ასაკში დაიწყო, როცა „გატყდა“ ხმა, გაჩნდა პირველი თმიანობა, იზრდება სხეული და მისი ნაწილები: ასო, წინამდებარე ჯირკვალი, გოგონებში საკეერცხეები. 15-16 წლის ასაკში ვაჟებს ეწყებათ თესლის გამოყოფა ძილში (პოლუცია) და ეროტიკული სიზმრები. ხშირ შემთხვევებში ეს პროცესები მოზარდთა კმაყოფილებას იწვევენ, თუმცა ზოგიერთებს იგი აშინებს, აღელვებს და დეპრესიულ მდგომარეობაში აგდებს, განსაკუთრებით გოგონებს, რომლებსაც როგორც სქესობრივი მომწიფება, ისე პოლუცია (საშვილოსნოდან და ბართოლინის ჯირკვლებიდან სითხის გამოყოფა) ადრე ეწყებათ.

სიზმარეულ პოლუციას ახლავს სიამოვნების, ტკბობის შეგრძნება, თუმცა არა ისეთი მძაფრი, როგორც სქესობრივი კავშირის დროს. ასეთი შეგრძნება, რომელსაც ორგანოში კქვია, არის მომწიფებულ ჭაბუკებსა და ქალიშვილებში შესაბამისი პორმონების გამოყოფის, ერთმანეთის მიმართ ურთიერთლტოლვის გაგრძელება.

ღრმა ინტიმური შინაარსის მიუხედავად, თვით ორგანოზეც შეიძლება მოზარდთან (და არა ბავშვთან) საუბარი. თუმცა დასაწყისშივე ამ თემაზე ადამიანის მაგალითის მოტანა სახიფათოა.

ჯერ უნდა ავხსნათ სამყაროში ყველა ცოცხალი არსების (ბუზების, ფრინველების, თევზების, ცხოველების) გამრავლების აუცილებლობა. ამისთვის ორი საპირისპირო სქესის შეჯვარების აუცილებლობა, მათი ურთიერთლტოლეა, რაც მოზარდმა, შესაძლოა შინაურ ფრინველებსა და ცხოველებში თავადაც შენიშნა („მამალი ჩინჩილას“).

და შემდეგ ავხსნათ, რომ ამ ლტოლვის მიზანია რაღაც სასიამოვნო განცდის შეგრძნება. ასევეა ადამიანიც. იგი ორგანიზმის დროს ამას განიცდის; სწორედ ეს გრძნობა უბიძგებს მას, რაც შეიძლება ხშირად განმეორდეს ბუნების კანონზომიერებით მონიჭებული უზენაესი ნეტარება.

ამ შეგრძნების გარეშე სქესობრივი კავშირი, როგორც ვაჟის, ისე ქალის მხრივ, იძულებითი, მოსაბეზრებელი, ზიზღის აღმძვრელი იქნებოდა და მას მხოლოდ მოვალეობის მოხდის სრულიად უინტერესო მიზანი ექნებოდა.

„ბუნება მბრძანებელია.“ ახალი ადამიანის გაჩენა ორი სქესის ურთიერთლტოლვა (ლიბიდო) და სქესობრივი კავშირი (კოიტუსი) ბუნებამ შეავსო სასიამოვნო ტკობის შეგრძნებით; სხვაგვარად არ იქნებოდა ასეთი ურთიერთმიზიდულობა, სქესობრივი კავშირი დაკარგავდა ინტერესს და კაცობრიობა გადაშენდებოდა.

ასეთი საუბრით მოზარდი დარწმუნდება, რომ სქესობრივი კავშირი არის არა რაღაც სასირცხო და საძრახისი ქცევა, არამედ ბუნების კანონზომიერება, ოღონდ მიზანმიმართულ და ზომიერების ფარგლებში.

ჩვეულებრივ, პოლუცია მეორდება 10 დღიდან 2 თვემდე შუალედ პერიოდში. მისი გახშირება დამოკიდებულია ან ჭაბუკის ორგანიზმში შინაგანი სეკრეციის სისტემის სერიოზულ დაავადებასთან, ასოს თავის ანთებასთან, ან კიდევ ოჯახურ აღვირახსნილობასთან, როცა მშობლები შვილების წინაშე მართავენ ეროტიკულ სცენებს (კოცნა, ალერსი) და თვით სქესობრივ აქტსაც. თვითონვე ხდებიან მიზეზი ეროტიკული გამღიზიანებლების ჩვენებისა: ფოტოსურათები, ნახატები, ლიტერატურა, კინოფილმი, ინტერნეტი და სხვ.

ასოს თავის გაღიზიანება და ანთება ძირითადად თან ახლავს პიგიენური წესების დარღვევას. ჩუჩის ნაოჭებში ხშირად რჩება შარდის წვეთები. პოლუციის შემდეგომ დარჩენილი თესლი, აგრეთვე ჩუჩის სეკრეტი – სმეგმა, რაც თავის მხრივ ხდება

ასოს თავის ანთების მიზეზი. ამიტომ ამ ორგანოს ყოველდღიური ჰიგიენა, ჩამოხანება და გათავისუფლება ნარსენებისგან, თავიდან აგეცდილებს ანთებითი პროცესების განვითარებას.

რაც შეეხებათ გოგონებს, გარდამავალი პერიოდი გაცილებით ადრე ეწყებათ. 10-12 წლის ასაკში ამოიზრდება სარძევე ჯირკვალი, დვრილები მოყავისფრო ხდება (პიგმენტაცია), სხეული ქალის ფორმას ღებულობს, ფართოვდება მენჯი, სწრაფად იზრდება გარეთა სასქესო ორგანოები, მატულობს წონა, ყოველივე ეს მენსტრუაციის დაწყებამდე ვითარდება, თუმცა ამ პროცესის დაწყებაც არ ნიშნავს სქესობრივ მომწიფებას.

მენსტრუალური ციკლი დროში უწესრიგოდ ნაწილდება, ხან ძალზე ადრე, ხან კიდევ გვიან მეორდება, 16 წლის ასაკში კი იგი ღებულობს ნამდვილ რითმულ და ციკლურ ხასიათს.

ანატომიურ-ფიზიოლოგიურ თავისებურებებთან ერთად სქესობრივი მომწიფება ხასიათდება აგრეთვე ახალი ფსიქო-ფიზიოლოგიური მომწიფებითაც, რომლებიც გოგონებსა და ეაუებში ძალზე სხვადასხვაგვარია. ეაუები ასეთ დროს სრულიად შეგნებულად ცდილობენ დაიკმაყოფილონ თავიანთი მოთხოვნილება. თუ ამას რაიმე გადაეღობება, შესაძლოა მის ხასიათში ნევროტულობამ იჩინოს თავი. თავის თავთან მარტოდ დარჩენილი ჭაბუკი ვერ გარკვეულა რა მოსდის. ამიტომ *მშობლებმა და აღმზრდელებმა მისი ასეთი ძლიერი მოთხოვნილება და ბუნდოვანება უნდა გადაიყვანონ სოციალურად საჭირო კალაპოტში, გაუღვივონ ინტერესი სასწავლო-შრომითი პროცესების მიმართ, სპორტულ ვარჯიშებზე, ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებთა გაცნობაზე და სავსებით ქცევების კულტურული ნიშნების ათვისებაზე.*

მშობლები ეაუის ასეთ ქცევებს ზოგჯერ ვერ ამჩნევენ, ან ალაღბედს მიახლოებენ. მათგან აუცილებელი რჩევების მიუღებლობას ჭაბუკი შეაესებს თავისი „ავტორიტეტული“ ამხანაგებისგან, რომელთაც აქვთ ამის „გამოცდილება.“ სინამდვილეში ეს გამოცდილება არის მახინჯი და უხამსი, რასაც

წმინდა გრძნობებთან არაფერი აქვს საერთო, არ შეიცავს გოგონების მიმართ ტაქტს, ზნეობრიობას და პატივისცემას.

ამგვარად, სქესობრივი საიდუმლოს გამხელის პირველივე ნაბიჯებიდან უხამსი ხდება სპექტაკი გრძნობა ქალიშვილის, მეუღლის, ზოგადად ქალის მიმართ. გადახრებს აძლიერებს ისიც, რომ ამ ასაკში ბიჭებს ახასიათებთ სწრაფი გატაცება, აფეთქებები, თავდავიწყებით შეყვარება, როცა ჭაბუკი ან ქალიშვილი არად აგდებს გარეგნობას და ასაკს, *იდეალურად ეჩვენება თავისი რჩეული, რომელშიც მხოლოდ ღირსებებს ხედავს, ნაკლოვანებებზე კი თვალებს იბრმავებს. ასეთ დროს კარგია, თუ მშობლები ვაჟს აუხსნიან იმ თვისებებს, რომლებიც ქალს უნდა ქონდეს დედობის დროს; გოგონებში უნდა გამოიშუშავდეს სიამაყე, რომელსაც უნდა ახლდეს მოკრძალება, სინაზე, კეთილშობილება და დასახული მიზნის მიღწევისთვის სიმტკიცე და ნებისყოფა. კარგია, როცა გოგონა თავის რჩეულში ხედავს ძლიერ, ჭკვიან, მოკრძალებულ მეგობარს, რომელთანაც შრომა, სწავლა და დასვენება სიამოვნების მომგვრელია.*

ჩვენ საუბარი გექონდა განვითარების იმ უმნიშვნელოვანეს პერიოდზე, როცა ახალგაზრდა თავისი ქმედებით იმზადებს არამარტო საზოგადოებრივ საქმიანობაში გამოსვლის, არამედ მშვიდი სიბერის საგზაოს.

გოგონების და ვაჟების ურთიერთობა სკოლაში (ამხანაგობა და მეგობრობა)

სხვადასხვა სქესის ბავშვთა ურთიერთობას დაწყებითი სკოლის ასაკიდან უნდა მიექცეს მშობლების და აღმზრდელების ყურადღება.

გოგონების, როგორც აღვნიშნეთ, ფიზიკური და სქესობრივი განვითარების პროცესი ადრე იწყება, ამიტომ ამხანაგური ურთიერთობის სურვილი მათ ადრე უნდა ემთხვეოდეთ, ვიდრე ვაჟებს.

ესაა: ერთად თამაში, თავის გარეგნობისადმი ყურადღება, კოხტად ჩაცმა და ა. შ. მშობლებს არ უნდა გაუკვირდეთ მათი მეორე კლასელი შვილის კეკლუცობა და ახალი ტანსაცმელ-ფეხსაცმლის მოთხოვნა. კარგია, ამ მოთხოვნას და სურვილებს თან თუ ახლავს ქცევა, იყოს წესიერი, ფაქიზი და სუფთა.

გოგონების თანატოლი ბიჭები ამხანაგობის სურვილისგან და სიკოხტავისგან ჯერ კიდევ შორს არიან. მათი ტანსაცმელი დაუდევრობით განცვიფრებთ, ქცევები ხომ თავგასულია.

უმცროსი სასკოლო ასაკი, როგორადაც ნაადრევად არ უნდა მიგვაჩნდეს, ითვლება სხვა და სხვა სქესის ბავშვთა ურთიერთობის აღზრდის საფუძვლად. **აქ პირველ რიგში ბიჭებს უნდა ჩაუვუნერგოთ თანაკლასელი გოგონების დაცვის გრძნობა.** მაშინ მოზრდილ ასაკში აღარ გაგვიკვირდება, თითქოსდა კულტურულ ოჯახში აღზრდილი კაცი ქალების მიმართ რატომ არის უხამსი, ნაკლებთავაზიანი, მოურიდებელი. პასუხი ერთია: უმცროსი სასკოლო ასაკიდან დაწყებული, იგი ქალთაგან მხოლოდ დედას სცემდა პატივს, ხოლო თანაკლასელი გოგონას, მეზობლის, უცნობი ქალის მიმართ მოკრძალებას კი ვერ მიეჩნია.

ქალების მიმართ თავაზიანობა განსაკუთრებით აუცილებელია ჩვენს დროში, როცა ისინი მამაკაცის მხარდამხარ სწავლობენ, შრომობენ, ასრულებენ ისეთ საქმეს, რომელიც ადრე მხოლოდ მამაკაცს ასდიოდა ხელზე. სწორედ ამიტომ უნდა აითვისოს ეს ქცევა ბავშვმა უმცროსი სასკოლო ასაკიდან, რათა გაიღამაზოს და გააკეთილშობილოს თავისი ცხოვრება. **თავაზიანობა ისევე უნდა ვასწავლოთ, როგორც წერა-კითხვა, ბუნება, გეოგრაფია და ა. შ.**

რითი უნდა დავიწყოთ სწავლება? პირველ რიგში ის თანაკლასელ გოგონას უნდა დაეხმაროს საკლასო ოთახის დალაგებაში, მერხების და დაფის გაწმენდაში, წყლის მოტანაში და ნაგვის გატანაში. მას უნდა გამოუმუშავდეს ჩვევა, რომ გოგონას კარებში არ გაეჩხიროს, წინ გაუშვას, ადგილი დაუთმოს

საზოგადოებრივ ტრანსპორტში, დაეხმაროს პალტოს ჩაცმაში. სამწუხაროდ, ბიჭების დიდი ნაწილი ამ ყურადღებას არ იჩენენ და ეს პირველ რიგში ოჯახის ნაკლია, ისინი მოუქნელები, ფიცხი, უხეში, საბოლოოდ უკულტუროები არიან.

ყურადღება უნდა მიექცეს სტუმრად მოსული ბავშვების, გოგონების და ბიჭების ქცევას, ურთიერთობას, მათ მიერ დაყრილ ქაღალდის ნაგლეჯებზე არ უნდა გამოვხატოთ საგანგებო უკმაყოფილება, *მშვიდად მივუთითოთ, რომ თვითონ ააღაგონ ზედმეტი ქაღალდები. არ გაეუბრაზდეთ, პირიქით, ეთხოვოთ, კვლავ გვესტუმრონ. ამით მათ ჩვენ დავიახლოვებთ, ერთმანეთის მიმართ კი პატივისცემით განიმსჭვალებიან.*

ბიჭების და გოგონების ურთიერთობის საუკეთესო ფორმად ითვლება დაბადების დღის ზეიმი. ჩვეულებრივ, გოგონებს მარტის დღესასწაულებს ულოცავენ, ბიჭებს ქართული არმიის შექმნის დღეს, არის სხვა რელიგიური დღეებიც, რომელთა ნაწილი ქალებს, ნაწილი ვაჟებს ეკუთვნით. ასეთ დროს ისინი ერთმანეთს საჩუქრებს გადასცემენ ხოლმე, ნაყიდს, თავიანთ ნახელავ საგანს, ნახატს და ა. შ. კარგია შეხვედრა სახლში იმუ გაიმართება, თუმცა ბოლო ხანებში პატარა, სპეციალურად გამოყოფილ კაფეებში, სადაც არის მუსიკა, საცეკვაო მოედანი და ყავთ ამ შეხვედრის წინამძღოლი, ყველაფერი კარგად იწყება და მთავრდება. *აქაც, თუ მშობლები სადღაც კუთხეში სხედან და აკვირდებიან თავიანთი შვილის ქცევებს, ურთიერთობას თანატოლებთან, რა თქმა უნდა, შედეგიც უკეთესია.*

დასვენების დღეებში ჩვენი ბავშვები, ჩვეულებრივ, ტელევიზორს უცქერენ და კომპიუტერს ჩაჰკირკიტებენ. ზემოთაღწერილი შეხვედრები უნდა მოეწყოს არამარტო დაბადების დღის

სუა ღირსშესანიშნავი თარიღების აღსანიშნავად, არამედ შეიძლება მათი გამართვა შაბათ-კვირას, როცა ბავშვებს ძალიან ბევრი თავისუფალი დრო აქვთ. აქ შეიძლება მოეწყოს ლექსების კითხვა, ამოცანების ამოხსნა, სიმღერებზე ერთმანეთისთვის ხმის შეწყობა; გოგონები ამ დროს განსაკუთრებულ

სტუმართმოყვარეობას გამოხატავენ და ყველას თვალში ჰკმარიტი დიასახლისის სახით წარუდგებიან.

უფროს კლასებში მაღალი კულტურის გამოსამჩნევებლად მშვენიერი პირობები იქმნება თეატრში, მუზეუმში, გამოფენებზე, პარკებში ერთად ყოფნით. ასეთ ადგილებში ჩვეულებრივ, მთელი კლასი ერთად მიდის; *კარგია თუ ამ დროს მათთან ერთად იქნებიან მშობლებიც. რა თქმა უნდა, ყველა ვერ შეძლებს ბავშვებთან ერთად წასვლას, ამიტომ ერთნი თეატრში, მეორენი მუზეუმში და ასე შემდეგ, ბავშვებს გაყვებიან.* სწორედ ასეთ ადგილებში ყველაზე კარგად გამოინდება ბიჭების თავაზიანობა გოგონების მიმართ, გოგონების მოკრძალებულობა და სიფაქისე. დაბრუნების შემდეგ გაიმართება ერთგვარი გარჩევა, შთაბეჭდილებების გაზიარება, მაგრამ ნანახის შემდეგ არამც და არამც დამდურება, გაუგებრობა, მითუმეტეს მტრობა, რადგანაც ყველა მათგანს იზიდავს საერთო რომანტიკა.

ბავშვებში აუცილებლად უნდა გამოიშუშავდეს ადამიანების მიმართ ყურადღება, ავადმყოფზე, ხანდაზმულზე და ხეიბარზე დახმარების გრძნობა. ამ მიზნით კარგ შედეგს იძლევა მოხუცებულებთან ჯგუფური მისვლა. სოფლად ბიჭები შეშასაც დანებავენ, წყალსაც მოიტანენ, გოგონებსაც დაეხმარებიან თეთრეულის გარეცხვასა და საკვების მომზადებაში. სხვათაშორის, ასეთ ადგილებში ყველაზე კარგად ხდება ქალის და კაცის საოჯახო საქმეების გამოჩენა. გარდა ამისა, ბავშვი ესწავება სხვების ტანჯვის გაზიარებას, სიქველეს და კაცთმოყვარეობას.

სემოთქმულის დიდი აღმზრდელობითი მნიშვნელობის მიუხედავად, *მშობლები ზოგჯერ პირიქით იქცევიან, ბიჭებს უკრძალავენ გოგონებთან თამაშს და გართობას, რაც მათს დაშორიშორებას იწვევს.* ასეთ დროს ბავშვები ცდილობენ უფროსებისგან მაღულად გოგონებთან სახლთან ახლოს ან სადღაც მიუარდნილ ადგილას ითამაშონ, რაც მათ გამოუჩვენებებს კარნაკეტილობას, სიცრუის გრძნობებს.

ბავშვები ადრიდანვე უნდა ჩაებათ საოჯახო საქმეებში. ისინი საოჯახო მეურნეობის თანამონაწილენი უნდა გახდნენ და მშობლებს ნებისმიერ საქმეში ეხმარებოდნენ. თვალს სიამოვნებდა ქართულ სოფელში დიდ ცელთან და თოხთან ერთად ეს იარაღები პატარებსაც რომ ჰქონდათ. მამას ზამთარში შეშის მოსატანად პატარა ციგით ათიოდე წლის ყმაწვილიც რომ ახლდა, ხენის დროს ბიჭების მეხრეობა ხომ მთელი საქართველოს წეს-ჩვეულებად ითვლებოდა. ანალოგიური იყო გოგონების პატარა კეცი, ქვაბი, პატარა საჩხეელი და ხერტალი.

ბავშვები საოჯახო ეკონომიკასაც კარგად უნდა იცნობდნენ, რათა არ მოითხოვონ იმაზე მეტი ხარჯი, რაც გააჩნიათ. *მშობლები ზოგჯერ კანიდან ძვრებიან და ცდილობენ მეოთხეკლასელ გოგოს ან ბიჭუნას შეუძინონ ძვირფასი საათი, მეშვიდეკლასელს ველოსიპედი, შემდეგ მოტოციკლი და ა. შ.* მაგრამ იმას არ ფიქრობენ, რომ სკოლის დამთავრების შემდეგ ასეთი ფსიქოლოგიით აღზრდილი ჭაბუკი მანქანითაც არ დაკმაყოფილდება და სხვა, კიდევ უფრო გაუგონარ საგანს მოითხოვს, არც კი იკითხავს, შეუძლია თუ არა ოჯახს მისი მოთხოვნის დაკმაყოფილება. აქედან იწყება საოჯახო კამათი, წინააღმდეგობები, რაც ზოგჯერ სავალალო შედეგით მთავრდება.

ასეთი უსიამოვნება არ მოხდება, თუ უფროსები შეეცდებიან ბავშვებს ააცილონ ოჯახის ბიუჯეტის მიმართ დაუდევარი დამოკიდებულება. ეს კი შესაძლებელია, თუ ისინი იმთავითვე შეეჩვევიან საგნის დროულად შეძენას, ოჯახის ხარჯების მიმართ სიფრთხილეს. ბავშვებს საშუალება უნდა მიეცეთ დამოუკიდებლად გასწიონ ხარჯი არა მარტო პირად, არამედ საოჯახო საჭიროებაზე, მაგრამ ამას თან უნდა ახლდეს ხარჯების დანიშნულება და ყოველდღიური შემოწმება, თუ რამდენად სწორად იქნა იგი გაწეული. ამით ჩვენ მოზარდს ვასწავლით ხელმომჭირნეობას, სიფრთხილეს, ნაცნობ-მეზობლების მაგალითზე შთაუწერგავთ იმ საშიშროებას, რაც ოჯახის გაღატაკებას და გაკოტრებას მოსდევს.

უმცროსკლასელების კაეშირი თანატოლებთან გამოიხატება *ამხანაგობაში*, რომელსაც არა აქვს შერჩევითი ზღვარი, სამაგიეროდ მოზარდები ამ გრძნობას ინარჩუნებენ და კიდევ უფრო აღრმავენ, რაც *მეგობრობაში* გადაიზრდება ხოლმე, ამიტომ სხვადასხვა სქესის მოზარდებს შორის ძალზე დიდი მნიშვნელობა აქვს მეგობრობის გრძნობის კიდევ უფრო გაღვივებას, მომწიფებულ ამხანაგებთან წესიერ ურთიერთობას, მეორე სქესის ღირსებების და მისწრაფებების პატივისცემას. მოზარდებმა უნდა ისწავლონ მეგობრებთან ლამაზი ურთიერთობა, სიწმინდე და ზნეობრიობა.

უმცროსკლასელების ამხანაგობისგან განსხვავებით, უფროსკლასელების მეგობრობას არჩევითი ხასიათი აქვს. კლასში მას შეიძლება ყავდეს ბევრი ამხანაგი, მაგრამ მათ შორის მეგობარი შეიძლება ერთი-ორი იყოს.

მეგობრის მცნება მოზარდებს სხვადასხვაგვარად ესმით: ზოგი ამას ალღოთი აკეთებს, ზოგი ფიქრობს, რომ შეუძლია ნებისმიერ გოგონას ხელი დაადგას და მეგობრობა შესთავაზოს; ზოგს სკოლაში მეგობრობა სახიფათოდ მიაჩნია, ფიქრობს, რომ ამხანაგები დასცინებენ, ამიტომ ურჩევნიათ ამ თემაზე ტელეფონით ესაუბრონ.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ კეთილი გრძნობები ბუნებრივად, თავისით მოდის, მას ვერაფრით ვერ მოიფიქრებ. თუ მშობლები ამ მოვლენას მშვიდად ხედებიან, ქალ-ვაჟის მეგობრობა ძალზე საინტერესო ხდება. მოზარდები ზოგჯერ კითხულობენ: ვის შეიძლება უწოდო მეგობარი? ამაზე *მშობელიც და აღმზრდელიც ზოგჯერ მხრებს იჩეჩავს*. ერთ მოზარდს მიაჩნია, რომ მეგობარი ლამაზი უნდა იყოს, მეორე მეგობრად თელის იმას, ვინც კარგად ცეკვავს ან მღერის, ან ეხმარება დავალების შესრულებაში, ახლოს, მეზობლად ცხოვრობს და ა. შ. არიან გოგონები, რომლებსაც მეგობრის ამორჩევაში ანგარება ამოტრავებთ: „მდიდარია, მანქანით დადის, კაფეში მპატიუებს“ და ა. შ. ეს, რატომ უნდა, საშიშია, რადგანაც ასეთ დროს გოგო-

ნამ შეიძლება თავისი ღირსება დათმოს, მოითმინოს უხეშობა, მოურიდებლობა მხოლოდ იმიტომ, რომ ის ღრის კაფეში ატარებინებს, ან მანქანით ასეირნებს.

როგორ ფიქრობთ, ანგარების ნიადაგზე აღმოცენებული მეგობრობა და შექმნილი ოჯახი მტკიცე იქნება? შემდგომში ხომ არ გაღვივდება ანგარების გრძნობა, არ გადაიქცევა იგი მოხევეტის დაუოკებელ სურვილად და ხომ არ გახდება ოჯახის დანგრევის მიზეზი? დიახ, ეს ასეა.

არის შემთხვევები, როცა მოზარდმა არ იცის, რატომ დაუმეგობრდა გოგონას, ან პირიქით, გოგონა ეაყს. არ იცის, იმიტომ, რომ ამ თემაზე მისთვის არაფერია განმარტება და რჩევა-დარიგება არ მიუციათ. ამიტომ სანამ არ დაგვიანებულა, *მშობელმა და აღმზრდელმა მოზარდს უნდა აუხსნან ნამდვილი მეგობრობის არსი*, რომ ნამდვილი მეგობარი შეიძლება იყოს: მიმნდობი, კეთილშობილი, თავაზიანი, ერთგული, გონიერი, გოგონებთან და ბიჭებთან ურთიერთობაში, მიზანმიმართულად მეგობრის დამცველი, დამხმარე, ცუდ საქციელზე მეგობრის კეთილი მრჩეველი, მისდამი მომთხოვნი და თავადაც მეგობრის შენიშვნის მიძღებ-გამზიარებელი.

ყველაზე მეტად საშიშია, როცა მოზარდი არაფრად აგდებს არც მეგობრის შექენას და არც მასთან კავშირის გაწყვეტას, მისთვის სულერთია, ვისთან იმეგობრებს. არადა მას ცხოვრება მოუხდება არა ათობით მეგობართან, არამედ ერთად-ერთ ადამიანთან, რომელთანაც უნდა შექმნას ოჯახი. ასეთი ფარვანები კი ნამდვილ, მტკიცე ოჯახს ვერასოდეს შექმნიან.

ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის ზნეობრივი საფუძვლები

საზოგადოების განვითარების სხვადასხვა სფეროს მსგავსად, ქორწინებამ და ოჯახმაც დიდი და რთული გზა განვლო. მონათმფლობელობის ხანაში ქალი მეუღლის ისეთივე მონა იყო, როგორც სხვა მონები და ასრულებდა მის ყველა

ბრძანებას და სურვილებს. ამავე დროს ქმარი სარგებლობდა სქესობრივი თავისუფლებით.

ფეოდალიზმის ხანაში მემამულე ფლობდა ყმების, როგორც ქონებას და სიცოცხლეს, ასევე მათს სიყვარულსაც. „პირველი ღამის უფლება“ მაშინ ჩვეულებრივ მოვლენად ითვლებოდა. ჩვენს დროში ქვეყნიერებაზე ბევრი რამ შეიცვალა. ადამიანი, როგორც ნიეთი, საკუთრება აღარაა, პირველ ღამესაც დაქორწინებულები ერთად ატარებენ, მაგრამ კულტურულმა რევოლუციამ ახალი საფიქრალი გაგვიჩინა. ეკონომიკურმა ურთიერთობამ, ქალთა უფლებების შელახვამ და მათზე ბატონკაცურმა დამოკიდებულებამ, საცხოვრებელი ბინების ნაკლებობამ, ზოგჯერ რასობრივმა დისკრიმინაციამაც, პორნოგრაფიული ლიტერატურის, ფილმების, ტელეგადაცემების, ინტერნეტის ფართოდ გავრცელებამ ღიდად შეუწყო ხელი სქესობრივ აღვირახსნილობას, პროსტიტუციის გახშირებას და გარყვნილებას, რაც მოზარდთა თვალწინ ხდება და ჯერ კიდევ ყმაწვილობის ასაკში ხრწნის მათ.

ახალგაზრდობის მორალური საფუძვლების მორყევამ ხელი შეუწყო ვენერული სნეულებების გავრცელებას. ამერიკის ერთ-ერთი ჟურნალი „პლეინ ტრუსი,“ წერს, რომ „ჩრდილო ამერიკაში ვენერული სნეულებები გასცდა ექიმთა კონტროლს“. ასე ხდება ყველგან, სადაც ოჯახებში სქესობრივი ცხოვრება წუთიერ სიამოვნებად მიაჩნიათ; ამას თან ახლავს ხშირი გაყრა და ოჯახის დანგრევა.

ახლა უკვე შორსაა ის დრო, როცა ოჯახის არასრულუფლებიანი წევრი, ქალი ყველაფერში ქმარზე იყო დამოკიდებული, მის გარეშე ვერავითარ საკითხს ვერ წყვეტდა, შეზღუდული იყო მისი დასაქმება, განათლების, ქონების საკუთრება, განქორწინების უფლება და ა. შ. მეუღლესთან გაყრის უპირატესობით სარგებლობდა ქმარი, ადამიანური ურთიერთობანი, მათ შორის სიყვარულიც, იზომებოდა ქონებრივი მდგომარეობით, დიდი ფუქლით.

ისტორიული განვითარების პროცესში იცვლება არამარტო სქესობრივი ურთიერთობები, არამედ ქცევის სხვა ნორმებიც, ჩვევები, სირცხვილის გრძნობა და ა.შ. ი. ლიპე თავის ნაშრომში „საგანთა წარმოშობა“ (1954 წ. გვ. 259) აღწერს სამხრეთ აფრიკის ტომს, სადაც ქალებს არ რცხვენით სიწიშვლისა, მაგრამ „საშინლად რცხვენიათ, თუ მათ სუფრასთან წაასწრებენ,” ან ქსოვილის ნაჭრით თავი არ ექნებათ დაფარული.

მართალია, ასეთი წესები მხოლოდ ზოგ ხალხებში გვხვდება და იშვიათობას წარმოადგენს, მაგრამ რაკი ის არსებობს და ჩვენს მოზარდ თაობას ადვილად შეუძლია მას თვალი მოჰკრას, აუცილებელია მშობლებმა იზრუნონ თავიანთი შვილების ეთიკური სიწმინდესა და სისპეტაკეზე. სწორედ ამიტომაც საჭირო აღმზრდელობითი საქმიანობის დაწყება ადრეული ბავშვთა ასაკიდან.

ახალგაზრდობის ურთიერთსიყვარულის საუკეთესო საშუალებად ითვლება ოჯახში ჯანსაღი ზნეობრივი ატმოსფეროს შექმნა, მეუღლე-მშობლების ურთიერთსიყვარული და ერთმანეთის პატივისცემა, ბავშვების სიყვარული და პირიქით, ბავშვების მხრიდან მშობლების, დების, ძმების სიყვარული. ამის საფუძველზე შეიძლება აღეზარდოთ ამხანაგობის გრძნობა, მეგობრობა, შრომისადმი დამოკიდებულება, სკოლის, სამშობლოს სიყვარული.

სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ გვყავს ისეთი მშობლები, რომლებიც ბავშვებთან გულგრილად, ზერელედ და უყურადღებოდ იქცევიან, ახასიათებთ უზნეო საქციელით, თავის თავს არ აკონტროლებენ, მცონარობენ და ა. შ. ყოველივე ამის შემხედვარე ბავშვი მშობლისგან ცუდ ჩვევას იძენს, აქვთ ზნეობრივი გადახრები, ფიზიკური და ფსიქიკური ჩამორჩენა. ასეთ ოჯახში იზრდება ნერეული, გაუწონასწორებელი ბავშვი, რომელსაც აქვს გაუკუღმართებული გემოვნება და მოთხოვნილებები, რაც მის ჩვევებში გადაიზრდება ხოლმე. დგება დრო, როცა ამ სიმახინჯის გამოსწორება აღარ შეიძლება, *მშობლების* და *პედა-*

გოგების მხრიდან არავეითარი შეგონება აღარ მოქმედებს. ამიტომ შეიღის პატრონი თავისთავს ხშირად უნდა ეკითხებოდეს, როგორია თვითონ, უარყოფითი თუ დადებითი: უხასიათო თუ მხიარული, ბრაზიანი თუ კეთილი, საინტერესო თუ მოსაწყენი. უარყოფითი ზნე-ჩვეულება ბავშვებსე დამთრთუნველად მოქმედებს, აბნელებს და ამძიმებს მის ცხოვრებას. თუ დადებითი ნიშანი გახასიათებთ, ბავშვს უხარია თქვენთან ყოფნა, უყვარხართ, ზეიმობს თქვენთან ერთად და ასეთი უნარ-ჩვევები* მთელი სიცოცხლე მისი თანამგზავრი იქნება. ორი სხვადასხვა მშობლის ბავშვის გარჩევა გარეგნულადაც ადვილია: ერთი მოწესრიგებული, ცოცხალი, ენერგიულია, რომელიც სრულიად განსხვავდება მეორე – დაღონებული, უხასიათო არსებისგან. უმაღლესი, რომელს როგორი მშობელი ჰყავს, როგორ მაგალითს ღებულობს უფროსისგან.

ასაკობრივ-სქესობრივ აღზრდაში ერთ-ერთი მთავარი ადგილი უკავია მოკრძალებულობის, კლემამოსილების ჩვევის გამომუშავებას. იგი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ზნეობრივი თვისებაა, როცა მოზარდმა იცის, რომ თავი საზოგადოებაში უნდა დაიჭიროს მოკრძალებულად, თავშეკავებულად, მოზომილად. იგი მარტო გარეგანი ქცევების ნიშანი როდია. სიმორცხვე შინაგან სისუფთავეს და სილამაზესაც ნიშნავს. ადამიანი ამ თვისებას გამოავლენს, როგორც სიტყვებში, ასევე მიხრამოხრაში, ხელების მოძრაობაში, ქცევებში.

მშობლები ზოგჯერ ამ თვისებებს მეორეხარისხოვნად თვლიან და უკვირთ, როცა ოჯახში ნახევრადშიშვლებს მათი ბიჭი ან გოგო დაჟინებით უცქერის. ასეთ ოჯახში, სადაც მოზრდილებიც ურცხვად იქცევიან, ბავშვებს ადრე უღვივდებათ

* ბოლო წლებში ჩვენში დამკვიდრდა ტერმინი „უნარები“, რაც უხეში გრაბატიკული შეცდომაა – ასეთი სიტყვა ქართულში არ არსებობს, რადგანაც „უნარი“ და „ნიჭი“ მრავლობითში არ გამოითქმება. „უნარები“ არცერთი მწერლის ნაწარმოებში ან ლექსიკონში არ შემხვედრია.

სქესობრივი მგრძნობელობა, ისინი მხოლოდ ამ ფიქრით არიან დაკავებული და ხშირად დაუფიქრებელ დანაშაულს სწადიან, რადგანაც მოძალებული სექსუალური მოთხოვნილება წინ უსწრებს ჭკუა-გონების განვითარებას. ამის მიზეზი ჩორიდუბულობის, მორცხვობის არარსებობაა, განსაკუთრებით გოგონას მხრიდან, რომელიც თავისი ნაცმულობით და ქცევებით გამოიწვევი და უნებისყოფო, ურცხვი და თავშეუკავებელია. გონებრივად მოუმწიფებელი ვაჟი ვერ იოკებს მოზღვაებულ გრძნობებს და...

მოდაზე არ დაობენო, ნათქვამია, მაგრამ ყმაწვილობის ასაკში, სკოლის მოსწავლეებისთვის უნდა არსებობდეს ნაცმულობის რაღაც ნორმები, რომელიც შემაკავებლად იმოქმედებს მათს სექსუალურ განცდებზე. ფიზიკური და სქესობრივი სრულყოფილების მიღწევის შემდეგ, როცა ახალგაზრდა მშობლისგან დამოუკიდებელი მოქალაქეა, მზადაა ოჯახის შესაქმნელად, ეძლევა ნაცმის თავისუფლება. თუმცა ზომიერება არც ამ ასაკში აწყენდა. სწორედ აქ გამოადგება ყმაწვილობის დროს შთაგონებული შემაკავებელი თვისება. ნაცმულობა მარტო ერთ პიროვნებას არ ეკუთვნის. ადამიანი იმიტომ იცვამს, რომ ის საზოგადოებას, გარშემომყოფთ ანგარიშს უწევს, პატივს სცემს მათ. საზოგადოებაში დედიშობილა გამოსვლა და ტელეეკრანიდან ამით კეკლუცობა, მაყურებლის უპატივცემულობა, შეიძლება ითქვას, მისი შეურაცხყოფაა.

სქესობრივი თავშეკავებულობა, ეს დიდი ღირსებაა, ამიტომ ბავშვობის სიმორცხვით და კდემამოსილებით აღზრდა ასევე მშობლების დიდი ღირსების საქმეა. მწერალი **გ. გ. ვერესაევი**, რომელიც პროფესიით ექიმი იყო, ამბობდა: „სიმორცხვე ბარბაქოსობის ნაშთი კი არაა. არამედ კულტურის უძვირფასესი მონაპოვარი“.

ამ ბრძნულ ნათქვამს თუ გავითავისებთ, მაშინ ჩვენთვის მართლაც გასაკვირი და მიუღებელი იქნება ხალხის თვალწის მჯდომი ნახუტებული ქაღა-ვაჟი, რომელთაც „ცა ქუდად

არ მიაწინათ,” არავეს არაფრად აგდებენ, უხამსად ვალერსებთან ერთმანეთს და თავი ძელსკამზე კი არა, ღამის ლოგინში იგრძნონ. მორცხვი ყმაწვილი ამას არასოდეს იკადრებს. სიმორცხვეს კი პირველ რიგში მშობლების, მოზრდილების მაგალითი შთააგონებს და ჩვევად ექცევა.

„სწორი სქესობრივი აღზრდა, ისევე, როგორც ადამიანის ყოველგვარი ხასიათის აღზრდა შეიძლება მიღწეულ იქნას, თუ ოჯახის ცხოვრება სწორადაა მოწყობილი, თუ მშობლების ხელმძღვანელობით ნამდვილი ადამიანი იზრდება” – წერდა ა. ს. მაკარენკო. ამის მიღწევა შეიძლება *მხოლოდ მაშინ, როცა მშობლებს შეილება აღმერთებენ არა იმით, რომ მათ ძვირფასი ნიუთები უკეთიათ და ძვირად ღირებული ტანსაცმელი აცვიათ, ძვირად ღირებული მანქანით დადიან, არამედ მათი ქცევებით, სიტყვა-პასუხით, მოზომილი, მოხდენილი მანერებით*, ე. ი. მშობელს შეიძლება თვალში ავტორიტეტი და პატივისცემა მოხვეჭილი აქვს პირადი თვისებებით, რომლებიც აღაშფოთებს მას, მიმზიდველს ხდის მის ცხოვრებას.

მშობლების ერთი ნაწილი შესაძლოა ასე ბარბაროსულად არ ექცეოდეს თავის შვილებს, ცდილობდეს მასთან თბილი ურთიერთობა აქონდეთ, მაგრამ როცა საქმე ეხება გარდატეხის ასაკთან დაკავშირებულ გამოვლინებებს (დედათა წესი, ვაჟების ღამის სიზმრები, მეგრის ჯირკვლების ცვლილებები და ა. შ.), ისინი „*მორცხვობენ*” და თვლიან, რომ ამ თემაზე უმჯობესია *ესაუბროს აღმზრდელი ან სკოლის ექიმი*.

უფრო მეტიც, ზოგი მამა თვლის, რომ ბიჭი ადრეულ ასაკში უნდა გაერკვეს სექსუალურ საკითხებში და ცდილობს გამოუწახოს კაცი, ვინც პარტნიორს შეახვედრებს.

სამწუხაროდ, ზოგჯერ არც პედაგოგებს პყოფნით გამბედაობა, ისინი თავიდან იშორებენ „საწოთირო საკითხებ” საუბარს და თვლიან, რომ მშობლის ავტორიტეტი მათზე გაცილებით მაღალია, ამიტომ ამ თემაზე ის უნდა გაისარჯოს. რაც შეეხებათ სკოლის ექიმებს, მათ ყოველთვის არ პყოფნით

ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის გამოცდილება და თავიანთ ზრუნვას ბავშვების ფიზიკური განვითარების ნიშნების (წონა, სიმაღლე, გულმკერდის გარშემოწერილობა) შესწავლით ამოწურავენ ხოლმე.

მშობლის ავტორიტეტი შედეგს იძლევა მაშინ, როცა ის კარგად იცნობს საკუთარ შვილს, მის განცდებს და ქცევებს. ეს, *ე. წ. ცოდნის ავტორიტეტი კავშირშია დახმარების ავტორიტეტთან*, რომელიც მშობელმა შეიძლება რამდენიმე სახით გამოავლინოს: პირდაპირი რჩევა, გახუმრება, განკარგულება და ზოგჯერ ბრძანება. დახმარების ავტორიტეტი მშობლებს განსაკუთრებით სჭირდებათ ყმაწვილის მომწიფების პერიოდში, როცა მოზარდი ძალზე ემოციურია, ღიზიანდება უბრალო შენიშვნის ან გახუმრების დროს. მოზარდი განსაკუთრებულ ინტერესს იჩენს მეორე სქესისადმი, განიცდის კარგ, ნათელ გრძნობას მისდამი; იგია ყველა მისი ფიქრის საგანი, მაგრამ ეს ფიქრი მხოლოდ მისი საიდუმლოა, ვერავის უმხელს რომ იტანჯება. სწორედ ამ დროს სჭირდება მას მესამე პირი, გამოცდილი, ვისაც კარგად ესმის არსებული ვითარება და შეუძლია სწორად შეაფასოს იგი. ამ პერიოდში *მოზარდისადმი მშობლების დამოკიდებულება მოითხოვს იყვნენ ტაქტიანი, გულთბილი, დაუახლოვდნენ, დაუამხანაგდნენ შვილს, რათა სწორედ მათ და არა ვინმე შემთხვევით პიროვნებას გაუმხილოს თავისი გულისტკივილი*.

მშობლების გულთბილი, მეგობრული დამოკიდებულება შვილს დაარწმუნებს, რომ მას ენდობიან, მის ნათქვამს დაიჯერებენ და დაეხმარებიან. ასეთ დროს იგი გულდია, მართალი და სპეტაკია. თუმცა მშობელს ისიც უნდა ახსოვდეს, რომ მოზარდს არ უყვარს რჩევები, როგორი მორგებულებაც არ უნდა იყოს ისინი. მას ურჩევნია მოუსმინოს თანატოლებს; ე. ი. პირდაპირი მოქმედება ყმაწვილზე ყოველთვის არ იძლევა შედეგს. ასეთ დროს უმჯობესია მშობელმა მოიტანოს სხვისი მაგალითი, თუნდაც გამოიგონოს, თითქოს იგი მისი ყმაწვილო-

ბის დროს მოხდა. შესაძლოა მოზარდს ეურჩიოთ რომელიმე წიგნი, ფილმი ან სპექტაკლი, რომლებშიც განვითარებულია მსგავსი განცდები; მათი გმირები მოზარდებს ასწავლიან ქცევის სილამაზეს, არწმუნებენ სულიერი ძალის, სიმამაცის, ქაღის მიმართ რაინდობის უპირატესობაში.

ძალაუნებურად გვახსენდება ეპიზოდი საბავშვო სალიტერატურო შედეგებიდან, „ტომ სოიერის თავგადასავლიდან.“ ალბათ ყველას გვახსოვს მოსწავლე გოგონა, ბეკი ტეტჩერი, რომელიც თანაკლასელ ბიჭთან ტომთან ნაჩხუბარია და ემდურის. ბეკიმ მისდაუწებურად დახია მასწავლებლის წიგნი, რის გამოც მას საშინელი სასჯელი, გაწეკელება ედის. ტომი ამ საშიშროებას არაფრად აგდებს. თითქოს უხარია კიდევ, მაგრამ გადამწყვეტ დროს, როცა ბეკის განაჩენი უნდა გამოუტანონ, იგი აღარც დაფიქრებულა, დანაშაული თავის თავზე აეღო და მოემზადა სასჯელისთვის. ეს მარტივად გააკეთა და ყველას დაუმტკიცა, რომ აქ უჩვეულო არაფერია, უმანკო სუსტი არსების გადასარჩენად, ასე უნდა მოიქცეს შედარებით ძლიერი კაცი, ვითარცა მისი მფარველი.

ყმაწვილური გატაცებები

ეს სათაური ცალკე შემთხვევით არ გამოგვიყვია. ამ პერიოდისთვის დამახასიათებელი სხვა ფიზიოლოგიური მოვლენის გარდა, ამ დროს ახალგაზრდა (ვაუი, ქალი) განიცდის ყველაფრისგან განსხვავებულ სიხარულს, აღტაცებას, გარშემოყრდნობა მიმართ სიყვარულს, ფიქრობს მთებს გადავებრუნებო, უღიმის მზეს, ცას და ჭექა-ქუხილსაც კი. „მიყვარსო,“ წამოსცდება და მშობლები მხრებს იჩეჩავენ: „ცხვირმოუხოცავი, ვითომც ამის რამე გაეგება, ცოტას გაიტანჯება და ყველაფერს მოესწრება“ – ამბობენ ისინი.

გამოდის, რომ ახალგაზრდის გულში გაელეებული სპეტაკი გრძნობა მხოლოდ „ცოტა გატანჯვაა.“ კი ბატონო, ასეცაა,

მაგრამ პირველ რიგში იგი მშვენიერება, კეთილშობილება, სიახლე და მარადიულობაა. ეს ხომ სრულიად ბუნებრივი და კანონზომიერი მოვლენაა? მშობელი ვალდებულია მოზარდი გრძნობათა მოზღვაებამდე მოამზადოს და ამ მოვლენას მშვიდად შეხედეს. ეს კი შესაძლოა მაშინ, თუ უმცროსი სასკოლო ასაკიდან ბავშვს შეეასწავლით მეორე სქესთან ურთიერთობას, პატივისცემას, ამხანაგობას, მეგობრობას, რაც ასაკში შესულასთან ერთად შეიძლება მართლაც ჭეშმარიტ სიყვარულში გადაიზარდოს. ამას მშობელი შეძლებს მხოლოდ მაშინ, როცა ის საკუთარი ნაშიერის მეგობარია, ყველაზე ახლობელი და მრჩეველია. ასეთ დროს ჭაბუკის პირველი სიყვარული ოჯახის უბედურება და საწუხარი კი არა, იგი ოჯახის, მშობლების და თვით მათი შეილის დიდი სიხარული და საჩუქარია.

ძველ მწერლებს და ფილოსოფოსებს მიაჩნიათ, რომ სიყვარულის პირველი გრძნობა, ესაა გონებრივი და ფიზიკური ძალების არნახული მოზღვაება, სიძნელის წინაშე ადამიანის წინსვლის ბიძგი, კეთილშობილი ქცევის და გმირობის გრძნობის სულისჩამდგმელი, უარყოფითი თვისებებისგან ახალგაზრდის განწმენდის უებარი წამალი. დიახ, ეს ის ელექსირია, რომელიც ადრე თავგასულ და აღვირახსნილ ჭაბუკსაც კი კეთილშობილ ადამიანად აქცევს. სიცოცხლის ბოლომდე ყველა ადამიანი ვერ შეინარჩუნებს წმინდა გრძნობას, მაგრამ იგი მაინც გაყვება, როგორც ბრწყინვალე მანათობელი.

პირველი სიყვარული იმდენად ხალასი და სპეტაკია, რომ ქალ-ვაჟს ერთმანეთს შორის განსხვავებაც კი ავიწყდებათ, ისინი ამ გრძნობას ერთნაირად უფრთხილდებიან, ერთნაირად უჭირთ განშორება, თავს ისე ვერ ენდობიან, როგორც საკუთარი სიყვარულის სუბიექტს, მის მიმართ უსაზღვრო ერთგულებით არიან გამსჭვალული.

მშობლების ვალაა ყურადღება გაამახვილონ საკუთარი შეილის ასეთ გატაცებაზე, დაეხმარონ, რათა გაუძლოს ამ გრძნობებს, თავიდან ააცილონ ნაადრევი სქესობრივი სიახ-

ლოვე, რაც შეიძლება დიდხანს გაგრძელდეს სპეციაკი მეგობრული ურთიერთობის მშვენიერება. ამბობენ კიდევ: „მეგობრობა სიყვარულის გარეშე შესაძლებელია, მაგრამ სიყვარული მეგობრობის გარეშე, არა.“

ამ დროს საუკეთესო აღმზრდელობით მეთოდად ითვლება არა მკაცრი, არამედ სიტყვაძუნწი განსჯა, გულთბილი მონაწილეობა ჭაბუკის და ქალიშვილის განცდებში, საუბარი, ჯერ გადაკერით და ირიბად, სხვების მაგალითის მოშველიებით, ამხანაგობაზე, მეგობრობაზე, სიყვარულზე, ურთიერთობის კარგ და ცუდ მხარეებზე, მეუღლის მაგალითზე. **ეს საუბარი მშობელმა და აღმზრდელმა პედაგოგმა ისე უნდა ააგოს, რომ ჭაბუკსა და ქალიშვილს კიდევ უფრო გაუძლიეროს პარტნიორისადმი პატივისცემა, რომელშიც იგულისხმება მოქალაქეობრივი, ესთეტიკური და ადამიანური მოვალეობა.**

მერამდენედ ვიმეორებ, ეს გრძნობები უმცროსი ასაკიდანვე უნდა შთავენერგოთ, შეეცადოთ, რომ ბავშვს, მშობლების გარდა, უყვარდეს ძმები და დები, საკუთარი სკოლა, მასწავლებლები და მოსწავლეები, სამშობლო, წინააღმდეგ შემთხვევაში მივიღებთ ეგოისტს, რომელსაც ისეთი სიწმინდით არასოდეს ეყვარება თავისი რჩეული, რომელზეც ზემოთ ვისაუბრეთ. ასეთებს მხოლოდ სქესობრივი გრძნობა ამოძრავებთ, მაგრამ სულიერი სიწმინდის და პატივისცემისგან შორს არიან, ადვილად ეცვლებათ ხასიათი და ახლოს არიან ცოლ-ქმრულ ღალატთან.

ბავშვობიდანვე ამ გრძნობებზე ყურადღების მიქცევა მშობლებსა და აღმზრდელებს ძალზე გაუადვილებს მათს მართვას მოზრდილ ასაკში, „ქარიშხლისა და ვნებების“ პერიოდში.

ქალ-ვაჟს სიყვარულის გრძნობა შეიძლება მოულოდნელად, პირველი შეხვედრისთანავე სრულიად უცნობთან აღეძრათ, მაგრამ ასეთი ნაცნობობის წარმატება ბევრ სხვა პირობაზეა დამოკიდებული; პირველ რიგში იმაზე, შეუძლიათ თუ არა მათ სპეციაკი მეგობრობა ისე, რომ ერთმანეთი არ შეურაცხიყონ.

შემთხვევითი შეხვედრა და ერთმანეთის მოწონება („ერთის ნახით შეყვარება“), ეს ურთიერთობის მხოლოდ დასაწყისია. შემთხვევით გაცნობილი ადამიანი შემდგომში ისეთი აღარ აღმოჩნდება, როგორც პირველ შეხვედრისას იყო. ადამიანის გამოცნობას დრო სჭირდება, უნდა გავიგოთ ვინ არიან მისი მშობლები, მეგობრები, სად ცხოვრობს, რას საქმიანობს.

ზოგჯერ შემთხვევითი გაცნობაც წარმატებით თავდება, მაგრამ წინასწარ იმის გამოცნობა, თუ როგორ წარიმართება მათი ცხოვრება, ძნელია, ამიტომ უმჯობესია, *ჩვენს შეილებს, რაც შეიძლება ნაკლებად თუ ექნებათ ასეთი შემთხვევითი შეხვედრები, უმჯობესია მეგობრები აირჩიონ სერიოზულად და მოფიქრებულად.*

ამგვარად შემთხვევითი ქორწინება, შემთხვევითი სქესობრივი კავშირის მსგავსად, მოსალოდნელია, მაგრამ იგი უნდა განამტკიცოს დრომ, ცხოვრებისეულმა გამოცდილებამ, ერთმანეთის სიყვარულმა და პატივისცემამ. რაც უფრო კარგად გაიცნობენ ახალგაზრდები ერთმანეთს, მით უფრო მტკიცე და ჯანსაღი ოჯახი ექნებათ.

ოჯახის შექმნის მდიდარი ტრადიცია გააჩნია ჩვენს ქვეყანას. ახლა ზოგი ძველი ადათ-წესი მოძველდა, ძნელია გაარჩიო „მამაკაცის და ქალის საქმე“, თუმცა არ გვაწყენდა გაგვეხსენებინა, რომ საოჯახო საქმეები ქალის მოვალეობაა, გარე, შედარებით მძიმე სამუშაო მამაკაცისა. ქალიშვილებს საგანგებოდ ასწავლიდნენ კერვას, ქსოვას, საჭმლის მომზადებას, გარეცხვას, ბავშვების და ავადმყოფების მოვლას და ა. შ. ბიჭები უპირატესად საველე საქმით, მიწის დამუშავებით, ხვნა-თესვით, ცვლით, სათბობით მომარაგებით, შუშის დაპობა-შენახვით, ცხენის მოვლით იყვნენ დაკავებული, ე. ი. ორივე მათგანი ამაუდროულად „ცოლობას“ და „ქმრობას“ სწავლობდნენ. შეუძლებისას ასეთი ცოლ-ქმარი ჰარმონიულ ოჯახს ქმნიდნენ, მაგრამ ზოგჯერ რომელიმე მათგანი კარგად ვერ ფლობდა თავის საქმეს, რაც უსიამოვნების, ზოგჯერ ოჯახის დანგრევის მიზეზი ხდებოდა.

ნაწილი მეცამე

ასაკობრივ-სქესობრივ აღზრდაში დაშვებული შეცდომები და მათი შედეგები

ზემოთ, შესაბამის თაეებში, რომლებიც მიეძღვნა ბავშვის და მოზარდის ფიზიკურ, სქესობრივ და გონებრივ განვითარებას, არაერთგზის შევეჩეთ ცალკეულ ასაკობრივ ჯგუფებში სქესობრივი აღზრდის წესებს, რჩევებს და მეთოდებს. მართალია ისინი სქემატურ ხასიათს ატარებენ, მაგრამ წვენი წიგნი უფრო ვრცელ განმარტებით მასალას ვერ დაიტევს; თუმცა ის, რაც ეთქვით, საკმარისია იმისთვის, რომ მოზარდებს აეცილოთ სასქესო სფეროსთან დაკავშირებული გადახრები და მისი შედეგები.

პირველ რიგში რას უნდა უფრთხოდეს მშობელი, რა უნდა მოიმოქმედოს საკუთარ შვილთან, რომ თავიდან აიცილოს ოჯახისა და მოდგმის შეურაცხყოფელი მოვლენები? შევეცდებით აქამდე სქემატურად წარმოდგენილი რჩევა-დარიგებები კიდევ უფრო შევაესოთ და შეძლებისდაგვარად სრულყოფილი სახე მივცეთ.

ასაკობრივ-სქესობრივ აღზრდაში დაშვებული შეცდომების შედეგები საკმაოდ მრავალფეროვანი და რთულია; მათ მიეკუთვნება:

– საკუთრივ სექსუალურ სფეროსთან დაკავშირებული გადახრები:

- ა) ნაადრევი სქესობრივი კავშირი;
- ბ) შემთხვევითი სქესობრივი კავშირი;
- გ) ნაადრევი ქორწინება;
- დ) გაუქმდმართებული სქესობრივი კავშირი (კომოსექსუალობა და სხვ.);
- ე) ერთსქესიანთა კავშირები;
- ვ) ონანიზმი;
- ზ) აბორტი;
- ი) გენერული სნეულებანი;

- ი) შექმნილი იმუნიტეტის დეფიციტის სინდრომი (შიდს-ი);
- კ) ძალადობა, მათ შორის სექსუალური (პედოფილია) და ა. შ.

მშობლების და ბავშვის მანკიერი ურთიერთობებს გარდამავალ პერიოდში მოზარდების მიმართ უყურადღებობას, მათს ცხოვრებაში უმეცარ ჩარევას, არასწორ აღმზრდელობითი მეთოდებით ზემოქმედებას მიეყავართ ბავშვების ამორალურ ქმედებებამდე.

ჩვენ არაერთხელ უკვე აღვნიშნეთ, რომ სქესობრივი მომწიფების დაწყებისთანავე მოზარდებს უძლიერდებათ ინტერესი მეორე სქესისადმი, სურთ მათთან ჯანსაღი ურთიერთობა, მაგრამ ამას ვერ ახერხებენ, რადგანაც ამისთვის აუცილებელია შესაფერისი მრჩეველი.

ვინ უნდა შეასრულოს ეს მოვალეობა? პირველ რიგში მშობელმა. თუმცა ეს ყოველთვის ასე არ ხდება.

ზოგი მამაკაცი თელის, რომ რაც უფრო მკაცრად მოეპყრობა ცოლ-შვილს, რაც უფრო ხშირად დააბრიალებს თვალებს და მაგიდაზე მძლავრად დასცემს მუშტებს, მით უფრო ოჯახის კარგი უფროსი იქნება, მიაჩნია, რომ ყველას, დედამას, ცოლშვილს, უფრო დებსა და ძმებს გამუდმებით მისი შიში უნდა ჰქონდეთ.

ცალკეულ შემთხვევაში შვილების, მამამთილ-დედამთილის და ოჯახის სხვა წევრების მიმართ აგრესიულობით გამოირჩევიან დიასახლისებიც. ისინი განსაკუთრებულ სიმკაცრეს იჩენენ ქალიშვილების მიმართ, მუდმივ შიშში ჰყავთ, მცირეოდენ შეცდომაზეც თმებში სწედებიან ხოლმე.

ოჯახში წესრიგს საქართველოში ვერავენ ვერავის ასწავლის, რადგანაც იგი ისტორიულ ადამ-წესებშია ჩაქსოვილი, ჩვევადაა ქცეული და ლამის გენეტიკურ თვისებად ითვლება. წესრიგი ერთია, მაგრამ ის უნდა დამყარდეს არა შიშით და მუშტების ქნევით, რადგანაც ამას უფრო უარყოფითი შედეგი ახლავს, ვიდრე დადებითი. შესაძლოა მეუღლეებმა ერთმანეთს მოუთმინონ, მაგრამ ბავშვებსე იგი იმდენად ცუდად მოქმედებს,

რომ ისინი ასაკის ზრდასთან ერთად უცხოვდებიან, თითქოსდა ამ ოჯახის წევრები აღარ არიან; მათში თანდათან აღმოცენდება მშობლების მიმართ სიძულვილი და მტრული დამოკიდებულება.

ასეთ ვითარებაში და ასეთ ოჯახებში მშობლების და შვილების ჯანსაღ, გულთბილ და გულახდილ ურთიერთობაზე, მითუმეტეს გარდატეხის ასაკისთვის დამახასიათებელ ნიშნებზე, რჩევების მიცემაზე ლაპარაკიც ზედმეტია. ასეთ დროს, როცა მოზარდი მოკლებულია უფროსების კეთილ და თავაზიან რჩევას, ის იძულებულია მოიქცეს ისე, როგორც მათი ნაცნობები, შემთხვევითი პირები, ე. ი. ქუჩის მასწავლებლები ურჩევენ, ან რასაც უკარნახებს ჯერ კიდევ მოუმწიფებელი გონება და საკუთარი გულის თქმა.

ქუჩის მასწავლებელი რასაც ურჩევს ეს გასაგებია და სწორედ აქედან მოდის ყველა მანერა ჩვევა, დაკავშირებული, როგორც საკუთრივ სექსუალურ სფეროსთან, ასევე ორგანიზმის სხვა ორგანოებთან და სისტემებთან.

სექსუალურ სფეროსთან დაკავშირებული გადახრები:

ნაადრევი მომწიფება და ნაადრევი კავშირი

როგორც ზემოთ ითქვა, მოზარდებში სექსუალური შეგრძნებები, ღამის სიზმრები (პოლუცია) და ამასთან დაკავშირებული მოვლენები იწყება 13-14 წლის ასაკში, როცა მოზარდი ჯერ კიდევ შორსაა ფიზიკური, ფსიქიკური და საკუთრივ სქესობრივი სრულყოფისგან. სხვათაშორის, მშობლებს უნდა ახსოვდეთ, რომ ნაადრევი პოლუცია შეიძლება გამოიწვიოს ტანზე შემოტმასნილმა ქვედა საცვალმა, ან კიდევ ჩვეულებრივზე რბილ ლოგინში წოლამ. პოლუცია და სიზმარეული სქესობრივი კავშირი მოზარდისთვის სრულიად ახლად განცდილი შეგრძნებაა, რომელსაც ახლავს სიამოვნებაც, მოზარდს სურს

კელაე განმეორდეს იგი. ამას თავადაც ცდილობს გააზრების გარჩევის, პარტნიორის ჯანმრთელობის მდგომარეობის ცოდნის გარეშე. იგი ველარ ახერხებს თავისი გრძნობების დაოკებას, ეძებს ახალ პარტნიორს, რომლებთან ყოფნაც მის აკეი-ატებულ იდეად იქცევა და იგი ე. წ. „ველური სიყვარულის“ (ი. ბ. ლოხი) მსხვერპლი ხდება. მშობლები ხედავენ, რომ ადრე გულმხიარული, მოსიყვარულე შვილი (გოგო, ბიჭი) უხასიათო, გულწათხრობილი, სულ რაღაცით უკმაყოფილო, ნერვული და მოუსვენარი, ეჭვიანი გახდა, შეეცვალა გარეგნობაც, სახეზე ფერმკრთალია, თვალები სადღაც გაურბის და თითქოს შემინე-ბულია.

ეს ძალზე სახიფათო მდგომარეობაა. თუ დროზე არ შეეშველებით, გამუდმებულმა სქესობრივმა ლტოლვამ შესაძლოა მოზარდი გარყვნილებამდე მიიყვანოს. დაუოკებელი სქესობრივი მოთხოვნილების გამო, იგი აღარც კი დაფიქრდება სად და ვისთან ამყარებს სქესობრივ კავშირს.

ნაადრევი, სრულიად შემთხვევითი სქესობრივი კავშირი ხშირად ვენერული სნეულების შეყრით მთავრდება, უფრო მეტიც, მოზარდს შეიძლება ფსიქიკაც მოეშალოს.

როგორც ითქვა, ყმაწვილობის ასაკში ინტენსიურად ვითარდება აზროვნება, მახსოვრობა, წარმოსახვები, მოზღვაე-ბულია გრძნობები. ამიტომაც ამ დროს საჭიროა მოზარდს სკოლასა და ოჯახში შეეუქმნათ ნორმალური აღმზრდელო-ბითი გარემო, რათა ყველა ფსიქიკური პროცესი თანაბარ-სიერად განვითარდეს, ორგანიზმმა გაუძლოს მოზღვაეებულ დატვირთვას, რაც თან ახლავს მძაფრ ფიზიკურ და ფსიქიკურ განვითარებას.

თუ მოზარდმა ნაადრევად დაიწყო სქესობრივი ცხოვრება, თუ მან მთელი მისი აზროვნება გადართო მისთვის სასურველ პარტნიორთან ურთიერთობაზე, თუ ოჯახური და სასკოლო პირობები ისეთია, რომ ვერავითარ რჩევას ვერ ღებულობს, ან თვითონ ვერ უბედავს მშობლებს და აღმზრდელებს რაიმეს

გამხელას, ასეთ შემთხვევაში ირღვევა მისი ორგანიზმის ფიზიკური, ფსიქიკური და სქესობრივი განვითარების თანაბარზომიერება.

ნაადრევი სქესობრივი გატაცება ამუხრუჭებს შესაძლებლობების განვითარებასაც, აზიანებს აქტიურობას, ცნობისმოყვარეობას, მაძიებლობას, მახსოვრობას, ზოგადად ენერგიულობას, სქესობრივ ცხოვრებასთან დაკავშირებული ძლიერი განცდები ავიწროებენ და ზოგჯერ მოზარდის გონებიდან აქრობენ აუცილებელ წარმოდგენებსა და მცნებებს.

ახალი განცდებით დაკავებული მოზარდი ცუდად სწავლობს, დაბნეული და მოდუნებულია, მისთვის საინტერესო წიგნს აღარ ეკარება, ახლა ეძებს ისეთ საკითხავს, სადაც სიყვარულზე და მასთან დაკავშირებულ ქცევებზეა საუბარი. ყმაწვილის გონიერება ცუდად ვითარდება, რადგანაც მთელი თავისი განცდების ძალა, სულიერი განწყობა, რომელიც კვებავს გონიერებას, მიმართულია სქესობრივი დაკმაყოფილების სწრაფვისკენ.

მოზარდმა ჯერ კიდევ არ იცის და არც უსწავლია თავის მართვა, მისი ნებისყოფა განუვითარებელია, ამიტომ ვერ ჩერდება, ვერ უბრძანებს თავის თავს, დაამუხრუჭოს მძაფრი სექსუალური ლტოლვა. ამას სრულიად ახალწასახული, განვითარებული ნებისყოფის კიდევ უფრო დასუსტება მოსდევს, რის გამო ისინი სხვებსაც ვერ ეწინააღმდეგებიან, ცდუნებას ვეღარ უძლებენ და ემორჩილებიან მათს სურვილებს. ასე იწყება გოგონების გარყვნილება ჯერ კიდევ სრულიად მოუმწიფებელ ასაკში. მათ აღარაფერი რჩებათ ნათელი მომავლისა, სუფთა გრძნობების იმედისა; ყველა ასეთი ვაჟი შემხვედრ ნაცნობ და სრულიად უცნობ გოგონაში ხედავს სქესობრივი დაკმაყოფილების ობიექტს. მისგან შორსაა მტკიცე, სუფთა მეგობრობის აზრები. ამ აზრებს ცვლის შეგნება, ყავდეს „ბევრი იმნაირი“ მეგობარი.

ნაადრევი სქესობრივი კავშირი გოგონებში, ზემონათქვამის გარდა, რთულდება იმით, რომ ის შეიძლება დაორსულდეს,

დასჭირდეს მუცლის ხელოვნური მოშლა, ან სხვა ოპერაცია. წარმოსადგენია, რას განიცდის თვითონ უმწიფარი გოგონა და რა დღეში არიან მისი მშობლები. ყმაწვილი ქალის სიცოცხლე მოშხამებულია და ზოგჯერ მას თვითონ გამოაქვს საკუთარი თავისთვის საბედისწერო განაჩენი.

მათ უნდა იცოცხლონ, რადგანაც ყველაფერი მათი ბრალი არაა. ყმაწვილებმა ერთი-მეორის მიმართ ჩაიდინეს დიდი ცოდვა, მაგრამ უფრო დიდი ცოდვა მშობლების, აღმზრდელების კისერზეა, რომლებმაც თავის დროზე არ შთააგონეს და არ ააცილეს მათ მომავალ ცხოვრებაში მოსალოდნელი უკეთური და ავის მომასწავებელი რჩევები.

ყმაწვილები უწლოვანი არიან და ჯერ კიდევ შეიძლება მათი სწორ გზაზე დაყენება. მათზე უნდა გამახვილდეს ყურადღება, საჭიროა მშვიდი, მოზომილი საუბრები. თვალი არ უნდა მოვაშოროთ არც დღე და არც ღამე. უნდა გამოუმუშავოთ მტკიცე ნებისყოფა, ზნეობრივი გრძნობები, აუცილებელია მათი სასარგებლო საქმეებით დატვირთვა, სხვადასხვა სპორტულ სექციებისა და ლიტერატურულ წრეებში, თვითმოქმედ კოლექტივებში გაერთიანება.

მშობლებმა, დაგეგმილიც რომ არ ჰქონდეთ, თავისუფალი დრო უნდა გამონახონ მოგზაურობის, ტურიზმის, დასვენებისთვის და თან უნდა ახლდნენ საკუთარ ნაშეიერს.

როგორც ზემოთ არაერთხელ ვახსენეთ, გოგონებს და ვაჟებს ეწყებათ დაუოკებელი სურვილი, მონახონ პარტნიორი. იშვიათად იგი ვაჟის თანატოლი იქნება, უფრო ხშირად უფროსი ქალი. იგი, რა თქმა უნდა, ვაჟს არ მოსწონს, პირიქით, მასთან ურთიერთობის რცხენია, შესაძლოა ამ დროს სხვა თავისი თანატოლი მოსწონდეს და უყვარდეს კიდევ. რა ხდება? ანალოგიური თავგადასავლები გოგონებსაც ემუქრებათ. ხშირად ისინი პირველ სქესობრივ კავშირს ამყარებენ ასაკით უფროს მამაკაცთან, რომელთანაც არავეითარ სიყვარულს არ განიცდიან. შესაძლოა დაორსულდეს ან სულ იმის ფიქრში იყოს, რომ რაიმე სენი არ შეეყაროს.

გამოდის, რომ მოზარდის ნერვული სისტემა ორ, ურთიერთ-გამომრიცხავ სიგნალს და შეგრძნებას ღებულობს. ის ქალი, ან კაცი, რომელთან ყოფნა სიამოვნებდა, ამავე დროს მასში უარყოფით შეგრძნებასაც იწვევს. თითქოს უფრთხილდება საკუთარ ნერვებს, მაგრამ ისედაც მოუძწიფებელი სისტემა ასეთი შემთხვევითი კავშირებით განიცდის ენერგული დაავადებების შეყრის, დაორსულების შიშს და, ბოლოს, იმას, რომ ამ საიდუმლოს მშობლები და ახლობლები გაიგებენ.

ასე, რომ დაუფიქრებელ ნაბიჯს, თუნდაც რამდენიმეწუთიან სიამოვნებას ეწირება ახალგაზრდის ცხოვრების საუკეთესო ასაკი, რადგანაც მუდმივად არის უარყოფითი შეგრძნებების და აგზნებულობის გავლენის ქვეშ და ყველაფერი ეს თან ახლავს ნაადრევ სქესობრივ კავშირს.

ისე, როგორც სპორტსმენი და კოსმონავტი სტარტის წინ გულდასმით ემზადებიან, 15-16 წლის ახალგაზრდაც თავის თავს მომავალი ცხოვრების სტარტზე უნდა გრძნობდეს, მოემზადოს ამისთვის, რათა ფინიშთან ყოველმხრივ მომზადებული და გამარჯვებული მივიდეს.

აბორტი

სიტყვა ლათინურია და წარმოსდგება აბორტიონ-დან, რაც 28 კვირამდე ორსულობის შეწყვეტას ნიშნავს (28 კვირის შემდეგ მშობიარობაა), ქართულად მუცლის მოწყვეტას, მუცლის მოშლასაც ეძახიან. არსებობს აბორტის ორი ძირითადი ფორმა: თავისთავადი და ხელოვნური.

თავისთავადი აბორტის მიზეზები შეიძლება იყოს: სიმძიმის აწევა, ხანგრძლივი სიარული, ორსულის დაცემა, მუცლის ტრავმა, მძიმე ფსიქიკური განცდა, და სხვადასხვა სნეულება, ან თვით ნაყოფის განვითარების ანომალიები.

ხელოვნური აბორტი ეწოდება ორსული ქალის ორგანიზმზე ან ნაყოფზე უშუალო ზემოქმედებით ორსულობის შეწყვეტას.

ორივე შემთხვევაში აბორტი წარმოადგენს ქალის ორგანიზმში მიმდინარე რთული ფიზიოლოგიური პროცესის დარღვევას, რაც ძალზე უარყოფით გავლენას ახდენს მის ჯანმრთელობასა და სიცოცხლისუნარიანობაზე.

თავისთავადი აბორტის თავიდან ასაცილებლად არსებობს მრავალი სამედიცინო ჩვენება, რომელსაც ორსული ქალი მიიღებს ქალთა კონსულტაციის ექიმთან, ამიტომ მისი მინიმუმამდე შემცირება შესაძლებელია.

ხელოვნური აბორტიც ზოგჯერ სამედიცინო ჩვენებებით კეთდება, როცა ეს ქალის ჯანმრთელობისთვის აუცილებელია. თუმცა უმრავლეს შემთხვევაში აბორტს აკეთებენ სამედიცინო ჩვენების გარეშე, ფარულად, ზოგჯერ არასპეციალისტები, სანიტარიულად სრულიად მიუღებელ ვითარებაში. ასეთ აბორტს უკანონო, კრიმინალური ხასიათი აქვს, სისხლის სამართლის დანაშაულად ითვლება და კანონითაც ისჯება.

საყურადღებოა, რომ ხელოვნურ მუცლის მოშლას საქართველოში ჯერ კიდევ ქრისტიანობის გაერცელების პირველი წლებიდან კრძალავდა ეკლესია, ეახტანგ VI-ის დროსაც ითვლებოდა დანაშაულად, საგანგებო კანონიც გამოვიდა და თუ ამას თვით ორსული სწადიოდა, მას სამშობლოდან დროებით აძევებდნენ. ვინც მუცლის მოსაშლელ წამალს მიცემდა, თუ ღარიბი იყო, შეიპყრობდნენ, გაროზგავდნენ და სამარცხეინოდ სჯიდნენ (გაკრეჭა, ვირზე უკულმა შესმა და სხვ.). მდიდარ ხელშემწყობს დაარბევდნენ და გააძევებდნენ. თუ მუცლის მოწყვეტას ორსულის სიკვდილი მოყვებოდა, დამნაშავეს თავს მოჰკვეთდნენ.

ამგვარად, ხელოვნური, სამედიცინო ჩვენებების გარეშე ჩატარებული აბორტი ჩვენს ქვეყანაში ყოველთვის იყო საზოგადოების, ეკლესიის და მაღალი იერარქიის ზრუნვის საგანი და ეს ძირითადად მოსახლეობის სიმცირის გამო გამრავლების სურვილით იყო გამოწვეული.

საკმაოდ ვრცელი შესავალი იმისთვის დაგვჭირდა, რომ ფარული, არაკეთილსაიმედო პირობებში ჩატარებული აბორ-

ტის მსხვერპლი უზშირესად ხდებიან მოზარდი გოგონები, რომლებიც საკუთარი უგუნურებით თუ ნაძალადევი სქესობრივი კავშირით (გაუპატიურებით) ორსულდებიან, არ იციან რა გზას დაადგნენ, მშობლებს ვერ უმხელენ და ვარდებიან არაპროფესიონალი აბორტმახერების ხელში, რასაც ხშირად სავალალო შედეგი მოსდევს.

გოგონასთვის განსაკუთრებით საშიშია ორსულობის შეწყვეტა, რადგანაც ორგანიზმი ჯერ კიდევ მოუმზადებელია. მას მრავალი გართულება მოსდევს მაშინაც კი, როცა იგი სამედიცინო დაწესებულებაში კეთდება. პირველი ორსულობის შეწყვეტამ შეიძლება მთელი სიცოცხლე დაამახინჯოს ქალი, განსაკუთრებით მაშინ, როცა დარღვეულია ვადები (გასულია 12 კვირაზე მეტი), ან სახეზეა რაღაც სხვა სნეულება. ამიტომ სრული სიფრთხილით უნდა შევაფასოთ მდგომარეობა და მოუხსინოთ ექიმ მეან-გინეკოლოგს; იგი პირველ რიგში დაადგენს ორსულობის ვადებს, ჯანმრთელობის მდგომარეობას და მოგცემთ შესაბამის რჩევა-დარიგებას.

მშობიარობას და დედობის გრძნობას შეუძლია სრულიად შეცვალოს მოზარდის ფსიქოლოგია, თუ ის ადრე ამ გრძნობებისადმი ფუქსავატურად იყო განწყობილი.

ნაჩქარევი მუცლის მოშლა, განსაკუთრებით სამედიცინო დაწესებულების გარეთ, რომელსაც მიმართავენ გოგონები თავისი ნებით თუ მშობლების დაჟინებით, რათა დამალონ მომხდარი ფაქტი და რაც შეიძლება მაღლე მოიშორონ ნაყოფი, შეიძლება დასრულდეს იმაზე უარესი შედეგებით, ვიდრე ორსულობის შენარჩუნება, შეცდომის მონანიება და სირცხვილის გრძნობის დაოკებაა.

რა უნდა იცოდეს აბორტის მავნე შედეგებზე გამოუცდელმა გოგონამ, რომელსაც შემთხვევითი სქესობრივი კავშირისკენ ჯერ კიდევ არ გადაუდგამს პირველი დაუფიქრებელი ნაბიჯი?

პირველ რიგში, მას უნდა აეუხსნათ, რომ უხეში ღლითონის იარაღებით ძალდატანებით აფართოებენ საშვილოსნოს ყელს

და აქედან მიუდგებიან ნაყოფს. არანამშობიარებ ქალებში, მით უმეტეს მოუშწიფებელ გოგონებში ამ დროს არაიშვიათად ჩნდება ნახეთქები, ნახევები, უფრო მეტიც, შესაძლოა საშვილოსნოს კედელი გახვრიტონ და ქალის გადასარჩენად ურთულესი ოპერაცია გახდეს საჭირო.

ნახეთქების და ნახევების ადგილას ჩნდება ნაწიბურები, ხოლო საშვილოსნოს გამოფხეკის შემდეგ ირღევეა მისი კუნთების მთლიანობა. ეს ადგილები ინფექციის შეჭრის ღია ჭიშკარს წარმოადგენს და მომავალში ასეთი ქალების 60-65% სამუდამოდ ეთხოვება შეილის შეძენის უნარს.

ამგვარად, ხელოვნური აბორტი ქალს მრავალ სენს შეყვრის, მოქმედებს მის ფსიქიკაზე, იწვევს მძიმე გართულებებს, სასქესო ორგანოების ანთებას, ჰორმონული ფუნქციის და მენსტრუალური ციკლის მოშლას, ნაადრევ სიბერეს, ყოველივე ამის უაღრესად უარყოფითი დაგვირგვინება კი უშეილობაა.

ვიმეორებ, თუ ამ საკმაოდ საშიშ და არასასიამოვნო პროცესებს, რომლებიც თან ახლავს ხელოვნურ მუცლის მოშლას, კარგად შთაევაგონებთ გოგონებს თეიურის მოსეღლისთანავე, დარწმუნებულნი უნდა ვიყოთ, რომ მინიმუმამდე შემცირდება იმათი რიცხვი, ვინც ფიქრობს, რომ, „მერე რა მოხდა, აბორტს გავიკეთებო“ და ჯერ კიდევ მოუშწიფებელ ასაკში კიდევ ღვაპს ასეთ საბედისწერო ნაბიჯს.

უაღრესად დიდი მორალურ-ფსიქოლოგიური, ვიტყვდი, ეროვნული მნიშვნელობის მქონე ორსულობამ და ახალი ადამიანის გაჩენამ არ შეიძლება არ შეაწუხოს ყველა, ვინც საკუთარი ერის, ხალხის გამრავლებაზე ფიქრობს. ამასთან დაკავშირებით მახსენდება ერთი მომენტი ჩემი, როგორც ჯანდაცვის ორგანიზატორის გამოცდილებიდან, რომელსაც, შესაძლოა ახლაც არ ჰქონდეს დაკარგული მნიშვნელობა.

როგორც ვთქვით, ფარული, აკრძალული აბორტი კეთდება ფულის მოხვეჭის, გარკვეული გასამრჯელოს მიღების

მიზნით. ერთ დროს ამ დანაშაულმა ისეთი ფართო სახე მიიღო, რომ წარმოიქმნა აბორტმახერთა უმდიდრესი ოლიგარქია, რომელთაც ბრძოლა საკმაოდ მძიმე აღმოჩნდა. ისინი კავშირში იყვნენ ზემდგომ კორუფციონერებთან და თავს არხეინად გრძნობდნენ.

ნათქვამია, მტერს მისივე იარაღით უნდა ებრძოლო, და ჩვენ, როცა სხვა გზა ვერ გამოვნახეთ, გადავწყვიტეთ იარაღად ჯილდო, ფული გამოგვეყენებინა. ამ მიზნით დავაწესეთ პრემია-საჩუქარი იმ სამედიცინო პერსონალისთვის (ექიმი, ექთანი), ვინც მასთან მუცლის მოშლისთვის მისულ ქალს, განსაკუთრებით პირველად დაორსულებულს, ჩაუტარებდა შთამბეჭდავ საუბარს და ორსულობას შეუნარჩუნებდა. ასეთი შემთხვევები განსაკუთრებულ აღრიცხვას ექვემდებარებოდა.

ამ გადაწყვეტილებას სათანადო გაერცვლებაც მოჰყვა და ერთხანს თითქოს დამაიმედებელი შედეგიც მივიღეთ, მაგრამ თავი იჩინა ფინანსურმა სიძნელემ. სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ხარჯების გაწევა გამორიცხული იყო, ჩვენ უპირატესად ვეყრდნობოდით თვით მედიკოსების კერძო შემოწირულობებს, რაც საკმარისი არ აღმოჩნდა და ამ პაექრობაში უფრო მდიდარ მეტოქესთან დავმარცხდით.

ამდენი პრემიის, დანამატის და საჩუქრის გამცემმა ხელისუფლებამ ოფიციალურად ხომ არ დააწესოს ჯილდო იმ ექიმისთვის, რომელიც აბორტის ჩატარებაზე აღებულ ჯილდოს ოდნავ სჭარბობდეს და ამით ყველა ღონე იხმაროს, რათა ქალს ორსულობა შეუნარჩუნოს? პატარა ერს, რომელსაც თავისი გენოფონდი მექანიკურად (მიგრაცია) ისედაც უმცირდება, მის შესაჩერებლად მგონი ყველა გზა და საშუალება უნდა გამოვიყენოთ.

წინა თავში ერთობ მძიმე და მუქ ფერებში გამოძივდა ნაადრევი მომწიფების და შემთხვევითი სქესობრივი კავშირის მავნე შედეგების აღწერა.

ამ მოვლენისგან დიდად არ განსხვავდება ნაადრევი ქორწინება, რომელიც ზოგჯერ თვით ახალგაზრდების ნაჩქარევ ნაბიჯს, ზოგჯერ კი მშობლების დაჟინებას და ახირებას მიეწერება. ასეთი კავშირი, მართალია, უკვე ახალგაზრდა ცოლ-ქმარს შორის მყარდება, აქ ნაკლებად საშიშია ენერგიული სნეულების შეყრა, მაგრამ ზრდა და მომწიფებადაუსრულებელი ყმაწვილების შეუღლებით ორგანიზმის ფიზიკურ, ფსიქიკურ და სქესობრივ განვითარებაში ისეთივე ნეგატიურ შედეგებს უნდა ველოდოთ, როგორც შემთხვევითი და ნაადრევი სქესობრივი კავშირის დროს. აქ საქმეს ართულებს ისიც, რომ კანონიერ მეუღლეებს შეილი უნდა შეეძინოთ, თავად კი მისი მოვლა-პატრონობისთვის მზად არ არიან.

ქორწინება, ესაა ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული თარიღი ქალ-ვაჟის ცხოვრებაში. კანონით, ადამ-წესით, ან რელიგიური რიტუალით, ან ყველათი ერთად მყარდება ნებადართული კავშირი ქალსა და მამაკაცს შორის, როცა ისინი ქმნიან ოჯახს, ქვეყნის ერთ-ერთ ყველაზე მცირე უჯრედს და როცა განისაზღვრება ცოლ-ქმრის ადგილი საზოგადოებაში, განსაკუთრებით შეილების გაჩენის შემდეგ.

გეაროვნული წყობილების ჩამოყალიბების შემდგომ ეტაპზე ადამიანმა უარი თქვა ჯგუფურ ქორწინებაზე და დაამკვიდრა წყვილადი ქორწინება, რომელიც ამ საფეხურზე, ზნეობრივი განვითარების თვალსაზრისით, ერთ-ერთი წინ გადადგმულ ნაბიჯად უნდა მივიჩნიოთ.

ჩვენი წიგნის თემა არაა განვითარების ამ პერიოდში ცოლ-ქმრის ცხოვრების წესის, ქონებრივი კუთვნილების და სხვა საკითხების განხილვა, ვიტყვი, მხოლოდ, რომ გეაროვნული

წყობილების და გვარის დაშლის შემდეგ, როცა საფუძველი ჩაეყარა ტერიტორიულ თემს და მომზადდა ნიადაგი კლასობრივი საზოგადოებისთვის, შეიქმნა დიდი პატრიარქალური ოჯახი, ანუ საოჯახო თემი.

ამ პერიოდიდან იღებს სათავეს წყვილთა (ქალისა და მამაკაცის) ქორწინება (მონოგამია), რომლის ფორმირება დასრულდა პატარა ოჯახის ჩამოყალიბების დროიდან. ეს იყო ცოლ-ქმრული წყვილის და მათი მემკვიდრეების მტკიცე კავშირი, რომელიც ათეული საუკუნის მანძილზე კიდევ უფრო განმტკიცდა და სრულყოფილი, ცივილიზირებული სახე მიიღო.

თუმცა, მე-20 საუკუნეში სოგიერთ ქვეყანაში გაჩნდა მოსაზრება სქესობრივი ურთიერთობის ინდივიდუალურობის და თავისუფლების შესახებ, რომელიც პიროვნების საქმეა და მასში საზოგადოება ვერ ჩაერევას. ამას მოყვა სქესობრივი მოთხოვნილების ფუქსავატურად დაკმაყოფილების იდეები. მაშინ არ უფიქრიათ, რომ ეს პროცესები ერთ პიროვნებას კი არა, მეორესაც (ქალს, კაცს) და მომავალ მემკვიდრეებსაც ეხება. სამწუხაროდ, სოგი ახლაც ასე ფიქრობს, რის გამოც სქესობრივი ცხოვრება ადამიანთა ცალკეული წარმომადგენლის ეგოისტური მისწრაფებების საგანი ხდება.

საქართველოში ქორწინებას წინ უსწრებს მრავალი პროცესი: წყვილთა გაცნობა, დაახლოება, მათი წარმომავლობის გარკვევა, შუამავლობა, გარიგება, დანიშვნა, რომელთა დაგვირგვინებას წარმოადგენს ჯერისწერა და ქორწილი, საგანგებო ზეიმი, ნადიმი.

ქორწინების ერთ-ერთ შემზღუდველ მომენტს წარმოადგენდა ასაკი, თუმცა ძველად მას დიდ ყურადღებას არ უთმობდნენ და არც მცირეწლოვანთა შეუღლებას ერიდებოდნენ.

საზოგადოების განვითარების მომდევნო ეტაპებზე, როცა ქორწინება გასცდა ეკლესიის და ოჯახის ზრუნვის ფარგლებს, როცა საქმეში ჩაერია მეცნიერებათა სხვადასხვა დარგი (მედიცინა, სამართალი, პედაგოგიკა, ფსიქოლოგია და სხვ.),

ქორწინების ასაკს, როგორც ჯანმრთელობის შენარჩუნების, აგრეთვე შეილოსნობის და შთამომავლობის გამრავლების ერთ-ერთ ძირითად ნიშანს, განსაკუთრებული სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა მიენიჭა და საქორწინო და საოჯახო კოდექსშიც მიუჩინეს ადგილი; რაც მთავარია, განისაზღვრა საქორწინო ასაკი — 18 წელი, როცა ყმაწვილს აქვს საარჩევნო უფლება, ე. ი. არის სრულყოფილი მოქალაქე. ამაზე ადრე ქორწინება კანონის დარღვევაა და გარკვეულ ადმინისტრაციულ ზემოქმედებას ექვემდებარება (ე. ითონიშვილი, შ. ჩიკვაშვილი — ქორწინება. ქსე. ტ. 10, თბილისი. 1986 წ. გვ. 551).

ისიც უნდა ითქვას, რომ დიდად სასურველი არაა მაინცადამაინც ქორწინება 18 წლის ასაკში. ინგლისელმა მეცნიერებმა დაადგინეს, რომ თუ გესურს გვეყადეს სამი და მეტი ჯანმრთელი შვილი, კარგია თუ პირველს დედა გააჩენს 22-23 წლის ასაკში.

სახელმწიფოს და ეკლესიის მხრივ დიდი ყურადღების მიუხედავად, ნებით თუ უნებლიედ, საკმაოდ ხშირად ირღვევა კანონი და ქორწინებიან 15-16-17 წლის ახალგაზრდები, რასაც ხშირად ოჯახში ძალზე არასასიამოვნო სცენები მოსდევს. რაც მთავარია, ნაადრევი ქორწინება უარყოფით გავლენას ახდენს ქალ-ვაჟის ჯანმრთელობაზე და მათ მომავალზე.

ადრეული ქორწინება, რომელსაც არ უსწრებს ღროით ღრმად შემოწმებული მეგობრობა, აზრთა სიახლოვე, რაც განსაკუთრებით ხშირია უთანასწორო (ქმარი გაცილებით ხნიერია) შეუღლებისას, იმთავითვე ითრგუნება სიყვარულის უზენაესი გრძნობა, წინასწარ ბრკოლდება გონებრივი და ფიზიკური განვითარება. ახალგაზრდების სწრაფვა საკუთარი თავის სრულყოფის, შემოქმედებითი ალტყინების და მაღალი იდეალებისკენ, აღუსრულებელი რჩება ან შეზღუდულია. სიყვარული ხშირად მოწვევებითია და ვეღარ იძლევა სიახლოვეს, მიზნის ერთობლივი მიღწევის დიდ სიხარულს, რაც ოჯახის დაშლის მიზეზი ხდება.

ინტიმურ ურთიერთობაში ქარაფშუტობა სხვა, კიდევ უფრო მეტად უსიამოვნო შედეგებსაც მოიცავს: ადრეული ორსულობა, აბორტი, მატერიალური სიძნელები, სწავლის გაგრძელების სიძნელები, საზოგადოებაში საკუთარი ადგილის დაკარგვა და ა. შ.

ფიზიკურად და სულიერად სრულ განვითარებამდე, მკაფიოდ გამოხატულ სოციალურ სრულყოფამდე სკოლის მოსწავლე გოგონას არ ძალუძს შეიღოს აჩუქოს ჯანსაღი სიცოცხლე, რადგანაც იგი ვერ იქნება კარგი დედა და ვერ შეძლებს შეილის მოვლას და აღზრდას.

როგორი უნდა იყვნენ ახალგაზრდა მშობლები?

პირველ რიგში უნდა შეეძლოთ საზოგადოებრივ და შრომით ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობა, თავის თავის და ოჯახის მატერიალური უზრუნველყოფა. დაბრძენებულ ჭაბუკებსაც მოსწონთ ფიზიკურად განვითარებული, მომღიმარი, მტკიცე ხასიათის, თავისი ქალობით ამაყი და საზოგადოებაში ღირსეული ადგილის მქონე გოგონები.

სპეციალურმა გამოკვლევებმა დაადასტურა, რომ ნაადრევი ქორწინების თავი და თავი პირველ რიგში ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაა, აქამდე კი მივეყვართ აღზრდის მანკიერ მეთოდებს, ახალგაზრდებზე წერილმესაკუთრულ და თავკერძა გრძნობების შთაგონებას, რის გამო ისინი ეგოისტებად იქცევიან, არავითარ ანგარიშს არ უწევენ საზოგადოებას, ადამიანთა იმ ჯგუფს, სადაც გამუდმებით უხდებათ შრომა და ცხოვრება. ასეთ დროს მათ არ შეუძლიათ განსაჯონ ნაადრევი ქორწინების სოციალური შედეგები (ოჯახის შექმნა, შეილებზე ზრუნვა, ოჯახის ხანდაზმული წევრების მოვლა-პატრონობა, სტუმარ-მასპინძლობა და ა. შ.). ასეთი გამოვლინებები დამახასიათებელია წესიერად აღზრდელი და განუვითარებელი პიროვნებისთვის. სოციალური საკითხები ახალგაზრდების სქესობრივი ქცევების განმსაზღვრელი ძალაა. ისინი თავს იჩენენ ქალ-ვაჟის ურთიერთობაში, მოფერებაში, მეგობრობასა და სიყვარულში.

სქესობრივი ურთიერთობები, ქორწინება და მათთან დაკავშირებული მოვლენები უხსოვარი დროიდან იყო საზოგადოების ყურადღების საგანი. გვინებაში, აკას ოლქში ახლაც ასრულებენ საზემო „კურთხევის ცერემონიალს.“ გოგონებს მხოლოდ ამის შემდეგ აქეთ უფლება გათხოვდნენ, თანაც მხოლოდ მათ, რომლებმაც უკვე დაასრულეს ფიზიკური და სქესობრივი განვითარება. ამ „ცერემონიალამდე“ დაორსულებული გოგონა ურისხულად მიაჩნიათ.

ცივილიზებულ საზოგადოებას დღეს უფრო მეტად სრულყოფილი, ადამიანური და ზნეობრივი წესების დაცვა არ მოეთხოვება?

მცირეწლოვანთა ქორწინების წინააღმდეგ მიმართულია ამ წიგნის ავტორის ჯერ კიდევ 1962 წელს გამოქვეყნებული ერთი წერილი, რომელიც ეხმაურება იმ მკვლევარების მოსაზრებებს, რომლებიც თვლიდნენ, რომ ნაადრევი ქორწინება მრავალშვილიანობის გარანტიააო. მკითხველს ვთავაზობთ ამ წერილს მცირე შემოკლებით:

ოცი დედის 230 შვილი.

ქორწინების, ოჯახის წევრთა სიმრავლის და მეუღლეთა ურთიერთობის საკითხი ძველთაგანვე დიდ ინტერესს იწვევდა ადამიანებში. ქორწინების და მრავალშვილიანობის საუკეთესო ასაკი წარსულში და ახლაც აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს. ზოგიერთის აზრით მრავალშვილიანობისთვის საჭიროა ადრე (15-17 წლის ასაკში) დაქორწინება. დაგვიანებული ქორწინება, უეჭველია გავლენას ახდენს მოსახლეობის რიცხოვნობაზე, მეუღლეთა ოჯახურ ურთიერთობასა და საზოგადოებაზე. ასეთ წყვილებს რომ ბევრი შვილი არ ეყოლებათ, ეს ცხადია, მაგრამ დროულ და გვიან შეუღლებულთა შორის გარკვეული სიცხადეა შესატანი. 20-24 წლის ასაკში ქორწინება არ შეიძლება ჩაითვალოს გვიან ქორწინებად. პირიქით, ავტორიტეტული სპეციალისტების დასკვნით ქალის ორგანიზმი ისეთი რთული ფიზიოლოგიური პროცესისთვის, როგორიცაა

ორსულობა და მშობიარობა, მზად არის 18-22 წლის ასაკში, რასაც სავსებით შეესაბამება კანონმდებლობაც, რომელიც 18 წლამდე ქორწინებას კრძალავს.

არ შეიძლება ანგარიში არ გავუწიოთ ცნობილ მკვლევარებს, რომელთაც შეუღლებისა და შთამომავლობის გაგრძელების საუკეთესო ხნად მიაჩნიათ 18-25 წელი.

შრომაში „ჯანსაღი ყოფაცხოვრებისათვის“, პროფესორი ი. ბოგოროვი წერს: „ქალის სქესობრივი მოწიფულობა დაახლოებით 18 წლის ასაკში მთავრდება. მხოლოდ ამის შემდეგ შეუძლია ქალს ნორმალურად შეასრულოს დედობასთან დაკავშირებული ყველა ფუნქცია. სქესობრივი ცხოვრებისა და განსაკუთრებით ორსულობის ადრეულ ასაკში დაწყება საზიანო გავლენას ახდენს, როგორც დედის ჯანმრთელობაზე, ისევე ახალშობილი ბავშვის მდგომარეობაზე. ამავე დროს ბავშვი ძალიან ახალგაზრდა დედამ არ შეიძლება შესაფერისად აღზარდოს“.

15-17 წლის ასაკში მოზარდის ორგანიზმი ვერ ასწრებს სრულყოფილ სქესობრივ მომწიფებას და ფიზიკურ განვითარებას, რის გამოც ორსულობა და მშობიარობა ხშირად ქალის ფიზიკური და ფსიქიური გადახრებით მთავრდება. გარდა ამისა, ამ ასაკის ახალგაზრდები ჩვეულებრივ სკოლის მოსწავლეები არიან და მათი ქორწინება ეწინააღმდეგება ზნეობრივი აღზრდის ნორმებს.

ამ მხრივ ინტერესს მოკლებული არ არის ჩვენი დაკვირვება შუახვეის რაიონის მრავალშვილიან დედებზე. შესწავლილი 1 300 მრავალშვილიანი დედიდან 20 გმირი დედაა, რომელთაც ყავთ 10-13 შვილი (ყველას ერთად 230 შვილი). გათხოვების საშუალო ასაკი უდრის 20 წელსა და 6 თვეს. აქედან არცერთი არ გათხოვილა 15-16 წლის ასაკში.

ნაადრევი შეუღლების საჭიროებას მისი ზოგიერთი მომხრე სამხრეთში სქესობრივი მომწიფების ადრე დაწყებით ხსნის, მაგრამ ხომ ცნობილია, რომ სქესობრივი მომწიფება არ ნიშნავს

პიროვნების ფიზიკურ, ფსიქიკურ, ესთეტიკურ და მორალურ ჩამოყალიბებას, რომლის გარეშე არ შეიძლება ჯანსაღი, მტკიცე ოჯახის შექმნა, მეუღლეთა კარგი ურთიერთობა, საზოგადოებაში მონაწილეობა და შთამომავლობის აღზრდა.

ნაადრევი ქორწინების საკითხთან დაკავშირებით ინტერეს-მოკლებული არ უნდა იყოს ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის სოციოლოგიის ერთი დეტალი. საქართველოს მთიან სოფლებში განსაკუთრებით ფართოდ იყო გავრცელებული ნაადრევი ქორწინება, რომლის მავნე გადმონაშთები აქა-იქ დღესაც გვხვდება. შეუძლებელია, ეს აეხსნათ მხოლოდ გამრავლების სურვილით, ის წარსულში დაკავშირებული იყო სოციალურ პირობებთან. მძიმე შრომით ილაჯგაწყვეტილი კაცი სიღატაკიდან გამოსავალს ვაჟიშვილის ნაადრევად, ხელოვნურად „დავაჟიკებაში“ და ოჯახში შრომისუნარიანი წევრის, ამ შემთხვევაში, რძლის შემოყვანაში ხედავდა. ამავე მიზეზით შეიძლება აიხსნას ისიც, რომ ქალიშვილის დაბადება ისეთ დიდ სიხარულს ვერ იწვევდა, როგორც ვაჟიშვილისა, რადგანაც შემდეგში ის ოჯახიდან წავიდოდა, როგორც „სხვისი ნაცარი.“

ონანიზმი

მასტურბაცია, გულდელლობა (საბა)

ონანიზმი ძველთაგანვე იყო ერთი მეტად სამარცხვინო ქცევა. მისი სახელი ლეგენდას უკავშირდება. უხსოვარ დროს ცხოვრობდა მწყემსი ონანი, რომელიც თავის ავხორციობას არაბუნებრივი წესით იკმაყოფილებდა. ღმერთმა იგი დასაჯა — წაართვა ორივე ხელი.

ამ მავნე ჩვევის მიმდევარს რცხენია, ემინია იმის აღიარება, რასაც აკეთებს, საიდუმლოებით ფუთავს მას, რადგანაც კარგად უწყის, რომ უწყსობას სჩადის. ამიტომაც აღვსილია თავისთავისადმი ზიზღით, სიძულვილით, თვლის, რომ არის

უნებისყოფო, სუსტი, არასრულფასოვანი, ზოგჯერ თავისთავს სიტყვას აძლევს, მიატოვებს ამ საძრახის საქციელს, მაგრამ მალე ყველაფერი თავიდან იწყება.

გაიზრდება ეს ყმაწვილი და თავისთავისადმი ეს ეჭვები ცხოვრებაშიც თან გაყვება, მაგრამ სამწუხაროდ ყველაფერი ამით არ თავდება. იგი გაურბის თანატოლებს, ხდება გულჩათხრობილი, კარჩაკეტილი, მშიშარა, რადგანაც მუდმივად იმაზე ფიქრობს, რომ არავინ გაუგოს სინამდვილე.

მაინც რა არის ონანიზმი?

ონანიზმი ეწოდება სუბიექტის მიერ საკუთარი ეროგენული ზონების მექანიკურ გაღიზიანებას სქესობრივი კავშირის გარეშე. იგი ძალზე ხშირია 14-18 წლის მოზარდებში. ვაჟებში იგი მხოლოდ ასოს გაღიზიანებით შემოიფარგლება. ქალებში კი, ეროტიკული ზონების განლაგების მიხედვით, შეიძლება, როგორც ძუძუს დერილების და გარეგანი სასქესო ორგანოების ხელით, ისე საშოს და საშვილოსნოს გაღიზიანების შედეგად, რასაც ზოგჯერ უცხო სხეულების დახმარებით აღწევენ.

არსებობს ონანიზმის ფსიქიკური სახე, როცა მთელი თავისი ყურადღება გადააქვთ ფანტასტიურ წარმოდგენებზე. თუმცა ასეთი დაყოფა პირობითია, რადგანაც ცხოვრებაში მექანიკური და ფსიქიკური ონანიზმი შეხამებულია ერთმანეთთან.

საზღვარგარეთელი ავტორები აღწერენ ონანიზმის სიხშირის ზრდას, როგორც ვაჟებში, ისე ქალებში. ამავე დროს თვლიან, რომ მასტურბაცია აკმაყოფილებს მოზარდების სხვა მოთხოვნილებებსაც, ხსნის სტრესებს, სქესობრივ და ფსიქიკურ დაძაბულობას, არაა საშიში, ამაღლებს დამაჯერებლობას და სექსუალურ იმპულსებს.

მეცნიერთა დიდი ნაწილი არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას. მართალია, ისინი თვლიან, რომ ონანიზმი უნდა განვიხილოთ არა, როგორც სნეულება, არამედ მავნე ჩვევა, რომელიც უფრო ხელმისაწვდომია, ვიდრე პარტნიორთან სქესობრივი კავშირი. რაც მთავარია, ერექციის დაქვეითების დროს ჩვეულებრივი კა-

ეშირი შეუძლებელი ხდება, ონანიზმი კი შესაძლებელია არასრული ერექციის დროსაც.

ონანიზმის მთავარი მავნეობა ისაა, რომ იგი იწყება ჯერ კიდევ მოუმწიფებელ ასაკში, ზოგჯერ სქესობრივ სრულყოფამდე, რის გამო დიდ ზიანს აყენებს ნერვულ სისტემას, უფრო დიდს, ვიდრე გადაჭარბებული სქესობრივი ცხოვრება.

როგორც ვთქვით, ონანიზმის დროს ერექციას და ეაკულაციას იწვევენ მექანიკური გაღიზიანებით. ფსიქიკური შთაბეჭდილებები, მხედველობითი, შეხებითი და სხვა ძლიერი ემოციები, რომელიც თან ახლავს სქესობრივ აქტს, ამ შემთხვევაში გამორიცხულია. ამიტომ ტვინის შესაბამის ცენტრებს უფრო დიდი დატვირთვა აქვთ, ვიდრე ჩვეულებრივი სქესობრივი ეაკუშირის დროს. ისინი იმყოფებიან მომატებული პათოლოგიური გაღიზიანების მდგომარეობაში, ამას თან მოსდევს ფუნქციური გამოფიტვა, რაც ერექციის შესუსტებასა და სექსუალურ დაუძლურებაში (იმპოტენცია, ცვედნობა) გადადის.

შორს წაგვიყვანს ის უარყოფითი გავლენა, რასაც ონანიზმი ახდენს სასქესო სფეროს და სხვა ორგანოების ნორმალურ მუშაობაზე. ამის დაწვრილებით განხილვა ჩვენი წიგნის დანიშნულებას აღემატება.

ონანიზმის თავიდან აცილება *მშობლებს* შეუძლიათ მხოლოდ მაშინ, თუ ისინი სკოლამდელი ასაკიდან გეგმავთიერად და გულდასმით აკვირდებიან თავიანთი შვილების ქცევებს, მაგრამ ასეთი იდეალური შემთხვევები ძალზე იშვიათია, ამიტომ მათთვის ეს უსიამოვნო პროცესი ცნობილი ხდება მხოლოდ მაშინ, როცა შემთხვევით წააწყდებიან, ან მოზარდის ქცევებში თავს იჩენს გარეგანი საეჭვო ნიშნები. ამ დროს მშობლის როლი ძალზე მცირეა და მოზარდი მთლიანად *ექიმის* ყურადღების საგანი ხდება.

ექიმი უნდა ეცადოს გარკვეული გავლენა მოახდინოს პაციენტზე ისე, რომ მან ხელი აიღოს ონანიზმზე, უნდა აუხსნას მას, რომ *ეს არაა ავადმყოფობა, არამედ მანვე ჩვევაა, რო-*

მელიც ასუსტებს ორგანიზმს. მისი მთავარი შედეგი კი სქესობრივი უნარის დაქვეითება და საბოლოო უძლურებაა. გოგონებში ამ ჩვევას თან ახლავს გარეთა და შიგნითა სასქესო ორგანოების ანთებითი პროცესები, რაც ხშირად სქესობრივი გრძნობის დაქვეითებით, არაიშვიათად უშვილობით მთავრდება. ექიმმა ახალგაზრდებს უნდა შთააგონოს, რომ ასეთ საზიანო მოქმედებაზე იხარჯება ორგანიზმის დიდი ძალა, რომელიც შეიძლება გამოიყენოს სხვა უფრო მიმზიდველი და სასარგებლო საქმისთვის: ფიზიკური შრომის, ტანეარჯიშის და სხვა საქმისთვის, რაც მის გაჯანსაღებას და სექსუალური შესაძლებლობების მომატებას მოხმარდება და ა. შ.

ასეთი რჩევებით მოზარდი შეიძლება გავათავისუფლოთ მანვე ჩვევისგან და სწორ გზაზე დაეყენოთ.

ჰომოსექსუალიზმი

ბუნების კანონებით სქესობრივი კავშირი მყარდება და შთამომავლობას აგრძელებენ ორი სხვადასხვა სქესის წარმომადგენელი: ქალი და ვაჟი. ესაა ღვთით ბოძებული უწმინდესი თვისება, რაც ადამის მოდგმის შემდეგ მოდის. ამ ორი სქესის ქორწინების, მათი სულიერი, ფიზიკური და სქესობრივი კავშირის შემდეგ ქალის ორგანიზმში ჩაისახება ნაყოფი, რომელიც 280 დღის შემდეგ დაიბადება და ახალი ადამიანის სახით მოველინება ქვეყანას.

დედამიწაზე ბუნების თითქმის ყველა კანონზომიერებას თან ახლავს მისი საწინააღმდეგო მოქმედება, რომელიც არღვევს ამ კანონზომიერებას, ითრევს ადამიანებს და აიძულებს შეასრულოს მისთვის საზიანო მანვე ჩვევა.

მაგნე ჩევეა მრავალია, ერთ-ერთი მათგანია მამათმავლობა, ანუ პომოსექსუალიზმი, რომლის ფესვები შორეულ წარსულში იმალება. ეს იყო გაუკუღმართებული სქესობრივი კავშირი ერთსადაიმამე სქესის ორ პიროვნებას შორის. მას, როგორც არაბუნებრივ, სამარცხვინო „სოდომურ ცოდვას“ ქართული კანონი კრძალავდა ხოლო მის ჩამდენთ სასტიკად სჯიდა.

ძველ ქართულ სამართალში ამ არამართლზომიერ მოქმედებას სამ ჯგუფად ჰყოფდნენ:

1. როცა უმწეოს მიმართ ჩაიდენდა ვინმე ამ ცოდვას; 2. ვინმე სხვასთან მამათმავლობდა; და 3. სხვა კიდევ სხვასთან.

პირველ შემთხვევაში უმწეოს წინაშე აღგილი ჰქონდა ძალადობას, ამიტომ მსხვერპლი პასუხისმგებლობისგან თავისუფლდებოდა. მეორე და მესამე შემთხვევაში სახეზეა აქტიური და პასიური („მამათ დედლობა“) მამათმავალი, რომლებიც თავიანთი ნებასურვილით იდენენ ამ ცოდვას.

ერეკლე II-სა და ანტონ კათალიკოსის განჩინებით უმძიმესი და საგანგებო ტანჯვა-წამებით, სიკვდილით სჯიდნენ მამათმავლებს.

პომოსექსუალიზმის ერთ-ერთი სახეობაა *პედოფილია*, როცა მოზრდილი მამაკაცი მცირეწლოვან ბავშვთან იძულებით ამყარებს სქესობრივ კავშირს (იხ. თავში „ძალადობა“). ჩვენს ქვეყანაში, მამათმავლობის დანაშაულის იშვიათობის გამო, იგი მეცნიერულად არ შეუსწავლიათ და არც რაიმე სტატისტიკა არსებობს.

უცხოეთში, როგორც ნებადართული ჩევეა, მამათმავლობა ფართოდ არის გავრცელებული და შესწავლილი. იქ მრავალ მამაკაცს ერთხელ მაინც ჰქონია კავშირი მამათმავალთან. სორენსონის მონაცემებით 1973 წელს მამათმავლობა 13-15 წლის ასაკში 5%-ს უდრიდა.

მხედველობაში მისაღებია, რომ მოზარდთა ასაკში ჩადენილი ერთი შემთხვევა ყოველთვის არ გადაიზრდება ხოლმე პომოსექსუალიზმში, ამიტომ ასეთი პიროვნებები არ ითვლებიან

მამათმავლებად, თუმცა ზოგიერთს უვითარდება დანაშაულის და გაუწონასწორებლობის გრძნობა, რასაც იგი დიდ სულიერ შფოთვამდე მიჰყავს.

არიან მოზარდები, რომელთაც აქეთ პომოსექსუალური მიდრეკილებები, მაგრამ არ სურთ ასეთი ორიენტაცია, ამიტომ ცდილობენ დაამტკიცონ, რომ ისინი ჩვეულებრივი მამაკაცები არიან, რისთვისაც კავშირს ამყარებენ მეორე, ე. ი. მდედრობითი სქესის წარმომადგენლებთან.

ზოგი საერთოდ უარს აცხადებს სქესობრივ კავშირზე, ან მის პირველ გადაცდომას დროებით მოვლენად მიიჩნევს და ასაკთან ერთად მამათმავლობა წყვეტს არსებობას, ან კიდევ ზოგი მათგანი დახმარებისთვის მიმართავს ექიმს.

არიან ისეთებიც, საბედნიეროდ ცოტანი, რომელთაც არაფრად მიაჩნიათ საზოგადოებისგან გაკიცხვა, აგრძელებენ მამათმავლობას და პომოსექსუალიზმი დადებით მოვლენად ესახებათ, თუმცა კარგად უწყიან გარშემომყოფთა მათდამი უარყოფითი დამოკიდებულება და თავის სექსუალური გადახრებს უმაღავენ შინაურებს, ნათესაებს და მეგობრებს.

ზოგჯერ პომოსექსუალიზმის მიზეზი მოზარდის ცუდი აღზრდაა, რის შესახებაც ჩვენ გაკერით ვთქვით წინა თავებში.

ადრეულ ასაკში ბავშვის აღზრდაში დაშვებული შეცდომების გარდა პომოსექსუალიზმს ხელს უწყობს ჩვენს დროში არსებული ცხოვრების წესი, რომელიც განვითარებას პოულობს ბეჭდვითი სიტყვის, პრესის, კინოს და განსაკუთრებით ტელეგადაცემების მეშვეობით.

როცა ვამბობთ ცხოვრების წესზე, მხედველობაში გვაქვს ჩაცმულობა, ადამიანის საერთო გარეგნობა, მანერები, აღკაზმულობა და ა. შ.

ისტორიულად მხოლოდ ქალს ასდის ხელზე კეკლუცობა, სამკაულები, სიკოხტავე, მორთულობა, გრძელი თმები, ე. ი. ყოველივე ის, რაც კაცის ყურადღებას მიიქცევდა და მისდამი სექსუალურ ლტოლვას გამოიწვევდა. სხვათაშორის, ამისთვის

ქალებს არასდროს სჭირდებოდათ სხეულის ნაწილების გამოჩენა, პირიქით, მაღაუდნენ და მამაკაცის ინტერესს კიდევ უფრო აღვივებდნენ.

თანამედროვე ქალმა თანდათან შემოიცალა ტანსაცმლის საფარველი. ღმერთმა დამიფაროს, ენა ამგვარად მომიბრუნდეს ჩვენს ლამაზმანებსზე, ბელერინებსზე, ან სპორტსმენ ქალებზე, რომლებიც ვალდებულნი არიან, სპეციალური სამოსით, ან საბანაო კოსტუმებით გამოვიდნენ სილამაზის კონკურსზე ან სპორტულ შეჯიბრებაზე, თუმცა მათ მაინც ემჩნევათ კდემამოსილება და ერთგვარი მორცხეობა საზოგადოების წინაშე, რაც კიდევ უფრო აღამაზებს მათ.

მოდაზე არ დაობნო, იტყვიან (ჯერ ერთი, რატომ არ უნდა ვიდავოთ?) და ღმერთმა ხელი მოუშართოთ, მაგრამ აქ სხვა. უფრო, სერიოზულ შედეგებთან გვაქვს საქმე.

მამაკაცის თვალი იმდენად შეეჩვია შიშველი ქალის ცქერას, რომ მისი გარეგნობა უკვე აღარ იწვევს რაიმე ინტერესს, თვალი არც კი გაურბით ქალისკენ, ნაკლები და ჩაკლულია სქესობრივი ლტოლვა (ლიბიდო), ე. ი. ქალთა გადაჭარბებულმა თავისუფლებამ (მხედველობაში მაქვს მხოლოდ ჩაცმულობა) დააქვეითა მათი მამაკაცური ძლიერება და 'ხოგიერთები იმპოტენტებად აქცია.

ახლა საკითხის მეორე მხარეც უნდა გავარჩიოთ. მომრავლდა მამაკაცი, რომელიც თითქოს ვაჟკაცობს, მაგრამ ცდილობს თავისი გარეგნობით, სამკაულებით, მანერებით და სიტყვა-პასუხით ქალს დაემსგავსოს: ატარებს საყურეს, თმას ქალურად იხვევს, საუბარში ხმარობს სიტყვებს, რომლებიც მხოლოდ ქალებსაა.

ქალის ყველაზე მიმზიდველი სამკაულია თმა. ყურებსა და მკერდზე ჩამოკიდებულმა ბრილიანტებმა შეიძლება მამაკაცი ისე არ მოხიბლოს, როგორც მოხდენილად ჩამოყრილმა ან დახვეულმა თმებმა.

ერთმა ჭკვიანმა და მშვენიერმა ჟურნალისტმა პირდაპირ ეთერში თქვა:

– ჩემს არაქართულ გვარს რომ გაიგონებენ, მამაკაცებს ერექცია ეწყებათო.

მე მისი მჯერა, ამიტომ ჩნდება კითხვა: თუ მამრებს ეს პროცესი სმენით გამღიზიანებელზე (გვარის გაგონებაზე) ეწყებათ, რატომ არ მოხდება იგივე და უფრო მეტი, როცა ვიზუალურად ქალის ამ გამომწვევ, ამგზნებ და მთავარ სამკაულს კაცის თავსა და სახეზე ნახავენ? გამორიცხული არაა, მოხერხებულ ადგილზე (სასტუმროში, მატარებლის კუპეში) ალკოჰოლის გავლენის ქვეშ მყოფმა შესთავაზოს კიდევც...

ქართველი ერი მსგავსი სიმახინჯეებისგან გადაარჩინა ისტორიულმა ტრადიციებმა და ქრისტიანულმა მორალმა, თუმცა, როგორც დავინახეთ, ჩვენს დროშიც გაჩნდა ამის საშიშროება. ჩემს მახსოვრობაში, თბილისში ერთი-ორი ლეგალური მამაკაცი დადიოდა, ყველამ იცოდა ვინ იყვნენ ისინი. ახლა კი ერთსქესიანთა ქორწინების მომხრეების დემონსტრაციაზე ასეულობით ადამიანი გამოვიდა. შესაძლოა ზოგი უბრალოდ მხარდამჭერი იყო, მაგრამ ნახევარიც თუ ამ უსახურობის მომხრეა, საქმე კარგად არ უნდა გექონდეს.

ლესბოსიზმი

რაც შეეხებათ გოგონებს, მოზარდთა ასაკში ერთმანეთის მიმართ სქესობრივ ლტოლვას ისინი ნაკლებად ავლენენ, ასეთი რამ უფრო მოგვიანებით 25-35 წლის ქალებში გვხვდება, როცა სქესობრივი მოთხოვნილება თავის პიკს აღწევს. თუმცა ყმაწვილ გოგონებს შორისაც შეიმჩნევა ჰომოსექსუალიზმი, რომელიც ლესბოსელობის* სახელითაა ცნობილი.

* იგი პირველად შეამჩნიეს საბერძნეთის კუნძულ ლესბოსზე, საიდანაც მოდის ეს სახელი.

სორენსონმა ჩაატარა გამოკითხვა ამერიკის სკოლებში და გამოარკვია, რომ ვაჟების 15%-ს ერთხელ მაინც ჰქონდა თავისივე სქესის წარმომადგენელთან სქესობრივი კავშირი. გოგონების ანალოგიური მანევრებელი 6%-ს უდრიდა. ჩვენი აზრით, ეს ციფრები კიდევ უფრო მაღალი იქნება, რადგანაც გამოკითხულთა დიდი ნაწილი ასეთ კონტაქტებს არ თვლის სქესობრივ კავშირად და პასუხსაც უარყოფითს იძლევა.

ლესბოსელობაც სექსუალური გადახრაა და საძრახის საქციელად ითვლება, თუმცა მოზარდების ასეთი გადაცდომა მოწიფულობის ასაკში, განსაკუთრებით შეუღლების შემდეგ, იშვიათად მეორდება. რაც მთავარია, ქალებში იგი არ ტოვებს რაიმე უარყოფით ფსიქოსომატურ შედეგებს. მამაკაცებში კი ასეთი ქცევა სცდება გაუკუღმართებულ სქესობრივ კავშირს, მათი ნახევარი პასიური მამათმავალი, ე. ი. პოტენციური ცვედანია, რომელიც კარგავს შთამომავლობის გაგრძელების უნარს.

პროსტიტუცია

წარმოსდგება ლათინური სიტყვისგან „პროსტიტუციო“, რაც ქართულად შერცხვენას, წაბილწვას ნიშნავს. პროსტიტუციის მიმდევარი ჩვეულებრივ ქალია, როსკიპი, რომელიც მეძაობს გარკვეული საფასურის ხარჯზე, ე. ი. საკუთარი სხეულით ვაჭრობს.

ეს მავნე ჩვევა უძველესი დროიდან მოდის და დაკავშირებულია კერძო საკუთრების წარმოშობასთან. ქალი წარმოადგენდა საკუთრებას და ასრულებდა ვიდაცის სასარგებლო დაქირავებულ შრომას, რომელიც თანდათან პროფესიად, ხელობად იქცა. ამიტომ მას „უძველეს პროფესიას“ უწოდებენ.

ძველი წელთაღრიცხვის III-II საუკუნეებში მეძაობა ცნობილია, როგორც სოციალური მოვლენა, გავრცელებული იყო ძველ საბერძნეთსა და რომში, სადაც მრავალი საროსკიპო

გაიხსნა და ამ მოვლენამ ჩვენს დრომდე მოაღწია ისე, რომ 2000 წლის მანძილზე თითქმის არაფერი შეცვლილა.

მეძავებთან და როსკიპთან („ურიდად მეძავეი,” საბა) ერთად მოიაზრება სუტენიორი, ქალი ან კაცი, რომელიც მეძავეის ხარჯზე ცხოვრობს. სუტენიორი თავს უყრის მეძავეებს, მამაკაცებთან შეხედრისთვის მათთვის ქირაობს შენობას და თვითონ მართავს მათ საქმიანობას. ზოგ ქვეყანაში პროსტიტუცია ნებადართულია, ამიტომ იქ არსებობს ლეგალური სა-როსკიპოები, ბორდელები, აგრეთვე პრიტონები (გარყენილების ბუნაგი, ჩეეულებრივ არალეგალური) და ა. შ.

პროსტიტუციის მიზეზებზე და საუკუნეების მანძილზე მის არსებობაზე მე-19 საუკუნეში გაჩნდა ორი მოსაზრება. ერთ-ერთი მათ შორის არის თვით ქალი, რომელშიც გენეტიკურად ჩაბუდებულია სექსუალური ცხოვრების გამუდმებული შეგრძნება, რაც თავისთავად ხშირი სექსისკენ უბიძგებს. მეორე, ასევე სერიოზული მიზეზია საზოგადოების სოციალური ძრწოლა, მორალური ღირებულებების გაუფასურება, მოსახლეობის დიდი ნაწილის გაღატაკება, ადამიანთა დიდი ჯგუფის გადაადგილება-გადასახლება და სხვ.

პროსტიტუციის ერთ-ერთი სერიოზული მიზეზთაგანი ადამიანის მიმართ შექმნილი ფსიქოლოგო-ფსიქიატრიული გარემოა, ქალის ირგვლივ მყოფი ადამიანები არიან, რომლებიც სხვადასხვა მოსაზრებებით ცდილობენ გამოუცდელი, უპირატესად ზრდადაუსრულებელი, უმწიფარი მოზარდები ჩააბან პროსტიტუციაში.

ამ პროცესმა განსაკუთრებული განვითარება ჰპოვა მე-19 საუკუნეში, როცა სოფლებიდან სამუშაოს საძებრად ქალაქს მიაწყდა მოსახლეობა, მათ შორის მრავალი გოგონა, რომელთაგან უმრავლესობამ ადვილად აითვისა „უძველესი პროფესია,” ბევრი მათგანი დაავადდა და მისი მსხვერპლი გახდა. ასეთ სოციალურ უბედურებას არაერთი მხატვრული ნაწარმოები მიუძღვნეს ქართველმა კლასიკოსებმა. გავიხსენოთ **ეგნატე**

ნინოშვილის „ქრისტიანე“, რომლის მთავარი გმირი პროსტიტუციის ტიპური მსხვერპლია, იღია ჭაფავაძის თამრო, რომელიც თავის თავს „აელაბრის უნამუსოს“ უწოდებს, მიხეილ ჯავახიშვილის მრავალი პერსონაჟი და სხვ.

პროსტიტუციის მიზეზების ფსიქოლოგიური მიმართულებაებიდან დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ მშობლების ქცევებს ოჯახში, როცა ჩვეულებრივი ცოლ-ქმრული ურთიერთობა სამიოდე წლის ბავშვის თვალწინ ხდება. მიაჩნიათ, რომ ბავშვისთვის ეს სრულიად გაუგებარია. სინამდვილეში მის მეხსიერებაში ეს სცენა რჩება, როგორც ძალადობის, მოურიდებლობის, ურცხვობის შთაგონება, რაც შემდეგ ამორალურ საქციელში გადაიზრდება.

ყველაზე სერიოზულ მიზეზს მიეკუთვნება, როცა გოგონას დედა მეძაობს და ბავშვი ადრეული ასაკიდან შთაგონებულია, რომ გარყვნილება სრულიად დასაშვებია, ბავშვმა არც კი იცის, რომ სხვაგვარად, ე. ი. წესიერად მოქცევაც შესაძლებელია. ყველაზე ადრეული, პირველი გამოცდილება უფრო მკაფიო და შთამბეჭდავია. ამ მხრივ მნიშვნელობა აქვს აგრეთვე დედის პარტნიორს. თუ ის გამოცდილებით ხნიერია, ბავშვი შემდგომში ასეთებისკენ ილტვის.

ზემოთ მოსახლეობის გადატაკება ვახსენეთ. შემჩნეულია, რომ იმ ქვეყნებში, სადაც მოსახლეობის ცხოვრების დონე დაბალია, არ ყოფნით ხელფასი, მცირე პენსია, პროსტიტუციის პროცენტული მაჩვენებელი გაცილებით მაღალია. აქტიურობენ სუტენიორები, ისინი ნადირობენ უწლოვან გოგონებზე, რომლებიც ამ საქმეში ძვირად ფასობენ.

როსკიპი ქუჩაში გამოსული, სრულიად ზნეგამოცლილი არსებაა, მათგან განსხვავებით, მეძავეების დიდ ნაწილს მორიდებულობა და სირცხვილის შეგრძნება შერჩენილი აქვთ, ისინი ცდილობენ საკუთარი საცხოვრისიდან შორს, სხვა ქალაქში, სხვა ქვეყანაში წავიდნენ. ჩვენს დროში ამის გაკეთება ძნელი აღარაა, ამიტომ ქართველ მეძავს არაიშვიათად შეხვედები სხვა

ქვეყანაში და სხვა კონტინენტზე და პირიქით, ჩვენს ქვეყანაში მრავალი უცხო მეძავე ჩამოდის.

პროსტიტუციის ყველაზე ტრაგიკული შედეგია, როცა უკიდურესად გაჭირვებულ ოჯახში, სადაც შიმშილს დაუსადგურებია და ფატალურ დაბოლოებას ელოდებიან, მშობლები ღიად, ან ირიბად უბიძგებენ საკუთარ გოგონას, გადადგას ეს ნაბიჯი. უფრო მეტიც, სრულიად წესიერი ქალი მზადაა ასეთი რამ ჩაიდინოს, ოღონდ ქმარ-შვილი შიმშილით არ დაეხოცოს. მიმანია, რომ ის არაა მეძავე, ის გაუსაძლისი სიღატაკის იძულებითი და დროებითი მსხვერპლია, რომელიც მალე ძველ გზას იპოვის და ამ ცოდვასაც მოინანიებს.

ამგვარად, პროსტიტუცია მოზარდებში მთლიანად დამოკიდებულია ოჯახურ პირობებზე და იმ სოციალურ გარემოზე, ადამიანთა წრეზე, რომელშიც ის ცხოვრობს. მოზარდები ამ გზას ხშირად ადგებიან ბავშვობის ასაკში მათ მიმართ ჩადენილი ძალადობის გამო, რაზეც შესაბამის თავში, „ძალადობა,“ ვისაუბრებთ.

ვენერული სნეულებანი

ვენერა, უფრო სწორად ვენუსი რომაულ მითოლოგიაში სიყვარულისა და სილამაზის ქალღმერთია. იგი შეესაბამება ბერძნული მითოლოგიის აფროდიტეს. ჩემთვის უცნობია, პირველად ვინ დაუკავშირა ქალღმერთის სახელს ამ „სიყვარულის“ შედეგი — საკმაოდ მძიმე სნეულებათა ჯგუფი, რომელიც, როგორც წესი, სქესობრივი კავშირით, სასქესო ორგანოების გზით გადადის. ეს სნეულებებია: სიფილისი (ათაშანგი, ლუესი), გონორეა (სუსუნატი), შიდს-ი, ტრიქომონადოზი, ქლამიდოზი. ყველა ეს დაავადება ბავშვებსა და მოზარდებში საკმაოდ მძიმედ მიმდინარეობს და ჯერ კიდევ ზრდადაუსრულებელ ორგანიზმს დიდ ზიანს აყენებს, აჩერებს ცალკეული ორგანოების და ორგანოთა სისტემების განვითარებას.

მათ შორის განსაკუთრებული საშიშროებით ხასიათდება ათაშანგი, რადგანაც დანარჩენი სნეულებები ასე თუ ისე ადგილობრივ, სხეულის რომელიმე უბანში იწვევს ცელილებებს და თუ დროზე ვუშეკლით, ამით ამოიწურება მისი მავნეობა. ათაშანგი კი, რომლის გამომწვევი მიკროორგანიზმი მკრთალი სპიროქეტაა, კანისა და ლორწოვანი გარსების გზით შეაღწევს ლიმფურ კვანძებში და სისხლში. ამ გზით კი მოივლის მთელ ორგანიზმს და ყველა ძირითად სასიცოცხლო ორგანოებს.

მიკრობის შეჭრის ადგილზე დასაწყის ფაზაში ჩნდება ე. წ. მაგარი შანკრი, თუ ამ დროს მიუხედავად დაღვიწყთ მკურნალობა, შეიძლება ორგანიზმის სხვა უბნები გადავარჩინოთ, მაგრამ თუ სენი გასცდა მაგარი შანკრის საზღვრებს, სხვა ორგანოების დასნეულებაც გარდაუვალია და მეორე ეტაპზე, ადამიანის მკერდსა და ზურგზე ჩნდება დამახასიათებელი გამონაყარი. მესამე, მძიმე ფაზა, ესაა სიფილისის გემოზური პერიოდი, როცა კიდურებზე ჩნდება ღრმა წყლულები.

ათაშანგი თავისი ვერაგობითაც გამოირჩევა. მას ადამიანი ზოგჯერ არ გრძნობს თვით პირველ-მეორე ფაზაშიც და აგრძელებს ჩვეულებრივ ცხოვრებას და შეიძლება სენი სხეებს კოცნითაც კი გადასცეს. უფრო მეტიც, არსებობს ტერმინი „საყოფაცხოვრებო ათაშანგი“, როცა სნეულება ადამიანს გადაეცემა დასერილი ჭურჭლით, სხვისი მოწეული სიგარეტით და ა. შ. ე. ი. არასექსობრივი გზით.

თავისი სიმძიმით ენერგულ სნეულებებს შორის მეორე ადგილზეა გონორეა, რომელიც აზიანებს შარდსადენ მილს და სათესლე ჯირკვლებს. მისი გამომწვევია მიკრობი, გონოკოკი, რომელიც ჯანმრთელი ადამიანის ლორწოვან გარსებში შეიჭრება სქესობრივი კავშირის დროს. 3-7 დღის შემდეგ იწყება დასნეულების პირველი ნიშნები: შარდვის დროს ძლიერი წვის შეგრძნება, შემდეგ შარდთან ერთად ჩირქოვანი გამონადენი, რომელიც დიდი რაოდენობით გონოკოკებს შეიცავს. მისი მოხ-

ვედრა სხვა ორგანოებში, მაგ. თვალში, შესაძლოა გახდეს მძიმე დაავადების— ბლენორეის მიზეზი. თავიანთი სიმძიმის მიუხედავად სიფილისისა და გონორეის განკურნება შესაძლებელია, მკურნალობა მედიკამენტოზურია.

დანარჩენი სნეულებები არ მიეკუთვნებიან ვენერულს, რადგანაც სქესობრივი გზა არაა ერთად-ერთი. ისინი ჯანმრთელ ადამიანს სხვა გზითაც გადაეცემა. შიდს-ზე ჩვენ ცალკე ვისაუბრებთ და აქ აღარ გავიმეორებთ.

ტრიქომონადოზი ძირითადად სქესობრივი გზით გადადის. იგი ძალზე გაეს გონორეას, ასევე აზიანებს შარდსადენ მილს, წინამდებარე ჯირკვალს და სათესლეებს, ახასიათებს ისეთივე მძაფრი წვის შეგრძნება შარდვის დროს და ჩირქის გამოყოფა. განსხვავება არის სნეულების გამომწვევეში. ტრიქომონადოზს იწვევს ამავე სახელის ტრიქომონადა, რომლის გარჩევა მხოლოდ მიკროსკოპით შეიძლება. იგი ორგანიზმში უფრო დიდ ცვლილებებს იწვევს, ვიდრე გონოკოკი და გაცილებით ძნელი მოსარჩენია, ვიდრე გონორეა.

ტრიქომონადოზის ვერაგობა იმაში გამოიხატება, რომ მამაკაცები მას ხშირად ვერ გრძნობენ, არ მკურნალობენ და ყოველი სქესობრივი კავშირის დროს გადასცემენ როგორც მეუღლეს, ასე სხვა პარტნიორებს, ამიტომ იგი ძალზე ადვილად ვრცელდება.

ტრიქომონადოზის სამკურნალოდ იყენებენ სხვადასხვა სახის მედიკამენტებს, პირველ რიგში მეტრონიდაზოლს.

შარდსასქესო ორგანოების სნეულებას **ქლამიდოზს** მედიკოსები ნაკლებ ყურადღებას უთმობენ, თუმცა იგი საკმაოდ ხშირად გვხვდება ბავშვებსა და მოზარდებში. აზიანებს საშარდე გზებსა და სასქესო ორგანოებს. სნეულების გამოვლინებებია: უულვოვაგინიტი, ცისტიტი, პიელიტი და პიელონეფრიტი. იგი შეიძლება გავრცელდეს სხვა ორგანოებზეც და გამოიწვიოს ყურის, ბრონქების, ფილტვების, თვალის, სახსრების ანთებები, კუჭ-ნაწლავის და გულ-სისხლძარღვთა სისტემის

მოშლილობა. ამიტომ ეს სენი ექიმებისგან განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებს.

ქლამიდოზი სექსუალურად აქტიურ გოგონებსა და ვაჟებშიც ხშირად უსიმპტომოდ მიმდინარეობს, ამიტომ სწეულება ადვილად ვრცელდება. მოზარდთა ეს ჯგუფი განსაკუთრებულ მეთვალყურეობას, აღრცხვაზე აყენას და შესაბამის მკურნალობას საჭიროებენ. მკურნალობა მედიკამენტოზურია (ერთრომიცინი, აზითრომიცინი, დოქსიციკლინი და სხვ.).

სქესობრივი გზით გადადის აგრეთვე **მიკროპლაზმოზი** (სოკოვანი წარმოშობის) და პაპილომავირუსული ინფექცია. პირველ სწეულებას უპირატესად მკურნალობენ იმუნომასტიმულირებელი ცილოფერონით, მაკროლიდებით, ცეფალოსპორიდებით, ხოლო მეორეს დროს იყენებენ ლაზერის სხივებს, აგრეთვე ვირუსების საწინააღმდეგო და იმუნიტეტის ასამაღლებელ პრეპარატებს.

ვენერული და სქესობრივი კავშირით გადამდები სხვა სწეულებები, მართალია სქემატურად წარმოედგინეთ, თუმცა ესეც საკმარისი უნდა იყოს იმისთვის, რომ გაეიაზროთ მთელი საშიშროება, რაც შეიძლება ყმაწვილებს მოუტანოს ამ პათოლოგიებმა. ეს პირველ რიგში უნდა ესმოლეთ **მშობლებს და პედაგოგებს**; მათ მოზომილად, მაგრამ მთელი სერიოზულობით უნდა აგრძნობინონ მოზარდებს, რა შეიძლება მოყვეს შემთხვევით სქესობრივ კავშირს.

„გამოცდილი“ მეგობრებისგან მოზარდებმა იციან, რომ არსებობს ე. წ. პროფილაქტიკური პუნქტები, რომლებიც დღე და ღამე მუშაობენ და სქესობრივი კავშირის შემდეგ მათზე მიმართვა ააცილებს სწეულების შეყრას. პირველივე საათებში ჩატარებული პროცედურა მართლაც შედეგიანია, მაგრამ ჩვეულებრივ შემთხვევითი კავშირები სრულდება ალკოჰოლის ზემოქმედების ქვეშ, როცა ადამიანი საშიშროებას ვეღარ გრძნობს და მხოლოდ მეორე დღეს, გაღვიძების შემდეგ აფორიაქდება, დაგვიანებულ შემთხვევაში კი ეს პუნქტები უძლე-

რია. მეორეც, მოზარდს უნდა აეუხსნათ, რომ მის ცხოვრებაში ერთ ყველაზე ძლიერ განცდას ნუ დაუკავშირებს ფაცი-ფუცის აუცილებლობას, თანაც მალულად, სახის საყელოში დამალვით, რაც ამ პუნქტში შესვლისას აუცილებელია, რათა გამელელებმა არ დაინახონ.

არსებობს სიტყვები „სქესობრივი თვითაღზრდა.“ ტერმინს განმარტება არ სჭირდება და მისი შესრულება არასოდეს არ არის გვიანი, თუმცა რაც უფრო ადრე შევიგრობოთ, რომ ადამიანი, რომელსაც სურს ალაგმოს და სწორი გზით ატაროს საკუთარი გრძნობები, ყოველთვის ტოვებს გონიერი და ბრძენი კაცის შთაბეჭდილებას. თუ ასეთი განსჯა ყმაწვილობის ასაკიდან იწყება, მომავალი ცხოვრებაც ნათელი და ბედნიერი იქნება.

შეპენილი იმუნიტეტის დეფიციტის სინდრომი (შიდს-ი)

ჩვენი დროის მრისხანე დაავადებამ მთელი მსოფლიო შეძრა, თუმცა მისგან განკურნების საიმედო საშუალებას ჯერჯერობით ვერავინ მიაგნო. ამიტომ უადრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს სნეულების თავიდან აცილებას. უნდა ვეცადოთ, რომ იგი არ შეგვეყაროს. ამას კი ცოდნა სჭირდება.

ბავშვებთან საუბარი აუცილებელია ადრეული ასაკიდან. ყველაზე საუკეთესო, რასაც მშობლები 3-4 წლის ბავშვთან გააკეთებენ, ესაა ისეთი ატმოსფეროს შექმნა, რომ ბავშვმა დასვას შეკითხვები სხეულზე, ჯანმრთელობაზე, სექსუალურობაზე. მან უნდა იცოდეს, რომ ამ თემაზე სახლში, მშობლებთან საუბარი შესაძლებელი და აუცილებელია, ბავშვი არ უნდა იყოს შეზღუდული, მით უმეტეს შეშინებული.

5-7 წლის ბავშვებს ამ თემებზე უფრო რთული საკითხები ესმით. მათ იციან ქორწინება, დაბადება, გარდაცვალება.

შესაძლოა თანატოლებისგან ან ტელეგადაცემებში მოისმინეს შიდს-ზე და შიშს განიცდიან. **მათ ცოდნას მშობელმა სწორი მიმართულება უნდა მისცეს.** მაგალითად, თუ ბავშვმა ხელი გაატყრა და სისხლი წამოუვიდა, კარგია სწორედ ამ დროს აეუხსნათ მას, რომ ჭრილობაში შეიძლება შეიჭრან მიკრობები, რომლებიც იწვევენ შიდს-ს. ამ ასაკის ბავშვმა უნდა იცოდეს, რომ მშობლების ნებართვის გარეშე წამლები არ უნდა მიიღოს. თუ თანაკლასელებში, რომლის გვერდითაც ის ზის, აივ-ით (ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი) დასნეულებული ურევია, თქვენმა ბავშვმა უნდა იცოდეს, რომ მასთან თამაშით და საუბრით შიდს-ი არ გადაეცემა.

9-12 წლის ბავშვებში იწყება პუბერტატული პერიოდისთვის დამახასიათებელი ცვლილებები. მოზარდებს განსაკუთრებით აინტერესებთ საკუთარი სხეული, გარეგნობა და ეს ბუნებრივია. ამ დროს იგი განიცდის ძლიერ სოციალურ გავლენებს. ამიტომ არ უნდა გადადოთ შიდს-ზე საუბარი, აუცილებელია ყველა ზომები იხმაროთ იმისთვის, რომ ბავშვმა იცოდეს, როგორ დაიცვას თავი შიდს-ისგან.

სქესობრივი მომწიფების დაწყებისას, 12-15 წლის ემაწვილები დიდ ინტერესს იჩენენ ყველა იმ საკითხისადმი, რაც დაკავშირებულია სქესობრივ ცხოვრებასთან. ამიტომ მათ უნდა მივაწოდოთ სრული და ზუსტი ცნობები. მათ უკვე უნდა იცოდნენ რა არის ნორმალური სქესობრივი კავშირი, პომოსექსუალიზმი, გაუკუღმართებული სექსი (ორალური და ანალური). მათ უნდა იცოდნენ, რომ ჩვეულებრივ სქესობრივ კავშირს თან ახლავს გოგონას დაორსულება და ხშირ შემთხვევაში აივ-ით* დასნეულებაც. მოზარდმა უნდა იცოდეს, რომ ის გაცილებით ადვილად დასნეულდება, ვიდრე ხანშიშესული ადამიანი. თანაც სენი უფრო მძიმედ მიმდინარეობს ემაწვილებში, ამიტომ აუცილებელია სექსუალური კავშირისგან თავის შეკავება. მო-

* ადამიანის იმუნიტეტის (ანტიმუნური) ვირუსი.

ზარდებმა ასევე უნდა იცოდნენ სნეულების შეყრის გზები და მისგან დაცვის საშუალებები, მათ შორის პრეზერვატივი.

ერთი შეხედვით ყოველივე ამის საკუთარი შეილისთვის ახსნა ძნელი საქმეა, თუმცა მისი შესრულება მშობლის მოვალეობაა, სასურველია ვაჟს მამა, გოგონას დედა ესაუბროს. სირთულის მიუხედავად შედეგი შთამაგონებელია. თქვენს შვილს თქვენივე საუბრით დაეხმარებით მომავალი ჯანსაღი ცხოვრების წარმართვაში. ბავშვს უნდა შთავაგონოთ, რომ შიდს-ის და ზოგადად სექსუალური ცხოვრების შესახებ მხოლოდ თქვენგან მიიღებს სწორ და ზუსტ პასუხს, ამიტომ სხვა წყაროებს, თანატოლებს, ნაცნობებს, ინტერნეტს და ტელევიზიას ამ ცნობების მისაღებად არ უნდა მიმართოს.

მაინც როგორ ვითარდება ეს სნეულება?

აივ ინფექციას იწვევს ვირუსი აივ-1, იშვიათად აივ-2. ბავშვების უმრავლესობაზე ეს ვირუსი გადადის დედისგან მუცლად ყოფნისას ან მშობიარობის დროს. დაბადების შემდეგ ბავშვი შეიძლება დასნეულდეს დედის რძითაც.

არსებობს ბავშვთა და მოზარდთა დასნეულების სხვა გზებიც— მოზარდების მიერ არასრულწლოვანთა მიმართ გამოჩენილი ძალადობა— გაუპატიურება. სენი გადადის აგრეთვე არა-ჯანსაღი სისხლის გადასხმით და დაბინძურებული შპრიცებით, რაც ხშირია ნარკომანებს შორის.

აივ ინფექცია ერცელდება, როგორც ჩვეულებრივი, ისე ჰომოსექსუალური კავშირის დროს.

ვირუსი არ გადაიცემა საკვებით, წყლით, საოჯახო საგნებით და ადამიანებთან ოჯახური თუ შრომითი ურთიერთობის დროს, თუ შემთხვევით სნეულის სისხლი არ მოხვდა ჯანმრთელის დაზიანებულ კანზე. ადამიანის ნერწყვში არსებული ვირუსიც მეორეს არ გადაეცემა, დავუშვათ, კოცნის დროს.

სენს თან ახლავს ორგანიზმის იმუნური სისტემის მოშლა, რის გამო პროგრესულად კლებულობს ორგანიზმის გამძლეო-

ბა, მას ადვილად ჯაბნის სხვადასხვა პათოგენური მიკრობები, ასეთ ადამიანებში, განსაკუთრებით ხნიერებში, ხშირია ავთვისებიანი სიმსივნეები.

აივ დასაწყის სტადიად ითვლება, ხოლო შიდს-ი ბოლო პერიოდია, რომელიც სიკვდილით მთავრდება.

ჩვენთვის განსაკუთრებით საყურადღებოა, რომ ეს სენი პირველ რიგში ახალგაზრდებს ემართებათ. აშშ-ის მონაცემებით ავადმყოფთა 2% ბავშვები და მოზარდები არიან. რუსეთში ამის სტატისტიკა არაა, მაგრამ იქაური მეცნიერები თვლიან, რომ მოზარდთა ასაკში სნეულთა რიცხვი ძალზე ნაკარა მატულობს.

ბავშვებში ხშირია ამ სენის საწყისი ფორმები: პეპატიტი, გულის უკმარისობა, თირკმელების დასნეულება, შედარებით იშვიათად სიმსივნური წარმონაქმნები. წლინახვერის ზევით ბავშვებში და მოზარდებში აივ-ინფექციის დიაგნოზის დასასმელად იყენებენ ანტისხეულებზე სისხლის სტანდარტულ გამოკვლევებს.

აივ-ინფექციის სამკურნალოდ ყმაწვილებსა და მოზრდილ ადამიანებში იყენებენ წამლებს, რომელთა რიცხვი დღითიდღე იზრდება, თუმცა შედეგი ნაკლებია. ბავშვებში უფრო ეფექტურად ითვლება ვიდოვედინი (რეტროვირი), ლამივედინი (ეპივირი) და სხვ. ჩვილ ბავშვებს უნიშნავენ ანტიბიოტიკებს (კოტრიმოქსაზილი, პენტამიდინი, დაქსონი), თუმცა მათი უმრავლესობა მხოლოდ 8-12 წლის ასაკს აღწევენ.

აუცილებელია ბავშვები აეცრათ ჩვეულებრივ ბავშვთა ინფექციებზე, რადგანაც აუცრელებს აივ-ინფექცია ურთულდებათ და ყველა შემთხვევა სიკვდილით მთავრდება.

სასურველია ამ ავადმყოფებს ექიმი ბინაზე მოემსახუროს, რათა თავიდან იქნას აცილებული ბავშვის გადატვირთვა და გარემომყოფებთან კონტაქტი.

სნეულების პროფილაქტიკა, პირველ რიგში, გულისხმობს სქესობრივი კონტაქტის დროს თავდაცვითი საშუალების გამოყენებას. ეს პირველ რიგში უნდა იცოდნენ მოზარდებმა.

ახალშობილზე სნეულების გადაცემის თავიდან ასაცილებლად ორსულობის დროს დედას შიგნით მისაღებად აძლევენ პრეპარატს ზიდოვუდინს, ხოლო მშობიარობის შემდეგ ამავე პრეპარატს, ახალშობილს 6 კვირის განმავლობაში უკეთებენ ევნაში. აივ-ინფექციის არსებობის შესახებ არა მარტო სკოლაში, არამედ ოჯახშიც შეიძლება არაფერი იცოდნენ. იგი შესაძლოა მოულოდნელად გამოჩნდეს, ამიტომ ბავშვთა ბაღებში და სკოლებში ამისთვის მუდამ მზად უნდა იყვნენ. შემთხვევითი ტრავმის ან ცხვირიდან სისხლდენის დროს უნდა შეძლონ სისხლისგან ზედაპირის გაწმენდა და დეზინფექცია.

ნარკომანია და ტოქსიკომანია

ნარკომანია ბერძნული სიტყვაა, „ნარკოზ“-იდან მოდის და გახეუებას, გაშეშებას ნიშნავს. ბოლოსართი „მანია“ კი რაიმესადმი არაბუნებრივი სწრაფვა, სიგიჟეა.

ნარკომანია მთლიანად ვერ ასახავს ამ საშიში სენის არსს, რადგანაც წამლის მიღებისკენ პათოლოგიური ლტოლვა და მისი მიღებისგან თავშეკავების ნიშნები (აბსტინენცია) ვითარდება არამარტო ნარკოტიკული პრეპარატების ხმარებისას, არამედ სხვა ნეიროტროპული ნივთიერებების მიღების დროსაც. ამიტომ ბოლო დროს მრავალი ავტორი „ნარკომანიის“ ნაცვლად ხმარობს ტერმინს „ტოქსიკომანიას“, ე. ი. შხამიანი ნივთიერებების მიღებისადმი პათოლოგიურ სწრაფვას.

თვით ეს ტერმინებიც საკმარისია იმისთვის, რომ ადამიანი დაფიქრდეს, რათა კარგად განსაჯოს ასეთი მისწრაფების არსი და იმთავითვე უარი თქვას მასზე.

ნარკომანიას იწვევს ნივთიერებები, რომლებსაც მედიცინაში იყენებენ ტკივილის გამაყუჩებელ, დამამშვიდებელ და ძილის მომგვრელ საშუალებად. ამ ნივთიერებებს მიეკუთვნება: ალკოჰოლი, ოპიუმი, ჰეროინი, მორფიუმი, პანტოპონი, კოკაინი,

აგრეთვე ძილის მომგვრელი ბარბიტურატები: ვერონალი, ლუ-
მინალი, მედინალი და სხვ.

არაიშვიათად ნარკომანია ვითარდება სტაციონარში ყოფ-
ნისას, როცა სნეულების ხასიათის გამო, სამედიცინო პერსონ-
ალი იძულებულია პაციენტს ხანგრძლივად დაუნიშნოს ნარ-
კოტიკული საშუალებები და თანდათან მოუმატოს დოზები. აქ
კონტროლი განსაკუთრებულია და ასეთი შემთხვევებიც ნა-
ღებია. უფრო ხშირად ნარკომანია სამედიცინო დაწესებულე-
ბების გარეთ ვითარდება, როცა ნარკოტიკულ საშუალებებს
დანაშაულებრივი გზით იძენენ და მათი მოხმარებაც არაიგი-
ენურ, ანტისანიტარიულ პირობებში ხდება.

ველური გზით ნარკოტიკების მიღების წესს მიეკუთვნება
პაშიშიზმი. პაშიში ფისის მაგვარი ნივთიერებაა, რომელსაც
ამზადებენ ინდოეთის კანაბის აყვავებული წანაზარდებისგან.
სამხრეთ ამერიკაში ხარობს მცენარე კოკა, რომლის ფოთლებს
ღეჭავენ, რათა მიიღონ მისი ნარკოტიკული გავლენა.

ჩვენში ნარკოტიკული საშუალებების დასამზადებლად იყ-
ენებენ ველურად მზარდ ან ხელოვნურად მოშენებულ ყაყაოს
(ხაშიში), კანაფს და სხვა მცენარეებს.

ზემოთ ჩვენ ნარკოტიკულ საშუალებებთან ერთად დაე-
ასახელეთ **ალკოჰოლი**, რაც მოსახლეობის ფართო ფენები-
სთვის უჩვეულო და გაუგებარია. მართალია, ალკოჰოლური
სასმელი თავისი საგემოვნო და საყუათო თვისებებით კვების
პროდუქტების რიგს მიეკუთვნება, მაგრამ მას ამავე დროს
აქვს ნეიროტროპული და ფსიქოტოქსიკური თვისებები და **მიე-
კუთვნება მათრობელა-ნარკოტიკული შხამების რიგს**. ამიტომ
ალკოჰოლიზმიც ნარკომანია-ტოქსიკომანიის ერთ-ერთი, საკ-
მაოდ გავრცელებული ფორმაა (იხ.. ქვემოთ თავი „მოზარდი
და ალკოჰოლი“).

უკანასკნელ ხანებში, სამედიცინო პრეპარატებთან ერ-
თად, გახშირდა მცენარეული წარმოშობის, აგრეთვე თვითნა-
კეთი ნარევების და საყოფაცხოვრებო ქიმიის საშუალებების

გამოყენება. ესენია: ოპიუმის ჯგუფის პრეპარატები, როგორც სამედიცინო, ისე თვითნაკეთი, ეელურად მსარდი კანაფის (პაშიში, ანაშა, მარიხუანა), ზეთოვანი მცენარეებისა და ყაყა-ნოსგან. კანაფისგან დამზადებული ეფედრინი, აგრეთვე ბარ-ბიტურატები, ბენზოდიაზეპინები, ზოგიერთი საგულე საშუ-ალეა (კორეალოლი, ვალოკორდინი), პარკინსონის და ასთ-მური სნეულების დროს ხმარებული დიმედროლი, პიპოლფენი, ციკლიდოლი, თეობრომინი, ასთმატოლი, აგრეთვე ზოგიერთი აქროლადი გამხსნელები (შესუნთქვის გზით). უკანასკნელ ხანებში ფართოდ იხმარება შინაურულად დამზადებული ეფე-დრონი, იგივე პერვიტინი.

დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ამ საშიში პრეპარატების და შხამების მომხმარებელი მოზარდების გარეგან იერს. პირველ რიგში თვალში გეცემათ მათი შეუსაბამოა ასაკთან (უფრო ხნიერი არიან), კანი ფერმკრთალი, მოყვითალო ელფერით, მშ-რალი, ელასტიურობა დაქვეითებულია. ემაწვილის წონა ნორ-მაზე დაბალია. ვენების მდებარეობის ადგილებში კანი ფერ-შეცვლილია, შესაძლოა იყოს ჩხელეტისშემდგომი კვანძებიც. ტანზე უწესრიგოდ აცვია, თვალები ჩაცვივნულია, ხმა გატეხი-ლი, სუსტია. ენაზე ემჩნევა ნახეთქები, შეიძლება ქონდეს ენის, აგრეთვე ხელების და ქუთუთოების კანკალი. ასეთი ნიშნების აღმოჩენა საკმარისია იმისთვის, რომ მოზარდი გავგზავნოთ ნარკოლოგთან. ისინი ხშირად თვითონაც ცხადდებიან ექიმებთ-ან, მაღავენ ნარკოტიკის მიღებას და უნივიან აგზნებულობას, უძილობას, ითხოვენ წამლებს, თანაც კატეგორიულად, მომა-ბეზრებლად. ასეთ დროს აუცილებელია გაკეთდეს ანალიზი, რაც დაადასტურებს წამლის მოთხოვნის მიზეზს.

უკანასკნელ ხანებში გახშირდა აქროლადი საყო-ფაცხოვრებო ხსნარების, როგორიცაა: თოლუოლი, ბენზოლი, პერხლორეთილენი, ბენზინი, სხვადასხვა სახის წებოების შესუნთქვით ხმარება. ასეთ ბავშვებს აღენიშნებათ მოღუწება, ბარბაცი, თავის ტკივილი, ზოგჯერ პირღებინება, იცვლება

ხასიათი, გონება დაბინდულია, აქვს მხედველობითი მოჩვენებები. ასეთ დროს მოსარდმა შეიძლება ჩაიდინოს საკუთარი თავის და ახლომყოფებისთვის საშიში ქმედება: გადაჭრას ელექტროზონრები, რომლებიც გველი პგონია, გადახტეს ფანჯრიდან და ა. შ.

ის, რაც ზემოთ აღენიშნეთ, ყველას, პირველ რიგში სკოლის ექიმის და აღმზრდელის საზრუნავია. მშობლებმა შესაძლოა კარგად არ იცოდნენ ვითარება, ამიტომ ისინი ყველა ზემოთ აღწერილ გამოვლინებებს ჩვეულებრივ სნეულებად მიიჩნევენ და მიმართავენ პედიატრებს ჩივილებით: ადვილად დაღლილობა, ცუდი მოსწრება, სიფერმკრთალე, აღგზნებადობა, მოდუნება, ძილიანობა, სურვილების გაქრობა.

ნარკომანიის და ტოქსიკომანიის მკურნალობა შეუძლია მხოლოდ ფსიქიატრ-ნარკოლოგს. მკურნალობის პროცესი 5 ეტაპად იყოფა. პირველი და მეორე ეტაპი საჭიროა ჩატარდეს სტაციონარში, ხოლო დანარჩენი სამი შესაძლოა ამბულატორიულად. ყველა სტადიაზე იყენებენ წამლებს, რეფლექსებს, ნეიროელექტროსტიმულატორებს, აგრეთვე ფსიქოთერაპიის და ჯგუფური ფსიქოკორექციის სხვადასხვა მეთოდებს.

აღმზრდელებმა და მშობლებმა შეიძლება, ყმაწვილებს წაუკითხონ მოწოდება, რომელსაც ერთგვარი შთაგონების და რწევის ხასიათი აქვს:

ნარკოტიკული ნივთიერებების მოხმარება იწყება სრულიად ახალგაზრდა ასაკში და ამის მოტივად, რომელიც მოზარდს უბიძგებს მისკენ, პირველ რიგში ასახელებენ ცნობისმოყვარეობას და მიბაძვას, ზოგჯერ იმის შიშს, რომ „გამოცდილი“ ნაცნობები უსაყვედურებენ და დასცინებენ.

ნარკომანია გამაღებით ვრცელდება. ვერც კი წარმოიდგენთ ბავშვური ცელქობა როგორ გადაიზრდება წამლებზე მონურ დამოკიდებულებაში. მალე კარს შეუვალი შურისძიებაც მოგვადგება: ძალ-ღონის გამოღევა, უძილობა, მადის დაკარგვა, სიგამხდრე, დახრულ-დაჭმული კბილები, ნაადრევი გამელოტე-

ბა, კანის გაყვითლება, სახეზე ნაადრევი ნაოჭები— ესაა ახალგაზრდა ნარკომანის ტიპური სახე.

ნარკოტიკების მიღებით აუცილებლად იცვლება ადამიანის ფსიქიკა. ნარკომანები უხეში, ეგოისტები არიან, აღარაფერი აინტერესებთ, არც მეგობრები და არც ნათესავები.

ნარკომანი ვერავის ველარ ეგუება, მათთან ურთიერთობა გაძნელებულია. მათი მთელი აზროვნება მიმართულია მხოლოდ ნარკოტიკის მოპოვებისა და მიღებისკენ. მტანჯველი მოთხოვნილება, ყოველგვარი გზით და საშუალებით მოიპოვოს წამალი, მას უბიძგებს ათასგვარი ქმედების და დანაშაულისკენ.

დაიმახსოვრეთ! გამოცდილი ნარკომანები და გამსაღებლები მოხერხებულად ითრევენ მოზარდებს თავის ბუდეში, პატივებენ „ძვირფას“ წამლებზე, აჩვენებენ მას, შემდეგ კი მტანჯველი მოთხოვნილება ადამიანს ყველა უკეთურობისკენ, მოტყუების, ქურდობის და მკვლელობისკენ უბიძგებს.

ნარკოტიკები ძვირს ფასობს. მისი გამავრცელებლები უდიდეს მოგებას ნახულობენ, მაგრამ გამყიდველს მუშტარი სჭირდება, ე. ი. გაუბედურებული ახალგაზრდა, რომელიც ერთ დოზაში ნებისმიერ დიდ თანხას გადაიხდის.

ამ ჩვევის საბოლოო გამოსავალი მძიმე სნეულება და ნაადრევი სიკედილია. ჯერ ექიმ-ნარკოლოგს არ შეხვედრია მოხუცი ნარკომანი. არა იმიტომ, რომ ასაკში შესულმა მიატოვა ეს მავნე ჩვევა, არამედ ისინი შუახნის ასაკამდე ვერ აღწევენ, ადრე ეთხოვებიან წუთისოფელს, ზოგი დიდი დოზის მიღებით, ზოგი თანდართული მძიმე დაავადებით, ზოგიც თვითმკვლელობით.

ნარკომანები ღუპავენ თავისთავს და მომავალ თაობასაც, მათი შეილები იბადებიან ღრმა ფსიქიკური და ფიზიკური სიმახინჯეებით.

მივხედოთ ჩვენს თავს, ვიფიქროთ მომავალზე!

მსოფლიოს მრავალი ქვეყნისთვის ალკოჰოლიზმი მძიმე სოციალურ პრობლემად ითვლება. ჩვენი ქვეყანა ერთ-ერთი გამონაკლისია, სადაც ყველაზე მეტი ღვინო იხარჯება, მაგრამ ალკოჰოლიზმი, როგორც სოციალური სენი, საზოგადოების განვითარებას არ ემუქრება.

არაერთხელ ვახსენე და ახლაც გავიმეორებ. ჩვენში ღვინის სმა და დროსტარება გამორჩეულია, როგორც ოჯახში, ისე საზოგადოებრივ ადგილებში. სასმელს ღებულობენ ქორწილებში, კელეხებში, საოჯახო და რელიგიური დღესასწაულების, ახალმოსახლობის, სკოლის დამთავრების, მეგობრების დაბადების დღის აღსანიშნავად და ა. შ. ამგვარად სასმელის მიღების საბაზი საკმაოზე მეტია. მაგრამ დიდები ყოველთვის აკონტროლებდნენ ახალგაზრდების მიერ სასმელის მიღებას და არამც და არამც არ აქეზებდნენ მათ. ქორწილებსა და დიდ ნადიმებზე ოჯახის უფროსი საგანგებოდ ყველაზე უფრო გამორჩეულ, შემძლე და მამაც კაცს მიუწინდა სუფრას, რათა მას თვალყური ედევნებინა ახალგაზრდების მიერ სასმელის მიღებისთვის და არასასიამოვნო ხმაური დასაწყისიდანვე აღეკვეთა. ძველთაგანვე მთვრალი კაცის საზოგადოებაში გამოსვლა დიდ სირცხვილად ითვლებოდა. ამიტომ შედარებით ფხიზელი ამფსონები ცდილობდნენ იგი სახლში მიეყვანათ.

სიმთვრალეს მრავალი უსიამოვნება, აყალ-მაყალი, ჩხუბი და დავიდარაბა მოსდევს. ხშირია ხელჩართული შეტაკებაც, რაც ზოგჯერ ფატალური შედეგებით თაუდება, განსაკუთრებით ახალგაზრდებს შორის. ეს კარგად იცოდნენ ჩვენმა უახლოესმა წინაპრებმა. კარგად მაისოვს მამასთან მოსული სტუმრები, რომლებიც, სანამ სუფრას მიუხსდებოდნენ, ცეცხლსასროლ იარაღს ჩუმად ამოიღებდნენ (მისი გამოჩენა სირცხვილად ითვლებოდა), ხელსახოცში შეახვევდნენ და დედაჩემს

ჩააბარებდნენ, ვაითუ ბევრი დავლიო და რაღაც ფათერაკს გადაეყიდო.

ასეთი წესებით ცხოვრობდა მათი და მომდევნო თაობებიც, მოზარდებიც, რომლებიც სრულ ასაკოვნობამდე ღვინოს ძალზე ნაკლებად ეტანებოდნენ, თუმცა სუფრასთან ყოველთვის აქტიურობდნენ და სტუმრებს ემსახურებოდნენ.

ქალი ღვინოს იშვიათად სვამდა. მას ამას არავინ უკრძალავდა, მაგრამ ოდითგანვე ყველამ კარგად იცოდა, რაოდენ დიდი ზიანი მოაქვს ქალის ორგანიზმისთვის ალკოჰოლს, ამიტომ გაუბრუნებდნენ მას. გოგონებზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტი იყო, რადგანაც ეს დიდ სირცხვილად ითვლებოდა.

ქართველი ერის ერთ-ერთ დამახასიათებელი თვისებაა მიმბაძველობა. მას ძალზე ადვილად გადმოაქვს სხვა ერების, უპირატესად საზღვარგარეთლების როგორც სასარგებლო, ისე მავნე ჩვევები. მავნე წესი ჩვეულებრივ, როგორც კი შემოიჭრება ჩვენთან, იგი პირველ რიგში ამსხვრევს და ანადგურებს ისტორიულ ტრადიციებს, სასარგებლო ადათ-წესებს, რომლებიც ხალხმა, თავისი გამოცდილებით დააგროვა. ასეა ალკოჰოლის ხმარებაშიც, რომელსაც ახლა, უცხოელთა მიბაძვით, ჩვენი მოზარდები, მათ შორის გოგონებიც ეტანებიან.

ყველამ იცის, რომ ალკოჰოლიზმი დიდი სოციალური ბოროტებაა, რომელიც დაკავშირებულია სასმელების უზომო ხმარებასთან და რომელიც გამანადგურებლად მოქმედებს ჯანმრთელობაზე, ყოფა-ცხოვრებაზე, შრომაზე, ადამიანის კულტურულ განვითარებაზე და საზოგადოების კეთილდღეობაზე.

შემჩნეულია, რომ მოზარდების მიერ ჩადენილი დნაშაული, განსაკუთრებით ძალადობა, მეტწილად სიმთვრალეზე მოდის. სპირტიანი სასმელის მიღება განსაკუთრებით ადვილად მოქმედებს მოზარდის გონებაზე, ავიწყებს მას მორალურ-ესთეტიკურ მოვალეობებს, წარმოქმნის უთანხმოებას ოჯახში, ამხანაგების და თანაკლასელების ჯგუფში და ზრდის ნერვულ-ფსიქიკურ და სხვა დარღვევათა შემთხვევებს.

მაგარი სასმელის მცირე რაოდენობით მიღების შემდეგაც ვითარდება თრობის პირველი საფეხური. მხიარულების, ფიზიკური ძალის მოწვევებითი მიზღვაების და თვითდაჯერებულობის, მეტყველების მოშლის ლაგამახსნილობის და საკუთარი თავისადმი მომთხოვნელობის შემცირების შეგრძნება.

მორიგი სასმისის დაცლის შემდეგ ეს შეგრძნებები კიდევ უფრო ძლიერდება და თუ ეს ღრეობა ვინმემ არ შეაჩერა, მოზარდი თვრება, მისი სიტყვები გაუგებარია, ქცევები კი აუტანელი.

მოზარდთა ერთი ნაწილი, თავისი ბიოლოგიურ-გენეტიკური წარმომავლობის გამო სიმთვრალეშიც ცუდს არ ჩაიდენს, იგი უწყინარია, საუბარიც ნაკლებად მოსაბეზრებელია და არ აელენს აგრესიულობას, მაგრამ არიან მოზარდები, რომლებიც სასმელის მიღების შემდეგ უცებ თავხედდებიან, საქმე გვაქვს მათს ალვირაახსნილობასთან, ბილწსიტყვაობასთან და საშიშ მოქმედებასთან. მათთვის უკვე აღარ არსებობს ზნეობრიობა, რაც ხშირ შემთხვევაში სქესობრივი დანაშაულით (ჯგუფური გაუპტიურობა, თანმხლები გოგონების, მცირეწლოვანთა შეცდენა, გახრწნა და ა.შ.) მთავრდება.

მთვრალ მდგომარეობაში დანაშაულის ჩამდენზე არაერთარი შეღავათი არ ვრცელდება. პირიქით იგი ითვლება დამამძიმებელ გარემოებად და სასჯელიც შესაბამისად მძიმეა.

სად არის ამ უბედურების სათავე? პირველ რიგში ოჯახში, სადაც „მზრუნველი“ მამა საკუთარ ათიოდე წლის ყმაწვილს თვითონ აწედის სასმისს და სტუმრების წინაშე სადღეგრძელოსაც ათქმევინებს. ცნობისმოყვარე ბავშვი გემოს გაუსინჯავს, შემდეგ უფროსებს მიბაძავს, გარეთ კი თანატოლებთან უკუოდ ბაქიაობს, აქაო და ამდენი დავლიეო.

მცირე დოზა საკმარისი აღარაა, იგი თანდათან მატულობს, ყმაწვილს ასაკიც ემატება და მოწიფულობაში მისგან ეღებულობთ ღვინის მოყვარულ სუბიექტს, რომელსაც „ცა ქუდად არ მიაჩნია და დედამიწა ქალამნად“.

სასმელით გატაცების საბაზად ჩვენ ზემოთ სოციალური ფაქტორები დაეასახელოთ, მაგრამ არანაკლებ ყურადსადე-
ბია ყმაწვილების და ჭაბუკების ინდივიდუალური, პიროვნული
თვისებები. სასმელის მიღებას ზოგჯერ განაპირობებს ნეერო-
ზული ხასიათი, ნებისყოფის სისუსტე, ემოციური არამდგრა-
დობა და მომატებული შთაგონება, სიძნელის შიში, საკუთარ
ძალებში ნაკლები დამაჯერებლობა, თვითკონტროლის უქონ-
ლობა და ა. შ. ეს თვისებები არასწორი აღზრდის გამო აღ-
რეულ ასაკში ყალიბდება. სამწუხაროდ მშობელი ამ დროს
უფრო ზრუნავს საკუთარი შვილის განებივრებაზე, „ამას შემ-
დეგაც მოვასწრებო“, ფიქრობს, გადადებს ხოლმე ისეთი აღმზ-
რდებლობითი ზომების მიღებას, რაც ბავშვებს თავიდან ააცი-
ლებს ჭირვეულობას, დაუმორჩილებლობას, პატივმოყვარეობას
და სხვ. ამასობაში ბავშვები მოზარდებად იქცევიან, რომელთაც
ნაკლებად აქვთ გამოუმუშავებული პასუხისმგებლობის გრძნობა
თავისთავისადმი და იგივე სიყვარული გოგონას, ამხანაგების,
მეგობრებისადმი. კიდევ უფრო სამწუხაროა, რომ ბავშვები ასევე
უარყოფითად არიან განწყობილი საკუთარი მშობლებისადმი,
რომელთაც საჭირო დროს არ გამოიჩინეს სიმტკიცე, ხელიდან
გაუშვეს შესაძლებლობები და შვილის წინაშე ვერ მოიხვეჭეს
ნამდვილი ავტორიტეტი, რათა თავიდან აეცილებინათ სპირ-
ტიანი სასმელის მიღებით გამოწვეული მრავალი უსიამოვნე-
ბანი.

* *

მოზარდის ორგანიზმზე ალკოჰოლის გავლენაზე ბევრს
ბუნდოვანი წარმოდგენა აქვს. ამიტომ მკითხველს შევახსენებთ
და ზოგიერთ რწევა-ღარიგებასაც მივცემთ, რაც სასარგებლო
იქნება ყმაწვილების აღზრდის პროცესში.

სასმელის ხშირი მიღებით, პირველ რიგში, ზიანდება საჭმ-
ლის მომწოდებელ ორგანიზმთა სისტემა, მოიშლება ნივთიერე-

ბათა ცვლა. სერიოზულად ითრგუნება მოზარდის ნერვულ-ენ-
დოკრინული სისტემები და მასთან დაკავშირებული ჯერ კიდევ
ბოლომდე ჩამოუყალიბებული სქესობრივი ფუნქცია. სხვა ორ-
განოებიდან აღკოჰოლი ზიანს აყენებს გულს, ღვიძლს, ფილტ-
ვს, თირკმელს და ა.შ.

მოზარდებს აღკოჰოლის უმცირესი დოზაც კი აუჩქარებს
მაჯისცემას, იცვლება არტერიული წნევა, ნაადრევ ასაკში სა-
სმელის მიღება ყველაზე მეტად საშიშ ცვლილებებს იწვევს
ღვიძლში, რაც მისი ციროზით მთავრდება.

ქრონიკული ათებითი პროცესები: ფარინგიტი, ლარინგიტი,
ტრაქეიტი, ბრონქიტი, მსმელ მოზარდებში 3-4 ჯერ უფრო ხში-
რია, ვიდრე არამსმელებში.

განსაკუთრებულ ცვლილებებს სასმელი იწვევს მოზარდთა
სასქესო სფეროში, იგი ამუხრუჭებს სასქესო ჯირკვლების მოქ-
მედებას და აქვეითებს სექსუალურ შესაძლებლობას. შეგრძნე-
ბები, რომლებიც კავშირშია სექსუალურ განცდებთან, ხდება
ძალზე უბრალო, პრიმიტიული და უხეში, ასეთი მოზარდები-
სთვის უცხოა მაღალი სულიერი მისწრაფებები და ჭეშმარიტი
სიყვარული. მათთვის აღვირახსნილობა ჩვეულებრივ თვისებად
იქცევა, ისწრაფვიან, რაც შეიძლება დაუყოვნებლივ დააჩყარონ
სქესობრივი კავშირი, ამ დროს არ ერიდებიან უცხო პირებს და
ბავშვებსაც კი.

განსაკუთრებით ცუდად მოქმედებს სასმელი გოგონების
შინაგან ორგანოებზე, პირველ რიგში, ნერვულ სისტემაზე, მისი
ერთჯერადი მიღებაც კი არღვევს საკვერცხეების ფუნქციას,
იცვლება მენსტრუალური ციკლი და გამოყოფილი სისხლის
ოდენობა. სასმელის განმეორებით მიღებისას თვიური იშვიათ-
დება და ხანმოკლეა, ან პირიქით ხშირი, ხანგრძლივი, უხვი
და მტკივნეული. სასმელის მოყვარულ დედებს ფიზიკურად
სუსტი და სხვადასხვა სახის ფსიქიკური აშლილობის მქონე,
არასრულფასოვანი შვილები უნდებათ. ისინი ხშირად სნეულ-
დებიან და ადრე კვდებიან.

მოზარდებში, როგორც ვაჟებში ისე გოგონებში, სასმელის ერთჯერადი მიღებაც ხსნის ისედაც სუსტ შემკავებელ რეფლექსებს, უნენს მოწვევებითი დიდი ძალისა და შესაძლებლობის გრძნობებს და უბიძგებს შემთხვევითი სქესობრივი კავშირისკენ დღეს გაცნობილ პიროვნებასთან, რაც ხშირად ვენერული სნეულების შეყრით მთავრდება.

სასმელის მიღების შემდეგ ენერგიის მოზღვაება მოწვევებითა, სინამდვილეში იგი ამცირებს რეაქციას და აქვეითებს სქესობრივი კავშირით მიღებულ განცდებს. თუ მოზარდთა ასაკში, როცა სასქესო სფერო ჯერ კიდევ არაა ჩამოყალიბებული, ალკოჰოლის მიღება გრძელდება, შესაძლოა, ძალიან მალე დადგეს სქესობრივი უნარის სრული შეწყვეტა-იმპოტენცია, როცა სქესობრივი კავშირის დამყარება შეუძლებელი ხდება. ამიტომაც, რომ მოწიფულობის ასაკში მამაკაცთა შორის უნაყოფობის მთავარ მიზეზად სასმელი ითვლება.

ხანში შესული უშივილო მამაკაცი თავს იმტერებს გაიგოს უნაყოფობის მიზეზი, ათასგვარ გამოკვლევებს იტარებს, ამ საქმეში მეუღლეს ადანაშაულებს, მაგრამ აღარც კი ახსოვს, რომ ჯერ კიდევ ჭაბუკობის დროს ბოროტად იყენებდა ალკოჰოლს, აბრკოლებდა თავისი სასქესო სფეროს განვითარებას, მრჩეველი და მშველელი კი მის გვერდით არ აღმოჩნდა.

შემჩნეულია, რომ მსმელებში ალკოჰოლი ხოცავს სპერმატოზოიდებს, გადარჩენილებს უქვეითდებად კვერცხუჯრედის განაყოფიერების ფუნქცია, თუ განაყოფიერდა, შესაძლოა არასწორად განვითარდეს.

მოზარდებში სასმელით გატაცება, პირველ რიგში, იწყება მშობლების მიბაძვით. უფრო მეტიც, მთერალი მამა ბავშვებს არ ერიდება, მეუღლესთან ეროტიულ სცენებს მართავს, რაც მოუმწიფებელ ბავშვებში აჩქარებს სქესობრივი გრძნობების გაღვიძებას, იწვევს ნაადრევ მომწიფებას მთელი თავისი უარყოფითი შედეგებით, რომლებზეც ზემოთ ვისაუბრეთ.

1492 წელს, კოლუმბოს მიერ ამერიკის აღმოჩენის შემდეგ, ევროპელები პირველად ეზიარნენ თუთუნის მოწევას. ადგილობრივი ინდიელები გამხმარ ფოთლებს დაახვევდნენ, მისგან მილაკს გააკეთებდნენ და ერთ ბოლოში ცეცხლმოკიდებულს ეწოდნენ. ევროპელებს უკვირდათ, რა სიამოვნება უნდა მიეღოთ კვამლისგან, რომელიც რაღაც ჯოჯოხეთურ სუნს გამოსცემდა. თუმცა ერთი საუკუნის შემდეგ იმავე ევროპელებმა თამბაქო შემოიტანეს ესპანეთში, საფრანგეთში, გერმანიაში, საიდანაც გავრცელდა აზიის და აფრიკის ყველა ქვეყანაში.

რუსეთში თამბაქო მე-17 საუკუნეში გავრცელდა, პირველი ნარგავები სოფელ ახტირკაში (ქალაქ ჩერკასის მახლობლად) გააშენეს და მისი მოწევაც გაჩაღდა, მაგრამ ამას დაერთო ხშირი ხანძრები, ამიტომ რომანოვთა დინასტიის მეფეებმა ერთხანს აკრძალეს თამბაქოს გაყიდვა და მოწევა. თუმცა მისი შეჩერება ვერ მოახერხეს, პირიქით, კიდევ უფრო გავრცელდა არა მარტო რუსეთში, არამედ მის მეზობელ ქვეყნებში.

პეტრე პირველმა, რომელიც ერთ-ერთი გატაცებული მწეველი იყო, აკრძალვები გააუქმა და სხვებსაც აიძულებდა მოეწიათ. მეფის ასეთმა ქცევამ კიდევ უფრო შეუწყო ხელი თამბაქოს კულტურის გაშენებას, რამაც იგი სახელმწიფოს დიდი შემოსავლების წყაროდ აქცია. საქმოსან-თაღლითები აერცვლებდნენ ხმებს ჯანმრთელობისთვის თამბაქოს სარგებლობაზე, მის თითქოს და აზროვნების მომატების თვისებებზე. ატარებდნენ სპციალურ შეხვედრებს, საღამოებს, ამიტომ მოწევამ, როგორც სიამოვნების მომგვრელმა ჩვევამ, ყველა კლასსა და წოდებაში შეაღწია, როგორც ცხოვრებისეული სიდუხჭირისგან თავის დაღწევის საშუალებამ. მხოლოდ მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში შეიგნო კაცობრიობამ, რომ თამბაქოს კვამლი მრავალი დაავადების გამომწვევია, გამოინდა ამის დამადასტურებელი ცნობებიც.

საქართველოში თამბაქო ოდნავ მოგვიანებით, მე-17 საუკუნის ბოლოს და მე-18 საუკუნის დასაწყისში შემოვიდა, თანაც დაბალი ხარისხის წეკო. შედარებით მაღალხარისხოვანი თაბაქო მე-19 საუკუნის პირველ ნახევარში რუსეთიდან გავრცელდა. პირველად იგი შავი ზღვის სანაპიროზე, ჯერ აფხაზეთში, შემდეგ ოსმალეთიდან აჭარაში და ბოლოს აღმოსავლეთ საქართველოში, მარნეულის, ბოლნისის, ყვარელის, ლაგოდეხის და სხვა რაიონებში გავრცელდა.

საბჭოთა პერიოდში, როცა ყველამ იცოდა, რა საშინელი იყო თვით ამ კულტურის მოშენება, რა გავლენას ახდენდა პლანტაციებში, საშრობებში მუშაობა ადამიანის ჯანმრთელობაზე, მას მაინც დიდი გაქანება მიეცა, საქართველოს ზემოთ დასახელებული ოლქები და რაიონები დაფარული იყო თამბაქოს პლანტაციებით, საიდანაც მოწეული პროდუქციის დიდი ნაწილი (ხმელი თამბაქო) ბარდებოდა სახელმწიფოს, მეორე ნაწილი რჩებოდა ადგილობრივი მოხმარებისთვის.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ თაბაქოს პლანტაციების რიცხვი საქართველოში თანდათან შემცირდა და ამჟამად, აქა-იქ თუ შეხვდებით პირადი მოხმარებისთვის განკუთვნილ მცირე ბოსტნებს. თუმცა ქვეყანაში შემოდის უცხოური სიგარეტები და, შეიძლება ითქვას, მოწევა არათუ მოისპო, არამედ კიდევ უფრო „არისტოკრატულ-კომფორტულ“ ჩვევად იქცა. ადამიანის ორგანიზმში შესუნთქვით შესული კვამლი, რომელიც შეიცავს ალკალოიდ ნიკოტინს,* პირველ რიგში აზიანებს სასუნთქ ორგანოებს; ასეთ ადამიანებს მუდმივად აწუხებთ ხველა, მათი ხმა ჩახლენილი და უხეშია. ამ სისტემით დაავადებული თითქმის ყველა ადამიანი მწვეველია.

თამბაქოს მოწევით ზიანდება აგრეთვე გულ-სისხლძარღვთა სისტემა, ვითარდება სისხლის არტერიული წნევის მო-

* სახელი შეერქვა ფრანგი დიპლომატის ჟან ნიკოს გვარის მიხედვით, რომელმაც 1560 წელს პირველმა შეიტანა თამბაქო საფრანგეთში.

მატება, ათეოსკლეროზი, ენდარტერიტები, გულის იშემიური დაავადებები და ინფარქტი.

გულ-სისხლძარღვთა სისტემაზე ნიკოტინის უარყოფითი გავლენა აისახება კუნთების ძალაზე, რადგანაც ეს შხამი ავიწროებს კუნთების მკვებავ არტერიებს, რაც სისხლის ნაკადს ამცირებს. თითქმის ყველა კუნთში მცირდება შეკუმშვა, რაზეც დაკავშირებულია ენერგია.

პროფესორ გურამ კაციტაძეს თავის ნაშრომში მოაქვს ჩვენი ლეგენდარული ფეხბურთელის ბორის პაიჭაძის საინტერესო მაგალითი. თურმე ავტორის ბავშვობისას სკოლაში მათ სახელოვანი სპორტსმენი ესტუმრათ. მათ თან ახლდნენ თანაგუნდელები: ნიაზ ძიპაშვი, გოგი ანთაძე და ვიქტორ პანიუკოვი. საუბარი სპორტს, კერძოდ ფეხბურთს ეხებოდა.

გოგი ანთაძემ ისაუბრა პაიჭაძის წარმატებებზე და როცა სიტყვა დაამთავრა, მას პაიჭაძემ ასეთი რამ უთხრა: იყო ჩემზე უკეთესი, უნიჭიერესი ფეხბურთელი, რომელსაც შეეძლო მსოფლიოში აღიარებული სპორტსმენის სახელი მოეხვეჭა, მაგრამ თამბაქოს წევა დაიწყო და მისი ფეხბურთელობაც ამით გათავდაო.

ადვილად წარმოსადგენია, რაოდენ შთამბეჭდავი იქნებოდა სკოლის მოსწავლეებისთვის დიდი ფეხბურთელის დროულად ნათქვამი მაგალითი.

მოწევაზე დიდ მგრძნობელობას ამჟღავნებს კუჭ-ნაწლავის სისტემაც. მწველებს უზიანდებათ კბილები, უძლიერდებათ ნერწყვის გამოყოფა, უქვეითდებათ მადა და უარესდება საჭმლის მონელება, ხშირია მათ შორის წყლულოვანი სნეულება, ღვიძლისა და ნაღვლის ბუშტზე უარყოფითი ზემოქმედება, სნეულდება თირკმლებიც, კუჭკვეშა ჯირკვალი, ე.ი. ყველა ის ორგანო, რომელთა ნორმალურ მოქმედებაზე დამოკიდებულია ორგანიზმის ცხოველყოფილობა.

თამბაქო აზიანებს ყველას, დიდსა და პატარას, კაცსა და ქალს, მაგრამ იგი განსაკუთრებით სახიფათოა ქალებისთვის.

სამწუხაროდ, მათ არ იციან, რომ იგი საშიშია მომავალი თაობისთვის. ასეთი ქალების ახალშობილი 200-300 გრამით ნაკლებს იწონის, ვიდრე არამწველებისა. ისინი ფიზიკური და გონებრივი განვითარებითაც ჩამორჩებიან ჩვეულებრივ ბავშვებს. თუ მეძუძური დედა ეწევა, ეს კიდევ უფრო საშიშია, რადგანაც რქესთან ერთად პატარას 0,5 მგ ნიკოტინიც გადაეცემა. ახალშობილისათვის ერთი მგლ კი სასიკვდილოა.

ნიკოტინი განსაკუთრებულ ზიანს აყენებს ბავშვთა და მოზარდთა ორგანიზმს, ე.ი. იმ ასაკს, როცა უმეტეს შემთხვევაში ადამიანი მოწევას ეჩვევა. მრავალრიცხოვანი დაკვირვებით დასტურდება, რომ ბავშვები ძალზე ადრე ეჩვევიან ამ მავნე სენს და, როგორც წესი, ძალზე ბევრს ეწევიან. შემჩნეულია ისიც, რომ მწვეელთა შორის ბევრია ბიჭი და არანაკლები გოგონა. ასაკთან ერთად იმათი რიცხვი, ვინც მოსინჯა თამბაქოს გემო, მომდევნო წლებში, მაღალ კლასებში მცირდება. ჩვენს მიერ გამოკითხულ 14-16 წლის მოზარდთა შორის 68,7 % განაცხადა, რომ ისინი არ ეწევიან, 17-18 წლის ასაკში ამ მაჩვენებელმა 83,6%-ს მიაღწია. ამგვარად მოსწავლეთა ეს ჯგუფი წარმოადგენს შუალედურ ფენას მწვეელთა და არმწვეელთა შორის. საინტერესოა, რომ ყოფილი მწველები პირველად გვევლინებიან 14-15 წლის ასაკში. ბიჭები, როგორც წესი, უფრო ადრე იწყებენ მოწევას, ვიდრე გოგონები. შემდეგ, ასაკის ზრდასთან ერთად, მწვეელთა რიცხვი იზრდება ჭაბუკების, განსაკუთრებით ქალიშვილების ხარჯზე.

ბოლო ათწლეულებში ბავშვთა და მოზარდთა შორის თამბაქოს მოწვეის საკითხი საკმაოდ გამწვავდა. უფრო და უფრო მეტი, არიან ისინი, ვინც ამას ეჩვევიან საკოლო მერხიდან.

დადგენილია, რომ ისინი, ვინც 15 წლამდე ასაკში დაიწყეს მოწევა, 5-ჯერ მეტად ილუპებიან ფილტვების კიბოთი, ვიდრე ისინი, ვინც მოწევა დაიწყო 25 წლის ასაკიდან. მოზარდისთვის ნიკოტინის სასიკვდილო დოზაა ერთდროულად ნახევარი კოლოფი სიგარეტის მოწევა. ნიკოტინის გარდა

სიგარეტი შეიცავს მრავალ შხამიან ნივთიერებას, რომელიც ანადგურებს მოზარდ ორგანიზმს! შემწნეულია მოზარდის უცარი სიკვდილი 2-3 სიგარეტის ზედიზედ მოწევის შემდეგ. ამის მიზეზია მნიშვნელოვანი სასიცოცხლო ცენტრების მწვავე მოწამელა, რომელსაც მოსდევს გულის შეჩერება და სუნთქვის შეწყვეტა.

სქესობრივი მომწიფების დასაწყისში, როცა ძლიერდება ორგანიზმის ფიზიკური და ფსიქიკური განვითარება, როცა ყველა სისტემა ურთიერთშეთანხმებულად მოქმედებს და ვითარდება, ნიკოტინის მიღება არღვევს ამ პარმონიას და მოზარდის განვითარება ფერხდება, ან მისი მხოლოდ რომელიმე სისტემა ვითარდება, რომელიც ჩამორჩება და ა.შ.

გვაქვს სხვა შემაშფოთებელი სტატისტიკაც. თამბაქოს მოწევა მოქმედებს საქესო ჯირკვლებზე და აქვეითებს განაყოფიერების ფუნქციას, როგორც ქალებში, ისე მამაკაცებში (იმპოტენცია). ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის 1977 წლის მონაცემებით 8000 ადრიცხვაზე მყოფი ქალიდან მუცლის მოშლის, ნაადრევი მშობიარობის, მკვდრად შობადობის და ნაყოფის განუვითარებლობის შემთხვევები მწვეულ ქალებში ორჯერ მეტია.

მწვეული ქალების ბავშვები 7 წლამდე ფიზიკურ ზრდა-განვითარებაშიც ჩამორჩებიან. დაბადებიდან ერთ წლამდე ასაკის მიღწევამდე, მწვეული მშობლების ბავშვებს შორის ორჯერ მეტია სასუნთქი გზების დაავადებები, ბრონქიტები და ფილტვების ანთება.

ყველა ქალმა უნდა იცოდეს, რა დიდ პასუხისმგებლობას კისრულობს საკუთარი თავის და მომავალი შვილის წინაშე, როცა მოწევას იწყებს.

გოგონებს სურთ, იყონ გარეგნულად მიმზიდველნი და ეს ბუნებრივია. ამისთვის იყენებენ სხვადასხვა ხსნარებს, მაღაძიოებს, ათასგვარ ეშმაკობებს, ზოგჯერ ამისთვის ძნელად მოსათმენ მსხვერპლსაც გაიღებენ ხოლმე. მათ შორისაა თამ-

ბაქოს მოწვევა, თუმცა ეს საბედისწერო შეცდომაა. დაკვირვებული ექიმები თამბაქოს მწვეველ ქალებზე თვალის შევლებით გამოიცნობენ „ნიკოტინის სახეს“, კანის დამახასიათებელი სიფერმკთალით და ფერით. კბილები ხომ სამუდამოდ ყვითლდება და ვერასოდეს დაიბრუნებს ბუნებრივ ფერს. თითები ყავისფერია. ჯალი დრო არც სჭირდება მოწვეას, როცა მისი ნაზი ხმა ჩახლენილი, ბოხი და მამაკაცური გახდება. ამას მოყვება გამუდმებული ხველა ნახველით, რაც ქალის ესტეტიკურ ღირსებებს თავდაყირა აყენებს.

პედაგოგებმა და მშობლებმა უნდა გაიხსენონ რომ „ნიკოტინის ერთი წვეთი ცხენსაც კი კლავს“ და გასწიონ ყოველდღიური ახსნა-განმარტება ცხოვრების ჯანსაღ წესზე, სპორტით მოზარდთა დაკავებაზე, გასართობ ღონისძიებებზე, რამაც ყმაწვილს უნდა დაავიწყოს თამბაქოს წვეცა და სხვა მავნე ჩვევებიც.

მაინც როდის და რატომ იწყებენ ბავშვები თამბაქოს მოწვეას? უკრაინელმა მეცნიერმა ლ.ვ. ორლოესკიმ 1967-1970 წლების დაკვირვებით დაადგინა, რომ გამოკითხულ ბავშვთა 17% განაცხადა, რომ მოწვევა დიწყო 8-9 წლის ასაკში. მაინც რა იყო ამის საბაბი?

ამხანაგების გავლენა – 26,8%

ცნობისმოყვარეობა – 23,2%

ცელქობა – 17,8%

უფროსებზე მიბაძვა – 16,7%

ამგვარად მოწვევის დაწყება არაა დაკავშირებული რაიმე მოთხოვნილებასთან, მაგალითად რაიმე მიმზიდველი მოვლენისკენ ბიძგთან, ან პირიქით, რისგანმე დაწყნარებასთან. ჩვეულებრივი მოწვევის დაწყების საბაბი ძალზე მარტივი ფსიქოლოგიური ფაქტორია, რაც ბოლოს და ბოლოს ცნობისმოყვარეობამდე და მიბაძვამდე ეშვება ხოლმე. ამიტომ ამ შემთხვევაში მშობლების და პედაგოგების როლი გაცილებით მსუბუქია.

პირველ რიგში, მათ მოზარდებს უნდა მისცენ პირადი მაგალითი. მშობლებმა ოჯახში, ბავშვების თანდასწრებით თავი უნდა შეიკაონ მოწვევისგან. მოსწავლეს მაინცდამაინც თვალში არ უდა მოხედეს სიგარეტის მასწავლებელი.

მოზარდებთან საუბარი აქაც გულახდილი და მიმზიდველი უნდა იყოს. უმჯობესია, თუ მოსწავლეს ესაუბრება არა მწვეელი აღმზრდელი, მაგალითების მოყოლა მას არ უნდა გაუჭირდეს, გამოიყენოს ჩვენს მიერ ზემოთ აღწერილი საკმაოდ ძნელად მოსასმენი სურათი, ჩართოს მასში გამოგონილი გვარები, ფატალური შედეგები და ა.შ.

დიდ სარგებლობას მოგვიტანს გასაგებ ენაზე მოთხრობილი მეცნიერული მონაცემები, რომლებსაც პედაგოგები გამოიყენებენ საგნების სწავლებისას, ბიოლოგიის, ქიმიის, ფიზიკის შესწავლის პროცესში.

ამ საქმეში დიდია აგრეთვე სკოლის ექიმის როლი. მას ყველაზე კარგად ესმის, რა ზიანი მოაქვს ნიკოტინის მოზარდის ჯანმრთელობისთვის. ეს მოსწავლეებმაც კარგად იციან, ამიტომ ექიმის სიტყვა უფრო შთამბეჭდავია და დადებითად მოქმედებს მოზარდის გონებაზე.

ლუდომანია – ყომარბაზობა

ამდენ მაენე ჩევეებში ეს კიდევ რაღა უბედურებააო, იტყვის მკითხველი. მართლაც რომ უბედურებაა და იგი ქართულში დამკვიდრებულ უცხო სიტყვას ყომარბაზობას ნიშნავს (არაბ. ყომარ – ფულზე თამაში). ეს ჩევეა ჩვენში ადრიდანვე ცნობილი იყო. ვერ ნახავდით დაბას თუ სოფელს, სადაც აზარტულ მოთამაშეთა პატარა ჯგუფი არ ყოფილიყო; თამაშობდნენ ფულზე, ნივთებზე, იყო ერთი გაწევა-გამოწევა, ზოგჯერ შეიცოდებდნენ წაგებულს და უბრუნებდნენ მის ფულს. ასეა თუ ისე, ასეთი თამაშები არსებობდა, მაგრამ მას უფრო გართობის შინაარსი

გაანსდა და, რაც მთავარია, დაკავებული იყვნენ უფრო ხანდაზმულები.

ჩვენს დროში აზარტული თამაშები სრულყვეს და იგი ბიზნესად აქციეს. მომრავლდა კაზინო-სამორინეები, რომლებმაც არაერთი ოჯახი გაანადგურა და ბევრი სასოწარკვეთილის სიცოცხლეს შეიწირა. მთავარი უბედურება ისაა, რომ ამ საქმეში ადვილად ერთვებიან მოზარდები.

სამორინე არ ჰგავს ჩვეულებრივ გასართობ კლუბს, სალონს ან კაფე-შანტანს. აქ ადამიანი სულ სხვა სამყაროში ხვდება, ისეთში, სადაც შესვლისთანავე მიმზიდველი ვითარებაა, აქ ვერ ნახავთ კარსა და ფანჯარას, არსაიდან ანათებს მზე და სინათლე, კედელზე ვერ ნახავთ საათს და ნახატებს, ეს ყველაფერი იმისთვისაა, რომ ადამიანებს აერიოთ დრო, არ იჩქარონ, თავისთავიც კი დაივიწყონ, მხოლოდ ერთზე, რუდეტის ან პოკერის მაგიდაზე წარმატების მიღწევაზე იფიქრონ. რუდეტთან მიმჯდარი მოთამაშე იმდენად გართულია, რომ მას ნემსით რომ უჩხელიტო, არ გრძნობს. ამ ვითარებაში ერთჯერ მოხვედრილი ყმაწვილი, თავს ვეღარ აღწევს ცდუნებას და მეორეჯერაც ცდის ბედს. ეს კი უკვე საკმარისია, რომ სამორინეში სიარული მას მანიალ ექცეს.

ისტორიას არ ახსოვს სამორინეს სტუმარი მოგებული გამოსულიყოს. შეიძლება, ერთხელ სადღაც გამოანათოს წარმატებამ, მაგრამ შემდეგ ის მოგებული ფულიც კაზინოს ყულაბას მიაქვს. საბოლოოდ მოგებულნი რჩებიან კაზინოს მეპატრონეები და მათი მფარველები, რომლებიც ათეულ-ათასობით გაუბედურებული ოჯახის ხარჯზე მილიონებს ნახულობენ, აქვე ტრიალებს ე. წ. „შავი ფული,” რომელსაც „სლოტ კლუბები” ათეთრებენ და თავიანთ მფარველებს ამარაგებენ.

როგორც ირკვევა, ამჟამად ქვეყანაში აზარტულ მოთამაშეთა რიცხვი მატულობს, სათამაშო ბიზნეს-შენობებში მუდამ ხალხმრავლობაა და მათ შორის ნახევარზე მეტი ახალგაზრდაა. ამის გარეშეც, სახლიდან გაუსვლელად, ე. წ. ონლაინ-

რეჟიმში საკმაოდ გაურკველდა აზარტული თამაში ისე, რომ მოთამაშის ასაკი სრულიად უცნობია. ოფიციალური წყაროებიდან ცნობილი ხდება, რომ მოზარდთა შორის ბოლო წლებში გაორმაგებული თვითმკვლელობის შემთხვევები სწორედ დიდი წაგების შედეგია, დაიქცა და განადგურდა მრავალი ოჯახი; ამის მიუხედავად ჩვენში არ მოქმედებს არავითარი კანონი სათამაშო ბიზნესის მოსაწესრიგებლად. მეზობელ ქვეყნებში (თურქეთი, ირანი, აზერბაიჯანი და სხვ.) სამორინების გახსნა აკრძალულია, სხვა ქვეყნებში, სადაც იგი ნებადართულია, პირველ რიგში ყურადღება ექცევა მოთამაშის ასაკს. არასრულწლოვანს კაზინოში არ უშვებენ.

საქმეს ართულებს ბიზნესთამაშების აღვირახსნილი რეკლამა საზოგადოებრივ ტრანსპორტში, სოციალურ ქსელში, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში, სკოლებთან, უმაღლეს სასწავლებლებთან და სამლოცველოებთანაც კი.

ამ საშიში ტენდენციის წინააღმდეგ აქტიური ბრძოლა გააჩაღა „საქართველოს დემოგრაფიულმა საზოგადოება-21“-მა. მან კატეგორიულად მოითხოვა აზარტული თამაშების რეკლამის აკრძალვა, ამის შესახებ პროექტი პარლამენტშიც შეიტანეს, ყველა მოელოდა, რომ მომავალი თაობისთვის ასეთი საჭირო კანონის მიღებას მხარს დაუჭერდნენ, თითქოს ასეც იყო, პირველ მოსმენაზე მას მხარი დეპუტატთა 70%-მა დაუჭირა, მაგრამ მეორე მოსმენის დროს მომხრეთა რიცხვი არასაკმარისი აღმოჩნდა. როგორც ჩანს, ბიზნეს-რეკლამის მფარველ მაღალჩინოსანთა გავლენამ თავისი გააკეთა, რასაც შემოსავლების შემცირების საშიშროებით ხსნიან. წყალსაც წაუღია ისეთი შემოსავალი, რომელიც თუნდაც ერთ მოზარდს სულს დაუმახინჯებს და თვითმკვლელობამდე მიიყვანს.

„დედა... ყველა ძალიან მიყვარხართ. მე ასე უნდა გავაკეთო, უნდა გაეჩერდე, თორემ მეტ ზიანს მივაყენებ ირგვლივ მყოფთ, ყველას ბოდიშს ეუხდი. დედა, მე ჩემს თავს ვსჯი, მაგრამ ვიცი, რომ შენც გსჯი. გული მართლა ბევრჯერ გატკინე და ძალიან განვიცდიდი... იმედია ღმერთი მაპატიებს.“ – ასეთი შემზარავი

წერილი დატოვა დამაძინებელი გაზით თვითმკვლელობა ახალგაზრდა ლუდომანმა.

სახელმწიფო ხელისუფლება თუ არაფრად აგდებს თავის მომავალ თაობას, ასეთ დროს კიდევ უფრო უნდა გააქტიურდნენ საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, კერძო პირები, მშობლები, პედაგოგები, მთელი ჩვენი მოწინავე ადამიანები, მხარში ამოუდგნენ „საქართველოს დემოგრაფიული საზოგადოება-21“-ს და ყველა საშუალებით აიძულონ ხელისუფლება, შეამციროს სათამაშო სახლები და აკრძალოს აზარტული თამაშების ასეთი თავაშეებული რეკლამა.

სახლიდან გაუსვლელად ონლაინ რეჟიმით თამაშის სრული ზედამხედველობა მშობელს აკისრია. ოჯახის გარდა, სხვა ადგილას მოზარდი ამას ვერ გააკეთებს, ამიტომ შეილის კომპიუტერით განსაკუთრებული საეჭვო გატაცება მაშინვე უნდა აღიკვეთოს. ასეთ დროს დიდია მაგალითის ძალა, რაც **მოხერხებულად უნდა გამოიყენონ სკოლის აღმზრდელებმაც**, მოსწავლეთა წინაშე რაც შეიძლება მწვავედ გაარჩიონ წაგებულ-გაყიდული სახლები და ქონება, კიდევ უფრო შთამბეჭდავად სუიციდის შემთხვევები, ე. ი. ყველაფერი, რაც ყმაწვილებს ამ უბედურებაში ჩართვის შემდეგ მოეწივს.

ძალადობა

ეს ტერმინი, თანამედროვე გაგებით, არცერთ საბჭოთა ენციკლოპედიაში არ გვხვდება. სამაგიეროდ ვხვდებით ქართულ „ძალდომირობა“-ს და რუსულ „ნასილიე“-ს, რომლებიც განმარტებულია: „იძულება, ზემოქმედება, რასაც მიმართავს საზოგადოებრივი ჯგუფი, კლასი სხვა სოციალური ჯგუფებისა და კლასების წინააღმდეგ მათი დამორჩილებისა და მათზე ბატონობის მიზნით.“ (ქსე, ტ. 11. თბილისი, 1987. გვ. 263). ეს არის და ეს. საუბარია მხოლოდ კლასების და ჯგუფების ძალადო-

ბაზე, თითქოს საბჭოთა ქვეყანაში არ არსებობდა პიროვნების მიმართ ძალადობა. ეტყობა, „საამური ცხოვრების“ შემოქმედ-თა იდეოლოგიას ამ მოვლენის რეალური სახის ჩვენება ხელს არ აძლევდა.

ძალადობა საზოგადოების განვითარების ყველა ეტაპზე მეტ-ნაკლები მასშტაბებით არსებობდა და მისი მოქმედების ხარისხი დამოკიდებული იყო ამა თუ იმ ქვეყანაში არსებულ კანონებზე, სახელმწიფოს მიერ გატარებულ აღმკვეთ ზომებზე, სოციალურ პირობებზე და ა. შ.

შესაძლოა ჩემს სიტყვებს, რის თქმასაც ქვემოთ ვაპირებ, აკლდეს იურიდიული შინაარსი, მეტი დამაჯერებლობა და სცილდებოდეს კანონების ფარგლებს, მაგრამ გაკვირვებას იწვევს ძალადობის დღევანდელი შეფასებები, როცა საზოგადოებას ვაწვდით მის თითქმის ყველა გამოვლინებას და არსად არაა საუბარი *სახელმწიფოებრივ ძალადობაზე*, როცა ეს სისტემა თვით ხელისუფლების მიერ არის და-კანონებული, როგორც სისტემური პროცესი. შორს არ წა-ვალ და ვიტყვი მე-20 საუკუნის 30-ანი წლების ძალმომრეო-ბაზე, რომელიც გაერცელდა სრულიად უდანაშაულო ადამი-ანებზე და, რაც ჩვენი წიგნისთვის მთავარია, მათი ოჯახის წევრებზე: მეუღლეებზე, მშობლებზე და არასრულწლოვან შვილებზეც კი. ამის საილუსტრაციოდ აქ მომაქვს ერცელი ამონაწერი ჩემივე წიგნიდან, თუ საბჭოთა სამართალმა რო-გორ დააკანონა რეპრესიები 15 წელს გადაცილებულ მო-ზარდებზე.

როგორც ცნობილია, საბჭოთა კავშირში მასობრივი დაჯერა-დაპატიმრებები დაიწყო 1937-1938 წლებში.

მანამდე, ჯერ კიდევ 1934 წლის 8 ივნისს, სსრკ ცაკ-მა გამოსცა განკარგულება სათაურით „სამშობლოს დაღატისთ-ვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ,” რო-მელიც იმის მიუხედავად, ოჯახის წევრმა იცოდა თუ არა ოჯახის სხვა წევრის დანაშაულის შესახებ, პასუხს მაინც

აგებდა. პასუხისმგებლობა კი, სულ მცირე, პატიმრობას ითვალისწინებდა.

ასე ჩაეყარა საფუძველი ოჯახის წევრების, ცოლის, შვილების აწიოკება-დარბევას და დაპატიმრება-გადასახლებას, რამაც არნახული მასშტაბი სწორედ 1937-1938 წლებში მიიღო და შემდგომ პერიოდშიც გრძელდებოდა.

სსრკ შსსკ 1937 წლის 15 აგვისტოს ბრძანება №00486 ამ ბარბაროსული გადაწყვეტილების დაგვირგვინება იყო. ამ ღირექტივის საფუძველზე კომისარიატის ადგილობრივ ორგანოებს მიეცათ შემდეგი დავალება: „ამ ბრძანების მიღებისთანავე შეუდევით სამშობლოს მოღალატეთა ცოლების რეპრესირებსო და დაწყებული 1939 წლის 1 აგვისტოდან, „მოღალატეთა“ მეუღლეების გარდა, შეგროვდა მოკლე ცნობები 15 წელზე უფროსი ბავშვების შესახებ, რომლებიც თურმე სოციალურად საშიშნი არიან და შეუძლიათ ჩაიდინონ ანტისაბჭოთა მოქმედება. დაპატიმრებულთა მთელი პირადი ქონება კონფისკებულ იქნას. დაპატიმრებულთა ბინები დაილუქოს.

ყოველ დაპატიმრებულ ცოლზე და ყოველ სოციალურად საშიშ 15 წელზე უფროს ბავშვზე შეიქმნება საგამოძიებო საქმე.

მსჯავრდებულ სამშობლოს მოღალატეთა ცოლები დამწყვდეულ უნდა იქნენ ბანაკებში, სოციალური საშიშროების ზომის შესაბამისი ვადით, არანაკლებ 5-8 წლისა.

მსჯავრდებულთა სოციალურად საშიში შვილები ასაკის, საშიშროებისა და გამოსწორების შესაძლებლობების მიხედვით, დამწყვდეულ უნდა იქნენ ბანაკებში.” (რამაზ სურმანიძე. ტრაგედია ბათუმში. 1937-1938 წ. წ. თბილისი. 2014 წ. გვ. 281).

ესეც შენი საბჭოთა მორალი: ოჯახის უფროსმა, ამ შემთხვევაში მამაკაცმა, შესაძლოა მართლაც ჩაიდინა დანაშაული, ცოლ-შვილმა ამის შესახებ არაფერი იცის, მაგრამ ნურას უკაცრავად, იგი სამშობლოს მოღალატის ოჯახის წევრია

(სმოწ) და პასუხი უნდა აგოს ცოლმაც და მისმა 15 წლის ყმაწვილმაც. პასუხისმგებლობასაც გააჩნია, ცოლები დამწყვედულ უნდა იქნენ ბანაკებში თავის შეილებთან ერთად.*

და ამოქმედდა საშინელი მონსტრი, შინსახკომი და მისი დაგეშილი ჩეკისტები. მტყუანს და მართალს არაფერს კითხულობდა, თავადაც კარგად იცოდნენ, რომ მამაკაცს არაფერი ჩაუდენია, დაეუშვათ მისგან მომავალში რაღაც ხიფათს მოელოდნენ და დააპატიმრეს, ადამიანს რატომ აწამებ, სიცოცხლეს რატომ უსპობ, ანდა მის სრულიად უდანაშაულო ცოლ-შვილს რატომ უნგრევოჯახს, უსპობ მომავალს?

ზემოთდასახელებული ავბედითი ბრძანება, ხელმოწერისთანავე (მ. კალინინი) შევიდა ძალაში და საქართველოშიც დაუყოვნებლივ დაიწყო ოჯახების რბევა-აწიოკება, ქონების ჩამორთმევა და დაპატიმრებულ-დახვრეტილი მამაკაცების ცოლ-შვილის რეპრესიები.

უსამართლობა, გაუგონარი ტანჯვა-წამება და ძალადობა ამით რომ ამოწურულიყო, შესაძლოა არაფერს ვიტყოდით, მაგრამ დასრულდა დახვრეტები, გავიდა დაპატიმრებულ-გადასახლებულთა ეადები და დაიწყო რეპრესიების ახალი ტალღა 1944, 1951 წლებში, როცა მხოლოდ იმიტომ, რომ ვინმეს უცხოეთში ნათესავი ჰყავდა, მთელი ოჯახით, მოხუცებულ-ხეიბრებით, მცირეწლოვანი ბავშვებით, ერთი სიტყვით დედაბუდიანად აზიის მიყრუებულ სოფლებში, სრულიად მიქნეველ გარემოში ასახლებდნენ. მათი დიდი ნაწილი გზებში, ნაწილი კი არაადამიანურ საცხოვრებელ გარემოში დაიხოცა. მსხვერპლთა უმრავლესობა ქალები და მცირეწლოვანი ბავშვები იყო.

ვუიქრობ, ძალადობის ეს ფორმა, კერძოდ სახელმწიფოს მიერ შექმნილი სისტემა, უფრო ღრმა შესწავლას საჭიროე-

* ამ თემაზე შინაგან საქმეთა სამინისტროს საარქივო სამმართველოს მესამე განყოფილების უფროსის მოადგილემ სოფიო ტორინიანამ გადაიღო ფილმი „ბრძანება №00496,“ რომელშიც ქალთა რეპრესიების მრავალი ფაქტი აისახა.

ბს, რადგანაც მან თავის მხრივ წარმოშვა გონებაშეცვლილი, რისხვით და სისასტიკით სავსე მომავალი თაობა.

დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში 2006 წლის 25 მაისს პირველად მიიღეს კანონი ოჯახში ძალადობის აღკვეთის და ძალადობის მსხვერპლთა დაცვის და დახმარების შესახებ. ამის შემდეგ ამ კანონმა ოთხგზის განიცადა ცვლილება (უკანასკნელად 2015 წ.), ე. ი. ეს პრობლემა სახელმწიფოებრივ საქმედ იქცა.

ზოგადად, ძალადობის რამდენიმე სახე არსებობს: ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური, სექსუალური, იძულებითი, რომლებიც შესაძლოა ოჯახური ძალადობის ერთ ჯგუფში გაეაერთიანოს.

* * *

ძალადობის ყველა სახის გარჩევა და ანალიზი ჩვენი წიგნის მიზანს სცილდება. ჩვენთვის საინტერესოა, რა გავლენას ახდენს ძალადობა არასრულწლოვანების აღზრდაზე და მათს მომავალ ცხოვრებაზე, როგორც ოჯახში, ისე მის გარეთ.

ეს პრობლემა ადრიდანვე აწუხებდა სხვადასხვა ქვეყანას, ამიტომ ცდილობდნენ მოეწესრიგებინათ ძალადობის აღრიცხვა, მისი ანალიზი და დაესახათ აღკვეთის გზები. ამერიკელ მკვლევართა მონაცემებით, ყოველი მეოთხე ქალიშვილი და ყოველი მეექვსე ვაჟი 18 წლის მიღწევამდე ხდებიან სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი. მოძალადეთა 75-80%-ს არასრულწლოვანები იცნობენ. მათი 45% არიან ნათესაეები და მშობლებიც კი, უფრო ხშირად მათი შემცვლელები.

რუსეთში ყოველწლიურად არასრულწლოვანებზე სექსუალურ ძალადობას განიცდის 2000 ბავშვი და მოზარდი, თუმცა ეს ციფრი სულაც არ გამოხატავს რეალურ სურათს, რადგანაც ყველა შემთხვევა არ აღირიცხება და არ მიდის სამართალდამცავ ორგანოებამდე. 1998 წელს რუსეთის 70 000-მდე ბავშვი

ოჯახიდან წავიდა ფიზიკური და სექსუალური ძალადობის გამო. იმავე ქვეყნის 19 მილიონ ოჯახში ბავშვების მიმართ ადგილი აქვს სხვადასხვა ფორმის ძალადობას.

ჩვენთვის ამჯერად საინტერესოა ძალადობის ორი სახე: ძალადობა ოჯახში, აგრეთვე ბავშვისა და მოზარდისგან ჩადენილი და მათ მიმართ განხორციელებული ძალადობა. სანამ განცალკევებულად განვიხილავთ ამ ორ გამოვლინებას, მანამდე უნდა შევჩერდეთ ძალადობის მიზეზებზე.

ოჯახური ძალადობა საკმაოდ გავრცელებული ფორმაა, ამავე დროს ძალზე რთული, რადგანაც მრავალი მიზეზი აქვს. ჩვენს დროში უმთავრესი მიზეზი ოჯახის ეკონომიკური სიდუხჭირე და უმუშევრობაა. მართალია, ჯერ კიდევ გვყავს

„რთულ ცხოვრების უარყოფი,
მცირედითაც კმაყოფილი“ (აკაკი),

„რთულს“ რომ თავი დაეანებოთ, მათ დიდ ნაწილს მარტოვი ცხოვრების საშუალებაც არ გააჩნია, რათა ოჯახის წევრები გამოკვებოს, ჩააცვას, დაახუროს, ე. ი. იმდენიც არა აქვს, რომ თქვას:

„ცოტა მაქვს ცოტას ეჯერდები,
ბენავთაც გაეუზიარებ,
სიკეთისათვის სიკეთეს
არავის დაეუგვიანებ.
ავის თქმით, ავის ქცევითა
გულს არვის დაეუზიანებ“ (ვაჟა).

სამწუხაროდ, მომრავლდა ისეთი ოჯახები, სადაც ცოტას ვერ „ჯერდებიან“ და თავიანთი „ავი ქცევით“ საკუთარი ოჯახის წევრებს „გულსაც უზიანებენ“ და ზოგჯერ ფიზიკურადაც ეხებიან.

ხელმოკლეობის დროს მამაკაცები შედარებით ადრე ითრგუნებიან, მათ, როგორც ოჯახის მარჩენალებს და შემოსავლის ძირითად შემომტანებს, უმწოების ბოლმა ახრჩობთ და მც-

ირე საბაბიც საკმარისია (ზოგჯერ უსაბაბოდაც), რომ აფეთქდნენ და ირგვლივმოყოფთა მიმართ საშინელება დაატრიალონ.

ოჯახური შეჭირვება ქალზეც მოქმედებს, მაგრამ იგი ერთხანს ითმენს, ბოლო შესაძლებლობამდე გაიბრძოლებს, ადვილად არ ითრგუნება და ყველა საშუალებით ცდილობს ქმარ-შვილის მოვლა-პატრონობას და ოჯახში სიმშვიდის დამყარებას, მაგრამ ზოგჯერ მასაც იპყრობს სასოწარკვეთა, იქმნება ორმხრივი კონფლიქტი, რაც ოჯახური აურზაურით და ძალადობით თავდება.

ასეთი ვითარება გამანადგურებლად მოქმედებს მოზარდის ფსიქიკაზე, მით უმეტეს, ეკონომიკური სიდუხჭირე მასაც თუ შეეხო, ვერ გამოკვებეს, ვერ ჩააცვებს, სასურველი ნივთები ვერ შეუძინეს. მდგომარეობა თუ არ გამოსწორდა, ან მეუღლეებმა ერთმანეთთან არ გაარკვიეს ურთიერთობა და კელავ განაგრძეს აყალ-ჩაყალი, მათი შვილებისგან სხვას არას უნდა ეელოდეთ, თუ არა ჭირვეულ, ახირებულ ადამიანს და მომავალ მოძალადეს.

ყმაწვილთა შორის ძალადობის მიზეზი მრავალია. მათ შორის ყველაზე ხშირი ამისთვის საჭირო ნიადაგი — ოჯახური გარემო, მშობლებისგან მიღებული მაგალითი, ე. ი. ბავშვობიდანვე შვილის უღმობელ ადამიანად ჩამოყალიბება, ბავშვის მოჭარბებული ენერგიის დახარჯვის არასწორი მიმართულება, მისთვის თვითშემოქმედების უფლებების შეზღუდვა, ყოფაცხოვრების მსიმე პირობები, შეუფერებელი ფილმებით და კომპიუტერული თამაშებით გატაცება, ცუდი ამხანაგურ-მეგობრული წრე. სკოლაში არასწორად დაგეგმილი აღმზრდელობითი საქმიანობა და ა. შ.

ამ დანაშაულს ოჯახში ძირითადად მამაკაცები სჩადიან, „წარმატებით“ იყენებენ ღვთით ბოძებულ ფიზიკურ ძალას და უღმობლად ექცევიან მათზე უფრო სუსტ არსებებს: შინაურ ცხოველებს, მეუღლეს, შვილებს და ზოგჯერ მოხუცებულ, სრულიად უმწეო მშობლებსაც კი.

14 წლის ემაწვილი, რომელსაც ყველა (კოცხალი არსება ეცოდება, დიდი გულისტკიველით წერს, როგორ წაიყვანა მამამ მისი ლეკვი და ყურები ისე დააჭრა, არაფერი კითხა: „სახლში რომ ყურებშეხეული მომიყვანა, კინადამ გავეგიჟდი. ჩემი ძაღლი არც საჩხუბრად მჭირდება და არც ვინმეს შესაშინებლად, ყურები რატომ უნდა დაეჭრა? რომ ვფიქრობ როგორ ეტკინებოდა, გული მეკუმშება. მამას ეს რომ ეუთხარი, შენ ქალოია ხარო, მითხრა. მისი საერთოდ არ მესმის. მგონია, რომ ერთმანეთიც არ გვიყვარს.” (ე. „სარკე.“ № 1, 2016 წ. გვ. 29).

ესეც შენი მამობრივი აღზრდა და ზნეობა. **14 წლის ბიჭი მას სრულიად სამართლიანად ასწავლის, რომ არ უნდა იყოს სასტიკი, შეუბრალებელი და მეორე: ამ გულქვა კაცს ჰგონია, რომ შეცოდების გრძნობა მხოლოდ ქალებს უნდა აქონდეთ.**

„ქალს ხელით შეეხო,” იტყოდნენ წარსულში და ეს მამაკაცისთვის დიდად საძრახის საქციელად ითვლებოდა. თვით საპყრობილეშიც კი, სადაც თავს იყრის ათასი ჯურის კრიმინალი, უფრო დიდი დამნაშავენი, ისინიც კი სასტიკად ესწორდებოდნენ ქალის და ბავშვის მიმართ ძალადობის ჩამდენს.

ქვეყნიერებაზე სადმე თუ არსებობდა ქალის მიმართ განსაკუთრებული პატივისცემა, სადაც ქალის ჭეშმარიტი კულტი ბატონობდა, სადაც ქალს ზეპირ და ბეჭდვით სიტყვაში წინ მოიხსენიებდნენ (გოგო-ბიჭი, ქალ-ვაჟი, დედ-მამა, ბებია-ბაბუა და ა. შ.) და ეს მთელს მსოფლიოში უნიკალურ ტრადიციად ითვლებოდა, ახლა სხვა „სიკეთესთან” ერთად გაუფასურდა. უფრო მეტიც, თუ ასე გაგრძელდა, ჩვენ შეიძლება ყველას „ვაჯობოთ” სუსტის დანაგრევაში, დამცირებასა და ღირსების შელახვაში.

კიდევ ერთი რამ გაეცხენოთ ჩვენი ახლო წარსულიდან. საქართველოს სამეფოს გაუქმების შემდეგ, 117 წლის მანძილზე, ქვეყანას არ გააჩნდა სახელმწიფოებრიობა, ე. ი. არავითარი ქართული კონსტიტუცია და კანონი, ბედოვლათი ადგილობრივი თავადაზნაურობის ხელშეწყობით გროშებად და ჩალის ფასად

იკიდებოდა მამული, ხალხში ჩაკედა ღვთისმოსაობა, რამეთუ გაუქმდა ქართული ეკლესიის ავტოკეფალია, სკოლებში შეიწილუდა ქართულ ენაზე სწავლება, ხოლო გიმნაზიებში მხოლოდ რუსულ ენაზე ასწავლიდნენ, რადგანაც აკრძალეს ლაპარაკი „ნა საბაჩემ იაზიკე.“ გამოდის, რომ ჩვენ საუკუნეზე მეტი ხნის მანძილზე დაგვარგეთ ყველა ის ეროვნული საუნჯე, რომელიც დიდმა ილიამ თვითმყოფადობის ღოზუნგად აქცია და მას „მამული, ენა, სარწმუნოება“ უწოდა.

მაშინ ჩვენთან, აწ უკვე რუსეთის განაპირა გუბერნიებში მრავალი უცხო მოგზაური, მწერალი, მეცნიერი და ორიენტალისტი ჩამოდიოდა და ამ უმამულო, ურწმუნო, უენო ქვეყანაში მისთვის სრულიად უცხო, განსაცვიფრებელი და გასაოცარი წეს-ჩვეულებების მოწმე ხდებოდა. პირველ რიგში ეს იყო ადამიანთა გარეგნობა, მოხდენილობა, მიხრა-მოხრა, შემდეგ სტუმარ-მასპინძლობის საოცარი მაგალითი, ძვალ-რბილში გამჯდარი სხვა ადათწესები, მაგრამ *თვალში საცემად მაინც, ითვლებოდა ადამიანურობა, ქალის მიმართ უზენაესი პატივისცემა და რაინდული მოპყრობა, მანდილის უდიდესი ძალა, როცა ხმაღშემართული მოშუღარნი ქალის გამოჩენისთანავე ხმაღს ქარქაშში ჩააგებდნენ და მუხლებზე იჩოქებდნენ.*

სად გაქრა ეს უდიდესი არამატერიალური სიმდიდრე? პირველ რიგში ოჯახებში, სადაც ბავშვები მხოლოდ ცუდ მაგალითს ეჩვევიან, აგრეთვე სკოლებში, სადაც ზნეობრიობა, ერთმანეთისადმი პატივისცემა უკანა პლანზეც კი აღარ ჩანს, სადაც ისე აღარ ასწავლიან აკაკის „გამზრდელს,” ვაჟას „სტუმარ-მასპინძელს,” ყაზბეგის „ხვეისბერ გოიას.” აღარ იდგმება ეროვნული ღირსებებით შეჯერებული სპექტაკლები, იკლო კინოეპოპეამაც, იწერება წიგნები, მაგრამ იქ თანამედროვეობის სიმახინჯეებს უფრო მეტს ნახავთ, ვიდრე სასიკეთო ტრადიციებს...

და ახლა ჩვენს დროში, როცა სახელმწიფოებრიობაც აღვადგინეთ, მამული ჩამოჭრილი გვაქვს მაგრამ, იმაზე რაც ჩვე-

ნია, ჩვენი კანონები მოქმედებს, რწმენა დაიბრუნეთ და ჩვენი-
სთანა ეკლესიის საკეთმპყრობელი მთელს დუნიაზე არ მოიძებ-
ნება, ენაც სახელმწიფო მნიშვნელობისად იქცა. თითქოს ახლა
უფრო უნდა გავაკვირვოთ მთელი მსოფლიო... გავაკვირეთ
კიდევ, როცა მას ვაჩვენეთ სატუსაღოს კადრები, ქართველისთ-
ვის ყოვლად უცხო, შეურაცხმყოფელი, საძრახისი და დასაგმო-
ბი. ქვეყანა დაეამსგავეთ „თავსმანდილჩამოხეულ ქალს“ (ვაჟა)
და ცოლგაბახებულ მამაკაცს, რომელსაც საზოგადოებაში გა-
მოწენის ერიდება, ან თუ გამოვა ქუდჩამოწეული დადის.

არიქა, ეს კადრები ბავშვებს არ ვაჩვენოთო. ამაშიც გე-
თანხმებით, მაგრამ კარგს და ცუდს ასაკობრივი ცენზი რომ
არ გააჩნია, ესეც ხომ ცნობილია. მათი ჩვენება საერთოდ უნდა
აკრძალულიყო.

ზემოთ ვახსენე კანონი ძალადობისა და მის მსხვერპლთა
შესახებ, რომელმაც ბოლო 10 წლის მანძილზე ოთხგზის განი-
ცადა ცვლილება, ე. ი. კიდევ უფრო სრულყოფილი გახდა.
პრაქტიკამ კი საწინააღმდეგო სურათი მოგვცა. ძალადობა,
პიროვნების ღირსების შელახვა, დამცირება ჩვენს დროში
თურმე სისტემად იქცა, რაც ვიღაც ცოდვილმა თუ უცოდველმა
ფარულად გადაიღო... კიდევ კარგი, თორემ არც არაფერი გვე-
ცოდინებოდა და ვინ იცის ეს შემზარავი დანაშაული კიდევ
სად და როდის წამოჰყოფდა თავს...

ეს ჩვენი ქვეყნის ცხოვრების ერთი ეპიზოდიაო, მეტყვით.
დიახ, ამაშიც გეთანხმებით, მაგრამ ის უნდა ვაქციოთ დიდ
ტკივილად, განცდად, სირცხვილად და თავის მოჭრად, რათა
აღარასოდეს განმეორდეს.

მკვლევართა დიდი ნაწილი თვლის, რომ ძალადობის
საფუძველი ახალგაზრდობის დაბალი განათლებაა. ფრანცის
ბეკონის აზრით განათლება ადამიანის გონებიდან განდევნის
ველურობას, ბარბაროსობას, სისასტიკეს, სიშმაგეს და თავხე-
დობას. იგი იძლევა გულუხვ რჩევებს სწორედ მაშინ, როცა
საჭიროა გონებამ დაძლიოს მერყეობა, აწონ-დაწონოს მოვლუ-

ნები და მხოლოდ ამის შემდეგ მიიღოს გადაწყვეტილება („ეს-
ეები განათლებისთვის,” ინტერნეტიდან).

**ძალადობის მეორე ძირითად მიზეზად მიჩნეულია სამშობ-
ლოს, უფლის, საკუთარი თავის მიმართ რწმენის დაკარგვა.**
როცა ადამიანი შორდება ღმერთს, ცდილობს აღარ შეასრუ-
ლოს მის მიერ დაკისრებული მოვალეობები, რომლებიც ერთ-
გვარ შეზღუდვებსაც გვიწესებს. ეს ის შეზღუდვებია, რომ-
ლებიც ადამიანის სულს აფაქიშებს, განწმენდს და იხსნის
აღვირახსნილობისგან. ასეთმა ახალგაზრდამ უკვე იცის საკუ-
თარი ღირსებების ფასი, ჩამოყალიბებული აქვს პრინციპები და
ცხოვრების ყოველგვარ ბიძგს მომზადებული ხედება.

ძალადობა შეიძლება შეგვხვდეს ყველა ასაკში, თუმცა
ბავშვებისა და მოზარდების მიერ მის გამოვლინებას მშო-
ბლები გვერდს უვლიან, არ აქცევენ ყურადღებას, რადგანაც
თვლიან, რომ „ჯერ პატარაა, გაიზრდება, დაჯკვიანდება და
აღარ ჩაიდენს.” არა! ბავშვის მიერ ჩადენილი პირველივე ძა-
ლადობა თანატოლის, აგრესია ცოცხალი არსების, შინაური
ცხოველის, თვით მცენარის მიმართაც კი საგანგაშო სიგნა-
ლია, რომელსაც მშობელმა მაშინვე უნდა მიაქციოს ყურ-
ადღება და აღკვეთოს იგი დინჯი, გონივრული საუბრით და
რჩევა-დარიგებით.

სქესობრივი მომწიფების პერიოდში განსაკუთრებულად
გამოვლინდება მოზარდის სიფიცხე, აგზნებადობა, ჩხუბის,
მუქარის შემთხვევები, ზიანის მიყენების მცდელობა როგორც
სხვაზე, ისე თავის თავზე. ეს ცოცხალი ორგანიზმის ერთ-
გვარი რეაქციაა, რომელიც პოტენციურად ყველა ყმაწვილში
არსებობს, თუმცა მათი ხარისხი დიდადაა დამოკიდებული სხ-
ვებისგან მიღებულ მაგალითზე, ოჯახში და საზოგადოებაში,
აგრეთვე ტელევიზიაში, კინოში, კომპიუტერში ნანახ ძალადო-
ბაზე, გენეტიკურ წარმომავლობაზე, ოჯახში გამეფებულ სტრე-
სულ მდგომარეობაზე, ეკონომიკურ სიდუხჭირეზე, მშობლების
გაუთავებელ აყალ-მაყალზე და ა. შ.

ვის არ უნახავს საათობით მიმჯდარი ბავშვი, ტელე-
მულტსერიალებთან თუ კომპიუტერთან, რომლის ეკრანიდან
შემზარავი ხმები ისმის: „**ესროლე, მოკალი, გადაადგე—**“ ამას
ბავშვები ჯერ თამაშით იმეორებენ სკოლაში, ოჯახში, შემდეგ
ეს „თამაში“ სერიოზულ მოქმედებაში გადადის, რადგანაც მის
გონებაში უკვე საკმაოდ ღრმად აღიბეჭდა ძალადობა, სისხლი,
მკვლელობა, სხვისი ტანჯვა-წყალება, უნდება დაუოკებელი
სურვილი თვითონაც ესროლოს, დაჭრას, მოკლას ვინმე.

ყმაწვილების გადასარჩენად პირველ რიგში მათ ეს არასა-
სიამოვნო მოვლენები უნდა ავიცილოთ თავიდან, **რაც მშო-
ბლების ვალია, თუმცა პასუხისმგებლობა აღმზრდელებსაც
მოეთხოვებათ.** კერძოდ, მათ თავი უნდა შეიკავონ ბავშვების
უმიზეზოდ დასჯისგან (ზოგჯერ მიზეზზეც თვალი დაეხუჭოთ),
ჩაატარონ თათბირ-სემინარები მშობლებთან, სწორედ დაგეგ-
მონ და წარმართონ მოზარდთა შორის ასაკობრივ-სქესობრივი
აღზრდის გაკვეთილები და ა. შ.

ყმაწვილებში ძალადობის თავიდან აცილების ორი, რადი-
კალურად საპირისპირო მოსაზრება არსებობს: ერთნი თვლიან,
რომ აუცილებელია მოზარდებზე დასჯითი ზემოქმედება, რაც,
მათი აზრით, მათ დაეხმარება დათრგუნონ აგრესია საკუთარ
თავში. მეორენი კი ფიქრობენ, რომ მოზარდებზე მკაცრი მოპყ-
რობა კიდევ უფრო გააძლიერებს წინააღმდეგობის გაწევის
სურვილს და აგრესიულობას.

ცნობილი ფსიქოლოგი **ზიგმუნდ ფროიდი**, რომელმაც ღრ-
მად გააანალიზა მოზარდთა შორის არსებული ეს პრობლემა,
თვლის, რომ ამ ასაკში ბავშვს გააჩნია დიდი ენერგია და თუ
ის აგრესიის სახით გამოვლინდება, მისი ჩახშობა შეუძლებე-
ლია. დასჯითი ზემოქმედების შემდეგ მოზარდმა კიდევ რომ
დათრგუნოს, იგი საბოლოოდ არ ქრება და მალე სხვა სფეროში
გამოვლინდება, ამჯერად კიდევ უფრო გამძაფრდება საკუთარი
თავის წინააღმდეგ, რამაც შესაძლოა თვითმკვლელობისკენ
უბიძგოს. ამიტომ მეცნიერის აზრით, საჭიროა აგრესიის არა

ჩახშობა, არამედ მისი სხვა ენერგიად გარდაქმნა, რომელიც მოზარდის სურვილის მიხედვით დაიხარჯება სპორტზე, ხელოვნებაზე და ა. შ.

მშობლების და აღმზრდელების როლი, ვფიქრობ, გასაგები უნდა იყოს. პირველ რიგში მათ ყურადღება უნდა გაამახვილონ ყმაწვილების ქცევებზე, ხომ არ ემჩნევათ მათ გაღიზიანება, ხასიათის ცვლილება (მუდმივი უკმაყოფილება, ღვარძლიანობა), მცირე მიზეზზე დიდი უარყოფითი რეაქცია, ან პირიქით, ხელჩაქნეულობა (იმედგაცრუება). ყველა შემთხვევაში მოზარდი **საჭიროებს ფსიქოლოგის და ფსიქოთერაპევტის კონსულტაციას და მკურნალობას**. ამავე დროს უნდა გამოსწორდეს ის მიზეზები, რომლებზეც ზემოთ ვისაუბრეთ და რომლებიც ერთგვარად ბავშვს უბიძგებენ ძალადობისკენ.

ზნეობრივი ძალადობა

სათაურიდანვე გასაგები უნდა იყოს, რის თქმას ვაპირებ. არის ზნეობრივი ძალადობა, როცა მოძალადე თავის მსხვერპლს ამცირებს, დასცინის, ცილს სწამებს და აერცვლებს კიდევ, რასაც შესაძლოა საბედისწერო შედეგი მოყვეს. ამ სახის ძალადობა ფიზიკურზე არანაკლებ ძნელი ასატანია, განსაკუთრებით მოზარდებში, რომლებიც ეს-ესაა გზას იკვლევენ თავისი ადგილის დასამკვიდრებლად ცხოვრებაში. მათი სურვილები რომანტიკული, ზოგჯერ ფანტასტიკურიცაა, მაგრამ წმინდა და სპეტაკია.

შეუღლდნენ ქალ-ვაჟი, შესაძლოა ნაჩქარევადაც, მაგრამ ეს ისეთი რამ არაა, რომ ვერ მოითმინო—თუმცა ზოგი მშობელი და დედამთილ-მამამთილი, ან სიდედრ-სიმამრი დადარაჯებულნი არიან, ეძებენ საბაბს, რომ მათთვის არასასურველი ქორწინება დაშალონ და ჯერ კიდევ არშემდგარი ოჯახი დაანგრიონ. ამის საბაბს ზოგჯერ პირველი ღამე იძლევა. ჩვენ სასქესო ორგანოების ანატომიის განხილვისას ვთქვით, რომ საქალწულე

აპკი სხვადასხვა ფორმისაა, ზოგჯერ ისეთიც, რომ პირველი სქესობრივი აქტის დროს არ ირღევეა. და ბუნებრივია, ჩასაფრებული დედამთილი სისხლის კვალს ვერ პოულობს... და ქორწილის მეორე დღესვე იწყება შფოთი და აჟალ-მაჟალი: „კახაა შემოგვასადეს,” „ბიჭი მყავს მოსაკლავი” და ა. შ., რაც არათავმოყვარე ოჯახიდან ადვილად ვრცელდება. თუ მეორე მხარეც ასეთივე ამნატებულია, როგორც იტყვიან: „მოვიდა სეტყვა და დახვდა ქვა,” მაშინ იქაც ქუხს შემადრწუნებელი ეპითეტები: „სიძე ცვედანი აღმონდა და ჩვენს გოგოს ცილს სწამებსო.”

მოსეირე ხალხს მეტი რა უნდა. ელვისებურად გავრცელებული ჭორი პირველ რიგში თვით ახლადდაქორწინებულებს ენებს. მათი რომანტიკული გეგმები პირველივე ღამეს დაიმსხვრა და თუ ეინმე ჭკუათმყოფელი არ აღმონდა, ვინც დააწყნარებს ორივე მხარეს, საქმის გარკვევას მოითხოვს, ექიმამდე მიიყვანს და ამ ჭორს გააბათილებს, საქმეს არაფერი ეშველება. ამაზე დიდი ზნეობრივ-მორალური ძალადობა, თანაც ჯერ კიდევ ცხოვრებაში გამოუსვლელი ახალგაზრდების მიმართ, მე მგონი არ არსებობს.

ზოგჯერ ხდება ისეც, რომ ყველაფერი გაირკვევა, ოჯახიც შეიქმნება, მოსიყვარულე ცოლ-ქმრის ურთიერთობაც სანიმუშოა, მაგრამ ის პირველი სულიერი დარტყმა, რაც მათ განიცადეს, თითქოსდა ბედნიერების მოლოდინში, გონებიდან არასოდეს ამოდის.

სექსუალური ძალადობა

ძალადობის ყველაზე გავრცელებული და მძიმე ფორმაა სექსუალური ძალადობა. მისი სიმძიმე გამოწვეულია იმით, რომ ამ სახის ძალადობის მსხვერპლი უპირატესად არასრულწლოვანია, მოზარდი, ამიტომ ჩვენი წიგნისთვის ეს თემა საკმარისზე მეტად აქტუალურია.

ერთი შეხედვით ქვეყნიერებაზე ბავშვებზე ძირფასი არაფერი გაგვანია. თითქოს ყველაფერზე მეტად ვუფროთხილდებით მათ, თავზე ხელს ეუსვამთ, ყველა მოთხოვნებს ვუკმაყოფილებთ, მაგრამ მსოფლიო „ცივილიზაციის“ პრაქტიკამ და უკანასკნელმა მოვლენებმა ცხადყო, რომ ბავშვებზე და მოზარდებზე მყიფე და სუსტი ადამიანთა ჯგუფი დღეს არ არსებობს. თუ აბორტების ლეგალიზაციიდან ადამიანის ემბრიონის და მუცლად მყოფ ნაყოფზე ჩატარებული მეცნიერული ცდების ლეგალიზაციამდე რამდენიმე ათეულმა წელმა გაიარა, პომოსექსუალიზმის დაკანონებას და მის დეკრიმინალიზაციას ძალზე ცოტა დრო დასჭირდა. აქედან კი პედოფილიამდე სულ რამდენიმე ნაბიჯიღა გვაშორებს.

პედოფილია – ანუ ბავშვთმოყვარეობა (უსაშინლესი გაგებით) პომოსექსუალიზმის (ერთი და იგივე სქესის კავშირი) ერთ-ერთი ფორმაა; მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ იგი დასავლეთის ქვეყნებში უხმაუროდ, წინარად აღმოცენდა და ასევე ჩუმად იქცა ნებადართულ ჩვევად, რასაც ხელი შეუწყო მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებმა.

პომოსექსუალისტთა მომხრეები ამას არ დასჯერდნენ, ისინი გამაღებით იბრძვიან დაიკანონონ სექსუალური ცხოვრების რაც შეიძლება მცირე ასაკი და ამ ანტიჰუმანურ აქტში ევროპის ქვეყნები ერთმანეთს ეჯიბრებიან კიდევ.

ჩეხეთში, სადაც პომოსექსუალიზმი საერთოდ აკრძალული იყო, 1961 წელს ნება დართეს და დააკანონეს სექსობრივი კავშირის* ასაკი, 18 წელი, 1990 წელს კი ეს ასაკი, გამონაკლისის სახით, 16 წლამდე შეამცირეს.

რუმინეთმა, ლიტვამ, სერბიამ და ესტონეთმაც დაახლოებით ასეთი ეტაპები გაიარეს, მაგრამ მათ ჩეხეთს „აჯობეს“: 2001 წელს ქალ-ვაჟის ურთიერთშეთანხმებით სექსობრივი კავ-

* იგივე ქორწინების ასაკი.

შირის და, გამოინაკლისის სახით, ქორწინების ასაკი 15 წლამდე ჩამოიყვანეს.

ლატვიაში და ფინეთში ახალგაზრდების ურთიერთშეთანხმებით სქესობრივი კავშირი დასაშვებია 18 წლის შემდეგ, ქვედა ზღვარის დადგენის გარეშე.

ამ უღირსი კანონის ერთ-ერთი რეკორდსმენი (ნიდერლანდების შემდეგ) იყო ესპანეთი, რომელმაც 1999 წელს სქესობრივი კავშირის ასაკი 13 წლამდე შეამცირა. ანალოგიური მდგომარეობა იყო კვიპროსზე, ამჟამად ამ ქვეყანაში ქორწინება დაკანონდა 18 წლისზევით.

ყველგან, სადაც ვრცელდება **ჰომოსექსუალიზმი**, მას ლანდივით მიყვება **პედოფილია**, რომლის დაფარვას ძალზე ცდილობდნენ მარკეტინგების (ამ შემთხვევაში ყმაწვილების გაქირავების) მესვეურები, მაგრამ შუბი ხალთაში არ იმალება.

საქმე იქამდე მივიდა, რომ ჰომოსექსუალისტებს თავისი წარმომადგენლები გამოუჩნდა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში, რომელიც „ბავშვთა სექსუალური უფლებების“ დაცვის ნიღბით გამოდის. ამ მხრივ ყველაზე თავგამოდებით იბრძვის ნიდერლანდები (ზღვარი 12 წელი), სადაც არსებობს პედოფილების პარტია და მისი რამდენიმე გამოცემა.

ამერიკაში მოქმედ პედოფილთა ასოციაციის წარმომადგენელი **დევიდ ტორსტადი** თვლის, რომ „ჰომოსექსუალიზმის ლიბერალიზაციური მოძრაობის საბოლოო მიზანი უნდა იყოს არა მარტო ჰომოსექსუალისტების და ლესბოსელების სექსუალური თავისუფლება, არამედ ახალგაზრდების და ბავშვების სექსუალური თვითგამოსახვის თავისუფლება.“ თვითგამოხატვაში კი იგულისხმება მათი პარტნიორობა და სხეულის დემონსტრაცია.

აშშ-ს მთავარი აკადემიური გამოცემაა „ჟურნალ ოფ ომოსეხუალიტი“ (ჰომოსექსუალიზმის ჟურნალი), სამეცნიერო მსგავსი გამოცემა, რომლის უკან ცდილობენ დამაღონ პედოფილია. აქ გამოქვეყნებულ სტატიაში საუბარია იმაზე,

რომ მშობლებმა პედოფილი, რომელსაც უყვარს მათი ვაჟი (პედოფილია) ან გოგონა (ლიმფოფილია), უნდა აღიქვან „არა, როგორც მეტოქე, კონკურენტი და მათი საკუთრების მტაცებელი, არამედ აღზრდის საკითხებში მათი პარტნიორი; იგი საკუთარ სახლში კიდევ უნდა მიიღონ.“

აი, ასე ფარისევლობს მეცნიერების ნიღაბს ამოფარებული გამოცემა მომავალი თაობის წინაშე, ხოლო მისი კანონების შემოქმედნი ასე ანგრევენ ადამიანს, როგორც სულიერ არსებას, ღვთის შემოქმედებას. ასე ხდებიან თანამედროვე ბავშვები პედოფილების იოლ მონაპოვრად და მთელი სიცოცხლის მანძილზე გაუბედურებულ არსებებად.

ძალიან მიაშიტები უნდა ვიყოთ, რომ პედოფილიაზე მხოლოდ უცხოეთის მაგალითებით ვკვებოთ ჩვენი აზროვნება. შემთხვევები ძველიც გვახსოვს და არც ახალი გვალოდინებს. 2016 წლის თებერვალში ყველა შეგვძრა ჭიათურის ერთ-ერთი სოფლის სკოლაში გამომჟღავნებულმა შემზარავმა ცნობამ.

თურმე 54 წლის ფიზიკულტურის მასწავლებელი, რომელსაც 30 წლის სტაჟი ჰქონდა, 12-14 წლის გოგონებზე ძალადობდა, თანაც, თუ გაამხელდნენ, მოკვლით ემუქრებოდა. ჯერჯერობით ექვსი დაზარალებულის ვინაობაა ცნობილი, დამნაშავე კი სოფლიდან გადაიკარგა (გაზ. „კეირის პალიტრა.“ №96 29/II-6/II 2016 წ. გვ. 3), მაგრამ მალე შეიპყრეს და ალბათ სასტიკი სასჯელიც არ ასცდება.

* * *

საქართველოს მოსახლეობა, ქართული ეკლესია ჯერჯერობით იგერიებს ჰომოსექსუალებისტებს და სხვა ჯურის გაუკუღმართებული სქესობრივი ცხოვრების მოსურნეთ, ქვეყანაში ჯერ-ჯერობით რაიმე კანონების მიღებაზე არაა საუბარი, მის გვერდითაა მეზობელი ქვეყნები და ხალხები, რომელთათვის სრულიად უცხოა „სექსუალური ცივილიზაცია.“ ისინი კიდევ უფრო უნდა შემჭიდროვდნენ და ეცადონ არ დაუშვან მართ-

ლაცდა უღმერთოთა მიმართ თუნდაც მცირეოდენი დათმობები.

ამ მხრივ რეგიონში ისევე ჩვენი ქვეყანა რჩება ყველაზე საშიშ ზონად, ქვეყანა, რომელიც ევრაზიის მიჯნაზეა, ყველა სიახლეს, კარგსა და ცუდს ადვილად ითვისებს და, შეიძლება ითქვას, ამ მხრივ ტონს აძლევს კავკასიას, მის მეზობელ ქვეყნებსა და ხალხებს.

ღმერთმა დაგვიფაროს თანამედროვე პროგრესზე, მეცნიერების, განათლების, კულტურის, ეკონომიკის წინსვლაზე, ან ევროპული მონაპოვრების გადმოტანა-დანერგვაზე უარი ეთქვას. ჩვენ უარს ვამბობთ ველურ ინსტინქტებზე, ანომალურ მოვლენებზე, ავადმყოფურ გადახრებზე, რომლებიც თითქმის ყოველთვის არსებობდა სამყაროს ამა თუ იმ კუთხეში, მაგრამ ჩვენთან ვერ შემოაღწია, არასოდეს ყოფილა, უცხო იყო და ახლაც სრულიად უცხოა ჩვენ ზნეობის, ადამიანური ურთიერთობების, სულიერი თანაცხოვრებისთვის, მომაკვდინებელია ჩვენი ისტორიული ტრადიციების, ქრისტიანული მორალის (სხვა რწმენისაც), ეროვნულობის, თვითმყოფადობისთვის.

* * *

მიუხედავად ზემოთქმულისა, ზოგჯერ სადღაც, ქალაქის მიერუბულ ქუჩასა და დაშორებულ სოფელში გამოტყერება არამზადა, რომელიც პედოფილით აღარ კმაყოფილდება და მსხვერპლს ფიზიკურად უსწორდება. გონებიდან არ ამოდის, ერთმა ცნობილმა სპორტსმენმა ოთხიოდე წლის გოგონასთან რომ დაამყარა სქესობრივი კავშირი და შემდეგ, წამებით მოკლა. დიახ, ეს ჩვენთან იყო. იგი გამონაკლისს მიეკუთვნება, მაგრამ ხომ შეიძლება ასეთი ანომალია განმეორდეს?

საქმე სანამ აქამდე არ მისულა, ჩვენ უნდა შევძლოთ ასეთი კაციჭამიების გამოცნობა. ეს არც თუ ისე ადვილია, რადგანაც ისინი ფლობენ ბავშვთა ნდობის მოპოვების მეთოდებს, მაგრამ მათ რომ ვაჯობოთ, **მშობლებმა და აღმზრდელებმა უნდა იცოდნენ, რომ:**

– პედოფილი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ასაკოვანი ადამიანი, განურჩევლად რასის, სქესის, რწმენისა, ჩვეულებრივ მიმზიდველი, გულთბილი და მოსიყვარულე, რომელიც თავის ბნელ ზრახვებს ოსტატურად მალავს.

– იგი წინასწარ იცნობს იმ ბავშვებს, რომლებსაც თავს ესხმის, მათი ნაწილი მამამთილ-დედამთილი, ე. ი. ნათესავი, ახლობელი (30 %), ნაცნობი (60 %), ან უცნობია (10 %). იგი შეიძლება იყოს საკუთარი აღმზრდელი, მწერთნელი, სასულიერო პირი, მუსიკის მასწავლებელი, ძიძა-აღმზრდელი, ახლო ნათესავი, მეზობელი, რომლებსაც ბავშვებთან ხშირად უხდებათ მარტოდ ყოფნა;

– მათი უმრავლესობა მამაკაცია, რომლის მსხვერპლი შეიძლება იყოს, როგორც ბიჭი, ისე გოგო. პედოფილი ქალები ჩვეულებრივ ვაჟებს ირჩევენ ხოლმე. საყურადღებოა, რომ მოძალადეთა უმრავლესობა ბავშვობაში თავად გახდა ძალადობის მსხვერპლი;

– ისინი ბავშვებს ჯერ დაუმეგობრდებიან, თანატოლად გაიხდიან, ექცევიან ისე, როგორც მოზრდილ მეგობარს ან საყვარელს, თანაც ხშირად იმეორებენ, რომ უყვართ ბავშვები და თავადაც ბავშვებად გრძნობენ თავს;

– მშობლების და ბავშვების ნდობის მოპოვებას პედოფილი ანდომებს თევებს და ზოგჯერ წლებს, დროს მათთან ატარებს, მიყავს საყიდლებზე ან ექსკურსიებზე და ა. შ. იგი ძალადობას არ მიმართავს მანამ, სანამ არ დარწმუნდება, რომ ბავშვის ნდობა სრულიად მოპოვებულია;

– პედოფილი ირჩევს ისეთ ბავშვს, რომელსაც მარტოხელა მშობელი ჰყავს, სჭირდება ემოციური მხარდაჭერა ან ოჯახში აკლია ყურადღება. იგი მშობლებს არწმუნებს, რომ მასთან ბავშვის ყოფნა უსაფრთხოა, ცდილობს ჩანდეს ისევე, როგორც მზრუნველი „მშობელი“;

– ბავშვის გამხრწნელი არსება იყენებს ყოველგვარ ხერხს და ოინს, მათ შორის სიტყვიერს, რაც ბავშვებს ძალზე მოსწონთ, სექსუალურ გართობებს, მოფერებას, კოცნას, შეხე-

ბას, რომელსაც თან ახლავს ქვეტექსტები, აჩვენებს უწმაწურ ფოტოებს, უძღვნის საჩუქრებს. ამით იგი იბირებს ბავშვს და თანდათნობით აშორებს მშობლებს.

– მშობლების მოვალეობაა: ყურადღება გაამახვილონ, ახლო-მახლო ხომ არ ყოფილა ბავშვებზე სექსუალური ძაღადობა.

– მინიმუმამდე შეამცირონ ბავშვის გარეშე ყოფნის დრო, გააცილონ იგი სპორტულ სექციებზე და თვითმოქმედ წრეებში სამეცადინოდ. კარგად გაიგონ ბავშვის გვერდით მყოფი მოზრდილების ვინაობა, აგრძნობინონ მათ, რომ იგი შეიძლება მივიდეს ნებისმიერ დროს.

– მოგზაურობის, სეირნობის, ექსკურსიების დროს თუ ვერ შეძლებთ ბავშვთან ერთად წასვლას, დარწმუნებულნი უნდა იყოთ, რომ მისი თანმხლები პირებიდან მინიმუმ ორს კარგად იცნობთ;

– ბავშვი მარტო არ დატოვოთ უცნობ მოზრდილთან, მათ შორის ახლობელთანაც კი;

– თუ გაქვთ ამის საშუალება და სახლში ძიძა გყავთ, დადგით ფარული კამერა, რათა გაიგოთ ძიძის შეუსაბამო ქცევები;

– შეეცადეთ ბავშვი ფრთხილად იყოს ინტერნეტთან, რათა პედოფილებმა თავიანთი თვალთმაქცობით ვერ შეძლონ მომავალი მსხვერპლის მიტყუება; შეამოწმეთ საიტები და ქსელში გატარებული დრო, ხშირად ჰკითხეთ ბავშვს, ვის უკავშირდება; აუკრძალეთ ბავშვს ინტერნეტით საკუთარი ფოტოსურათის გაგზავნა;

– გახსოვდეთ, შესაძლოა თქვენი ბავშვი მოსყიდულია და თქვენ ბევრ რაიმეს გიმაღლავს;

– დარწმუნდით, რომ თქვენგან ბავშვი პოულობს მხარდაჭერას და მიაღწიეთ იმის გაგებასაც, ხომ არავენ ცდილობს თქვენი შვილის გადაბირებას, რათა რაღაც საიდუმლო არ გაგიმხილოს, ბავშვი დაარწმუნეთ, რომ თქვენ ამ საიდუმლოს გაგება და მისი დატუქსვა კი არაა, არამედ რაიმე არასასიამოვნო შემთხვევის თავიდან აცილება გსურთ;

– ასწავლეთ ბავშვს, რომ უცნობი ადამიანები მას არ უნდა შეეხო. არსებობს ჯანსაღი შეხება, მაგალითად მხარზე ხელის დაკერა, ან თავზე ხელის გადასმა და საექსო შეხება: ჩქმეტა, კეფის ქვეშ და ყელზე შეხება; თუ ასეთი რამ მოხდა, მიაწვიეთ ბავშვი, რომ ამის შესახებ თქვენ აუცილებლად მოგიყვებს;

– ბავშვმა უნდა იცოდეს, რომ ზოგ ადგილზე საერთოდ ვინმე არ უნდა შეეხო, ეს კი ასე უნდა აუხსნათ: იმასთან, რასაც საცვლები ფარავს, უცხო ადამიანს არაფერი ესაქმება. თუ ეს მაინც მოხდა, ბავშვმა უნდა წამოიყვიროს: „არა!“ და ადგილიდან გაიქცეს მშობლებთან;

– თუ ბავშვს შენიშნეთ რაღაც უცნაური ქცევა, შეეცადეთ გაიგოთ მიზეზი; ხშირად დაუსვით კითხვა, როგორ ჩაიარა დღემ, რა იყო კარგი და რა ცუდი ან გაუგებარი.

– აკრძალულ ადგილებზე ბავშვს თუ ვინმე შეეხო და ამის შესახებ მოგიყვათ, არავითარ შემთხვევაში არ გაუწყრეთ, ენდეთ მას უფრო მეტად, ვიდრე იმ საპატიო პიროვნებას, ვინც ნებით თუ უნებლიედ შეეხო. ბავშვის სურვილების და მოთხოვნილებების გარკვევით, თქვენ მისთვის დედამიწაზე ყველაზე საუკეთესო ადამიანად იქცევით და იგი არასოდეს და არაფერს თქვენს გარეშე არც ჩაიდენს და არც დაგიმაღავს.

ბულინგი-მამლაყინწაობა

კიდევ ერთი უცხო და საკმაოდ ახალი უცხო ტერმინის მოტანა დაგეგირდა. მას, ჩემი აზრით, ქართულად შეესატყვისება მამლაყინწაობა, რომელსაც რამდენიმე სინონიმი გააჩნია: ყოყლოწინა, თავგასული, ცუდმედიდუ, მატრაკეცვა და ა. შ.

ბულინგი ძალადობის ერთ-ერთი სახეა: ეს არის ერთი ადამიანის ან ბავშვთა ჯგუფის (მოზინგი-მოზ-ბრბო) მიერ მეორეს დაჩაგრვა, აბუჩად აგდება, დამცირება, მისი ამოწმება, მასზე ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ზეგავლენა, ნივთების დაზიანება, ფულის გამოძალვა და სხვ.

ასეთი მოვლენები ძირითადად ბავშვთა ორგანიზებულ კოლექტივში გვხვდება და უპირატესად გავრცელებულია სკოლებში, თუმცა, როგორც ზემოთ ვთქვით, ბავშვის სოციალიზაციის პროცესი ჯერ კიდევ სკოლამდელ ასაკში იწყება, ამიტომ სხვა პიროვნებაზე კარგი თუ ცუდი ზეგავლენის მოპოვებაც მაშინ გამოვლინდება.*

ბულინგს ორი მთავარი გმირი აქვას: მიაგრელი და ჩაგრული, იგივე მოძალადე და მსხვერპლი. ეს უკანასკნელი შეიძლება, გახდეს ნებისმიერი მოზარდი, რომელიც თავისი თანატოლები-სგან განსხვავდება გარეგნულად (დაბალი, მაღალი, მსუქანი ან გამხდარი), კანის ფერით, ხასიათით, ქცევით, აქვს ფიზიკური ნაკლი ან მიეკუთვნება სხვა ეთნიკურ ჯგუფს, ცხოვრობს ხელმოკლედ ან ძალზე მდიდარი. ხშირად მსხვერპლი ხდება ან ძალზე ნიჭიერი, ჭკვიანი და წესიერი ბავშვები; მოძალადეს არ მოსწონს მათი გამოხედვა, სიარული და სხვა მიზეზები, რომლებიც ზოგჯერ აბსურდამდე მიდის.

მოძალადე ბავშვი მიზნად ისახავს მსხვერპლის დაშინებას, მის დამორჩილებას და ეს ხდება სხვა ბავშვების თვალწინ, რათა ისინიც დაარწმუნოს თავის უპირატესობაში, ღიღერობაში. მსხვერპლი უფრო ხშირად უმცროსკლასელები არიან, მოძალადე შეიძლება იყოს, როგორც ვაჟი, ასევე გოგონა. ბიჭები გამოირჩევიან ფიზიკური ზემოქმედებით (ხელის კერა, პანდურის ამორტყმა, სხვისი საკუთრების დაზიანება და ა. შ.), ხოლო გოგონები ჭორების გავრცელებით, დამღურებით და ა. შ.

ძალზე დამაფიქრებელია ის გარემოება, რომ მსხვერპლის უმწუო მდგომარეობა არ იწვევს მოყურადე ბავშვთა თანაგრძნობას, პირიქით, შესაძლოა ისინიც აყენენ მოძალადის ქცევებს და ასეთი სცენის ცქერით გაერთონ ან თავადაც სცადონ მსხვერპლის დაჩაგრვა. ზოგჯერ ამ მოვლენას პედაგოგები არაბუნად კვებენ, არამედ ყურადღებას არ აქცევენ, უფრო მეტიც, შესაძლოა, თავადაც ჩაერთონ დაჩაგრული ბავშვის ათვალწუნებაში.

* ეს თავი იწერებოდა სწორედ იმ დროს, როცა საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი სკოლამდელ დაწესებულებებში ფიზიკური სასჯელის აკრძალვის შესახებ.

ისინი მოძალადეს მხოლოდ „ჩხუბისთავად“ მოიხსენიებენ და მათს ასეთ აგრესიას ჩვეულებრივ თამაშად მიიჩნევენ, ამტყუნებენ მსხვერპლს, რომ ის ვერ უწევს წინააღმდეგობას.

ასეთ ვითარებაში, მსხვერპლი უიმედო, გამოუვალ მდგომარეობაში ვარდება, მასში თანდათან ინერგება უმწეობის, შიშის, სირცხვილის გრძნობები. იგი მოელის ახალ თავდასხმას, თავსაც ადანაშაულებს და თელის, რომ მისდამი სხვების ასეთი მოპყრობა გამართლებულია. ბავშვის ფსიქიკური მდგომარეობა ზოგჯერ იმდენად რთულდება, რომ აუცილებელია ფსიქოლოგის და ფსიქოთერაპევტის ჩარევა.

ბულინგის თავიდან ასაცილებლად მშობლებმა და აღმზრდელებმა პირველი კლასიდანვე უნდა იცოდნენ, როგორც მსხვერპლის, ისე მოძალადის ძირითადი თვისებები. ჩვეულებრივ, მსხვერპლები ძალზე მგრძნობიარე, მორიდებული და ერთგვარად განმარტოების მოსურნენი არიან, არ ჰყავთ მეგობრები, ადვილად ღელავენ და თავის თავზე აქვთ რაღაც არასრულყოფილობის წარმოდგენა. ცდილობენ, ურთიერთობა დაამყარონ უფროსებთან. ჩვეულებრივ, ისინი ფიზიკურადაც სუსტად გამოიყურებიან, შესვენების დროს სათამაშოდ გარეთ არ გადიან, გაურბიან ბავშვებს, რჩებიან საკლასო ოთახში, სახეზე თითქმის ყოველთვის ემჩნევათ მოწყენილობა.

მოძალადე ბავშვის ძირითადი დამახასიათებელი თვისებებია მოჭარბებული ენერგია, უხეშობა, როგორც სახლში, ასევე სკოლაში, მედიდურობა, სხვების ყურადღების მიქცევის სურვილი, მათი დამცირება, მბრძანებლობა, საკმაოდ კარგი საუბრის ნიჭი და სხვისი განცდების გაგების, შეცოდების უუნარობა.

მოზღვაებულ ენერგიას მოზარდი თავადაც გრძნობს. ისიც კარგად იცის, რომ ამ ძალას ცუდ საქციელზე, მტერევა-დაზიანებაზე იყენებს, მაგრამ თავს ვერ იკავებს. ერთი სტუდენტი პირადად მომიყვა, ყმაწვილობისას რომ დააპირა მაღაზიის მინების დამტერევა, თუმცა „ვიცოდი, რომ წერილმანი ხულიგნობისთვის, სულ ცოტა, თხუთმეტი დღე საკანში გამომამწყდევდნენ. როგორღაც თავი შევიკავე“.

სახლში დაბრუნებულმა მამას ვერ გაეუბნა თქმა, რასაც ვაპირებდი, ბაბუას გაეუმხილე. იმან ერთი შემომხედა, არც დაფიქრებულა, მითხრა: დედაშენს სარდაფში ცარიელი ქილები აქვს, შედი და რამდენიც გინდა დაამსხვრიეო. მეც შევედი და ქილები მივლეწ-მოვლეწე, თაროს ჩამოგდებასაც ვაპირებდი, მაგრამ ახლა ჩაეუფიქრდი ბაბუას რჩევას, მიეხვდი, რასაც ჩაედოდი და დავწყნარდი.

სპორტში რომ ვყოფილიყავი, ან ხატვა, ცეკვა, სიმღერა მცოდნოდა, ამას არ ჩავიდენდი”.

ასე სწორად და გულლიად მსჯელობდა ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდა, 19 წლის სტუდენტი; მშობლებს და აღმზრდელებს უფრო მეტი ჭკუა-გონება არ მოეთხოვებათ?

ოჯახის და სკოლის მოვალეობაა, მსხვერპლის და მამლაყინწას თვისებების შესწავლის შემდეგ საგანგებო აღმზრდელობითი მუშაობის ჩატარებით შეეცადონ, სწორი მიმართულება მისცენ ბავშვთა ფიზიკურ და გონებრივ შესაძლებლობებს.

საქართველოში 2007 წელს განხორციელებულმა რეფორმამ, რომელსაც ერთი წლის შემდეგ სკოლებში მანდატურების თანამდებობის შემოღება მოჰყვა, საკმაოდ შეამცირა ადრე არსებული უწესრიგობა, ხმაური და ზოგჯერ განუკითხაობა. ახლა ბავშვებმაც, როგორც მოძალადემ, ისე დამაგრულმა იციან, რომ ყველა ძალადობაზე შეიძლება საქმეში ჩაერიოს სათანადო რწმუნებების მქონე პიროვნება, რომელიც მტყუნ-მართლის საქმეს გაარჩევს სკოლის დირექციაში მშობლების თანდასწრებით.

მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის გარემოება, რომ მანდატურის მოქმედება ერცელდება მხოლოდ სკოლაში და მის ტერიტორიაზე, ძალადობას კი შესაძლოა ადგილი პქონდეს სკოლის ახლომახლო, მიყრუებულ ადგილზე, სახლისკენ მიმავალ გზაზე, ქუჩაში და ა. შ.

ბუღინგის აღმოფხვრის მთავარ მოქმედ პირებად გვესახებიან **მშობლები და აღმზრდელები**, რომლებიც ჯერ თავად უნდა შეემზადონ ასეთ ბავშვებთან მოპყრობის წესებში და თუ ზემოთ დასახელებულ გამოვლინებებს შეამჩნევენ, ერთობლივად და დაუყოვნებლივ შეუდგნენ პროფილაქტიკური ზომების გატარებას.

ბუღლინგის შედეგები საკმაოდ მიძიმეა. ბავშვი მუდმივი შიშის, შფოთვის და მოსალოდნელი თავდასხმის მოლოდინშია, დათრგუნულია და დამცირებულს აღარ გააჩნია საკუთარი ძალების იმედი, იგი აცდენს გაკვეთილებს, ხშირად აგვიანებს და აკადემიური მოსწრებით ჩამორჩება სხვა ბავშვებს.

მშობლებს ეურჩევთ, თუ დარწმუნდებიან, რომ მათი შვილი ბუღლინგის მსხვერპლია, არ აყენენ ემოციებს, არ შეეცადონ მოძალადის დასჯას, რადგანაც ამან შეიძლება ორივე მხარისთვის უარყოფითი შედეგი გამოიღოს. აქ სულგრძელობა, მშვიდი საუბარი, მეორე მშობლის და აღმზრდელების ტაქტიანი ჩარევა გაცილებით უფრო შედეგიანია, ვიდრე ახალი შეტევა და უსიამოვნების გაღრმავება.

მშობლის მოვალეობაა, ბავშვის სკოლაში წასვლის პირველი დღიდანვე გაეცნოს მის აღმზრდელებს, თანაკლასელებს, სკოლის გარემოს. ზემოთდასახელებული თვისებებიდან საკუთარ ბავშვს თუ რომელიმეს შენიშნავს, ამას სკოლაში საგანგებოდ მისვლა, პედაგოგებთან და მოსწავლეებთან მშვიდი საუბარიც უნდა ახლდეს.

კარგია, თუ მშობელი თავისი შვილის თანაკლასელებს სახლში მიიწვევს, პირველ რიგში იმათ, ვის მიმართაც მას კარგი ურთიერთობა აქვს. არაა გამორიცხული იმათი დაპატიჟებაც, ვინც რაღაც უხეშობა ჩაიდინა. სახლში ამ სტუმრებს უნდა მოუყვეთ თქვენს თავზე გადახდენილი შემთხვევები, გნებავთ მოგონილიც, რაც მათს ინტერესს გააღვივებს, დაარწმუნებს თქვენს ძალმოსილებაში, რომ თქვენ შეგწევთ უნარი არამარტო საკუთარი შვილის, არამედ მისი თანატოლების დაცვა; ერთი-ორი ასეთი შეხვედრა და ბავშვებზე თავის გატოლება საკმარისია, რომ კლასში შეიქმნას პატარა მეგობრული წრე, რომელიც თანაკლასელს არათუ ჩაგრავს, არამედ იცავს სხვათა ძალადობისგან. კარგია თუ სხვა მშობლებიც ასევე მოიქცევიან და საერთოდ ერთმანეთთან ექნებათ მეგობრული ურთიერთობა.

რაც შეეხება საკუთარ ბავშვს, მასთან აუცილებელია პირისპირ გულახდილი საუბარი. მშობლებმა დამფრთხალ

შვილს უნდა გამოუმეშავონ სიამაღაცის გრძნობა, შთაუწერგონ, რომ მოძალადეს არ აგრძნობინოს სისუსტე და შიში, იცოდეს, ასეთ დროს ტირილი და ხევწნა შედეგს არ იძლევა. ფიზიკურად ძლიერ მაძლავინწას წინაშე კი არ მოიკუნტოს და თავი დახაროს, არამედ მას წელგამართული, თავაწეული შეხედეს, თვალეში პირდაპირ უცქიროს. შეიძლება უთხრას კიდევ: „რას სწავდიხარ, შენი ქცევა არავის მომწონს და შენი არც არავის ეშინია.“ თუ მოძალადე განაგრძობს დაცინვას და სიტყვიერ შეურაცხყოფას, სურგი შეაქციოს და წაეიდეს. ბავშვს მშობელმა ეს ხერხები უნდა აწვეწოს და ურჩიოს არავითარ შემთხვევაში მოძალადის მიმართ თავად არ ჩაიდინოს საპასუხო ძალადობა, რათა კიდევ უფრო არ გაღრმავდეს მოზარდთა შორის არსებული კონფლიქტი.

ბუღინგის პროფილაქტიკაში დიდია *აღმზრდელ-პედაგოგების* როლი. მათ განსაკუთრებული მოვალეობა აკისრიათ, რადგანაც მაძლავინწობის გამოვლინებების ძირითადი ადგილი სკოლაა. მათი აღკვეთის მიზნით *სკოლამ ხშირად უნდა მოაწვოს ექსკურსიები, ლაშქრობები*, სადაც ბავშვები ერთობიან, ამავე დროს იმყოფებიან უფროსების ზედამხედველობის ქვეშ.

მოძალადე გარეგნულად მამაცს ჰგავს, მაგრამ ეს სულაც არაა ასე. ისინი მშიშრები და რწმენის უქონლები არიან. როცა უმიზესოდ შმაგდებიან, *შეიძლება აღმზრდელმა გაიკვიროს და უთხრას: „რაიმე უსიამოვნება ხომ არ შეგხვდა? დაწყნარდი და დანარჩენზე შემდეგ ვისაუბროთ“*, როცა დაცხრება, შესაძლოა, ბოდიშიც მოიხადოს.

თუ ასეთმა ქცევებმა ქრონიკული ხასიათი მიიღო და ხშირად მეორდება, აქ დაყვავება და მოთმენა უშედეგოა, ახლა ტაქტიკიანად, მაგრამ მკაცრად უნდა უსაყვედუროთ: *„ცუდად იქცევით და ეს, იცოდეთ, არავის მოსწონს, გირჩევთ, ასეთი ქცევებისგან თავი შეიკავოთ“*.

მოძალადე გოგონები თავის მანე ქცევას ჭორებსა და დამცინავ ხუმრობებში გამოაქვნიან ხოლმე და ამას ერთობ შენიღბულად, ჭკვიანურად და მზაკერულად აკეთებენ, მათი ფრა-

ზები ძალზე გამომწვევი და გესლიანია, მაგრამ აქაც მოთმინება გემატება. ასეთი გამოთქმები ან არ უნდა გაიგონო (ვითომც), ან ზურგი უნდა შეაქციო, ან კიდევ საუბარი რაღაც საინტერესო თემაზე გადაიტანო, რათა ჩაახშო მისი გრძნობა-გონებიდან მომდინარე ავსიტყვაობა.

აღმზრდელებმა თავიანთი აღსაზრდელების მოჭარბებული ენერგიის დახარჯვა უნდა შეძლონ მათი სპორტულ სექციებში, მხატვრული თვითმოქმედების, მუსიკის, თეატრის წრეებში ჩაბმით. ერთად ცეკვა, ერთად სიმღერა, მუსიკის შეწყობა, სცენაზე გამოსვლა, გუნდური სპორტული თამაშები, საუცხოო ნიადგია ერთმანეთის მიმართ მეგობრული განწყობის, სიყვარულის გრძნობის გამოჩენების და კარგი მოქალაქის აღზრდისთვის. ამას სხვა ვერაფერი შეუდრება და ამაზე კარგი რეცეპტი არ არსებობს.

ბუღინგი და მამლაყინწაობა არ არის ჩვეულებრივი „ბავშვური თამაში,” როგორც ეს ზოგიერთ მშობელს და აღმზრდელს მიაჩნია, ესაა პირველი სიგნალი იმისა, რომ ჩვენ საკმე გვაქვს პოტენციურად საშიშ პიროვნებასთან, რომელსაც თუ სკოლაშივე არ შევეუკვეცეთ ფრთები, შესაძლოა მისგან მომავალში სისხლის სამართლის დამნაშავე მივიდეთ. დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ სკოლის „ყოჩები,” რომელთა ქმედება დროულად არ აღაგმეს, მოზრდილ ასაკში ადვილად ეჩვევიან იმ მანევრევეებს, რომელთა შესახებ ზემოთ გვქონდა საუბარი. ამათ რიგში დგანან ე. წ. „ძველი ბიჭები” და „კანონიერი ქურდები,” რომლებიც ზოგიერთ ქვეყანაში გაძეფებული უკანონობის პროდუქტად მიმაჩნია. დიახ, იქ, სადაც არ მოქმედებს ჭეშმარიტად ჰუმანური, დემოკრატიული კანონი, ბავშვთა ბაღიდან და სკოლიდან დაწყებული მსხვილ სასოგადოებრივ ორგანიზაციამდე, თავს იჩენს ამ საზოგადოების ზოგიერთი წევრის, უპირატესად ბავშვობისდროინდელი მოძალადეების თვითშემოქმედებით შექმნილი „კანონი,” რომლის წინააღმდეგ ბრძოლა საკმაოდ რთული და ზოგჯერ უშედეგოა.

Basis of age-sexual education among children and adults

(Annotation)

The book of Doctor of Medical Sciences, Professor Ramaz Suramnidze is foreseen for parents, teachers and school medical staff, as an additional manual.

After Editor's annotation and introduction of the author's summary, the book begins with description of age-sexual history and circumstances leading to necessity of developing the education of children and adults. We speak about successes and mistakes of these branches in different times.

The book consists of three parts. The first part is dedicated to the development of children of school age, their physical and mental development, individual age and anatomical and physiological characteristics, and some sexual deviations.

The second part is about the age - sexual education, and the role of parents, teachers and doctors in this case. There is also discussed the relationship of boys and girls, moral values, youthful passion and the ways of their proper implementation.

The third part deals with the students' age - sexual problems, both - internationally and in Georgia. Periodical and low attention to this case and the weakening, sometimes complete ignorance and their harmful consequences.

We are talking about such life-threatening events of students' health, physical and intellectual development as: early sexual maturity and sexual intercourse, abortion, early marriage, venereal diseases and AIDS and others. A special place among the adults occupies such bad habits as: onanism, homosexuality, pedophilia, prostitution, drug addiction, alcoholism, smoking and so on. The focus is also made on different forms of violence (moral, sexual) bullying and so on.

The main aim of the book is separating pupils' age-rearing functions from parents, educators and school medical personnel in order for everyone to know his responsibility and not to leave this important issue to parents, mainly to the mother's burden, and to make it a subject of whole society and government responsibility.

**რამაზ სურმანიძის სამეცნიერო შრომები და
პოპულარული სტატიები ფიზიკური და ასაკობრივ-
სქესობრივ აღზრდის და ბავშვთა ჯანმრთელობის
დაცვის საკითხებზე**

(1960-2007 წ. წ.)

1. ბავშვთა დაავადებანი. გაზეთი „დროშა,“ (შუახვევი), 1960 წ. N1, 4 იანვარი, გვ. 2.
2. მოზარდის აღზრდის შესახებ. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N238, 1961 წ. 5 დეკემბერი, გვ. 4.
3. 20 დედის 230 შვილი. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ 1962 წ. N135, 8 ივლისი, გვ. 2.
4. საუბარი ჰიგიენის საკითხებზე. 1963 წ. ბათუმი. სახელგამი. 42 გვერდი. ტირაჟი 1000.
5. სხეულის კლიმატურ-გეოგრაფიულ ზონებში მცხოვრებ სოფლის ბავშვთა სქესობრივი განვითარების საწყისის საკითხისთვის. საქართველოს ჯანდაცვის სამინისტროს პედიატრიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შრომები. ტ. I, თბილისი, 1964 წ. გვ. 55-61.
6. მოსწავლეთა ფიზიკური განვითარების შეფასების მეთოდური მითითებანი და ნორმატივები. ბათუმი. 1964 წ. 36 გვერდი. ტირაჟი 500.
7. საჭიროა მეტი ყურადღება (ფიქრები ბავშვთა ასაკობრივ-სქესობრივ აღზრდაზე). ჟურნალი „სკოლა და ცხოვრება.“ თბილისი, 1964 წ. გვ. 72-74.
8. ახალგაზრდობის აღზრდის ერთი „საჩოთირო“ საკითხი. (გამოხმაურება პროფ. ჯამბაკურ ბაქრაძის პუბლიკაციაზე ნაადრევი ქორწინების შესახებ). გაზეთი „საბჭოთა აჭარა,“ N19, 1965 წ. 20 ივნისი, გვ. 4.
9. მოსწავლის დღის რეჟიმი. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N201, 1965 წ. 13 ოქტომბერი, გვ. 4.
10. მოზარდთა სოციურთი ფუნქციური ნიშანი. ბათუმის ახალგაზრდა ექიმთა პირველი სამეცნიერო სესიის მოხსენებათა თეზისები. 1965 წ. 26-27 ივნისი, გვ. 6-8.
11. Показатели Кариозного повреждения зубов среди школьников Верхней Аджарии. Тезисы докладов первой научной сессии молодых врачей г. Батуми. 1965 г. 26-27 июня. стр. 18-20 (соавтор. Д. Каламдадзе).

12. Сравнительная характеристика некоторых показателей физического развития учащихся сёл Восточной Грузии и высокогорных районов Верхней Аджарии. Тезисы докладов выездной научной конференции НИИ санитарии и гигиены Грузии. Тбилиси. 1965 г. 29-30 октября. стр. 25-26. Соавторы: **О.И. Дедабришвили В. М. Цабадзе.**
13. Некоторые показатели состояния здоровья учащихся Верхней Аджарии. Тезисы докладов выездной научной конференции НИИ санитарии и гигиены Грузии. Тбилиси. 1965 г. 29-30 октября. стр. 25-26.
14. ბავშვის ფსიქიკური სამყარო. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N86, 1966 წ. 5 მაისი, გვ. 4.
15. აღზარდოთ სულიერად და ფიზიკურად ჯანსაღი თაობა. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N79, 1967 წ. 22 აპრილი, გვ. 4.
16. მოსწავლე დაბრუნდა სახლში. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N231, 1967 წ. 25 ნოემბერი, გვ. 3.
17. Увеличение щитовидной железы и наличие зоба среди школьников Верхней Аджарии. журнал „Педиатрия“, Москва. 1967 г. N3, стр. 89.
18. ბავშვებში შაქრიანი დიაბეტის მკურნალობის საკითხისთვის. ბათუმის ახალგაზრდა ექიმთა მესამე სამეცნიერო სესიის თეზისები. ბათუმი. 1967 წ. გვ. 11-13 (თანაავტორი **ჯ. გაბუნია**).
19. მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის ზოგიერთი საკითხი. ბათუმის ახალგაზრდა ექიმთა მესამე სამეცნიერო სესიის თეზისები. ბათუმი. 1967 წ. გვ. 32-35.
20. ყურადღება სკოლამდელ ბავშვთა ფიზიკურ განვითარებას. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N115, 1968 წ. N15 ივნისი. გვ. 4.
21. სპორტი და ჯანმრთელობა. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N164, 1969 წ. 22 აგვისტო, გვ. 4.
22. მემკვიდრეობა და ჯანმრთელობა. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N215, 1969 წ. 1 ნოემბერი, გვ. 3.
23. ეს საკითხი საერთო როდია. გაზეთი „სახალხო განათლება.“ თბილისი. 1969 წ. N15. 20 თებერვალი. გვ. 3.
24. ერისა და ოჯახის საკეთილდღეოდ (მრავალშვილიანობის, დედისა და ბავშვის დაცვის პრობლემები). გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N3, 1971 წ. 6 იანვარი, გვ. 2.
25. ურბანიზაცია და გამრავლების პრობლემები. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ № 111, 1971 წ. 8 ივნისი, გვ. 2.
26. მრავალშვილიანობა სამარცხვინოა? ჟურნალი „საქართველოს ქალი“, თბილისი, 1971 წ. N1, გვ. 23.

27. კლიმატურ-გეოგრაფიული ფაქტორების გავლენა მოსარდთა ფიზიკურ განვითარებაზე. აჭარის ექიმთა საზოგადოების შრომები, 1971 წ. ტ. 7, გვ. 56-63.
28. ჩვენი სისხლხორცეული საქმე (ბავშვთა სამედიცინო დახმარების პრობლემები). გაზეთი „საბჭოთა აჭარა“, N33, 1975 წ. 15 თებერვალი, გვ. 3.
29. ბეშუმი (მალაღმთიანი ბავშვთა კურორტი აჭარაში). 1974 წ. გ-ბა „საბჭოთა აჭარა“, ბათუმი, 26 გვ. ტირაჟი 2000,
30. დედისა და ბავშვის ჯანმრთელობისთვის. ჟურნალი „საქართველოს ქალი.“ თბილისი. 1979 წ. N8, გვ. 6-7.
31. ჩვენი მომავალი - ჩვენი იმედი (ინტერვიუ შოთა ზოიძესთან). გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N 34, 1979 წ. 16 თებერვალი, გვ. 4.
32. ბავშვთა კეთილდღეობისთვის. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N68, 1979 წ. 7 აპრილი, გვ. 4.
33. თამბაქო თუ ჯანმრთელობა – თავად ამოირჩიეთ. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ №73, 1980 წ. 12 აპრილი, გვ. 4.
34. შთამომავლობის საკეთილდღეოდ. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N69, 1980 წ. 7 აპრილი, გვ. 4.
35. მტირალას მართლაც უნდა მივხედოთ (ბავშვთა კურორტის მომავალზე). გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N168, 1987 წ. 2 სექტემბერი, გვ. 3.
36. კარიესი, თეთრი და ლამაზი კბილები. გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N248-249, 1988 წ. 29 დეკემბერი, გვ. 4.
37. გადავაქციოთ ჩირუხი კურორტად (ბავშვთა ჯანმრთელობის ადგილი). გაზეთი „საბჭოთა აჭარა.“ N130, 1991 წ. 23 ივლისი, გვ. 5 (თანაავტორი ოთარ ცინარაძე).
38. „სექსუალური“ რეპლიკა. (გამოხმაურება პროფ. არჩ. ხომასურიძის ინტერვიუს, სადაც ქართველი ქალები დახასიათებულნი არიან, როგორც სექსუალურ აღზრდასა და ელემენტარულ ჰიგიენურ წესებში გაუთვითცნობიერებელნი). ჟ. „სარკე.“ თბილისი. N30, 2000 წ. 26 ივლისი, 1 აგვისტო, გვ. 4.
39. ბეშუმი (კურორტი. გზამკვლევი), II შევსებული გამოცემა. 2007 წ. გ-ბა „აღლიონი.“ ბათუმი, 32 გვ. ტირაჟი 500.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона. т. 24. С. – Петербург. 1898 г. с. 355-357.
2. Проф. **А. Еуленбург**. Реальная Энциклопедия практической медицины. Половое влечение. изд. „Практическая медицина.“ с. Петербург. 1914.
3. Проф. **Хьюлетт и Нэнкивели**. Очерк по практической медицины. Здоровье юношей и в взрослых. изд. Ленинград. 1927.
4. Большая медицинская энциклопедия. „Половое воспитание.“ т. 26. Москва. стр. 282-351. 1933 г. изд. „Советская энциклопедия.“ 1933.
5. სამედიცინო ტერმინოლოგია. შედგენილი ზაქარია მაისურაძის მიერ. რედაქტორი პროფ. ვუკოლ ბერიძე. თბილისი. 1947 წ.
6. Большая медицинская энциклопедия. т. 25. Москва. стр. 871-963. 1962.
7. **И. К. Янушевский**. Не кури! Гос. Издательство медицинской литературы. Москва. 1963.
8. ანთოს ასათიანი. საბჭოთა ჯანმრთელობის დაცვის თეორია და ორგანიზაცია. თბილისი. 1965 წ.
9. **ბ. ჩუჩელოვი**. სქესობრივი აღზრდის შესახებ. გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1965 წ.
10. **Г. Р. Робичовский**. Гигиена брака. изд. Москва. 1969.
11. **დ. გაბუნია. თ. ნამორაძე**. ბავშვის ანატომია, ფიზიოლოგია და პიგიენა. გამომცემლობა „განათლება.“ თბილისი. 1971 წ.
12. **გ. ბეგიაშვილი**. ნარკომანია. გამომც. „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1971 წ.
13. **Стрельчук Иван Васильевич. Биттельман Мирон Семёнович**. Медицинские аспекты противоалкогольной пропаганды. Москва. 1972 г.
14. **გ. ბეგიაშვილი**. ნარკომანია. გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1974 წ.
15. **С. Л. Полчанова. А. Н. Шибасва**. Гигиеническая подготовка будущих молодожёнов. Москва. 1974.
16. **Р. Х. Хмельницкий**. Пора возмужания. Москва. „Медицина“. 1974.
17. **Л. В. Орловский**. Роль общественности в борьбе против пьянства. В помощь лектору. Москва. 1974.
18. **Л. В. Орловский**. Сборник материалов по противоалкогольной пропаганде. В помощь лектору. Москва. 1974.
19. Большая советская энциклопедия. т. 20. Москва. стр. 238-246. 1975 г.
20. **Колпожная Рахиль Ароновна**. Школьная медицина. Москва. 1975.

21. ავლიპ ზურაბაშვილი. საუბარი ახალგაზრდობასთან. სასოგადოება „ცოდნა.“ თბილისი. 1976 წ.
22. **А. Н. Шлябасва.** Социально-гигиенические аспекты полового воспитания подрастающего поколения. Москва. 1977.
23. О пропаганде мер профилактики рецидивов хронического алкоголизма. Москва. 1977.
24. **მ. ს. ლიპატოვა, გ. ს. სლუცკაია.** მამაკაცთა და ქალთა შორის ჰიგიენური ცოდნის პროპაგანდის თავისებურებანი-მეთოდური მასალა. გამომც. „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1977 წ.
25. **Ю. Б. Тарнавский.** Курить – здоровью вредить. изд. „Медицина.“ Москва. 1978.
26. მოზარდი თაობის სქესობრივი აღზრდის სოციალურ-ჰიგიენური ასპექტი და ევენტუელი დაავადებების პროფილაქტიკის ცოდნის პროპაგანდა. გამომც. „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1978 წ.
27. **გ. ერკოვი, გ. ტიშეცკი.** ყველაზე საშიში ევამლი თამბაქო – ჩვენი საერთო უბედურებაა. გაზ. „კომუნისტი.“ №216. 1978 წ.
28. **ლ. ორლოვსკი.** ნუ მოწვეთ თამბაქოს, ჩემო ნორჩო მეგობარო! (სამახსოვრო). რესპუბლიკური სანიტარული განათლების სახლი. თბილისი. 1978 წ.
29. **В. А. Качан.** О вреде курения. изд. „Беларусь“. Минск. 1979.
30. **Р. О. Лирман.** Один пьёт – страдают многие. изд. „знание“. Москва. 1979.
31. **И. И. Велиев.** Табак – враг здоровья. изд. „медицина“. Москва. 1979.
32. Алкоголизм и женщина. Методические материалы. Москва. 1980.
33. **ს. ი. გვაზავა.** თამბაქოს მწვევლი წამლავს საკუთარ თავსაც და სხვებსაც. თბილისი. 1980 წ.
34. **В. Т. Бахур.** От первой папиросы и до рака. изд. „Знание“. Москва. 1980.
35. **Ф. Ф. Гордесни.** Подростку о вреде алкоголя. изд. „Беларусь“, Минск. 1981.
36. **Е. Б. Попова.** Пассивное курение. Москва. 1981.
37. **Ю. Г. Ярмошканч.** Гигиена Девушки. изд. „Медицина“, Москва. 1982.
38. **В. Б. Попова, А. Г. Шевчук.** Антитабачное гигиеническое воспитание школьников. Москва. 1983.
39. **Г. С. Васильченко.** Частная сексопатология (руководство для врачей). изд. „Медицина“. Москва, 1983.
40. **И. И. Алекперов, М. Д. Глинштейн.** Активная борьба с курением – важная социальная задача. Москва. 1983 г.
41. **В. С. Черник, Е. Б. Попова.** Здоровье или сигарета? изд. „Знание“. Москва. 1984.
42. **გ. მგელაძე – ბეჟანიშვილი.** ბავშვის ჰიგიენა და სქესობრივი აღზრდის ზოგიერთი საკითხი. გამომც. „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1984 წ.

43. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. ტ. 9, თბილისი. გვ. 622-624.
ი. ჭუჭულაშვილის, ლ. ნათაძის და ა. კანდელაკის სტატიები. 1985 წ.
44. Памятка о курении. Москва. 1985 г.
45. Антитабачное воспитание молодежи. Москва. 1985.
46. ალკოჰოლი და მისი ზემოქმედება ადამიანის ორგანიზმზე (რეკომენდაცია ექიმის დასახმარებლად). თბილისი. 1985 წ.
47. ალკოჰოლი და ტრავმატიზმი (ექიმის დასახმარებლად). თბილისი. 1985 წ.
48. **В. В. Нагасев.** Организация полового просвещения и воспитания в детских дошкольных учреждениях и учебных заведениях. Методические рекомендации для медицинских работников. Москва. 1985.
49. **И. В. Галина.** Алкоголь и дети. изд. „Знание.“ Москва. 1985.
50. Методы, формы и средства антитабачного гигиенического воспитания школьников и студентов. Москва. 1986.
51. **Е. Б. Попова.** Лучше не принимать. Москва. 1986.
52. **ჟ. გობრონიძე.** ალკოჰოლი და ფსიქიური დაავადებები. გამომც. „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1986 წ.
53. ალკოჰოლი და გულ-სისხლძარღვთა სისტემის დაავადებები. მეთოდური მასალა ლექტორის დასახმარებლად. გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1986 წ.
54. **ლ. ენუქიძე.** როგორ შევინახოთ ჯანმრთელობა. გამომც. „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1986 წ.
55. **გ. ბეგიაშვილი.** ნარკომანია და მასთან ბრძოლა. გამომც. „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1986 წ.
56. **ჟ. აღადაშვილი.** ევროპოლოთ თამბაქოს წვეას. გამომც. „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1986 წ.
57. **А. Н. Кудрин, Н. П. Слячун, Я. М. Несторович.** Алкоголь и лекарство. 1987.
58. ფრთხილად, ნარკომანია. ტრაგედია! (სამახსოვრო მშობლებისთვის). თბილისი. 1987 წ.
60. **М. К. Николаев.** Осторожно, наркотики! Москва. 1987.
61. **М. К. Николаев.** Молодёжи об опасности наркомании. Москва. 1987. Подростку о наркотиках. Москва. 1987.
62. **С. Гурский.** Внимание – наркомания! Изд. „Медицина“. Москва. 1988.
63. **პოლჩანოვა ს. ლ., შიბავეა ა. ნ.** ახალგაზრდა ცოლ-ქმრის ჰიგიენური მომზადება. გამომც. „საბჭოთა საქართველო.“ თბილისი. 1988 წ.
64. **მირიან მესტიაშვილი.** საჭიროა თუ არა სექსზე საუბარი ბავშვებთან. ჟ. „მანდილი.“ №7. 1990.
65. მოზარდთა სექსუალური აღზრდა. ფიზიოლოგია და ფსიქოლოგია. გამომც. „ქართული თეატრი“. თბილისი. 1991.

66. **ვახტანგ გოცაძე.** მოზარდ გოგონას (უფროს კლასელთათვის). თბილისი. 1997 წ.
67. **გ. ფოფხაძე.** ახალგაზრდობის მესაიდუმლე. თბილისი – 1998 წ.
68. **გურამ კაციტაძე.** რა გზას დავადგეთ? (მოსწავლიენური აღზრდა და ცხოვრების ჯანსაღი წესის ფორმირება საშუალო სკოლებში, მეთოდური სახელმძღვანელო). თბილისი. 1998 წ.
69. **Н. Карасева.** Нравный брак. изд. „Алионн“ Батуми. 2007.
70. **Виржини Дюмон.** Откуда я взялся. Авторизованный перевод на рус. яз. Москва. 2007.
71. **შორენა ვაშაძე.** აგრესია მოზარდებში. ექსპერიმენტული და კლინიკური მედიცინა №5. თბ. 2007 წ. 42-45.
72. **შორენა ვაშაძე.** მოზარდთა ფსიქო-სოციალური მდგომარეობის შესახებ. ექსპერიმენტული და კლინიკური მედიცინა №5. თბ. 2007 წ. გვ. 52-54.
73. **შორენა ვაშაძე.** დეპრესიისა და პიროვნული მახასიათებლები რესპირაციული სნეულებით დაავადებულ მოზარდებში. ISSN 1512-2778. საქართველოს რესპირაციული ჟურნალი. თბილისი, ტომი 4, 11. 2008 21-28.
74. **შორენა ვაშაძე.** პეი, ვინ მოდის მანდ მომავლიდან. რსუ გამომცემლობა. მონოგრაფია. 2009. 1-135.
75. **Шорена Вацадзе.** Суицид является актуальной медико-социальной проблемой. Shevchenkivska vesna-2011, Kiev 21-25 march. 2011.Стр. 345-346.
76. **Shorena Vashadze.** თრომბოციტები და დეპრესია გენდერული მანკეზების მიხედვით. International conference from maturity to ageing, Batumi. 27-29. 2012.
77. მშობელთა ჩართულობა. მშობელთა და მასწავლებელთა პარტნიორობა. USAID – საქართველოს დაწყებითი განათლების პროექტი. 2012 წ.
78. **მარინე გურგენიძე.** სკოლის ექიმი. გამომცემლობა შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ბათუმი. 2012 წ.
79. **ლევან ჯიოშვილი.** სპორტი აჭარაში. გამომც. „ალიონი.“ ბათუმი - 2012 წ.
80. **Терентьева Ирина.** Половое воспитание детей и подростков. (ინტერნეტი).
81. **Степанова Оксана Владиславовна.** Возрастные особенности полового воспитания детей (ინტერნეტი).

დაიბადა 1933 წლის 10 მაისს, შუახევის რაიონის სოფელ ჭალაში. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტი (1956 წ.), 1968 წელს დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია თემაზე, „აჭარის მაღალმთიანი რაიონების მოსწავლეთა ჯანმრთელობის მდგომარეობა და ფიზიკური განვითარება.“ 1976 წელს მიენიჭა პედაგოგიის და ფსიქოლოგიის კათედრის დოცენტის სამეცნიერო წოდება, ხოლო 1999 წელს მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორის ხარისხი და პროფესორის სამეცნიერო წოდება. არის 300-ზე მეტი სამეცნიერო შრომის ავტორი, მათ შორის 40-მდე ბავშვთა და მოზარდთა ასაკობრივ-სქესობრივი აღზრდის თემაზე.

1983 წლიდან არის საქართველოს ეურნალისტთა კავშირის, ხოლო 1987 წლიდან მწერალთა კავშირის წევრი, ოთხი რომანისა და მოთხრობების შეიდი კრებული, აგრეთვე 1000-მდე პუბლიცისტური და საბიოგრაფიო წერილის ავტორი; სამი დარგობრივი მეცნიერებათა აკადემიის წევრი.

რამაზ სურმანიძე ოთხგზის აირჩიეს აჭარის უმაღლესი საბჭოს, ხოლო 1990 წელს საქართველოს უზენაესი საბჭოს პირველი მოწვევის დეპუტატად, ხელი მოაწერა საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტს (1991 წლის 9 აპრილი). ამჟამად არის ბათუმის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს წევრი. მინიჭებული აქვს აბუსერისძე ტბელის, ილია ჭავჭავაძის და ზაქარია ჭიჭინაძის სახელობის პრემიები, დაჯილდოებულია ღირსების ორდენით, არის ქ. ბათუმისა და შუახევის რაიონის საპატიო მოქალაქე.

რედაქტორი	აკაკი ბერიძე
ოპერატორი	ნანი გორგაძე
დამკაბადონებელი	ანაიდა ავეტისიანი
კორექტორები:	მარინა გოგუაძე ზურაბ სურმანიძე

წიგნში გამოთქმული მოსაზრებები შეიძლება არ ემთხვეოდეს
დონორი ორგანიზაციის მოსაზრებებს.